

LEHETŐSÉGVIZSGÁK

LEHETŐSÉGVIZSGÁK

LEHETŐSÉGVIZSGÁK

SZERKESZTETTE: KRIZBAI JÁNOS

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

FIATAL TISZTEK ZSEBKÖNYVE

Fiatalkisztek zsebkönyve

Ötödik, javított kiadás

Szerkesztette: Krizsbai János

Készült a Hadtudományi Kutatóműhely és a Katonai Vezetéstudományi
Szakmai Kutatóműhely támogatásával.

Szerzők

Bakó Adrienne alez. (4.2.)	Németh-Zsohár Agnieszka alez. (3.9.)
Barna Boglárka hdgy. (3.6.)	Sári Szabolcs ezds. (3.3.)
Berek Zsolt fztls. (4.3.)	Szabó Károly ezds. (4.1.)
Czövek János alez. (4.6.)	Papp László őrgy. (3.4.)
Elek József ezds. (2.8.)	Papp Tibor ezds. (4.4.)
Dr. Forgács Balázs őrgy. (2.1.; 5.8.)	Dr. Petruska Ferenc alez. (3.7.)
Dr. Fischl Vilmos (2.4.8–2.4.11.)	Dr. Szak Andrea (3.8.)
Dr. Farkas Ádám szds. (1.3–1.4.4.)	Szécsi János őrgy. (5.7.)
Dr. Himmer Péter (2.3.)	Szekeres György alez. (3.2.)
István Miklós alez. (5.3.)	Tóth Csaba (2.4.1–2.4.7.)
Jaczó Katalin (4.5.)	Török Péter alez. (3.11.)
Kovács Tamás őrgy. (5.4.)	Dr. Ujházy László alez. (5.3.2.)
Magyar Róbert alez. (3.11.)	Dr. Ujházi Lóránd (2.4.8–2.4.11.)
Dr. Németh József (1.1–1.2.)	Visi Tibor ezds. (2.9.)

Szakmai lektorok
Dr. Marschalek Gábor ezds.
Dr. Molnár Ferenc ddtbk.
Dr. Lippai Péter ddtbk.

Az aktualizált kiadványt szakmailag ellenőrizte:
Prof. dr. Krajnc Zoltán ezds.

Ötödik, javított kiadás

© A szerzők, 2020
© A szerkesztő, 2020
© A kiadó, 2020

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

TARTALOM

DÉKÁNI ÚTRAVALÓ	11
1. ÁLTALÁNOS TISZTI MŰVELTSÉGI ISMERETEK	15
1.1. Kül-, biztonság- és védelempolitika dióhéjban	15
1.1.1. Védelempolitika	17
1.2. Röviden az ENSZ, a NATO, az EU, az EBESZ jellemzőiről	19
1.2.1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete	19
1.2.2. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete	22
1.2.3. Az Európai Unió	24
1.2.4. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)	26
Felhasznált irodalom	27
1.3. Közjogi alapok a honvédelem rendszerében	28
1.3.1. Az államszervezet alapjai	30
1.3.2. A jogrendszer alapjai	37
1.3.3. A honvédelem főbb jogszabályai és alaptörvényi alapjai	40
1.3.4. Honvédelmi veszélyhelyzet: már nem béke, még nem különleges jogrend	45
1.3.5. A különleges jogrendi szabályozás	47
1.3.6. A Magyar Honvédség belső szabályozása	53
1.4. A Magyar Honvédség	56
1.4.1. A honvédség feladatai	58
1.4.2. A honvédség vezetése, irányítása	63
1.4.3. A Magyar Honvédség szervezete	71

1.4.4. A honvédség személyi állománya, a katonai szolgálati viszony jellemzői békében és attól eltérő időszakban	76
1.4.5. Önkéntes tartalékos rendszer fejlesztése	79
Felhasznált jogforrások	87
2. A TISZTI HIVATÁS, A TISZTI PÁLYA	89
2.1. A katona tudománya: a hadtudomány	89
2.2. A magyar katonai gondolkodás története	94
2.3. A katonai, tiszti hivatás etikai kérdései	101
2.3.1. A katonai szolgálat kiemelt alapértékei	104
2.3.2. A katonai szolgálattal összefüggő további elvárások	105
2.3.3. A katonai vezetői-parancsnoki tevékenység további jellemzői	106
2.4. A tisztek megjelenése és a társasági élet	108
2.4.1. A hétköznapi	110
2.4.2. Köszönés és megszólítás	111
2.4.3. Pontosság	115
2.4.4. Hivatalos rendezvények	115
2.4.5. Nem hivatalos társadalmi rendezvények	117
2.4.6. Katonai rendezvények	119
2.4.7. Étkezések – étterem	119
2.4.8. Tisztek egyházi rendezvényeken	120
2.4.9. Az egyházi személyek megszólítása	121
2.4.10. Viselkedés a templomban, illetve egyházi rendezvényeken	123
2.4.11. Magatartás a szertartások alatt	124
Ajánlott irodalom	128
2.5. A tiszti pálya, az előmenetel elvei, szabályai, intézményei	128
2.6. A fokozati vizsga	132
2.6.1. Várakozási idő	133
2.6.2. Teljesítményértékelés	134
2.7. Egészségkárosodási ellátás	137
2.8. A járandóságok, juttatások rendszere a katonai pályán	139
2.8.1. Illetmény	139
2.8.2. Jellemző költségtérítés	142

2.8.3. Egyéb jellemző juttatások	143
2.8.4. Szociális juttatások, kegyeleti költségterítés	144
2.8.5. Nem pénzbeli juttatások, támogatások, kedvezmények	144
2.8.6. Külszolgálat alatti juttatások	145
2.9. A tiszték képzése, továbbképzése	149
3. A PARANCSNOKI MUNKA BÉKÉBEN ÉS ATTÓL ELTÉRŐ IDŐSZAKBAN	161
3.1. A haderő vezetője, a tiszt	161
3.2. Parancsnok általános és specifikus viszonyok között.	164
3.2.1. A beosztottak megismerése	165
3.2.2. Az alegységparancsnok speciális feladatai külszolgálat során.	170
3.2.3. A parancsnok szerepe a traumák feldolgozásában.	174
3.2.4. Speciális lélektani helyzetek az alegység alkalmazása során.	175
3.2.5. A stressz és a konfliktusok kezelése általános és speciális helyzetekben	176
3.2.6. A konfliktus kezelése.	177
3.3. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok, jellemző értekezleti formák	179
3.3.1. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok.	179
3.3.2. Jellemző értekezleti formák	182
Felhasznált források	186
3.4. Írásbeli és szóbeli kommunikáció az alakulatnál.	186
3.4.1. Századnapló	189
3.4.2. Az alegység havi munkaterve.	194
3.5. Az alegységparancsnok (szakasz, század) személyügyi munkája.	196
3.6. Az elégedettség szerepe a katonai pályán	201
3.6.1. Az elégedettség általános megközelítései	202
3.6.2. Az elméletek gyakorlati használhatósága	204
3.6.3. A munkaelégedettség tényezői.	205
3.6.4. A munkaelvárások szerepe az elégedettség növelésében	207
3.7. Gyakori jogi kérdések a katonánál, az alegységnél	211
3.7.1. Kérelem	211

3.7.2. Szolgálati panasz	212
3.7.3. Fegyelmi eljárás megindítása	213
3.7.4. Fegyelmi eljárás lefolytatása	215
3.7.5. Fegyelmi eljárás lezárása	216
3.7.6. Méltatlansági eljárás	218
3.7.7. Kártérítési eljárás	219
3.7.8. Kártérítési határozat	220
3.7.9. A honvédelmi szervezet kártérítési felelőssége	222
3.8. Szolgálat multikulturális térben	223
Ajánlott irodalom	231
3.9. Hogyan kezeljük a médiát a gyakorlatban?	231
3.9.1. A HM/MH kommunikációs szakmai irányítása	233
3.9.2. Mit kell tudnunk a médiáról és szereplőiről?	233
3.9.3. A honvédségi kommunikáció célja és igénye	235
3.9.4. Kik nyilatkozhatnak és milyen témában?	235
3.9.5. A személyi állomány nyilatkozattételi szabályai	236
3.9.6. Hogyan kerülhetünk nyilatkozattételi helyzetbe?	237
3.9.7. Az interjú felépítése	238
3.9.8. Általános szabályok az interjú során	239
3.9.9. Hogyan válaszoljunk a kérdésekre?	243
3.9.10. A közösségi média használata	245
3.10. A harcvezetés parancsnoki munkája alegységszinten	246
3.11. A csapatok kiképzése	257
3.11.1. A kiképzés rendszere/rendje	257
3.11.2. A kiképzés összetevői és folyamata	259
3.11.3. Önkéntes tartalékosok kiképzése	261
3.11.4. A kiképzés tervezése, szervezése	264
3.11.5. A kiképzés ellenőrzése	265
3.11.6. A kiképzés irányítása, vezetése	267
4. A KATONÁT, A PARANCSNOKI	
MUNKÁT SEGÍTŐ INTÉZMÉNYEK	269
4.1. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység	269
4.1.1. A magyar katonai nemzetbiztonsági (titkosszolgálati)	
szféra története	270

4.1.2. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat	271
4.2. A Magyar Honvédség humánszolgálati támogató rendszere . . .	279
4.3. Keresd a vezénylőzászlózt!	282
4.4. A Katonai Vizsgaközpont szerepe az előmeneteli rendszerben . .	284
4.5. Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód a Magyar Honvédségben	286
4.5.1. Gyakorlati tanácsok fiatal tiszteknek, parancsnokoknak	289
4.6. Érdekvédelem – Honvédszakszervezet	290
5. MELLÉKLETEK, MINTAOKMÁNYOK	295
5.1. Általános harcparancs	295
5.2. A katonai döntéshozatali folyamat és a parancsnoki munka viszonya	298
5.3. Tájékoztató a Magyar Honvédség Központi Doktrinális Adatbázisáról és szakmai anyagok elérhetőségéről	299
5.3.1. Hozzáférés a katonai szabályzatokhoz	301
5.3.2. A NATO-rövidítések és akronímák használata.	305
5.4. Az éles lő- és dobógyakorlattal egybekötött lökiképzés előkészítése és levezetése	305
5.5. A kiképzés nyilvántartása.	315
5.6. A hadviselés alapvető nemzetközi szabályai	320
5.7. Iratminták.	332
5.7.1. Szolgálatipanasz-minta	333
5.7.2. Kérelemminta	334
5.7.3. Általános iratminta	335
5.8. Magyar hadtudományi folyóiratok	336
6. A VÉGZŐSÖK NÉVJEGYZÉKE A 2019/20-AS TANÉVBEN. .	339

DÉKÁNI ÚTRAVALÓ

Tisztelt Pályakezdő Tisztársam!

Gratulálok Önnek abból az alkalomból, hogy sikeresen befejezte tanulmányait a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán, és ennek köszönhetően esküt tehet az állam vezetői, valamint az ország nyilvánosságá előtt. Kemény négy évet tudhat maga mögött, amit az utolsó szemeszterben tovább nehezített a pandémia. A veszélyhelyzet kihirdetését és a felsőoktatási intézmények látogatásának tilalmát követően napok alatt áttértünk a távol-léti oktatásra. Egy eddig nem ismert, új helyzetben kellett az oktatást megszervezni, a tanulmányi munkát folytatni. A legfontosabb feladat az volt, hogy mindenki maradjon egészséges, továbbá a hallgatók eredményesen fejezzék be a félévüket. Ezeket a feladatokat sikeresen teljesítettük, amit az is bizonyít, hogy jelen lehetünk az Ön tisztavatásán.

Az egyetemi tanulmányok egyik legfontosabb célja, hogy a pályakezdő fiatal váljon széleskörűen művelt értelmiségivé és legyen képes a szakképzettségének megfelelő beosztásokat önállóan ellátni. Nyugodt lehet, mert ez a négy év minden olyan, nemzetközi színvonalú tudással felruházta Önt, amelyre

a munkája során szüksége lehet. Még soha nem fordult elő, hogy egy nálunk végzett fiatal tiszt missziós szolgálata során kudarcot vallott volna.

A Magyar Honvédség fejlesztése gyors ütemben halad. A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program mindenkitől új szemléletet és gyors tanulást igényel. Az előttünk álló néhány év alatt nem csupán a haditechnika fog megújulni, hanem a honvédelem egész rendszere is átalakul. Ehhez a munkához elkötelezett, hűen szolgáló, széles látókörű, kiváló szakmai felkészültséggel rendelkező és művelt tisztikarra van szükség. Ezeknek az erényeknek Ön is a birtokában van.

A világ nem lett biztonságosabb, ezért még sokáig szükség lesz arra, hogy képesek legyünk fegyverrel megvédeni hazánkat vagy teljesíteni szövetségi kötelezettségeinket. Nem tudjuk, mit hoz a jövő, de az biztos, hogy új fenyegetések felbukkanására kell számítanunk, amelyek újszerű válaszokat igényelnek. A jövőt illetően egyetlen dolog biztos: a folyamatos tanulás szükségessége. Csak akkor lesz sikeres a honvédelem megújítása, ha minden vezetési szinten felelősségünk tudatában tanulunk. Önök olyan útravalót kaptak, amely biztosítja, hogy képesek legyenek befogadni a csapatszolgálattal járó új információkat. A diákeveknek vége, honvédtisztként, alegység-parancsnokként sokan pusztító erejű fegyverrendszerekkel fognak dolgozni, és mindenki katonákat, alegységeket fog vezetni. Ez olyan változás, amely a honvédtiszt életének legnagyobb kihívásai közé tartozik.

A *Fiatal tisztek zsebkönyve* csupán egy kezdeti útmutató. Olvasása segítséget nyújt a pályakezdéshez és orientációt biztosít ahhoz, hogy minél könnyebben megtalálja helyét a Magyar Honvédségben.

Útravalóul a magyar hadtudomány atyjának tekintett, 400 évvel ezelőtt született Zrínyi Miklós gondolatát adom: „Az emberi elme mind vitézi mesterségre, mind más minden dologra sohonnan annyi segítséget nem vészen, mint a tanulásból, és a história olvasásból.”

Hivatásos honvédtiszti pályájához sok sikert, erőt, egészséget, katonaszerencsét kívánok!

A hazáért mindhalálíg!

2020. augusztus 20.

Dr. Pohl Árpád dandártábornok
dékán

1. ÁLTALÁNOS TISZTI MŰVELTSÉGI ISMERETEK

1.1. Kül-, biztonság- és védelempolitika dióhéjban

Napjainkban a szakmai körökön túl is gyakran felmerül a kérdés, hogy mi a biztonság. Mit jelent a kül- és biztonságpolitika? Hogyan kapcsolódik ezekhez a védelempolitika? A külpolitika meghatározására rengeteg kísérlet történt, ezek egybevetése után azt állapíthatjuk meg, hogy az adott állam felfogása jelenik meg benne:

- egyrészt saját szerepéről a nemzetközi erőterben;
- másrészt az, hogy miként látja (értékeli) a nemzetközi kapcsolatokat és azok szereplőit;
- harmadrészt pedig az, hogy milyen módon (eszközökkel) kívánja érvényesíteni vonatkozó érdekeit a nemzetközi szintén.

A biztonság fogalmi határaitól, de különösen a tartalmáról folyamatosan viták zajlanak. Ez nemcsak az eltérő politikai, nemzeti és szervezeti felfogásnak köszönhető, hanem annak

is, hogy az a hidegháború (1947–1991) óta szinte állandó hatásoknak van kitéve.

A biztonság szűkebb és tágabb fogalma a biztonság értelmezésének kiterjedésében különbözik egymástól, mert amíg a szűkebb csak a társadalom két alrendszerét: a politikait és a katonait vizsgálja, addig a tágabb értelmezés komplexebben fogja fel a témát. Abban egyetértés van, hogy a biztonság egyes szektorai közé hagyományosan a politikai, társadalmi, gazdasági, katonai és környezeti dimenziókat sorolhatjuk, de ezek kiegészülhetnek akár más (például az információs) közeggel is.

A biztonsági elméletek általában a biztonság négy szintjét különböztetik meg: az egyénit, a nemzetit, a nemzetközit (regionálisat) és a globálisat.

A 20. század második felétől a biztonság nemzetközi és globális szintjén egyre nagyobb szerepet töltenek be az országok által létrehozott szövetségek, szervezetek, intézmények. Ezen túl meg kell említeni, hogy a 21. században a katonai erő – mint a biztonság garantálásának egyik meghatározó eleme – részben kikerült az államok monopóliumából, mert megjelentek magáncégek is, amelyek már nemcsak biztosító, hanem közvetlen katonai feladatokat is végrehajthatnak.

A biztonság értelmezésekor pedig hasonlóan közös nevezőt jelenthet, ha egyrészt azt vizsgáljuk, hogy az adott kérdésben mekkora fenyegetettséggel szembesülünk, másrészt ha azt értékeljük, hogyan és milyen eszközökkel vagyunk képesek

saját biztonságunkat garantálni, egyúttal hatékonyan fellépni az egyes kihívások, kockázatok kapcsán, a fenyegetések ellen.¹

A biztonságpolitika értelmezésekor abból kell kiindulnunk, hogy az nem más, mint az adott kormány politikájának szerves része – gyakran ágazati (például honvédelem, belügy, gazdaság, ipar, közlekedés) metszéspont –, amely magában foglalja az adott államnak a biztonsággal kapcsolatban megfogalmazott értékeit és érdekeit, egyúttal tartalmazza az elérésükhöz szükséges végrehajtói eszközöket és felhasználásuk módszereit is. Ez a felfogás az egyes nemzetközi szervezetek esetében is értelmezhető, de ne feledjük, hogy azokat is államok alkotják!

1.1.1. Védelempolitika

A védelempolitikát már sokkal konkrétabban fogalmazhatjuk meg: „A védelempolitika kormányzati elmélet és gyakorlat,

¹ A kihívás „a biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, amelyek a veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjein jelentkeznek, és azok eredője általában hátrányosan befolyásolja a belső/külső stabilitást, valamint hatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira”. BERKÁNÉ DANESCH Marianne – M. SZABÓ Miklós – MEZŐ András szerk. (2015): *Katonai Terminológiai Értelmező Szótár*. Budapest, HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, 338. „A kockázat bizonytalanság kifejezője, a biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, mely a veszélyek közepes megnyilvánulási szintjét jelenti, amely során a nemzeti érdekek sérülhetnek, veszteségek keletkezhetnek...” BERKÁNÉ DANESCH – M. SZABÓ – MEZŐ 2015, 348. „A fenyegetés a veszélyt kilátásba helyező v. kiváltó, kényszerítési törekvést kifejező magatartási forma, amely károsodást, hátrányt, veszteséget okozó képesség tényleges, vélt v. deklarált birtoklásán alapul...” BERKÁNÉ DANESCH – M. SZABÓ – MEZŐ 2015, 156.

»szakpolitika«, amely az adott ország/szövetség védelmével, haderőinek fejlesztésével, a haderő és az egész védelmi szektor felépítésével és működésével foglalkozik.”² A fogalomkörhöz még a „katonapolitika” és a „honvédelmi politika” kifejezések kapcsolhatók.³

„Magyarország korlátozott erőforrásokkal rendelkező, mind globálisan, mind regionálisan integrálódott, közepes méretű ország.”⁴ Az előbbi megállapításon túl megfogalmazott erőfeszítések (a sikeres modernizáció, a fenntartható fejlődés és a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetből való kitörés) elérése egyrészt alkalmazkodást, másrészt aktív ráhatást (befolyást) is jelent.

A magyar kül-, biztonság- és védelempolitika alapelveit és céljait meghatározó dokumentumok (jogforrások):

- Magyarország Alaptörvénye;⁵
- a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájáról szóló 94/1998. (XII. 29.) számú határozat;⁶

² SZENES Zoltán (2008): A védelempolitika fogalma, tartalma és határai. *Nemzet és Biztonság*, 1. évf. 2. sz. 27–34. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szenes_zoltan-a_vedelempolitika_fogalma__tartalma_es_hatarai.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)

³ Lásd: SZENES 2008.

⁴ BACK András et al. (2015): *Közigazgatási szakvizsga – Kül- és biztonságpolitikai ágazat*. Budapest, NKE Nonprofit Kft. 9.

⁵ Magyarország Alaptörvénye, az Alkotmánybíróság honlapja. Elérhető: www.mkab.hu/jog/alaptorveny (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)

⁶ 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Elérhető: <http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&doid=998h0094.OGY> (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)

- Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (I. 21.) Kormányhatározat;⁷
- továbbá a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája elfogadásáról szóló 1656/2012. (XII. 20.) Kormányhatározat.⁸

1.2. Röviden az ENSZ, a NATO, az EU, az EBESZ jellemzőiről

A nemzetközi szervezetek az államközi együttműködés azon formái, amelyek nemzetközi szerződés révén jöttek létre, állandó struktúrával, azaz legalább egy, de általában több állandó szervvel rendelkeznek, és az alapító okiratból következően nemzetközi jogalanyisággal vannak felruházva.

1.2.1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ (United Nations) elődszervezetének a Nemzetek Szövetsége (League of Nations, közismertebb neve: Népszövetség) tekinthető, amelyet 1919-ben, az első világháborút lezáró párizsi békekonferencián hoztak létre „a nemzetközi

⁷ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Elérhető: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_hatarozat.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)

⁸ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája. Elérhető: www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)

együttműködés elősegítése és a béke és biztonság megvalósítása érdekében”.⁹ Tevékenysége azonban sikertelennek bizonyult, különösen a globális jelleg hiánya, a tengelyhatalmak (Németország, Olaszország és Japán) későbbi kilépése, a Szovjetunió kizárása, valamint annak okán, hogy az amerikai kongresszus nem ratifikálta¹⁰ az alapokmányát, jöllehet annak megalapítását Thomas Woodrow Wilson amerikai elnök kezdeményezte híres 14 pontja során. Az Egyesült Nemzetek Alapokmányát¹¹ 1945. június 26-án írta alá 50 állam képviselője az amerikai San Franciscóban, míg maga a szervezet – New York-i központtal – hivatalosan 1945. október 24-én jött létre (emiatt minden év október 24-én ünneplik az ENSZ napját). Bár a második világháborúban tapasztalt megosztottság 1945 őszére jelentősen átalakult, mégis új és rendkívül markáns – kibékíthetetlen – szembenállás jelentkezett a hidegháború (1947–1991) során, amely jelentősen befolyásolta az ENSZ tevékenységét.

Ezt követően a világszervezet tevékenysége új szakaszba lépett, és egyik fő tevékenysége – katonai szempontból kü-

⁹ *Alapvető tények az ENSZ-ről* (2013). Kiadja a Magyar ENSZ Társaság. 17. Elérhető: www.menszt.hu/content/download/2315/9584/file/ALAPE-VET%C5%90%20T%C3%89NYEK%20AZ%20ENSZ-r%C5%9111.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

¹⁰ Nemzetközi egyezmény vagy szerződés jóváhagyása, törvénybe iktatása.

¹¹ Angol nyelven elérhető: www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html; magyar nyelven elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 08.)

lönösen jelentősnek tekinthető módon – továbbra is a békefenntartásban¹² jelentkezik, de fontos hangsúlyozni az emberi jogok védelmében és kiterjesztésében, valamint a Millenniumi Fejlesztési Célok megvalósítása érdekében végzett globális tevékenységét is.

Hazánk 1955 decemberében nyert felvételt az Egyesült Nemzetek tagjainak sorába, s ez idáig kétszer volt a Biztonsági Tanács nem állandó tagja (1968–1969, 1992–1993).

A szervezet az úgynevezett „kollektív biztonság” elvén működik, amelynek lényege: „Egy ilyen rendszer tagjai kötelezik magukat arra, hogy egy (vagy több) tagnak egy másik (vagy több) tag általi fenyegetettsége vagy megtámadása esetén katonai eszközök bevonásával közösen segítséget nyújtanak.”¹³ Az elgondolás lényege befelé (a tagok felé) irányul.

Az ENSZ legfontosabb szervei: a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Titkárság, a Nemzetközi Bíróság és a Gyámsági Tanács. A szervezet a fentiekhez kapcsolódó döntések, programok és alapok, testületek és szakosított intézmények, valamint főosztályok és hivatalok által valósítja meg tevékenységét.¹⁴

¹² Elérhető: www.un.org/en/peacekeeping/ (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

¹³ Kislexikon (2012). *Nemzet és Biztonság*, 5. évf. 2. sz. 95–96. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

¹⁴ Lásd: www.un.org/en/about-un/index.html (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

A Biztonsági Tanács állandó tagjai: az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Oroszország.¹⁵ A jelenlegi főtitkár: António Guterres.¹⁶ A szervezetnek jelenleg 193 ország (állam) a tagja.¹⁷

1.2.2. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetét (rövidítve: NATO, angolul North Atlantic Treaty Organisation) a washingtoni szerződés aláírásával hozta létre 1949. április 4-én tizenkét állam. Az első időszakban a NATO lényege az volt, hogy „a németeket lent, az oroszokat kint és az amerikaiakat bent tartani” Európában, de ez idővel elhalványult.¹⁸ A hidegháború időszakában (1947–1991) a szövetség először katonai, majd katonai-politikai szervezetként működött, ezt később a politikai-katonai jelleg váltotta fel. Napjainkra a szervezet több bővítés során érte el a 29 tagú létszámot. Ez a létszám jelentősen megnehezíti a konszenzusos döntéshozatalt, amelynek lényege az, hogy az adott (politikai) döntésben minden tagállam egyetért. Magyarország 1999. március 12-én lett a NATO teljes jogú tagja.

¹⁵ Bővebben lásd www.un.org/en/sc/ (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

¹⁶ Az ENSZ főtitkáráról bővebben lásd www.un.org/sg/ (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

¹⁷ Elérhető: <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html> (A letöltés dátuma: 2018. 04. 20)

¹⁸ DÉRER Miklós (1997): A NATO születése. *Rubicon*, 5–6. sz. Elérhető: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nato_szuletese/ (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

A szervezet az úgynevezett kollektív védelem elvén működik: „A kollektív védelem esetén a szövetség tagállamai kötelezik magukat arra, hogy külön és együtt katonai eszközök bevonásával segítségére lesznek egy (vagy több) tagállamnak egy szövetségen kívülről jövő fenyegetés vagy támadás esetén.”¹⁹ Az elgondolás lényege kifelé (a külső környezet, szereplők felé) irányul.

A NATO egy adott időszakra vonatkozó politikai-katonai irányelveit az úgynevezett stratégiai koncepciók formálják, amelyek kialakítását, felépítését és tartalmát „az adott történelmi korszak biztonsági és katonai kihívásai határozzák meg”.²⁰

Történeti szempontból a szövetség stratégiai elgondolásai a hidegháborúra, az azt követő közvetlen időszakra, majd a 2001. szeptember 11-étől számított érára oszthatók.²¹ Ezek értékelését és – ha szükséges – új kialakítását és elfogadását a periodikusan megrendezett csúcstalálkozókon végzik el a tagállamok vezetői.²²

¹⁹ *Kislexikon* (2012).

²⁰ VARGA Gergely (2010): Stratégiai koncepciók a kezdetektől Lisszabonig. *Nemzet és Biztonság*, 3. évf. 9. sz. 16. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/varga_gergely-strategiai_koncepciok_a_kezdetekt_l_liszabonig.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

²¹ Bővebben: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm# (A letöltés dátuma: 2020. 05. 08.)

²² Elérhető: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50115.htm (A letöltés dátuma: 2020. 05. 08.)

A NATO alapvető testületei az Észak-atlanti Tanács (North Atlantic Council – NAC), a Nukleáris Tervező Csoport (Nuclear Planning Group – NPG) és a Katonai Bizottság (Military Committee – MC).

A NATO kapcsolatai nemcsak a tagok közötti viszonyra terjednek ki, hanem külső államok, régiók felé is érvényesülnek, adott esetben különböző missziókban és műveletekben öltönek testet. Ennek egyik kiváló példája a „Partnerség a békéért” (Partnership for Peace) kezdeményezés vagy a 2003–2014 között Afganisztánban zajlott ISAF-misszió.

A szövetség főhadiszállása (központja) 1967 óta a belgiumi Brüsszelben található (megelőzően Párizsban volt, de számos szervezeti eleme van az észak-amerikai földrészen csakúgy, mint Európában.

1.2.3. Az Európai Unió

Az Európai Unió története 1951-ben kezdődött, amikor hat nyugat-európai állam létrehozta az Európai Szén- és Acél-közösséget. Ezt sorozatos lépések követték, amelyek közül a következő lényeges dátum 1957, amikor a római szerződés alapján létrejött az Európai Gazdasági Közösség. Ezt követően számos változás és átalakulás zajlott, amelyek eredményeként a ma 27 tagú²³ szervezet 1992-től viseli az Európai Unió (European Union – EU) elnevezést. Az EU legfontosabb szervei:

²³ Az Egyesült Királyság 2016 júniusában úgy döntött, hogy nem szeretne az Európai Unióhoz tartozni. Az Egyesült Királyság így 2020. január 31-től már nem tagja az Európai Uniónak.

az Európai Parlament, az Európai Tanács, az Európai Unió Tanácsa, valamint az Európai Bizottság.²⁴

Biztonságpolitikai szempontból az EU komplex biztonsági szervezetnek tekinthető, amelynek lényeges jellemzője az, hogy a tagállamok a szervezeten belüli és kívülről érkező biztonsági kihívásokat, fenyegetéseket és veszélyeket együttesen tárják fel és kísérelik meg kezelni. A szervezet globális szereplő, és mint ilyen, külkapcsolataiban szerepel az a közös biztonság- és védelempolitika (Common Foreign and Security Policy – CFSP), amely kulcsszerepet játszik értékei és érdekei érvényre juttatásában.²⁵

A szervezet megfogalmazásában „az európai biztonság- és védelempolitika arra hivatott, hogy megerősítse az EU külső fellépési potenciálját a konfliktusmegelőzéssel és válságkezeléssel kapcsolatos polgári és katonai képességek fejlesztése révén”.²⁶

Ez utóbbi területhez kapcsolódik az EU közös biztonság- és védelempolitikája; katonai elemei az úgynevezett EU Harccsoportok (Battlegroups), amelyek gyorsreagálású erőként a regionális együttműködés elvére épülnek. Hazánk a visegrádi harccsoportban vállal szerepet.

²⁴ Ezekről bővebben lásd http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hu.htm (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

²⁵ Lásd www.eeas.europa.eu/background/index_en.htm (A letöltés dátuma: 2017. 07. 06.)

²⁶ *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája (KKBP)*. Elérhető: http://eeas.europa.eu/cfsp/index_hu.htm (A letöltés dátuma: 2016. 05. 31.)

2014 óta az Európai Unió biztonság- és védelempolitikai főképviselője az olasz Federica Mogherini, a szervezet székhelye Brüsszelben található.

1.2.4. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

Az EBESZ (angolul: Organisation for security and Cooperation in Europe OSCE) létrejött a hidegháborús enyhülés időszakához köthető, amikor az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) – mint a szemben álló felek tárgyalási fóruma – kezdte meg működését. Az 1975. augusztus 1-jei helsinki csúcstalálkozón 35 európai és észak-amerikai állam képviselője aláírta az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányát.

Az 1990 évekig a szervezet inkább egyeztető fórumként funkcionált, utána indult el az intézményesülés útján (1994-ben jött létre a mai elnevezése). Az EBESZ fő feladata a konfliktusok kialakulásának megakadályozása, valamint a konfliktuskezelési és stabilizációs folyamatok javítása. Ezenfelül az olyan fenyegetések elleni fellépés színterének is tekinthető, mint a kiberbűnözés, a terrorizmus, az ember- és kábítószerkereskedelem, illetve a szervezett bűnözés. Tevékenysége a bizalomépítésen és -erősítésen alapul. Az EBESZ kooperatív biztonsági szervezetnek tekinthető, amelynek lényege az, hogy több állam közös fellépésével valósul meg, olyan fenyegeté-

sekkel szemben, amelyeket minden résztvevő annak tart.²⁷ A szervezet 1994-ben, a budapesti csúcstalálkozón változtatta meg a nevét EBEÉ-ről EBESZ-re. Az EBESZ jelenleg rendkívül fontos missziókat tart fent a Balkánon és Ukrajnában, és számos módon végez megfigyelői tevékenységet.

1. táblázat. Az euroatlanti biztonsági architektúra legfontosabb szervezetei

Szervezet	Alapítva/ Mo. csatl.	Tagok száma	Típus	Székhely	Honlap
ENSZ/ UN	1945/1955	193	kollektív biztonság	New York	www.un.org
NATO	1949/1999	30	kollektív védelem	Brüsszel	http://nato.int
EU	1951 (1992)/2004	27	komplex biztonság	Brüsszel	http://europa.eu
EBESZ/ OSCE	1975/1975	57	kooperatív biztonság	Bécs	www.osce.org

Forrás: 2020. május 8-ai adatok alapján szerkesztette:
Dr. Németh József Lajos

Felhasznált irodalom

Alapvető tények az ENSZ-ről (2013). Kiadja a Magyar ENSZ Társaság. 17. Elérhető: www.menszt.hu/content/download/2315/9584/file/ALAPVET%C5%90%20T%C3%89NYEK%20AZ%20ENSZ-r%C5%91I.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája (KKBP). Elérhető: http://eeas.europa.eu/cfsp/index_hu.htm (A letöltés dátuma: 2016. 05. 31.)

²⁷ *Kislexikon* (2012).

- BACK András et al. (2015): *Közigazgatási szakvizsga – Kül- és biztonságpolitikai ágazat*. Budapest, NKE Nonprofit Kft.
- BERKÁNÉ DANESCH Marianne – M. SZABÓ Miklós – MEZŐ András szerk. (2015): *Katonai Terminológiai Értelmező Szótár*. Budapest, HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó.
- DÉRER Miklós (1997): A NATO születése. *Rubicon*, 5–6. sz. Elérhető: www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nato_szuletese/ (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)
- Kislexikon* (2012). *Nemzet és Biztonság*, 5. évf. 2. sz. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)
- NÉMETH József Lajos (2018): Kül-, biztonság- és védelempolitika dióhéjban; Röviden az ENSZ, a NATO, az EU, az EBESZ jellemzőiről. In KRIZBAI János szerk.: *Fiatal tisztek zsebkönyve*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 13–25.
- SZENES Zoltán (2008): A védelempolitika fogalma, tartalma és határai. *Nemzet és Biztonság*, 1. évf. 2. sz. 27–34. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szenes_zoltan-a_vedelempolitika_fogalma__tartalma_es_hatarai.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 06. 02.)
- VARGA Gergely (2010): Stratégiai koncepciók a kezdetektől Lisszabonig. *Nemzet és Biztonság*, 3. évf. 9. sz. 16. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/varga_gergely-strategiai_koncepcio_k__a_kezdetekt__l_liszszabonig.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 05. 29.)

1.3. Közjogi alapok a honvédelem rendszerében

A közjog legtágabb értelemben a polgárok és az állam, vagyis ahogy elnevezése is mutatja, a közügyek jogi szabályait öleli fel. Mindazok a jogilag releváns viszonyok tartoznak ide, amelyek nem érthetők bele a magánemberek, a magánérdekek kölcsönös ügyleteibe, vagyis a magánjogba. A közjog

alapvetően kötelező jellegű szabályokat alkalmaz, jellemző rá a felek – tipikusan az állam és valamely nem állami szereplő – közti alá-fölé rendeltség és a kötelező szabályok kikényszeríthetősége.

A közjog lényegét tekintve az állami és társadalmi rend létét és működését biztosító szabályok összessége, amelyek mögött az állam mint szervező, működtető áll. Az állam a közjog szabályai révén jogosult arra, hogy kikényszerítse mindazt, ami a normális társadalmi és állami működéshez szükséges, ha másként nem lehet, akkor fizikai erőszak alkalmazásával.

Ennek a szabályrendszernek szerves és oszlopos része a honvédelem rendszere, amely évezredes fejlődés során alakult olyanná, amilyennek ma Európa-szerte láthatjuk.

A honvédelem alapvető rendeltetése, hogy az állam alkotmányos berendezkedéséhez igazodva, az abban meghatározott vezetési és irányítási rendben felkészítse az államot és a társadalmat a külső támadások elleni fellépésre, illetve garantálja az ehhez elsődlegesen szükséges erőket, valamint a nemzetközi kötelezettségek katonai támogatását, ellátását. Az alapvető feladatokon túl az egyes államok maguk határozzák meg – képességeik, anyagi forrásaik és hagyományaik tükrében –, hogy a honvédelem rendszerét és annak alapját, a fegyveres erőt – Magyarországon a Magyar Honvédséget – milyen további feladatokra veszik igénybe. Ennek megfelelően az egyes államok jogszabályban meghatározott keretek között akár katasztrófavédelmi, akár belbiztonsági feladatokra is használhatják fegyveres erőiket, ha ez szükséges.

Magyarország közjogi berendezkedése – és benne a honvédelem szabályrendszere – az 1989-es rendszerváltással

jelentős mértékben megváltozott. Ennek eredményeként erősödött a jogbiztonság, kiépült a törvényhozó, a végrehajtó és az igazságszolgáltató hatalom kölcsönös kontrollja a visszaélések korlátozására, valamint lényegesen szűkült a fegyveres szervek felhasználhatóságának jogi szabályrendszere.

Ahhoz tehát, hogy megérthessük a honvédelem szabályozását, és ebből kifolyólag részt vehessünk annak törvényes működtetésében, szükséges, hogy ismerjük Magyarország alkotmányos berendezkedésének alapjait és a honvédelem jogi szabályozásának főbb pontjait, sajátosságait.

1.3.1. Az államszervezet alapjai

Magyarország Alaptörvénye a jogrendszer legalapvetőbb szabályozója, amely meghatározza egyebek mellett az állam és társadalom rendjét és szerkezetét, az alapvető állami intézményeket, a polgárok alapvető alkotmányos jogait és kötelezettségeit, valamint a különleges jogrend intézményeivel azokat a keretszabályokat, amelyek a normál jogrendtől eltérő időszakokban – például háborús, polgárháborús vagy katasztrófa helyzetben – érvényesíthetők.

Az Alaptörvény szerint Magyarország független demokratikus jogállam, amelynek államformája köztársaság. Ez a szabály azt fogalmazza meg, hogy Magyarország a nemzetközi közösség önálló tagja, amelyben a legfőbb hatalom a népé, s amelynek állama a jognak alávetetten működik. Magyarország népe a hatalmát választott képviselői útján, kivételesen – a népszavazás intézményével – közvetlenül gyakorolja.

Az Alaptörvény azt is kimondja, hogy a magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik. Ez azt jelenti, hogy az állam ügyeiben a törvényhozó hatalom – vagyis az Országgyűlés –, a végrehajtó hatalom – vagyis a Kormány és az annak alárendeltségében, illetve felügyelete alatt működő állami szervezetek –, az igazságszolgáltató hatalom – azaz az ügyészség, a bíróságok és sajátosan az Alkotmánybíróság –, valamint a köztársasági elnök – mint a hatalmi ágaktól független államfő – egymástól jogi értelemben elkülönülten, sőt egymást bizonyos mértékben ellenőrizve és kontrollálva járnak el, a jogszabályok keretei között.

Ebben a felosztásban a legerősebb hatalmi szereplőként az Országgyűlés emelhető ki, hiszen egyrésztől választott képviselői útján a nép akaratát testesíti meg, másrésztől pedig mint alkotmányozó és törvényhozó hatalom szabja meg azokat a jogi kereteket, amelyek között az állam és a társadalom működik. Az Országgyűlés Magyarországon azért alkotmányozó és törvényhozó hatalom, mert, szemben más országokkal, nálunk nem szükséges külön testület összehívása vagy megválasztása az Alaptörvény módosításához, hanem arra a megválasztott Országgyűlés jogosult. Az Országgyűlés – mint a legfőbb népképviselői szerv – számos meghatározó jogkörrel rendelkezik. Ezek közül mindenképp kiemelendő, hogy:

- megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét;
- törvényeket alkot;
- elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását;

- felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére;
- megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét;
- megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésről;
- határoz a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről;
- a különleges jogrendet érintő, valamint a katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz.

Az Országgyűlés alkotmányozó és törvényhozó hatalmához mérten értelmezhető a végrehajtó hatalom, vagyis a Kormány és az alárendeltségébe és felügyelete alá tartozó állami szervezetek. Ezek feladata ugyanis nem más, mint az Országgyűlés által az Alaptörvényben és más jogszabályokban meghatározottak érvényesítése, illetve az Országgyűlés különböző iránymutatásai szerint az állami ügyek vitele. A végrehajtó hatalom ezen feladatát egyrészt az Országgyűlés által az Alaptörvényben és a törvényekben meghatározottak betartásával, betartatásával és szükség szerint kikényszerítésével, másrészt pedig a törvények keretei között és azok felhatalmazása alapján további szabályozással – rendeletek kiadásával – valósítja meg. A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős.

A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre. Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, amely azonban törvénnyel – vagy az Alaptörvénnyel – nem lehet ellentétes.

A Kormány tehát a végrehajtó hatalom csúcsszerve, de nem kizárólagos szereplője, vezetője a miniszterelnök, tagjai pedig a miniszterek. A miniszterelnököt az Országgyűlés választja meg, és a köztársasági elnök nevezi ki, míg a minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. Ezért – is – mondhatjuk, hogy Magyarországon a miniszterelnöknek van Kormánya, és nem a Kormánynak miniszterelnöke. A Kormány mint a központi – vagyis felső szintű és országos hatáskörű – közigazgatás csúcsa az Alaptörvény és a törvények keretei között egyszerre irányítja a közigazgatást, és végzi a kormányzás politikai, tervező és iránymutató tevékenységét. A Kormány alárendeltségében működő szervek összessége alkotja az államigazgatást, amelynek célja a polgárok életének szervezése, támogatása a jogszabályok betartásával és betartatásával.

Az államigazgatás a közigazgatás egy része, de nem az egésze. A közigazgatásba ugyanis olyan szervek is beleértendők, amelyek szintén az Alaptörvény és a törvények végrehajtásáért felelősek, de nem állnak a Kormány irányítása alatt. Ilyenek klasszikusan az önkormányzatok vagy az önálló szabályozó szervek.

Az igazságszolgáltató hatalom a független, tehát a Kormány vagy annak keretében valamely minisztérium irányítása alá

nem tartozó ügyészséget, valamint a bíróságokat jelenti, sajátosan ideértve az Alkotmánybíróságot is.

Az Alaptörvény úgy fogalmaz, hogy a legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. Ezen tevékenysége keretében a legfőbb ügyész és az ügyészség ellátja a törvényekben meghatározott feladatait, nyomozással kapcsolatos jogokat gyakorol, képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásokban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett, valamint közérdekvédelmi feladatokat lát el. Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, akit a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés kilenc évre választ meg a képviselők kétharmadának szavazatával.

A bíróságok alkotják az igazságszolgáltatás másik fő elemét. Az Alaptörvény úgy fogalmaz, hogy a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. Az általános bírósági szervezet alapvetően a járási – korábban városi – bíróságokra, a törvényszékekre – korábban megyei bíróságok –, valamint a több törvényszék illetékességi területére kiterjedő illetékességű, és azok felett álló ítélőtáblákra tagozódik, amelyek felett a legfőbb bírósági szerv a Kúria.

A speciális igazságszolgáltatási ügyszakok – mint amilyen a munkaügyi, a közigazgatási, illetve a katonai – eltérő tagozódást mutatnak, így például katonai ügyekben járási szintű eljárás nincs, azokat első fokon a törvényszékek katonai

tanácsai, másodfokon a Fővárosi Ítéltábla katonai tanácsa tárgyalja, ami után a Kúriához lehet fordulni jogorvoslatért.

A Kúria – a jogorvoslati rendszerben – jogosult arra, hogy bármely alacsonyabb szintű bíróság döntését felülvizsgálja vagy megváltoztassa, valamint felelős azért, hogy előmozdítsa az egységes ítélkezést.

Az igazságszolgáltatás függetlenségének legfőbb garanciája, hogy a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben senki által, tehát a saját bíróságuk elnöke vagy magasabb bírói fórum által sem utasíthatók. Magyarországon hivatásos bíró csak a sarkalatos törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő és a köztársasági elnök által bírónak kinevezett személy lehet, aki betöltötte a harmincadik életévét. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. A legfőbb bírói szerv, azaz a Kúria elnökét az Országgyűlés a bírák közül, kilenc évre, a köztársasági elnök javaslatára, a képviselők kétharmadának szavazatával választja.

A bíróságok között speciális szerepet tölt be, és a bírói szervezettől függetlenül működik az Alkotmánybíróság. Az Alaptörvény kimondja, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Mint ilyen, testületi működése és döntési mechanizmusa, valamint az európai hagyományok miatt nevezendő bíróságnak, azonban alkotmányosan teljesen önálló, nem része a bírói szervezetnek. Az Alkotmánybíróság kiemelt jogköre, hogy megvizsgálhatja a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangját, és adott esetben – alaptörvényellenesség esetén – hatályon kívül helyezheti a jogszabályok egyes rendelkezéseit vagy egészét.

Az Alaptörvény rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság tizenöt tagból áll, és jogköreit testületként gyakorolja. Tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja. Az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával az Alkotmánybíróság tagjai közül elnököt választ, akinek megbízatása az alkotmánybírói hivatali idő lejártáig tart. Az Alkotmánybíróság tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A hatalommegosztás rendszerében sajátosan jelenik meg az államfő, aki egyik hatalmi ághoz sem tartozik. Az Alaptörvény értelmében Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örködik az államszervezet demokratikus működése felett. Fontos kiemelni, hogy a köztársasági elnök a Magyar Honvédség főparancsnoka, amely jogköre békeidőben lényegét tekintve a protokolláris feladatok mellett az Ország Fegyveres Védelmi Tervének aláírásában merül ki. A köztársasági elnök – mint főparancsnok – békeidőben nem része a Magyar Honvédségnek, és mint ilyen, nem minősül szolgálati előjárónak sem, vagyis közvetlen parancsadási jog vagy más előjárói jogosultság sem illeti meg a Magyar Honvédségre nézve. A köztársasági elnök, mint a nemzet egységének képviselője, valamint a demokratikus államműködés őrzője, számos jogkörrel rendelkezik. Ezek közül kiemelendő:

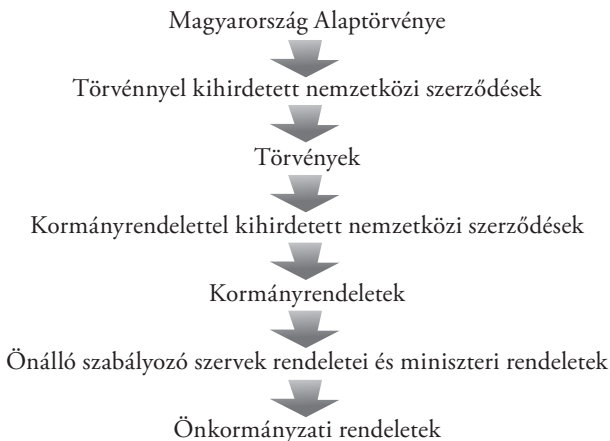
- képviseli Magyarországot;
- részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein;
- törvényt kezdeményezhet;
- országos népszavazást kezdeményezhet;
- különleges jogrendet érintő döntéseket hoz;
- összehívja az Országgyűlés alakuló ülését;
- feloszlathatja az Országgyűlést;
- az elfogadott Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását a megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelményekkel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek;
- javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére;
- megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket;
- kinevezi és előlépteti a tábornokokat.

1.3.2. A jogrendszer alapjai

Mivel Magyarország független demokratikus jogállam, ezért az állam és a társadalom minden viszonyrendszere csak a jognak alávetetten, a jogszabályokban meghatározott keretek között működhet. A jogrendszer mindazoknak a jogi

szabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák az állam és a társadalom működésének kereteit és ezen belül az egyének jogait és kötelezettségeit. Az Alaptörvény kimondja, hogy az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja, valamint azt is, hogy az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezők. Ezzel fekteti le az úgynevezett jogforrás-hierarchia alaptételét. Eszerint ugyanis minden jogi szabályozónak meg kell felelnie a hierarchiában felette állónak és végső soron az Alaptörvénynek. Ez egyszerűbben azt jelenti, hogy az alsóbb szintű szabályozók nem lehetnek ellentétesek a magasabb szintűekkel és végső soron az Alaptörvénnyel. Általános, tehát Magyarországon mindenkire nézve kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotói hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg.

Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete. A jogszabályok az 1. ábra által szemléltetett hierarchiában állnak ma Magyarországon.

1. ábra. Jogszabályi hierarchia hazánkban

Forrás: saját szerkesztés

A jogszabályok szintje alatti szabályozók az úgynevezett közjogi szervezetszabályozó eszközök, vagyis a normatív utasítások, illetve normatív határozatok. Normatív utasítást a jogalkotásról szóló törvényben meghatározott hivatali szerv vezetője, normatív határozatot pedig szintén a jogalkotási törvényben meghatározott testület adhat ki a jogszabályban meghatározott feladatkörei vonatkozásában. A közjogi szervezetszabályozó eszköz fontos ismérve, hogy alapvetően – ahogy neve is mutatja – szervezetszabályozási célokat szolgál, vagyis a polgárokra nézve nem állapíthat meg általános érvényű

kötelezettséget vagy jogot. A közjogi szervezetszabályozó eszköz tehát alapvetően a kiadásra jogosult személy vagy testület hatáskörébe tartozó szervezet és személyi állomány irányítására szolgál.

1.3.3. A honvédelem főbb jogszabályai és alaptörvényi alapjai

A honvédelem legfőbb jogszabályi alapjait Magyarország Alaptörvénye határozza meg. Az Alaptörvény rögzíti az állam főbb kötelezettségeit és ezeken belül a védelmi kötelezettséget, meghatározza Magyarország nemzetközi környezethez való viszonyát, valamint lefekteti a Magyar Honvédségre, illetve a katonai műveletekben való részvételre vonatkozó főbb szabályokat és a különleges jogrend szabályrendszerét.

Az Alaptörvény mondja ki azt is, hogy a honvédelemre – és a különleges jogrendre – vonatkozó törvényi szabályokat sarkalatos, vagyis a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával megalkotható törvényben kell szabályozni. Ez a jogszabály a honvédelem törvényi szintű szabályozásának alapja, *a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény*. Emellett azonban a honvédelem ügyét számos más jogszabály is érinti, illetve szabályozza, amelyek közül mindenképp kiemelendő *a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény*, valamint *a honvédségi adatkezelésről, az egyes honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos katonai igazgatási feladatokról szóló*

2013. évi XCVII. törvény. A törvények szabályait bontják ki az úgynevezett végrehajtási rendeletek, amelyeket a Kormány vagy a honvédelemért felelős miniszter adhat ki a honvédelmi ágazatot illetően. Meglehetősen nagyszámú ilyen rendelet szabályozza a honvédelmi ágazatot, amelyek közül kettőt mindenképp ki kell emelni. Az egyik *a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 290/2011. számú Korm. rendelet*, a másik pedig *a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. HM rendelet*. A rendeleti szintű szabályozás körébe tartoznak azonban a Magyar Honvédség egyes meghatározó szabályzatai is, így például a *Szolgálati Szabályzat*, az *Alaki Szabályzat*, valamint az *Öltözködési Szabályzat* is.

Az Alaptörvény közvetlen módon is szabályozza a honvédelem ügyét. Az Alaptörvény már a hatalommegosztás elvével összefüggésben kimondja, hogy Magyarországon senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni. Ezt a kötelezettséget az állam elsősorban saját szervei útján teljesíti, de azok elégtelensége esetén a törvényben meghatározottak szerint minden polgárára kiterjeszti. Ebben a kötelezettségben a Magyar Honvédségnek is vannak feladatai, s ezt a honvédeskü is tükrözi. Ehhez kapcsolódik az Alaptörvény azon rendelkezése is, miszerint az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű

kötelezettsége. Ez a szabály ugyanis intézményesített védelmi kötelezettséget jelent, amelynek keretében az államnak ki kell alakítania és fenn kell tartania azokat a képességeket és intézményeket, amelyekkel az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogait meg tudja védeni. Az egyik ilyen állami szerv a Magyar Honvédség.

Magyarország Alaptörvénye azt is rögzíti, hogy Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával, és ezzel összefüggésben nemzetközi jogi kötelezettségei teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, valamint elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. Ez a honvédelem szempontjából mind az európai uniós, mind pedig a NATO-tagság miatt kiemelt jelentőségű, hiszen mindkét tagságunk törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésen alapszik, s mindkettővel jelentős katonai kötelezettségek járnak. Ugyanide tartoznak azonban a nemzetközi hadijog kötelező szabályai és az Egyesült Nemzetek Szervezetében betöltött tagsággal járó kötelezettségek is.

Részben az idevonatkozó szervezeti tagságok, részben pedig az Alaptörvény nemzetközi békére vonatkozó rendelkezése az, amelyen a Magyar Honvédség különböző nemzetközi missziós részvételei alapulnak.

A Magyar Honvédségről az Alaptörvény önálló alcímben rendelkezik a 45. cikkben összefoglalt szabályokkal. Eszerint Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség.

A Magyar Honvédség alapvető feladata:

- Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme,
- nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása,
- valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.

Ez a felsorolás a Magyar Honvédség alapvető feladatait határozza meg, amelyeket a honvédelemről szóló törvény fejt ki. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az Alaptörvény felhatalmazása alapján az Országgyűlés a Magyar Honvédségnek ezen körön túli – de ezekkel nem ellentétes – feladatokat is meghatározhat. Így iktatták be 2015-ben a honvédségi feladatok közé a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelésében való közreműködést is.

Az Alaptörvény rögzíti, hogy a Magyar Honvédség irányítására – ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik – az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja. Ezen szabályozás lényege, hogy kiemelve a hatalommegosztás érvényesülését Magyarország fegyveres ereje felett, és alkotmányosan ellehetetlenítse azt a történelmünkből sajnos már ismert helyzetet, amikor egyetlen hatalmi ág diszponált a fegyveres erők felett, és esetlegesen fel is használta azokat a nemzet ellenében.

Az Alaptörvény különállóan nevesíti a Magyar Honvédség közreműködését mint feladatot a katasztrófák megelőzésében, valamint következményeik elhárításában és felszámolásában.

Mindezek mellett az Alaptörvény kimondja azt is, hogy a Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjainak tilos politikai tevékenység végzése, valamint azt is, hogy a Magyar Honvédség szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. Ez a törvény a már említett honvédelmi törvény.

Hogy megértsük az Alaptörvény hatalommegosztásra vonatkozó szabályait, fontos kitekinteni az Alaptörvény 47. cikkére, amely a katonai műveletekben való részvételtől szóló döntéseket szabályozza. Ebben egyértelműen megmutatkozik ugyanis, hogy a katonai műveletek egy jelentős részére, vagyis a Magyar Honvédség külföldi alkalmazására vagy állomásozására, illetve a külföldi fegyveres erők magyarországi állomásozására, alkalmazására vagy Magyarországról kiinduló alkalmazására vonatkozó döntést az Országgyűlés hozza meg, még hozzá a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával. A Kormány ehhez mérten saját hatáskörében dönthet a határátlépéssel járó csapatmozgásokról, illetve a 47. cikk (3) bekezdése alapján – azonnali beszámolási kötelezettség mellett – a NATO- vagy EU-tagsággal összefüggő állomásozásról és alkalmazásról. Ez a szabályozás összefügg azzal is, hogy a hadüzenet és a békekötés jogát, valamint a nemzetközi szerződések jóváhagyását – és ezáltal a szövetségkötésről hozott döntést is – az Alaptörvény az Országgyűléshez telepíti, de azzal is, hogy az Országgyűlés – vagy népszavazás – által

a csatlakozással vállalt szövetségi kötelezettségek viszont igényelhetnek akár azonnali kormányzati döntést, ideértve a különleges jogrendi igénybevétel egyes eseteit is.

1.3.4. Honvédelmi veszélyhelyzet: már nem béke, még nem különleges jogrend

A honvédelmi feladatrendszer számos alapvető funkciója – a tág értelemben vett országvédelem fegyveres feladatainak zöme – a magyar alkotmányos szabályozás szerint különleges jogrendben valósítható meg, ahogy ezt alább kifejtjük. Kulcsfontosságú azonban, hogy a honvédelem rendszerit ezen feladatok teljesítésére béke idején kell felkészíteni. E hatékony felkészülést és a sajátos magyar különleges jogrendi szabályrendszert azonban a változó biztonsági kihívásokhoz és környezethez kell igazítani. A gyors és intenzív eskalációval fenyegető, és Ukrajna esetén hazánk szomszédságában is látható krízisekre való sikeres felkészülés vagy a különleges jogrendi rendszer felülvizsgálatát, vagy átmeneti intézmények beiktatását tette szükségessé. A jogalkotó ezen opciók közül az utóbbi mellett döntött, ezért 2019. január 1-jétől beiktatta a honvédelmi törvénybe a *honvédelmi veszélyhelyzet* intézményét. Ezt a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzethez hasonlóan a Kormány jogosult kihirdetni:

- Magyarországgal szomszédos államban kialakult és katonai kezelést is igénylő és Magyarország biztonságát közvetlenül veszélyeztető veszélyhelyzet magyarországi hatásaira, vagy

- az Észak-atlanti Szerződés 4. vagy 5. cikkével összefüggő kötelezettségek teljesítésére való felkészülés érdekében.

A honvédelmi veszélyhelyzettel megnyílt a lehetőség arra, hogy a jogrendszer normál működésének kereteit át nem alakítva kezdjék meg az állami szervek a felkészülést az ország megvédésére, vagy a szövetségi kötelezettségek teljesítésére és ennek folytán akár egy esetleges különleges jogrend későbbi kihirdetésére is. A honvédelmi veszélyhelyzet a Kormány irányításával, de elsődlegesen a Honvédelmi Minisztérium felelősségével teszi lehetővé, hogy más módon nem biztosítható logisztikai, felvonulási támogatáshoz az állam – hasonlóan a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet esetéhez – közérdekű használati joggal azonnal ingatlanokat vegyen használatba védekezéshez. Ez az eszköz természetesen a honvédelmi kötelezettségek körében megjelenő gazdasági és anyagi szolgáltatásra kijelölt ingatlanok elégtelensége esetén hívható fel, vagyis kivételes eszközként jelenik meg a már meglévő, honvédelmi célú ingatlan-igénybevételi lehetőségekhez képest. Az elhelyezést és felvonulást érintő közérdekű használati jog létesítése mellett honvédelmi veszélyhelyzet idején a Kormány elrendelheti:

- a honvédségi szervezetek készenlétének fokozását,
- a határrendészetért felelős miniszter javaslatára az államhatár ellenőrzésének szigorítását, valamint ebben a honvédségi szervezetek kijelölt állományának részvételét,
- az országvédelem szempontjából kiemelt jelentőségű létesítmények honvédségi – valamint a rendészetért felelős

- miniszter javaslatára rendőri – erővel történő őrzését és a már őrzés alatt álló létesítmények őrzésének fokozását,
- a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat és a honvédségi szervezetek felderítő, elhárító, valamint a kibertér műveleti erői tevékenységének fokozását a fenyegetettség Magyarországra történő áttérjedésének, illetve magyarországi felerősödésének megakadályozása érdekében, és
 - a NATO Állandó Védelmi Terveivel kapcsolatos feladatok végrehajtását, és ezzel összefüggésben gyorsított döntéshozatali eljárás bevezetését.

E szabályrendszerrel a jogalkotó lényegében megkezdte egy olyan szabályozási keret kialakítását, amely a jogrendszer lényegi felforgatása nélkül nyitja meg az utat az úgynevezett „szürke zónás” fenyegetések kezeléséhez, vagy az azokra való felkészüléshez, hiszen ezek a fenyegetések már nem kezelhetők megfelelően a békeidejű szabályokkal, de még nem indokolják különleges jogrend kihirdetését. Hosszabb távon azonban továbbra is mérlegelendő a különleges jogrendi kategóriák és szabályok felülvizsgálata, egyszerűsítése és ezek folytán a honvédelmi veszélyhelyzet szabályozásának finomhangolása és fejlesztése is.

1.3.5. A különleges jogrendi szabályozás

Magyarország Alaptörvénye az európai mintáknak megfelelően, de azoknál nagyobb részletességgel rendelkezik azokról

az időszakokról, vagy ha úgy tetszik, válsághelyzetekről, amelyek az állam és jogrendszer normál, békeidejű szabályai, vagyis a törvényben meghatározott keretek között hatékonyan nem kezelhetők. Ez a szabályozás a 19–20. századtól kezdve klasszikusan a háború esetére szóló szabályozásból nőtte ki magát akkor, amikor az államok egymás után belátták, hogy a rendkívüli idők rendkívüli és gyors megoldásokat követelnek. Ennek a szabályozásnak a fő jelentősége az, hogy a hatalom-megosztás elvétől ideiglenes eltérést enged, és lehetővé teszi, hogy valamely hatalmi szereplő – alapvetően a Kormány vagy a köztársasági elnök, illetve hazai viszonylatban a Honvédelmi Tanács – rendeleti úton azonnal bevezesse azokat az intézkedéseket, amelyek a krízis kezeléséhez szükségesek, és amelyek akár törvénnyel ellentétesek is lehetnek. Tekintettel arra, hogy ez a kivételes felhatalmazás, amit a különleges jogrend jelent, rendkívüli jogkorlátozásokkal járhat, Európában elfogadott alapkövetelmény az, hogy annak mozgásterét még a béke idején meghatározzák. Ezt a célt szolgálja a különleges jogrendi szabályozás. Magyarországon ennek a szabályozásnak az esetköreit 1989 óta tételesen tartalmazza az Alkotmány, ma az Alaptörvény.

A Magyar Alaptörvény 2016. július 1-jétől hat különleges jogrendi esetkört ismer, ezek:

- a rendkívüli állapot,
- a szükségállapot,
- a megelőző védelmi helyzet,
- terrorveszélyhelyzet,
- a váratlan támadás, valamint
- a veszélyhelyzet.

Ezek közül lényegét tekintve csak a veszélyhelyzet nem tekinthető honvédelmi jellegű vagy a honvédelemhez kapcsolódó esetkörnek, igaz, abban a katasztrófák elleni védekezés miatt a Magyar Honvédségnek közreműködői feladatai vannak, ahogy az is igaz, hogy a szükségállapot és terrorveszély elsődlegesen belbiztonsági jellegű különleges jogrend, amelyben a Magyar Honvédségnek jelentős feladatai vannak.

A *rendkívüli állapot* lényegét tekintve a háborús különleges jogrend. Az Országgyűlés az összes képviselő kétharmadának szavazatával – vagy az Országgyűlés akadályoztatása esetén a köztársasági elnök – hirdeti ki a hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén. Ekkor azonnal Honvédelmi Tanácsot kell felállítani, amely a rendkívüli állapottal összefüggő rendeletalkotási jogkört gyakorolja, és lényegét tekintve átveszi az irányítást a teljes államgépezet felett. A Honvédelmi Tanács elnöke a köztársasági elnök, tagjai az Országgyűlés elnöke, az országgyűlési képviselőcsoportok vezetői, a miniszterelnök, a miniszterek és – tanácskozási joggal – a Honvéd Vezérkar főnöke. Ez a testület tehát egyszerre látja el a katonai védelem vezetését és irányítását, valamint a háttérország államigazgatási feladatainak irányítását is. A Honvédelmi Tanács fennállása idején gyakorolja az Országgyűlés által ráruházott jogokat, a Kormány jogait, a köztársasági elnök jogait, valamint dönt a csapatmozgásokkal összefüggésben, és ezeken túlmenően jogosult mindazon rendkívüli – akár törvénnyel ellentétes – rendeletek bevezetésére, amelyeket a honvédelmi törvény határoz meg. A Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején dönthet a sorkötelezettség bevezetéséről is.

A *szükségállapot* alapvetően az erőszakos hatalomátvételek, az államrendet alapjaiban veszélyeztető erőszakos tömegzavargások, valamint a klasszikus polgárháborús helyzetek esetén hirdethető ki szintén az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatával vagy – az Országgyűlés akadályoztatása esetén – a köztársasági elnök döntésével. Az Alaptörvény megfogalmazása szerint az Országgyűlés a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén szükségállapotot hirdet ki. Ebben az esetben a rendeletalkotási jogkört a köztársasági elnök gyakorolja, és a rendőrség, illetve a nemzetbiztonsági szolgálatok erőinek elégtelensége esetén lehetőség van a Magyar Honvédség felhasználására az erőszakos cselekmények elfojtása érdekében.

A *megelőző védelmi helyzetet* az Országgyűlés a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával vezetheti be, ha az országot külső fegyveres támadás veszélye fenyegeti, vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében ez szükséges. A megelőző védelmi helyzet lényegét tekintve felkészülési időszak, amelynek célja a támadásra, illetve a szövetségi kötelezettség – felvonulási területként vagy frontvonalként való – teljesítésére történő felkészülés biztosítása. Ebben az időszakban bevezethető az Országgyűlés külön döntésével a sorkötelesség is, valamint a Kormány a honvédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be rendeleti úton a polgárok jogainak korlátozásával, a szük-

séges erőforrások biztosítása és a védekezés hatékonyságának növelése érdekében. A megelőző védelmi helyzet lényegében a rendkívüli állapotot megelőző időszak, amelynek keretében – a szövetség égisze alatt – vagy sikeres a háborús veszély elhárítása, vagy a felkészülés történik meg a közvetlen háborús cselekményekig, amelyekkel együtt a rendkívüli állapot bevezetésére kerül sor. Ezt a különleges jogrendet lényegében Magyarország NATO-csatlakozása miatt alakította ki a döntéshozó a szövetségesi kötelezettségek szükség esetén történő hatékony biztosítása érdekében. A megelőző védelmi helyzet esetére a honvédelmi törvény a katonai felkészüléshez szükséges rendeleti felhatalmazásokat biztosít a Kormánynak, amelyek köre szűkebb, mint a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot idejére meghatározott felhatalmazás, de a békeidejű jogkorlátozásokhoz mérten még mindig igen súlyos, és elsősorban katonai védelmi célokat szolgál, az ország hadműveleti felkészítését tartva szem előtt.

A negyedik esetkör a *terrorveszélyhelyzet*, amelyet az Alaptörvény hatodik módosítása 2016. július 1-jével iktatott be az Alaptörvénybe. A terrorveszélyhelyzet szabályozási szellemiségében a megelőző védelmi helyzet logikáját követi, annak a belbiztonsági mása, vagyis egyfajta „előszoba” a szükségállapot előtt. Az új tényállás fő célja az, hogy a terrorizmus jelentette kihívással szemben, ha az olyan súlyosságú közvetlen fenyegetést jelent, akkor még a szükségállapot bevezetése előtt biztosítson egy, a normál jogrenden túlmutató felhatalmazást a rendkívüli intézkedések bevezetésére.

Az Alaptörvény 51/A cikke szerint az Országgyűlés a Kormány kezdeményezésére terrortámadás jelentős és közvetlen

veszélye vagy terrortámadás esetén meghatározott időre kihirdeti a terrorveszélyhelyzetet, ezzel egyidejűleg felhatalmazza a Kormányt sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. Az Alaptörvény feljogosítja a Kormányt a honvédelmi törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére már az országgyűlési döntés kezdeményezésétől. Ezek az Országgyűlés döntéséig, de legfeljebb tizenöt napig maradnak hatályban. Az Országgyűlés a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával hozza meg a terrorveszélyhelyzetre vonatkozó döntéseket, és ezzel felhatalmazhatja a Kormányt további rendkívüli intézkedések bevezetésére. A szabályozás fontos eleme, hogy már a Kormány általi kezdeményezéstől lehetőség van a Magyar Honvédség felhasználására, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erői nem elégségesek a kihívás kezelésére. A terrorveszélyhelyzet törvényi szabályozásának fontos eleme, hogy lényegesen szűkebb körű rendkívüli intézkedések bevezetését teszi lehetővé, mint a polgárháborús helyzetre kialakított szükségállapot szabályrendszere. Ezt a tényállást kifejezetten a terrorizmus által képviselt sűrű zónás, nagy állami erőkoncentrációt és korlátozott rendkívüli intézkedési jogkört követelő kihívások végstádiumú kezelésére alakították ki. Ezzel kapcsolatban fontos látni, hogy a terrorveszélyhelyzet mint különleges jogrendi esetkör a terrorizmus elleni fellépés végső jogi eszköze, vagyis annak alkalmazása akkor merülhet fel, ha a békeidejű és alapvetően belügyi hatáskörbe tartozó eszközök nem elégségesek.

A váratlan támadást a jogalkotó a délszláv háború tapasztalatai miatt alakított ki. Ennek lényege, hogy a Kormány

külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készütségi erőkkel való oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében – szükség esetén a köztársasági elnök által jóváhagyott fegyveres védelmi terv szerint – a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányos és arra felkészített erőkkel azonnal intézkedni köteles. Ez az esetkör láthatóan egy szomszédos konfliktus miatt becsapó csoportokra nézve ad különleges felhatalmazást a Kormánynak egyebek mellett a Magyar Honvédség erőinek igénybevételére és az azonnali védekezésre. A váratlan támadás intézménye tehát egy azonnali intézkedést biztosító felhatalmazás, amellyel összefüggésben a támadás jellegétől függően haladéktalanul határozni kell arról, hogy szükséges-e különleges jogrend bevezetése, és ha igen, akkor a fenyegetés jellegétől függően szükségállapot vagy rendkívüli állapot legyen-e. A szabályozás kialakításának oka az alapvető szellemiség, amely 1989 óta kizárja, hogy a Magyar Honvédség különleges jogrend bevezetése nélkül belföldön alaprendeltetés szerinti harci tevékenységet lásson el.

1.3.6. A Magyar Honvédség belső szabályozása

A Magyar Honvédség működésének főbb szabályait a jogszabályok határozzák meg, ezek keretei között pedig az úgynevezett közjogi szervezetszabályozó eszközök, például az *Országgyűlés*,

illetve a *Kormány határozatai* vagy a *miniszteri utasítások*. Példaként említve az Országgyűlés határozatban dönt a nem NATO- vagy EU-kötelékben végrehajtandó missziós feladatokról, míg a Kormány szintén határozatban dönt a NATO- vagy EU-keretek közötti missziókról. Ezeknél sokkal szélesebb szabályozási kört ölelnek fel a miniszteri utasítások, amelyek célja a törvények és rendeletek szabályainak kibontása, alkalmazásuk kereteinek meghatározása az egész honvédelmi ágazatra nézve. A miniszteri utasítások szintje alatt helyezhetők el – mint legalacsonyabb szintű szabályozók – az úgynevezett *belső szabályozók*. Ezek közé tartoznak az intézkedések, a parancsok és a szakutasítások. A belső szabályozók nem lehetnek ellentétesek sem közjogi szervezet-szabályozó eszközzel, sem jogszabállyal.

Igaz ugyan, hogy a belső szabályozók a lényegét tekintve a legalacsonyabb szintű normatív – tehát nem személyre, egyedi feladatszabásra irányuló – szabályozók, jelentőségük azonban a Magyar Honvédség működésében meghatározó, mivel ezek szabják meg mindazokat a részfeladatokat, szakmai előírásokat, amelyek az ágazat egészére nem terjednek ki, csak meghatározott feladatra vagy szakterületre. Ebből következően azonban a feladat végrehajtását leginkább részletező szabályozási szintről van szó, amely leginkább segíthet a végrehajtó állománynak eligazodni a szabályozás rendszerében. A belső szabályozók alapvető kritériumait a honvédelmi törvény határozza meg.

A honvédelmi törvény 49. §-a értelmében a szolgálati előjáró alárendeltjeinek a hatáskörébe tartozó és jogszabályba nem ütköző *parancsot* adhat ki. Ebbe a körbe a napi tevékenységgel

kapcsolatos szóbeli feladatszabások és a sorszámos rendelkezések is beleértendőek. Ebből következően mindazon feladatok elvégzésére, amelyekre jogszabály eltérő formát nem ír elő, illetve amelyek nem intézkedésben, szakutasításban vagy magasabb szintű szabályozóban határozandók meg, parancs adható ki. Ehhez képest a honvédelmi törvény 52. §-a alapján *intézkedésben* állapíthatók meg a szervezet vezetéséhez kapcsolódó feladatok, egyes rendszeresen ismétlődő tevékenységek végrehajtásának eljárási szabályai, ideértve a katonai szervezetek működési rendjének és a személyi állomány mindennapi tevékenységének általános rendezést igénylő kérdéseit is, ha azokat jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz nem rendezi. Intézkedés kiadására hatáskörének megfelelően a szolgálati előjáró és a hivatali felettes jogosult. A törvény azt is kimondja, hogy az intézkedés kiadására jogosult akadályoztatása esetén – ha a jogosult eltérően nem rendelkezik – nevében helyettese adhat ki intézkedést.

A honvédelmi törvény 52. §-a az intézkedés mellett a szakmai iránymutatások szabályozására rögzíti, hogy *szakutasításban* kell meghatározni a honvédség szakmai feladatellátásának szabályait, valamint a haditechnikai eszközök és anyagok üzemeltetésével, karbantartásával, javításával kapcsolatos szakmai-technikai szabályokat, ha azokat jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz nem rendezi. Egy-egy szakterület alapvető szabályait meghatározó szakutasítás kiadására a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium közigazgatási államtitkára és – az általános katonai szakterület vonatkozásában – a Honvéd Vezérkar főnöke, a részletes és a technikai szabályokat meghatározó

szakutasítás kiadására a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium illetékes szakmai előjárója, szakmai felettese jogosult.

A szabályozás sajátos megoldása, hogy a különböző szintű szabályozókban – adott esetben jogszabályokban, közjogi szervezetszabályozó eszközökben, valamint belső szabályozókban is – rögzített rendelkezéseket a végrehajtás hatékonyságának növelése érdekében összefoglalva, nemritkán magyarázatokkal bővítve adja közre valamely szakmai szerv. Ennek eszköze a *főnökségi kiadvány*, amelynek alkalmazását adott esetben valamely belső szabályozó kötelezővé is teheti.

Mindezek összességéből az látható, hogy a Magyar Honvédség és a honvédelmi ágazat rendszerszintű, az államrendszer egészét, illetve a polgárokat is érintő szabályait az Alaptörvény és a jogszabályok, az ágazat belső, de rendszerszintű viszonyait a közjogi szervezetszabályozó eszközök, míg egyes szakterületi és meghatározott feladatrendszerhez kapcsolódó kérdéseit a magasabb szabályozók keretei között a belső szabályozók, azaz az intézkedések, parancsok, szakutasítások határozzák meg.

1.4. A Magyar Honvédség

„A honvédelem nemzeti ügy, amelynek két alappillérét a nemzeti önerő és a szövetségesi együttműködés alkotják. Ahhoz, hogy a Magyar Honvédség (a továbbiakban: Honvédség) elegendő tudjon tenni az Alaptörvényben meghatározott kötele-

zetségeinek, és hazánk az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) és az Európai Unió (a továbbiakban: EU) megbízható és tevékeny tagja lehessen, elengedhetetlen a nemzeti önerő megerősítése. Az MH-nak rendelkeznie kell az ország fegyveres védelméhez szükséges katonai képességek alapjaival, hogy a biztonsági környezet romlása esetén lehetőség legyen azok gyors és célirányos felfejlesztésére. A nemzeti önerőt a NATO-nak tett vállalásainkat is figyelembe véve fokozatosan kell megerősíteni. A nemzeti önerő megerősítése mellett a rendelkezésünkre álló korlátozott pénzügyi lehetőségeink ismeretében bizonyos képességek megszerzése vagy megtartása érdekében ki kell használnunk a többnemzeti együttműködésekben rejlő lehetőségeket.

A hivatásos és szerződéses állományon alapuló, kis létszámú, korszerű haderőt önkéntes tartalékos rendszer egészíti ki. Ennek keretében történik a haza védelmében tevékeny részt vállalni kívánó honfitársaink kiképzése, békeidejű és minősített időszakban történő alkalmazása. Rendkívüli állapot idején – a jogszabályban rögzítetteknek megfelelően – a magyarországi lakhellyel rendelkező nagykorú magyar állampolgárságú férfiak katonai szolgálatára is támaszkodik a haderő.”²⁸

²⁸ Összhaderőnemi Doktrína. 3. kiadás.

1.4.1. A honvédség feladatai

A Magyar Honvédségnek az Alaptörvény 45. cikk (1) és (3) bekezdésében meghatározott, fent leírt feladatain túl az (5) bekezdés szerinti felhatalmazás alapján a honvédelemről szóló sarkalatos törvény bontja ki részletesen a feladatait. A honvédelmi törvény a feladatokat két nagy csoportra, a fegyverhasználati joggal ellátható és a fegyverhasználati jog nélkül ellátandó feladatokra bontja.

A honvédelmi törvény 36. § (1) bekezdése szerint a Honvédség fegyverhasználati joggal látja el a következő feladatokat:

- a) a Magyarország függetlenségének, területének, légtérének, lakosságának és anyagi javainak külső támadással szembeni fegyveres védelme,
- b) a Szent Korona és a hozzá tartozó egyes jelvények őrzése és védelme,
- c) a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek – különösen a kollektív védelmi, békefenntartó, válságkezelési és humanitárius feladatok – teljesítése,
- d) a honvédelem szempontjából létfontosságúnak kijelölt rendszerelemek, illetve a honvédelem szempontjából fokozott védelmet igénylő létesítmények őrzése és védelme,
- e) egyes kijelölt létesítmények őrzése és védelme,
- f) felhasználás,
- g) talált robbanótestek tűzszerészeti mentesítése és egyéb tűzszerészeti feladatok térítés ellenében való végrehajtása,
- h) a menedékjogról szóló törvény szerinti tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején közreműködés

az államhatár őrzésében, az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtásában, valamint az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények elhárításában,

- i) – a hatályos nemzetközi normák betartásával – közreműködik a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok esetén a bajba jutott magyar állampolgárok mentésében, hazatérésük biztosításában, az evakuálás végrehajtásában,
- j) honvédelmi veszélyhelyzet idején az államhatár ellenőrzésében való részvétel,
- k) a Kormány döntése alapján közreműködés a különleges jogrend szerinti veszélyhelyzettel (a továbbiakban: veszélyhelyzet) és az egészségügyről szóló törvény szerinti egészségügyi válsághelyzettel (a továbbiakban: egészségügyi válsághelyzet) kapcsolatos feladatokban.

A feladatok másik csoportjával kapcsolatban a honvédelmi törvény 36. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a Honvédség fegyverhasználati jog nélkül látja el a következő feladatokat:

- a) közreműködés a katasztrófavédelemmel összefüggő feladatok végrehajtásában,
- b) katonai szakértelmet és speciális eszközöket igénylő feladatok ellátása,
- c) részvétel az állami protokolláris feladatok teljesítésében,
- d) közreműködés a nemzetközi megállapodásban vagy jogszabályban meghatározott hadisírok, katonai és hősi

- emlékművek fenntartásával kapcsolatos feladatok végrehajtásában és a kegyeleti tevékenységben,
- e) közreműködés az állami közfoglalkoztatás feladatainak végrehajtásában,
 - f) az élet, az anyagi javak és objektumok oltalmazása érdekében az elektromágneses spektrumot kihasználó támadó, információszerző, felderítő eszközök elleni aktív elektromágneses műveletek végzése,
 - g) a Magyarország biztonságát, honvédelmi érdekeit sérítő, veszélyeztető, katonai jellegű kibertérműveletek, kibertérre ható cselekmények vagy kibertámadások elleni fellépés, illetve az ezekkel összefüggő szövetségi, illetve nemzetközi együttműködési keretben megvalósuló feladatok.

Emellett a törvény úgy rendelkezik, hogy a 36. § (2) bekezdés b) pontjában meghatározott feladatot a honvédség térítés ellenében láthatja el, s ez alapvetően azt a célt szolgálja, hogy az alapvetően más állami szervek igényei alapján végrehajtott feladat költségeit eltérő kormányzati döntés hiányában a megrendelőnek kell állnia, vagyis azok nem a honvédelmi költségvetés terhére valósulnak meg.

A honvédelmi törvény szerinti meghatározásból jól látható, hogy a Magyar Honvédség rendszerszintű fegyveres feladatokat honi területen békeidőben alapvetően nem hajt végre. Ilyenre – ahogy ezt az Alaptörvény szabályainál leírtuk – a hatályos szabályozás szerint csak különleges jogrend idején kerülhet sor. Ez alól kivételt jelent, hogy közreműködő jelleggel a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején – békében

is – végrehajthat fegyveres feladatokat a Honvédség, amelyek azonban rendészeti feladatok, és nem rendszerszintű honvédségi képességeket igényelnek.

A feladatrendszer elmúlt években történő bővülésének eredményeként a Honvédség a Hvt. 36. § (1) bekezdés i) pontja szerint közreműködhet a külföldön rekedt nem harcoló magyar állampolgárok kimenekítésében, valamint a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 7/E. § (6) bekezdése alapján a külképviseletek létesítményei, személyi állománya védelmében, amelyek alapvetően a Terrorelhárítási Központ feladatkörébe tartoznak.

A honvédelmi törvény – az Alaptörvény rendelkezéseivel összhangban – a különleges jogrendi honi feladatellátás két fajtáját különbözteti meg. Az első a szükségállapot idején történő felhasználás, a másik pedig a rendkívüli állapot idején történő alkalmazás. Ezeket a jogi kategóriákat élesen el kell választani egymástól, valamint a Magyar Honvédség egyéb igénybevételi formáitól.

A felhasználásra nézve a honvédelmi törvény 36. § (1) bekezdés f) pontja a korábbi szabályozáshoz képest csak az elnevezést jeleníti meg, annak tartalmát a 80. § 5. pontja adja meg, amely szerint az nem más, mint a Honvédség részvétele az erőszakos cselekmények és a kibertérből érkező, valamint egyéb elektronikai támadások és fenyegetések elhárításában szükségállapot és terrorveszélyhelyzet idején, valamint a terrorveszélyhelyzet kihirdetésének kezdeményezését követően az Országgyűlés terrorveszélyhelyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig terjedő időszakban. Ehhez azonban az Alaptörvény rendelkezéseire figyelemmel hozzá kell tenni, hogy erre csak

akkor kerülhet sor, ha az erőszakos cselekmények felszámolására a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erői nem elégségesek. Ez a kitétel egyrészt alkotmányos garancia, másrészt azonban a feladatellátás súlyosságát sejtető kitétel, hiszen a Magyar Honvédséget honi területen – feltehetően legalább részben hazai polgárokkal szemben – olyan feladatra rendeli ki, amelynek megoldása meghaladja a belbiztonsági erők eszközeit és erőforrásait. Fontos e tekintetben rögzíteni, hogy a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erőinek elégtelensége nem mennyiségi vagy minőségi kritérium, hanem a Kormány mérlegelésére bízott, az adott fenyegetés súlyosságát tükröző garanciális elem, amely akár a válságkezelés kezdetén, akár annak folyamata során is kinyilvánítható a Kormány politikai felelőssége mellett.

Az alkalmazásról a honvédelmi törvény 80. § a) pontja azt mondja, hogy a fegyveres erő rendeltetésszerű, a fegyveres konfliktusok jogának hatálya alá tartozó harctevékenysége. Ez a tömör megfogalmazás egyértelműen az alapvetően kifelé ható, katonai értelemben vett fegyveres tevékenységet öleli fel, amelyre belföldön csak rendkívüli állapot idején van lehetőség. Fontos kiemelni, hogy a Magyar Honvédség alkalmazására megelőző védelmi helyzet idején sincs honi területen lehetőség, mivel annak rendeltetése a háborúra való felkészülés, ami akár az ország egyes területeinek hadművelési felkészítésével is együtt járhat, de a Magyar Honvédség alkalmazásával nem.

1.4.2. A honvédség vezetése, irányítása

Ahogy már fentebb leírtuk, az Alaptörvény 45. cikke értelmében a Magyar Honvédség irányításában részt vesz az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Kormány, valamint rendkívüli jogrend idején a Honvédelmi Tanács. Ezt a szabályozást részletezi a honvédelmi törvény a vezetésre és irányításra vonatkozó rendelkezéseivel, amelyek keretében a fenti hatalmi szerveken túl a honvédelemért felelős miniszterre, a más ágazatokat irányító miniszterekre, a megyei és helyi védelmi bizottságokra, valamint a polgármesterekre is feladatokat ró.

A honvédelmi törvény 19. § (1) bekezdése szerint az Országgyűlés állapítja meg

- a) Magyarország biztonság- és védelempolitikájának alapelveit, valamint az azokban előírt feladatok végrehajtásának főbb irányait és feltételeit,
- b) a Honvédségnél rendszeresíthető beosztások számát. Emellett az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága folyamatosan figyelemmel kíséri a honvédség feladatainak megvalósítását, felkészültsége és felszereltsége színvonalát, a rendelkezésre bocsátott anyagi erőforrások felhasználását, valamint meghallgatja a Magyar Honvédség parancsnokának jelölt személyt.

A honvédelmi törvény 20. § (1) bekezdése értelmében a köztársasági elnök a honvédelemért felelős miniszter előterjesztésére

- a) jóváhagyja az ország fegyveres védelmének tervét,
- b) kinevezi és felmenti a Magyar Honvédség parancsnokát,

- c) a honvédségi szervezetek részére okirattal csapatzászlót adományoz.

Emellett a köztársasági elnök a honvédség működését érintő bármely ügyben tájékoztatást kérhet a Kormánytól, illetve az Alaptörvényben biztosított törvénykezdeményezési joga révén akár maga is kezdeményezhet a honvédelmet érintő törvényalkotást.

A Kormány az Alaptörvény értelmében ellátja mindazokat az állami feladatokat, amelyeket az Alaptörvény nem utal más hatalmi szervek körébe. Ennek keretében a honvédelmi törvény 21. § (1) bekezdése szerint a Kormány Magyarország védelmi felkészültségének biztosítása céljából

- a) meghatározza a honvédelemért felelős miniszter honvédelmi-ágazati irányítási, valamint a Honvédség irányításával kapcsolatos feladatait,
- b) az Országgyűlés elé terjeszti a biztonság- és védelempolitikai alapelvekről szóló határozati javaslatot,
- c) összehangolja a katonai műveletek teljesítésével összefüggő kormányzati feladatokat,
- d) meghatározza a nemzetgazdaság honvédelmi célú felkészítésével kapcsolatos követelményeket, az ország védelmi célú tartalékait, hadiipari kapacitását, valamint az infrastruktúra honvédelmi célú felkészítésének, fejlesztésének és védelmének állami feladatait, dönt a gazdaság mozgósításáról,
- e) meghatározza és összehangolja a miniszterek és – az autonóm államigazgatási szervek és az önálló szabályozó szervek kivételével – a központi államigazgatási szervek,

- valamint a honvédelemben közreműködő egyéb szervek honvédelmi feladatait,
- f) gondoskodik a Kormány békétől eltérő, valamint a Honvédelmi Tanács működésének feltételeiről,
 - g) gondoskodik Magyarország honvédelmi igazgatási szervei által folytatott döntés-előkészítés és döntéshozatal, valamint az f) pontban meghatározott feladat infokommunikációs támogatásáról, az e feladatokkal összefüggő minősített információ biztonságos tárolásáról, továbbításáról,
 - h) gondoskodik az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) Válságreakálási Rendszerének nemzeti alkalmazásáról, továbbá létrehozza és irányítja a NATO Válságreakálási Rendszerrel összhangban álló nemzeti intézkedések rendszerét,
 - i) meghatározza a fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi felkészítés feladatait,
 - j) a köznevelés, a szakképzés és a felsőoktatás keretein belül gondoskodik a honvédelmi nevelés programjának végrehajtásáról,
 - k) meghatározza a NATO Állandó Védelmi Terveivel kapcsolatos feladatok előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatokat,
 - l) meghatározza a hibrid fenyegetésekkel szembeni ellenálló képesség és védelem feladatait,
 - m) meghatározza a Honvédség haditechnikai eszközeit és az ezekhez szükséges anyagi forrásokat,
 - n) dönt a nemzetközi katonai parancsnokság magyarországi településéről,

- o) meghatározza a katonai kibertérműveleti erők védelmi, támadásmegelőzési és nemzetközi műveletekkel és felkészüléssel összefüggő feladatait, valamint – e törvény rendelkezései szerint – az ezekkel összefüggő kivételes döntéshozatal kereteit.

A rendkívül tág feladatkörön belül a honvédelmi törvény a 21. § (2) bekezdésében kiemeli, hogy a honvédség működésének irányítása körében a Kormány dönt különösen

- a) a Honvédség irányításának és felső szintű vezetésének rendjére vonatkozó szabályokról,
- b) az ország területének műveleti előkészítésére vonatkozó feladatokról, továbbá
- c) a Honvédség készenléte fokozásának elrendeléséről,
- d) a Honvédség adott időszakban feltölthető beosztásainak számáról.

A Kormány a fenti feladatokkal összefüggésben álló alakszerű döntéseit kormányhatározat vagy – hosszú távú szabályozás esetén – kormányrendelet formájában hozza meg. A Kormány minden ezen túlmenő döntést és a honvédelmi ágazat szakmai irányítását a honvédelemért felelős miniszter, illetve az általa vezetett minisztérium szintjére delegálja.

Erről a honvédelmi törvény 22. §-a úgy rendelkezik, hogy a honvédelemért felelős miniszter a Kormány azon tagja, aki az ország honvédelmi és a válságkezelés katonai feladatainak végrehajtásáért, valamint a honvédség irányításáért és vezetéséért felel. Felelős a honvédelemmel kapcsolatos kormányzati döntések előkészítéséért és központi közigazgatási feladatainak

ellátásáért, továbbá a honvédség rendeltetésszerű, szakszerű és jogszerű működését meghatározó döntések meghozataláért, e döntések végrehajtásának irányításáért. Gyakorolja az ezzel összefüggő azon jogokat, amelyeket az Alaptörvény vagy törvény nem utal más szerv vagy személy hatáskörébe.

A honvédelmi törvény 35. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a honvédség polgári irányítás alatt álló, függelmi rendszerben működő, békében az önkéntességen, rendkívüli állapotban és megelőző védelmi helyzetben az önkéntességen és az általános hadkötelezettségen alapuló állami szervezet. Ennek a vezetés és irányítás szempontjából is kiemelt jelentősége van, hiszen a jogállamiság jegyében biztosítani kell a honvédség feletti civil kontrollt.

A honvédelmi törvény 45. §-a szerint a *honvédelemért felelős miniszter* a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény 2. § (1) bekezdése szerint irányítja a Honvédséget. A honvédelemért felelős miniszter egyes irányítási hatásköreinek gyakorlására kormányrendelet a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium államtitkárát vagy szakmai felsővezetőjét jelölheti ki. Ez a hatályos megfogalmazás annak a változásnak az eredménye, amely megszüntette a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar szervezeti integrációját. Azzal, hogy 2019. január elsejével a Magyar Honvédség felső szintű katonai vezetése újra különálló szervezeti keretekbe került, a jogalkotónak tisztáznia kellett, hogy a Honvédség különállása ellenére az irányítását a minisztérium és annak állami vezetői gyakorolják. Ez a „különválás” szükségessé tette, hogy

egy – a minisztérium működéséhez kötődő feladatrendszer ellátó – katonai szervezetek tekintetében sajátos – lényegében vezetési – jogköröket kapjon az irányító minisztérium. Ezt a honvédelmi törvény úgy fogalmazza meg, hogy a honvédelemért felelős miniszter egyes katonai szervezetek vagy azok speciális feladatokat ellátó szervezeti egységei esetében, a katonai szervezetek alapító okiratában meghatározottak szerint

- a) a költségvetési szerv tevékenységének törvényességi, szakszerűségi és hatékonysági ellenőrzésére,
- b) a költségvetési szerv döntésének megsemmisítésére, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasításra,
- c) jogszabályban meghatározott esetekben a költségvetési szerv döntéseinek előzetes vagy utólagos jóváhagyására,
- d) egyedi utasítás kiadására feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására, és
- e) jelentéstételre vagy beszámolóra való kötelezésre az általa vezetett minisztérium államtitkárát vagy szakmai felsővezetőjét jelöli ki.

Továbbra is kiemelt jelentőségű a honvédelmi törvény azon rendelkezése, amely szerint a honvédelemért felelős miniszter a Honvédség törvényes működése érdekében gondoskodik a jogszabálysértések megszüntetéséről. E körben

- a) rendszeresen ellenőrzi a jogszabályok betartását,
- b) jogszabálysértő gyakorlat észlelése esetén törvényes eljárásra utasítja a jogszabálysértőt,
- c) megsemmisíti vagy megváltoztatja a jogszabálysértő intézkedést és szakutasítást (a továbbiakban együtt: belső rendelkezés),

- d) megsemmisíti vagy megváltoztatja az egyedi ügyben hozott jogszabálysértő döntéseket.

E jogkör gyakorlásához a törvény további részletes szabályokat fogalmazott meg a jogállamiság követelményeinek való lehető legteljesebb megfelelés érdekében.

A 2018-ban létesített új kormányzati struktúra, valamint a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar 2019. január 1-jei szétválása folytán új hatásköri keretben valósul meg a honvédelmi törvény azon szabálya, amely szerint a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium az ország katonai védelemre való felkészítésének tervezéséért, szervezéséért, valamint a Honvédség irányításáért felelős központi államigazgatási szerv.

A honvédelmi törvény ezzel összefüggésben rögzíti, hogy a minisztériumban honvédelmi államtitkár működik, amely tisztségre a katonai szolgálati viszonyban eltöltött legalább 20 év tényleges szolgálati idővel rendelkező – az egyéb törvényi feltételeknek megfelelő – személy nevezhető ki. A honvédelmi államtitkár fő feladata a minisztérium és a Magyar Honvédség Parancsnoksága közti funkcionális kapcsolat biztosítása és az ország katonai védelmével kapcsolatos feladatok központi közigazgatási becsatornázása.

A honvédelmi törvény a minisztérium államtitkárai kapcsán rögzíti, hogy a honvédelmi államtitkár és a közigazgatási államtitkár kormányrendeletben meghatározottak szerint irányítják a honvédelemért felelős miniszter hatáskörébe tartozó döntések előkészítését, végrehajtásuk tervezését, szervezését. A honvédelmi államtitkár és a közigazgatási állam-

titkár feladataik ellátása során együttműködnek, és a fentiek alapján szükségszerűen gyakorolhatják a jogszabályokban meghatározott irányítási jogköröket a Magyar Honvédség tekintetében is.

A Honvéd Vezérkar minisztériumból való kiválásával újra létrejött a Magyar Honvédség Parancsnoksága. Erről a honvédelmi törvény úgy fogalmaz, hogy az a Honvédség felső szintű tervező-szervező és katonai tevékenységének vezető szerve, amelyet parancsnok vezet. A Magyar Honvédség parancsnoka betölti a Honvéd Vezérkar főnöki beosztását is, és amellet, hogy vezeti a Magyar Honvédség Parancsnokságát, irányítja – a miniszter sajátos vezetési jogköre alá tartozó honvédségi szervezetek kivételével – a honvédségi szervezeteket. A Magyar Honvédség parancsnoka a honvédségi szervezetek tekintetében hatáskörét részben átruházhatja. A honvédelmi törvény úgy fogalmaz, hogy kormányrendelet, valamint a honvédelemért felelős miniszter által megállapított hatáskör gyakorlásának keretei között a Magyar Honvédség parancsnoka felelős a hadrafoghatóságért, a Honvédség magas fokú fegyelméért, kiképzéséért és felkészítéséért.

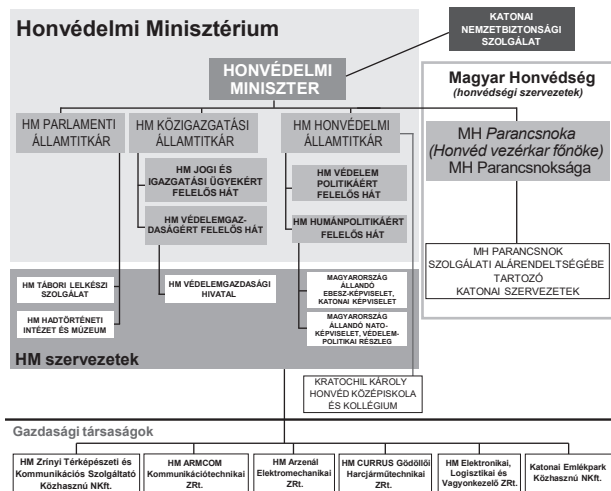
A 2019. január 1-jétől kialakított szervezetrendszer elmozdulást jelent a tisztább irányítási és vezetési viszonyok felé, vagyis a honvédelmi ágazat irányítási tagozódását igyekszik harmonizálni a bevett közigazgatási megoldásokkal. Ebben a rendszerben a különálló Magyar Honvédség Parancsnoksága jelentős önállósággal és felelősséggel működik, de hatásköre nem terjed ki az ország katonai védelmének,

illetve honvédelmének egészére. A minisztérium és a Parancsnokság közti hatáskörmegosztás kereteit jogszabályok határozzák meg, valamint a honvédelemért felelős miniszter mint irányító rendelkezései. Ez a megoldás elvi érrel biztosítja a katonai vezetés és szakmaiság nagyobb önállóságát, de továbbra is megtartja a polgári irányítás rendszerét, és ezáltal a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe helyezi a teljes Magyar Honvédséget.

1.4.3. A Magyar Honvédség szervezete

Magyarország Alaptörvénye szerint a honvédség szervezeteit a békeidejű és a békétől eltérő működési rendnek megfelelően úgy kell kialakítani, hogy azok képesek legyenek a honvédség egésze és annak egyes elemei tekintetében a meghatározott feladatok végrehajtására. A honvédség szervezeti felépítésének meg kell felelnie a rendeltetés szerinti szervezeti hierarchia, haditechnikai eszközökkel és hadfelszereléssel való ellátás, hadrafoghatóság, létszám, állományarányok, beosztási, rendfokozati kategóriák, szabályozott működés, vezetés elveinek és követelményeinek.

A honvédelemért felelős miniszter a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény 2. § (1) bekezdése szerint irányítja a honvédséget.

2. ábra. A honvédelmi ágazat

Forrás: Honvédelmi Minisztérium

A honvédséget a Magyar Honvédség Parancsnoksága, a szárazföldi csapatok, a légi erők, a logisztikai és támogató erők, valamint a honvédség feladatainak végrehajtása érdekében egyéb szaktevékenységet folytató szervezetek alkotják. A szárazföldi csapatok és a légi erők haderőnemet képeznek. A haderőnemek fegyvernemekből és szakcsapatokból tevődnek össze.

A honvédséget a Magyar Honvédség parancsnoka vezeti, aki szolgálati előjárója a honvédség szervezeteiben szolgálatot teljesítő tényleges állományúaknak.

Az MH Parancsnoksága a Honvéd Vezérkar és az Összfelderőnemi Parancsnokság – a katonai stratégiai és hadműveleti vezetési szintek – összevonásával jött létre mint egységes, önálló katonai felső szintű tervező, szervező és vezető szervezet, élén az MH parancsnokával. A parancsnokság látja el az ország fegyveres védelméhez szükséges vezetési, katonai igazgatási feladatokat, valamint irányítja a Magyar Honvédség kiképzését és felkészítését.

Az MH parancsnoka – a személyi juttatásokat leszámítva – önálló gazdálkodási jogkörrel rendelkezik a honvédelmi költségvetés Magyar Honvédséget érintő forrásai fölött. Ez a legegységesebb jele az MH Parancsnoksága önállóságának, egyben a garanciája annak, hogy a katonai szakmai érdekek minden esetben érvényesülni tudjanak a haderőfejlesztés tervezése és megvalósítása során. A minisztériumi kontroll és irányítás ettől függetlenül továbbra is biztosított. A kiemelt fejlesztések feladatai és beszerzései tekintetében a források felhasználása az MH parancsnokának döntése szerint, ugyanakkor a HM közigazgatási államtitkár egyetértésével valósul meg. Az új struktúra még hatékonyabbá teszi a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program megvalósítását.

Az új szervezet székhelye Székesfehérvár, működését 2019. január 1-jén kezdte meg Budapest és Székesfehérvár helyőrségekben. Az MHP végállapota elérésének céldátuma 2021. július 1-je, Székesfehérvár helyőrségben.

Az MH PK az MH hadrendjébe tartozó katonai szervezeteket az alárendeltségébe tartozó állományilletékes parancsnokokon keresztül irányítja.

Az MH PK irányítási feladatait közvetlenül, illetve az MH PKH, az MHP TÖF, valamint az MHP haderőnemi szemlélségek szemlélői (a továbbiakban: MHP haderőnemi szemlélők) útján látja el.

Feladatai végrehajtása érdekében az MHP szakterületi (haderőtervezési, kiképzési, hadműveleti, felderítő, infokommunikációs és információvédelmi, személyügyi, valamint logisztikai és gazdálkodási) csoportfőnökségből, haderőnemi (szárazföldi haderőnem, légierő, logisztika, különleges művelet, kiber) szemlélségekből, valamint az MHP vezetését és működtetését támogató parancsnok közvetlen szervezetekből épül fel.

Az MHP szervezetének kialakítása során kiemelt figyelmet fordítottak a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program megvalósítására. A szervezetben kialakított új szemlélségek a haderőnemük és szakterületük fejlesztésére és fenntartására vonatkozóan iránymutatást és felügyeletet biztosító szervek. Rendeltetésük: Iránymutatást adnak a haderőnemükre vonatkozó doktrínák kidolgozására, a kiképzési rendszer és tervek összeállítására, normák meghatározására. Felügyelik a Zrínyi 2026 programban szereplő haderőnemi képességfejlesztést és integrálást, nyomon követik az erő-

forrás-allokációt, javaslatot tesznek a prioritásokra. Megfogalmazzák az előmenetel és kiválasztás, kiképzési és oktatási követelményeket, illetve képviselik haderőnemüket az MH-n belül és a szövetséges együttműködés terén.

A honvédség rendeltetés szerinti feladatai végrehajtásához szükséges állapotának, hadiszervezetre való áttérésének és hadiállományra való feltöltésének, továbbá a haditechnikai eszközök alkalmazhatósági szintjének szervezett és fokozatos elérését a készenléti rendszer biztosítja.

A készenlét fenntartásának és fokozásának feltételeit békeidőszakban a veszélyeztetettség arányosan kell megteremteni.

A honvédség irányítása és vezetése, a riasztás végrehajtása, a készenlét fokozásával kapcsolatos feladatok szervezett megkezdése, a bekövetkezett vagy várhatóan bekövetkező eseményekre való rugalmas reagálás biztosítása érdekében készenléti és ügyeleti szolgálati rendszer működik.

Az ország fegyveres védelmének és a szövetségi szintű védelem tervezéséhez és felülvizsgálatához, valamint a honvédség műveleteinek tervezéséhez, irányításához és vezetéséhez szükséges döntések meghozatalának támogatása érdekében a honvédség és a KNBSZ felderítő rendszert működtet. A felderítő rendszer útján a honvédség és a KNBSZ információkat gyűjt a műveleti terület valamennyi összetevőjéről, valamint a honvédelmi feladatok tervezését és végrehajtását meghatározó körülményekről, jelenségekről. E körben a honvédség és a KNBSZ törvényben meghatározottak szerint biometrikus adatokat is gyűjthet és kezelhet.

1.4.4. A honvédség személyi állománya, a katonai szolgálati viszony jellemzői békében és attól eltérő időszakban

Az Alaptörvény 45. cikk (1) bekezdésében foglalt alapvető feladatok megvalósítása érdekében az állam a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) tényleges szolgálatot teljesítő katonáitól tántoríthatatlan hűséget, hivatásukhoz méltó, példamutató magatartást, bátor helytállást, magas fokú készenléetet és fegyelmet követel. A honvédelem nemzeti ügyének elhivatott szolgálata, valamint a szövetségi kötelezettségek magas színvonalú teljesítése korszerű katonai ismeretek, képességek megszerzésére és azok folyamatos fejlesztésére alapozható, továbbá kiszámítható életpályával biztosítható.

Az MH személyi állománya békében önkéntes jelentkezés alapján szerveződik, és tényleges állományból, kormánytisztviselőkből, honvédelmi alkalmazottakból, valamint munkavállalókból áll. A tényleges állomány hivatásos (az állomány azon tagja, aki élethivatásként, határozatlan időre vállalja a katonai szolgálatot) és szerződéses katonákból (az állomány azon tagja, aki határozott időre, szerződésben vállalja a katonai szolgálatot), tisztjelöltekből, altisztjelöltekből és önkéntes tartalékos (ezen belül önkéntes műveleti, önkéntes védelmi, önkéntes területvédelmi tartalékos) katonákból áll. A hadkötelezettség állampolgárokat érintő érvényesítése esetén az MH állományát behívások útján a hadkötelesekkel egészítik ki.

A katonák jogállását szabályozó, jelenleg hatályos joganyag alapvetően a tényleges állomány békeidőben teljesí-

tett szolgálatára vonatkozik. A szolgálati viszony az állam és az állomány tagja között szolgálatteljesítés céljából létesített különleges közszolgálati jogviszony, amely alapján mindkét felet a szolgálatteljesítéssel összefüggő többletkötelezettségek terhelik, és jogosultságok illetik meg. A jogviszony sajátossága, hogy a katona egyes alkotmányos alapjogai korlátozottan érvényesülnek.

Szolgálati viszony a 18. életévét betöltött, cselekvőképes, állandó belföldi lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező és a katonai szolgálatra egészségi, pszichikai és fizikai szempontból alkalmas magyar állampolgárral létesíthető, akivel szemben egyes törvényi kizáró okok nem állnak fenn. A szolgálat felső korhatára megegyezik az öregségi nyugdíjkorhatárral.

A szolgálatteljesítés szigorú függelmi rendben, valamint – a fegyverhasználati joggal ellátott szolgálati feladatok teljesítése során – az élet és a testi épség kockáztatásával valósul meg. A szolgálati viszonyban a szolgálat érdekének elsődlegességét, valamint a honvédség iránti közbizalom megóvását kell szem előtt tartani. Az állomány tagja szolgálatteljesítési időn kívül sem folytathat olyan tevékenységet, nem tanúsíthat olyan magatartást, amely a honvédetika szabályait sérti, a szolgálati viszonyhoz méltatlan, vagy amely a pártatlan, befolyástól mentes tevékenységét veszélyeztetné.

A szolgálati viszony hivatásos állományú katona esetén állománybavételi okmánnyal és annak elfogadásával, határozatlan időre, szerződéses állományú katona esetén szerződés megkötésével, határozott időre létesül. Az önkéntes művelti tartalékosok szolgálati viszonya határozott idejű szerződéssel,

az önkéntes védelmi tartalékosoké pedig határozatlan idejű szerződéssel jön létre. A tisztjelölti és az altisztjelölti szolgálati viszony ösztöndíjszerződéssel jön létre. A hivatásos szolgálati viszony főszabály szerint a szerződéses, a tisztjelölti vagy az altisztjelölti szolgálati viszonyt követően vagy rendvédelmi feladatokat ellátó szerv hivatásos állományából történő át-helyezéssel létesíthető.

Az önkéntes tartalékos katona behívás alapján, korlátozott ideig teljesít tényleges szolgálatot, azon kívül a rendelkezésre állás időszakát tölti. Az önkéntes tartalékos katona behívására békében és hadkötelezettség bevezetése esetén egyaránt sor kerülhet.

A nem katonai beosztásokat a Honvédelmi Minisztériumban és a honvédséghez tartozó központi hivatalokban kormánytisztviselők, az MH többi szervezeténél közalkalmazottak látják el. Kivételként az MH egyes szervezeteinél nem katonai beosztásban, kis számban munkavállalókat foglalkoztathatnak, kizárólag közhatalmi, irányítási, ellenőrzési és felügyeleti hatáskörgyakorlással közvetlenül össze nem függő munkakörben.

Az állampolgárokat tevőlegesen érintő hadkötelezettség rendkívüli állapot idején vagy akkor áll fenn, ha bevezetéséről megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés határoz. Ekkor hadkötelesek lesznek a Magyarországon lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárságú férfiak. A katonai szolgálatra behívott személyek az MH tartalékos állományából kerülnek ki, amelybe az önkéntes tartalékosokon kívül a kiképzett tartalékosok és a potenciális hadkötelesek tartoznak. A kiképzett tartalékos állományba a honvédség tényleges

állományába nem tartozó, de korábban abban szolgálatot teljesítő férfiak tartoznak. Potenciális hadkötelesnek az számít, aki életkora alapján hadkötelezettség esetén behívható lenne az önkéntes tartalékosok vagy a kiképzett tartalékosok állományába. A kiképzett tartalékosokat és a potenciális hadköteleseket csak hadkötelezettség bevezetése esetén lehet behívni.

Hadkötelezettség érvényesítése esetén a behívhatóság alól számos kivétel van, ezek közül a következőket kell kiemelni. Nem hívható be a hivatásos és a szerződéses állomány tagja, tekintettel a honvédségnél eleve ellátott szolgálati beosztására. Nem lehet behívni a potenciális hadkötelest az 50. életévének betöltését követő naptári évtől kezdve, a kiképzett tartalékost pedig a hivatásos katonai szolgálat felső korhatárának betöltését követően. Ha a hadkötelezett lelkiismereti meggyőződésével a fegyveres szolgálat teljesítése összeegyeztethetetlen, a sorozásig benyújtott kérelme alapján fegyver nélküli szolgálatot teljesít.

1.4.5. Önkéntes tartalékos rendszer fejlesztése

Magyarország Kormánya 2017 júniusában hagyta jóvá a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program fő irányait és prioritásait, amelynek egyik fő eleme az Önkéntes Tartalékos Rendszer (ÖTR) továbbfejlesztése. A Magyar Honvédség a 2011-ben létrehozott Önkéntes Védelmi Tartalékos (ÖVT) és a 2012-ben bevezetett Önkéntes Művelési Tartalékos

(ÖMT) komponens mellett 2017-től kiegészült az Önkéntes Területvédelmi Tartalékos (ÖTT) szolgálati formával.

Az önkéntes védelmi tartalékosok olyan munkavállalók, akik békeidőszakban fegyveres biztonsági őrként teljesítenek szolgálatot – önkéntes védelmi tartalékos jogviszony keretében – a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség objektumaiban.

Az önkéntes műveleti tartalékos katonák jelentős része korábban fegyveres és rendvédelmi testületeknél szolgált, azonban az ő esetükben is már olyan civil emberekről beszélünk, akik polgári foglalkozásuk vagy szolgálati járandóság mellett időszakosan vállalják a katonai szolgálattal járó többletfeladatokat. Az önkéntes műveleti tartalékos katonák ezen túlmenő kisebbik hányada elsősorban olyan beosztásokat tölt be, amelyek folyamatos vagy tényleges állománnyal történő feltöltése nem elsődleges fontosságú, illetve nem biztosított, ugyanakkor a betöltésükhöz szükséges felkészülésre már a békeidőszakban szükség van.

Az önkéntes műveleti tartalékos katona tényleges szolgálata során pótolja a honvédség humánerőforrás-hiányait, így elsősorban a huzamosabb ideje feltöltetlen beosztásokban vagy misszióban részt vevők pótlására, időszakos vagy speciális képzettséget igénylő feladatokra alkalmazza őket a Magyar Honvédség. Magyarországon belül, vállalás esetén külföldön is alkalmazhatók.

Az önkéntes területvédelmi tartalékos szolgálati forma azoknak az állampolgároknak nyújt lehetőséget, akik a mindennapi civil és családi életük, munkahelyük, tanulmányaik mellett vállalják a haza szolgálatát, mert szeretnének aktív részesei lenni a hon

védelmére felesküdt katonaközösségnek, és hozzájárulni szűkebb környezetük, lakhelyük biztonságához, kultúrájához, társadalmi életéhez. Ez a szolgálati forma azoknak is jó lehetőség, akik esetleg a későbbiekben szeretnének „aktív” katonák lenni. Területvédelmi tartalékosként, a civil életük feladása nélkül próbálhatják ki magukat, és megalapozottan dönthetik el, hogy a rendszer átjárhatóságának köszönhetően vállalnak-e más katonai szolgálati jogviszonyt (önkéntes művelti tartalékos, szerződéses vagy hivatásos jogviszony). Az önkéntes területvédelmi tartalékos szerződésben vállalja, hogy előre meghatározott és jól kiszámítható feltétel- és követelményrendszer szerint rendelkezésre áll, és behívás esetén közreműködik a honvédség feladatainak ellátásában.

2018-ban jelentős mérföldkőhöz érkezett a Magyar Honvédség tartalékos rendszerének fejlesztése, amelynek eredményeképpen a honvédség hadrendjében 2018. október 1-jével, aktív katonai szervezetként, Debrecen székhellyel megalakult az MH 2. vitéz Vattay Antal Területvédelmi Ezred és Székesfehérvár székhellyel az MH 6. Sipos Gyula Területvédelmi Ezred. Az MH 6. Sipos Gyula Területvédelmi Ezred csapatzászló-átadási ünnepségén, 2018. októberében Székesfehérváron aláírta szerződését a 8000. tartalékos katonára. *(Az MH 2. vitéz Vattay Antal Területvédelmi Ezred 2019-ben székhelyet váltott, jelenleg Nyíregyházán működik.)* A Magyar Honvédség a jövőben – a 2030-ig tervezett fejlesztési ciklusban – további öt, vagyis a jelenleg már működő két ezreddel együtt összesen hét területvédelmi ezred felállítását, működtetését tervezi. Minden ezred szervezetében megyei szinten zászlóaljakat, valamint járási századokat állítottak fel.

A főváros tartalékos erejét a 23 (10 + 13) kerületből kialakított két budapesti, valamint a Pest megyei zászlóalj egysége adja. A területvédelmi erők felállítása Magyarország közigazgatási felosztását és működését alapul véve, helyi szinten, járási al egységek létrehozásával valósult meg. Országosan 197 járás van, beleértve Budapest 23 kerületét is. Minden járásban létrehoztak egy területvédelmi tartalékos századot. A 18. élet- évét betöltött, de még nem nyugdíjaskorú, cselekvőképes, büntetőeljárás hatálya alatt nem álló és törvényben nem kizárt civil munkát folytató magyar állampolgár, kifejezve a haza védelme iránti elkötelezettségét és tenni akarását, jelentkezhet a járási századokba önkéntes területvédelmi tartalékos szolgálatra. A területi alapon szerveződő önkéntes területvédelmi tartalékosok vonatkozásában cél, hogy a tervidőszak végére (2030) Magyarország mind a 197 járásában legyen legalább egy századnyi jól felkészített és kiképzett, szükség esetén azonnal alkalmazható tartalékos katonai erő. Rendeltetésük szerint a felkészített és kiképzett területvédelmi tartalékos erők gyorsan és rugalmasan mozgósíthatók a megyei, járási vagy települési szinten jelentkező védelmi feladatok támogatására, részbeni ellátására a honvédség szervezeti keretei között. A tartalékos rendszer fejlesztése szempontjából a jelentős számú kiképzési és felkészítési foglalkozások mellett 2020-ban az aktív katonai szervezetek feladatainak támogatásában is kiemelkedő szerep jutott az ÖTT-állománynak (nem szervezetszerű fertőtlenítő alegységek megalakításával) az idősothtonok fertőtlenítési feladataiban, ami egyben az önkéntes területvédelmi tartalékos állomány első különleges jogrendi alkalmazása volt.

Önkéntes területvédelmi tartalékosnak jelentkezhetsz minden nagykorú, magyar állampolgárságú, magyarországi lakcímmel rendelkező, cselekvőképes állampolgár, a személyre vonatkozó öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig (a korkezdvezményes nyugdíjasok és a *Nők 40* alapján nyugdíjba vonulók is). Figyelemmel a minimum két év időtartamra szóló jogviszony-létesítésre vonatkozó törvényi szabályozásra, a szerződéskötés felső korhatára a fenti időpontot megelőző két év. Minimumkövetelmény az általános iskolai végzettség, a büntetlen előélet, amelyet hatósági erkölcsi bizonyítvánnyal kell igazolni, valamint foglalkozás-egészségügyi alkalmassági vizsgálatra szóló képesítéssel rendelkező háziorvos vagy szakorvos által igazolt egészségügyi-pszichikai alkalmasság. A felsorolt minimumkövetelmények valamelyikének hiánya nem teszi lehetővé a jogviszony létesítését. Nem létesíthetsz jogviszonyt továbbá az a személy, akit országgyűlési, európai parlamenti vagy helyi önkormányzati képviselőjelöltként, polgármesterjelöltként, alpolgármesterként, főpolgármesterjelöltként, főpolgármester-helyettesként, társadalmi megbízatású polgármesterjelöltként és alpolgármesterként, megyei közgyűlés elnökjelöltjeként, megyei közgyűlés alelnökeként, nemzetiségi önkormányzati képviselőjelöltként nyilvántartásba vettek vagy megválasztottak. (Tartalékos állományú katona szolgálati viszonya a politikai tisztségbe történt megválasztása estén a törvény erejénél fogva megszűnik.) Nem létesíthetsz tartalékos jogviszonyt továbbá azon személyek sem, akiket jogszabály vagy hatósági határozat alapján meghagyásba bevont szerv által kijelölnek, és meghagyási névjegyzékbe

kerülnek, és akiket ez alapján behívásra ideiglenesen nem tervezhető kategóriába sorolnak.

Az ÖTT szolgálati jogviszonyra szóló szerződés időtartama minimum 2 év, maximum 5 év, amelyből az első legalább 3, de legfeljebb 6 hónap próbaidő. Az alkalmassági vizsgálat egy háziorvosi vizsgálatból és egy pszichológiai alkalmassági vizsgálatból áll. A két vizsgálat eredményét kell eljuttatni a toborzóirodába. Az egészségügyi vizsgálat díját a Magyar Honvédség fizeti. Az alkalmassági vizsgálat eredményén szerepelnie kell az alkalmasság időtartamának és a jelentkező társadalombiztosítási azonosító jelének (tajsám). Fegyvertartási engedély birtokában, annak érvényességi idején belül nem kell új alkalmassági vizsgálat. Ezt a fegyvertartási engedély bemutatásával (fénymásolat) kell igazolni. Az önkéntes tartalékos szolgálati jogviszony bármelyik fél által tett egyoldalú jognyilatkozattal, indokolás nélkül megszüntethető. Egyoldalú megszüntetés esetén az önkéntes tartalékos szolgálati viszony a jognyilatkozat közlését követő legalább 1, legfeljebb 6 hónap elteltével szűnik meg, ha a felek ennél közelebbi időpontban nem állapodnak meg. Az önkéntes területvédelmi tartalékos jogosult a betöltött beosztásához megállapított illetmény behívás időtartamára számított időarányos összegére. A szolgálati járandóságban nem részesülő önkéntes területvédelmi tartalékos katona egyszeri alkalommal a mindenkori honvédelmi illetményalap 75%-ában megállapított szerződéskötési díjra jogosult, ha a szolgálatot legalább 2 évre vállalja (*ez 2020-ban 33 450 Ft*), amely összeget a próbaidő letelte után, a szolgálat negyedik hónapjában fizetnek ki. Az önkéntes területvédelmi tartalékos katona teljesített szolgálati évenként, utólag joga-

sult egy alkalommal úgynevezett rendelkezésre állási díjra, amelynek összege megegyezik az adott évre meghatározott minimálbérrel (*amely 2020-ban 161 000 Ft*), amennyiben nem élt szolgálathasztással. Amennyiben az adott évben élt szolgálathasztási jogával, időarányos rendelkezésre állási díjra jogosult. A Magyar Honvédség megtéríti a tartalékos katonai szolgálattal összefüggő utazási költségeit, behívás esetén ingyenes szállást és térítésmentes étkezést biztosít. Ezen felül, mint a honvédség tagját, egyes kereskedelmi, illetve szolgáltatási vállalkozásoknál különböző vásárlási kedvezmények is *megilletik (például egyes barkácsáruházak, kényelmi szolgáltatások esetén)*. Az említett járandóságok és juttatások mellett a nappali rendszerű szakképzésben, illetve felsőoktatásban tanuló önkéntes tartalékosok ösztöndíjra pályázhatnak, amelynek feltételeit az 50/2017. (IX. 15.) HM utasítás szabályozza. Az elérhető ösztöndíj differenciált, amely a mindenkori honvédelmi illetményalaphoz kötött. Ennek összege az alapkiképzést még nem teljesítők esetében a mindenkori honvédelmi illetményalap 90%-a, az alapkiképzést teljesítők esetében a honvédelmi illetményalap 120%-a, az önkéntes tartalékos tiszti, illetve altiszti alaptanfolyam 1. modulját sikeresen teljesítők esetében a honvédelmi illetményalap 150%-a, míg az önkéntes tartalékos tiszti, illetve altiszti alaptanfolyam 2. modulját sikeresen teljesítők esetében a honvédelmi illetményalap 180%-a (*azaz 2020-ban 40 140 Ft, 53 520 Ft, 66 900 Ft, 80 280 Ft*). A tartalékos katonai szolgálat sajátossága, hogy az egyéb polgári foglalkozást végző állampolgár a munkája mellett vállalja a tartalékos katonai szolgálatot, amiért őt illetmény illeti meg. A munkáltatók

meghatározott köre – ideértve az egyéni vállalkozót és az őstermelőt is a 294/2011. (XII. 22.) Kormányrendelet alapján az önkéntes tartalékos katonai szolgálatot vállaló munkavállalója után kompenzációra jogosult, amennyiben megállapodást köt a Magyar Honvédséggel. Azonban fontos tudni, hogy az államigazgatás szervei és a többségi állami tulajdonú cégek nem jogosultak kompenzációra. A területvédelmi tartalékosok feladatrendszere igen széles körű, szükség esetén és az adott helyzetnek megfelelően vesznek részt a számukra meghatározott feladatokban. Alkalmazhatók például katasztrófahelyzetek kezelése és a következmények felszámolása során; őrzés-védelmi, területzárási és járőri feladatokra; rendezvények biztosítási feladataira; részt vesznek az ifjúság honvédelmi nevelésében; a honvédség toborzási feladataiban; rendezvényekhez köthető protokolláris feladatokban, hadisírgondozásban. Alapfeladatuk a felkészítéseken, kiképzéseken való részvétel, az elméleti és gyakorlati tudás magas szintű elsajátítása, készséggé fejlesztése. A területvédelmi tartalékos katonák a Magyar Honvédség egységes alapkiképzésébe illeszkedő 120 órás, 10+2 kiképzési modult tartalmazó alapfelkészítést kapnak, ami összesen évi 20 napot tesz ki. A felkészítések, kiképzések tervezése, időzítése során figyelembe veszik a tartalékosok civil voltát, így a kiképzési, felkészítési foglalkozások akár hétvégékre is tervezhetők. Természetesen a kiképzési, felkészítési foglalkozások – szükség esetén – a diákoknak, egyetemi, főiskolai hallgatóknak nyári szünetben, összefüggően is megszervezhetők. Az önkéntes területvédelmi tartalékosok alkalmazása – így a felkészítés is – alapvetően, de nem kizárólagosan a lakóhelyhez legkö-

zelebb eső járásban, illetve a megyében történik. A modulárisan szervezett felkészítések, kiképzések során olyan, a civil életben is hasznos tudást szereznek (egészségügyi ismeretek, tájékozódási képesség, testnevelés stb.), amelyeket a magánéletükben, munkájuk során is bármikor alkalmazni tudnak. Az ÖTT-rendszerben szolgálatot vállalókat alapvetően, de nem kizárólagosan az adott járásban, illetve megyében képezik ki.

Felhasznált jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.376083 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139266.384721 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=157593.384732 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
- 294/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet az önkéntes tartalékos rendszerhez kapcsolódóan a munkáltatót megillető támogatásokra vonatkozó szabályokról. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140227.369609 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
- 50/2017. (IX. 15.) HM utasítás az önkéntes tartalékosokkal köthető ösztöndíjszerződésekről, valamint az ösztöndíjak folyósításának rendjéről. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=204270.368029 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)

2. A TISZTI HIVATÁS, A TISZTI PÁLYA

„Az elmélet csupán szemlélet, ne pedig tan legyen, [...] Az elmélet nevelje a leendő hadvezér szellemét, vagyis irányítsa önképzését és nevelését, ám nem szükséges, hogy a csatamezőre is elkísérje; tegyen úgy, mint a bölcs nevelő, aki irányítja és egyengeti az ifjú szellemi fejlődését, anélkül, hogy egész életén át kézen fogva vezetné.”²⁹

(Carl von Clausewitz)

2.1. A katona tudománya: a hadtudomány

A hadtudomány Magyarországon elismert, önálló tudományágként szerepel a tudományok rendszerében, s ennek oka abban rejlik, hogy e diszciplína hazai megszületése egyidős az önálló magyar nemzettudat megjelenésével. A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról az alábbi tudományterületeket határozta meg: „a bölcsészettudományok, a hittudomány, az agrártudományok, a műszaki tudományok, az orvos- és egészség tudományok, a társadalomtudományok, a természettudományok és a művészetek, amelyek

²⁹ CLAUSEWITZ, Carl von (1961): *A háborúról*. I. kötet. Ford. Réczey Ferenc. Budapest, Zrínyi Kiadó. 132–133.

tudományágakra tagozódnak”. A hadtudomány – amely alatt Gőcze István nyomán a társadalomtudományokhoz tartozó hadtudomány(oka)t és a műszaki tudományokhoz tartozó katonai műszaki tudományt értjük – önálló tudományág, amelynek létét a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskolájának és Katonai Műszaki Doktori Iskolájának, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Hadtudományi Bizottságának fennállása és működése, valamint a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság határozatai igazolják.

A hadtudomány mint diszciplína önállósodása a 17. századi hadügyi forradalomtól figyelhető meg, amely folyamat, vagyis a hadtudomány hazai tudományos közegbe való beágyazódása Magyarországon a reformkor időszakában történt meg. Ekkor fogadta el az 1808. évi országgyűlés a VII. törvényt, amellyel elrendelték egy önálló magyar tisztképző akadémia létrehozását. Alig másfél évtizeddel később, 1825. november 3-án, a pozsonyi országgyűlésen gróf Széchenyi István, a 4. huszárezred első lovasszázadosa felajánlotta jószágainak egyévi jövedelmét a Magyar Tudós Társaság felállítására. A Tudós Társaságon belül hamar helyet kaptak a katonák is, hiszen már ekkor is tudták, hogy nincs erős állam erős haderő nélkül, erős haderőhöz pedig képzett, művelt tisztekre van szükség. A Tudós Társaságba hamar bekerültek a hadtudomány első képviselői is, akik között Kiss Károly nyitotta meg a katona akadémikusok sorát.

A hadtudománynak sokféle nemzetközi és hazai definíciója létezik, amelyek mindegyike a háború jelenségeit vizsgáló diszciplínát igyekszik meghatározni. Az MTA Hadtudományi Bizottsága és köztestületi tagsága II. tudományos konferenciája 2006. november 27-én – Kőszegvári Tibor ny. vezérőrnagy, az MTA doktora javaslatára – fogadta el, és azóta az oktatásban és a szakirodalomban használni ajánlja a hadtudomány újszerű definícióját, amely szerint: „A hadtudomány a nemzetközi és nemzeti biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek ellen alkalmazott katonai erők és eszközök sikerét meghatározó elméleti tételek és gyakorlati tapasztalatok összefoglaló ismeretrendszere.”³⁰ A definícióból kitűnik, hogy a hadtudomány arculata kettős: egyszerre egyetemes és hazai jellegű, s mindig a fegyveres küzdelem jelenségeit vizsgálja.

Egyrészt egyetemes, mert a fegyveres küzdelemnek vannak állandó kísérőjelenségei, törvényszerűségei, katonai trivialitásai, amelyek objektív módon mindenhol ugyanúgy hatnak, vagyis a harcok, a hadműveletek a világ bármely pontján ugyanúgy zajlanak, az azokban tapasztalható eltéréseknek csupán fegyverzettechnikai okokból származó különbségeit fedezhetjük fel.

Másrészt viszont nemzeti, hiszen a hadügy politikai determináltsága okán a fegyveres küzdelmet, annak objektív jelenségeit mindig összhangba kell hozni az adott társadalom hadügyével, honvédelmével, vagyis országonként ki

³⁰ Az MTA Hadtudományi Bizottsága és köztestületi tagsága II. tudományos konferenciájának állásfoglalása (2007). *Hadtudomány*, 17. évf. 1. sz. Elérhető: www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2007/1/2007_1_3.html (A letöltés dátuma: 2016. 05. 16.)

kell választani az egyetemes hadtudomány problémaköréből azokat az elemeket, amelyek az adott nemzet honvédelmére gyakorolnak hatást. Fontos megjegyezni a táj és a hadügy kapcsolatát is, hiszen egy ország hadügyét mindig meghatározza annak földrajzi elhelyezkedése, adottságai és környezete is. Hazánk hadtudományának legfontosabb feladata az ország honvédelmének megalapozása, vagyis a minket közelebről érintő katonai és biztonságpolitikai kérdések megválaszolása.

A fentebb említett meghatározásból az is kiderül, hogy a hadtudományban – mint minden tudományban – egyszerre, egymásra hatva létezik az elmélet és a gyakorlat. A fegyveres küzdelem új jelenségei hatnak a hadtudományi gondolkodásra, de ugyanez igaz visszafelé is, vagyis a hadelmélet befolyásolja a fegyveres küzdelem menetét, az azt megvívó fegyveres erő szervezetét is. A hadtudomány fejlődése az ókortól napjainkig folyamatos, fő feladata mindig a felmerülő hadügyi kérdések megválaszolása, hadügyi problémák megoldása, valamint a jövő elgondolása.

A közelmúltban a magyar hadtudományi közélet élénk vitát folytatott a hadtudomány belső struktúrájáról, s ennek hátterében a Magyar Tudományos Akadémia reformja állt. Megfelelve a 21. század elvárásainak az MTA Hadtudományi Bizottsága 2016-ra áttekintette a hadtudomány belső szerkezetét, 11 szűkebb kutatási területet (hadművészet, katonai kiképzés és felkészítés, katonai műszaki építés, katonai biztonság- és védelempolitika, hadijog, katonai logisztika és védelem-gazdaságtan, katonai szociológia, hadtörténet és hadművészet története, katonai egészségügy, haditechnika, katonai földrajz és térképészet) azonosítva.

A fenti területek fedik le a harc, a fegyveres küzdelem megvívásával, valamint a katonai vezetéssel kapcsolatos legfontosabb területeket. A hadtudomány elválaszthatatlan részének tekintik a logisztikát, a katonai építést, a haderő-szervezést és a katonai kiképzést, felkészítést, valamint a had-történelmet is. Az egyes polgári tudományokhoz is szorosan kötődő tudományszakok, a katonai társadalomtudományok, a katonaföldrajz és -térképészet, a védelem-gazdaságtan, a katonai egészségügy, a katasztrófavédelem, a katonai műszaki építés, a védelmi igazgatás és a hadijog pedig arra mutatnak rá, hogy a haderő a civil tudományos élet eredményeit is felhasználja alapvető feladatának, vagyis a háború, a fegyveres küzdelem megvívásának sikeréhez.

A hadtudomány művelése az írásbeliség megjelenése óta folyamatos. A különböző korok katonai teoretikusai közül a legnagyobb hatású a porosz Carl von Clausewitz, akinek szavait mottóként és zárógondolatként is idézzük:

„Ha az elméletből eredő szemlélet nyomán az alapelvek és szabályok úgyszólván önmaguktól alakulnak ki, és így kristályosodik ki magától az igazság is, az elmélet nem kerül szembe az értelem természetes törvényével, sőt alátámasztja azt. [...] Még az alapelvek és szabályok is inkább a gondolkodó értelem fő irányvonalát mutassák, semmint, hogy a végrehajtás útját cövekeljék ki.”³¹

³¹ CLAUSEWITZ 1961, 133.

2.2. A magyar katonai gondolkodás története

Hazánk hadtudomány-történetének bemutatása nem lehet e zsebkönyv feladata, ehelyett csupán néhány csomópontra, fontosabb katonai teoretikusra hívjuk fel a figyelmet.

A modern értelemben vett magyar katonai gondolkodásról a Mohács előtti időkben nem beszélhetünk. A középkori Magyarország hadügyéről rendelkezésre álló forrásokban szereplő katonai események leírásaiból ugyanis hiányoznak a következtetések, de a török hódoltság korában mindez megváltozik.³² A török majd két évszázados magyarországi jelenléte folyamatos feladat elé állította az itt szolgáló katonákat, így a kor magyar hadtudományát is.³³ A korszak katonai teoretikusai közül kiemelkedett a költő, hadvezér és hadtudós Zrínyi Miklós, akit a legnagyobb magyar katonai gondolkodóként tartunk számon, akinek helye van a hadtudomány egyetemes klasszikusai között is. Ő volt az első magyar nyelven alkotó hadtudományi író, aki ezzel megalapozta a magyar katonai szaknyelvet is. Alaposan ismerte kora hadviselésének gyakorlatát, a kor hadtudományát, sok olyan kérdésben foglalt állást (például hadseregellátás, az ellátás és a stratégia kapcsolata, a háború filozófiája, a háború lélektana stb.), amelyek ténylegesen korának fontos hadviselési

³² VESZPRÉMY László (1995): A magyar katonai gondolkodás a Mohács előtti latin nyelvű forrásokban. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 11–22.

³³ KELENIK József (1995): Gondolkodó katonák és katonai gondolkodók a XVI. századi Magyarországon. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 23–43.

problémái voltak. Az európai látókörű, a hazai viszonyokat alaposan ismerő hadtudós a hazafiságot tekintette a győzelem egyik legfontosabb tényezőjének. Hadtudományi művei közül a legjelentősebbek a *Tábori kis tracta* és a *Az török áfium ellen való orvosság*. Az előbbi Zrínyi korai halála miatt befejezetlen maradt, a kidolgozott részek a haderőszerzés, táboroztatás és anyagi ellátás kérdéseit érintették. Az Áfium a korabeli Magyarország hadügyének maró kritikájaként íródott, amelyben Zrínyi az állandó haderő felállítása mellett érvelt, ugyanakkor megemlítette annak hazai korlátait is. E hadelméleti művek mellett fontos megemlíteni a *Vitéz hadnagy*, a *Mátyás király életéről való elmélgedések* című munkáit is éppúgy, mint az első magyar nyelvű barokk eposzként ismert *Szigeti veszedelem* címűt.³⁴

A 18. század magyar katonai gondolkodói közül Jenev Lajos Mihály munkásságát kell kiemelni. A kisháborúról szóló, *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint* című hadtudományi szakmunkát a század legjelentősebb magyar hadtudományi teljesítményének tekinthetjük, hiszen saját korában e témában De la Croix és Grandmaison műveivel emlegették egy lapon. A térképvázlatokkal ellátott írásmű a portyázás és a különítményharc minden elemét érintette.³⁵ A század

³⁴ PERJÉS Géza (2002): *Zrínyi Miklós és kora*. Budapest, Osiris Kiadó; HAUSNER Gábor (2012): *Márs könyvet olvas. Zrínyi Miklós és a 17. századi hadtudományi irodalom*. Budapest, Argumentum Kiadó.

³⁵ CZIGÁNY István (1995): A magyar hadtudomány és hadtudományi gondolkodás a XVIII. században. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 57–75.

végén elinduló francia forradalmi és napóleoni háborúk óriási hatást gyakoroltak az egyetemes és magyar katonai gondolkodásra. A Habsburg Birodalom haderejében szolgáló magyar katonák tapasztalatai beépültek a magyar hadügybe, az európai változások – elsősorban a nacionalizmus megjelenése – az önálló magyar hadtudományi gondolkodás kereteit teremtették meg. Az 1790–1791. évi országgyűléstől kezdve minden diétán szorgalmazták az önálló magyar főparancsnokság és nemzeti haderő felállítását. A későbbi Ludovika törvényi alapjait az 1808. évi VII. törvény fektette le, amelyben elrendelték egy magyar tisztképző akadémia létrehozását. A Széchenyi István gróf által 1825-ben alapított Magyar Tudós Társaságon belül a katonák jelenlétét gróf Festetics László pénzadománya biztosította: a felajánlott tízezer pengőforintot a hazai hadtudomány művelésére, annak kamatait pedig egy hadtudományi rendes tag fizetésére kellett fordítani. A Tudós Társaság első levelező katona tagja 1831-ben Kiss Károly, míg első rendes katona tagja 1838-ban Tanárky Sándor lett, akiket többek között Szontagh Gusztáv, Korponay János, Mészáros Lázár követett. A reformkor tudós katonáinak kutatásai a háború politikájára, a hadtudomány elméletére, a stratégiára és taktikára, a hadi történetírásra, a katonai tan- és nevelésrendszerre, a hadi építés mesterségére, a hadi földleírásra, valamint a fegyver- és lőszerismeretre koncentráltak. Fontos megjegyezni, hogy a saját publikációk mellett neves külföldi teoretikusok műveit is lefordították magyarra. Kijelenthető, hogy az 1848–1849-es forradalom

és szabadságharc katonai sikereinek hátterében a reformkori magyar hadtudomány eredményei álltak.³⁶

A szabadságharc bukását követő megtorlás évtizedei után a kiegyezés és az Osztrák–Magyar Monarchia létrejötte a magyar hadtudomány továbbfejlődését eredményezte. Az 1868. évi XLI. törvénycikk a honvédségről létrehozta a Magyar Királyi Honvédséget, az 1872. évi XVI. törvénycikk alapján az 1873/1874-es tanévben pedig megindult az oktatás a Ludovika Akadémián. A kor magyar katonai szakírói közül kiemelkedett az ekkori magyar hadtudomány sokoldalú művelőjeként ismert Terstyánszky Ágoston, a hadászattal foglalkozó Forinyák Gyula, Clausewitz: *A háborúról* című művét elsőként magyarra teljesen lefordító Hazai Samu, a harcászat módszereit kutató hadtörténész, Rónai Horváth Jenő, a magyar katonai szaknyelvet továbbfejlesztő katonapedagógus, Kápolnai Pauer István. 1882–1883-ban megalakult a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága is, amelynek első elnökévé a kiváló hadmérnököt, Hollán Ernőt választották meg.³⁷ Elindultak az első katonai szakfolyóiratok is (*Ludovika Akadémia Közlönye*, később *Magyar Katonai Közlöny*, *Hadtörténelmi Közlemények*, *A Hadsereg*, *Az Örszem*, *Katonás Nevelés*).

A 20. század első évtizedében az egyetemese és hazai hadtudomány képviselői a nagyhatalmak között hamarosan kirobbanó nagy háborúra készültek. A magyar tudományos élet részeként

³⁶ Ács Tibor (1995): A XIX. századi magyar katonai gondolkodás irányzatai. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 76–93.

³⁷ Ács 1995, 93–104.

elismert akkori magyar katonai gondolkodás kötődött az európai hadtudományos gondolkodás áramlataihoz, a kor magyar katonai teoretikusai aktuális kérdésekkel foglalkoztak. A kor hadügyének átalakulása a meglévő fegyveres erők struktúráját is érintette: hazánkban a tömeghadsereg szervezési kérdéseivel elsőként Stromfeld Aurél foglalkozott. A második angol–búr (1899–1902) és az orosz–japán (1904–1905) háború tapasztalatai a háborúk jellegének megváltozását (a védelem előnye, állásharc, a lovasság szerepvesztése, a tüzérő fölénye) vetítettek előre a századfordulón: a jövő háborújának újszerűségét kutatta többek között a hadtörténész Breit József, Pilch Jenő és Gabányi János, valamint a lovassági kiképzés megújítását sürgető Csáki Károly. A hivatalos katonai álláspont azonban eltért ezektől a véleményektől, de az 1914-ben kirobbant első világháború bebizonyította a fenti szakírók igazát.³⁸

A nagy háború és a forradalmak utáni időszakra a trianoni békediktátum nyomta rá a bélyegét. A Magyarország honvédelmét drasztikusan meggyengítő rendezés okozta bénultság a katonai gondolkodásban is megfigyelhető volt. A versailles-i békerendszer igazságtalan döntései magukkal vonták egy hamarosan kitörő újabb háború képét, amelyre a felkészülést mihamarabb el kellett kezdeni. A magyar tisztikar a békeszerződés korlátai (létszám, fegyverzet, pénz) miatt csupán elméletben volt képes felkészülni a közelgő fegyveres konfliktusra. Az 1920-as évek elején megkezdődött a nagy háború tapasztalatainak feldolgozása, elsősorban a *Magyar*

³⁸ SZABÓ József János (1995): A katonai gondolkodás főbb vonásai az első világháború előtt és alatt. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 107–125.

Katonai Szemle, később a *Vezérkari Lapszemle* hasábjain. A jövő háborújáról alkotott nézeteket viszont alapvetően befolyásolta a tény, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia katonái a világháború új harceszközeivel alig vagy egyáltalán nem találkoztak. A katonai gondolkodás kereste a kudarc okait is: a politikai és a katonai vezetés közötti együttműködés hiányát, valamint a hátszág megrendülését és dezorganizációját hangoztatták, illetve ezek kiküszöbölését hirdették. A két világháború közötti időszak új elméletei közül a gépesített háború és a légi uralom elméletei nagy hatást gyakoroltak a magyar katonai gondolkodásra is, de az elméletek gyakorlati alkalmazására a már említett korlátozások miatt az 1930-as évek végéig nem volt lehetőség. A gépesített elméletek követői közül Csejkovits Károlyt, Werth Henriket emelhetjük ki, a páncélos seregtestek alkalmazását hirdette Gerbert Károly és Horváth László, a gyorscsapatok szervezése mellett Nagybaczoni Nagy Vilmos érvelt. A Douhet légiuralom-elméletét követők közül Madarász László és Szentnémedy Ferenc emelhető ki. A korszak végére a magyar tisztikar fokozatosan átpolitizálódott, s ennek negatív hatásai 1939 után érvényesültek.³⁹

A második világháború utáni időszak magyar katonai gondolkodására a szovjet befolyási övezetben és szövetségi rendszerben elfoglalt helyünk gyakorolt hatást. Az ország

³⁹ DOMBRÁDY Loránd (1995): A magyar katonai gondolkodás néhány jellemzője a második világháború előtt. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 126–145.; SZABÓ József: A légierő megjelenése és hatása a katonai gondolkodásra. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 146–162.

szovjetizálása a hadügyet is érintette, s az önálló magyar katonai gondolkodás elnyomása lett a következménye. Az 1956-ig tartó időszakban megtörtént a szovjet hadügyi minták és elvek kritika nélküli átvétele, miközben az ország fegyveres ereje (immáron Magyar Néphadsereg néven) egy újabb világháborúra készült fel.⁴⁰ Az 1956-os őszi események hatására az ország a szocialista tábor egyik legszabadabban gondolkozó és legkezdeményezőbb országa lett, s ennek pozitív hatásai a katonai gondolkodásban is érvényesültek, bár a Varsói Szerződés tagállamaként nem lehet nem emlegetni az önálló katonai stratégia hiányát és a Szovjetuniónak alárendelt szerepünk negatív hatásait. A magyar katonai gondolkodás fejlődését jelezték az 1960-as évektől megvédett doktori disszertációk és egyre gyakrabban megszervezett tudományos konferenciák.⁴¹

A rendszerváltás gyökeres fordulatot hozott Magyarország életébe. Hazánk biztonság- és védelempolitikai irányváltását a Varsó Szerződésből való 1991-es kilépésünk és az ezután meginduló euroatlanti integrációnk eseményei (belépés a NATO-ba – 1999; belépés az EU-ba – 2004) jelezték. A magyar katonai gondolkodás önállóvá vált, és kutatásai az ország honvédelme és fegyveres ereje szempontjából fontos kérdésekre irányultak, amelyek közül jelentős hangsúlyt

⁴⁰ MÓRICZ Lajos (1995): A katonai gondolkodás változásai 1945–1956 között. In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 163–179.

⁴¹ KOVÁCS Jenő (1995): A katonai gondolkodás feltételei és eredményei (1957–1990). In Ács Tibor szerk.: *A magyar katonai gondolkodás története*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 180–194.

kaptak a Magyar Honvédség számára kiemelt feladatként jelentkező béketámogató műveletek. A tudományos műhelyek közül ki kell emelni az 1990-ben megalakult Magyar Hadtudományi Társaságot és az 1992-ben létrejött Stratégiai és Védelmi Kutatóintézetet (jelenleg Stratégiai Védelmi Kutató Központ). A magyar hadtudomány a rendszerváltás óta komoly eredményeket ért el, amelyekről a Nemzeti Közszerzői Egyetem Központi Könyvtárának doktori disszertációkat tartalmazó archívuma,⁴² valamint a hazánkban megjelenő hadtudományi folyóiratok tanúskodnak.

A diploma megszerzésével az értelmiség részévé vált pályakezdő tisztek számára a hadtudomány segítséget nyújthat napjaink hadügyi problémáinak megértéséhez. Fontos, hogy a fiatal tiszt ismerje és hivatásának gyakorlásakor használja a katonatudományok legfrissebb eredményeit, folyamatosan bővítse a korábban megszerzett elméleti és gyakorlati ismereteit, keresse a továbbfejlődés lehetőségeit. A magyar katonai periodikák segítséget nyújthatnak ehhez, emellett azonban lehetőséget kínálnak arra is, hogy a pályakezdő katonák gyarapítsák a mai magyar hadtudományt.

2.3. A katonai, tiszti hivatás etikai kérdései

A hivatásos honvédtiszt társadalmi pozíciója a mindenkori társadalmi megítélés, a hivatással kapcsolatos államhatalmi

⁴² NKE Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár Doktori disszertációk archívuma. Elérhető: <https://tudasportal.uni-nke.hu/>

szervek által közvetített igény, illetve a testület mindenkori önreflexiója hármasságában alakul ki. A társadalmi megítélés egyfelől a honvédséggel (általában a katonáskodással kapcsolatos) sok évszázados történelmi tapasztalatok nyomán, másfelől a jelenkorban értékelhető elvárt szaktudás, illetve társadalmilag érzékelhető, tipikus magatartásformák, viselkedési jegyek metszéspontjaként alakul ki. Így a mai magyar honvédtiszt egyfelől történelmi értékfolyamat s ezzel jelentős katonai hagyományok hordozója, másfelől mint az erőszak „kezelője” magas szintű, speciális technikai ismeretek birtokosa. A hatalmi-kormányzati értékelés azon múlik, hogy a hatalom milyen súllyal tart igényt a katonai tevékenységre a nemzetet fenntartó intézmények sorában, milyen súllyal kezeli a biztonsági-védelmi feladatkört az össznemzeti tevékenységek együttesében. A honvédség s ezen belül a hivatásos honvédtiszti testület a modern, demokratikus államban nem részese, hanem eszköze a politikai hatalomnak, önálló politikai szerepre nem tehet szert. A honvédtiszt „egyenruhás állampolgár”, aki egyfelől a civil polgárokkal azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, másfelől azonban a civil polgárok többségénél magasabb szintű felelősség terheli, és feladatai jellegéből következően komolyabb korlátozások érintik.

Az egyenruhás szervezetek hagyományosan – korunkban az igényesebb vállalatok is – rendre meghatározzák a munkatársaiktól mind a hivatali időben, mind az azon kívül, a magánszférában elvárt magatartás alapvető jegyeit. Az egyenruhás hivatásrendeknél, ahol általában az átlagosnál magasabb morális elvárások állnak fenn, rendszerint maga-

tartási, viselkedési, becsület- vagy etikai kódexet adtak/adnak közre, amelynek tartalmáról bizottság vagy tanács dönt, amely egyben az elvárásoknak való megfelelést is felügyeli.

Így a Honvédelmi Minisztérium 67/2003. számú utasításában közzétette a Magyar Honvédség kötelékében szolgálatot teljesítő személyekre mérvadó *Katonai etikai kódexet*, és létrehozta a *Honvédségi Etikai Tanácsot*.⁴³ A kódex hatálya valamennyi katonai szervezetre kiterjed, tartalmát pedig a közszolgálatra, közigazgatásra, illetve szolgálati jogviszonyra jellemző legfontosabb, az érintettek széles körű konszenzusán alapuló elvek képezik. A Honvédségi Etikai Tanács elnöke a Honvéd Vezérkar főnöke, tagjait pedig a HM egyes osztályainak és szervezeteinek minden szempontból feddhetetlen képviselői, a Tábori Lelkészi Szolgálat vezetői, illetve az érdekképviselők delegáltjai közül a honvédelmi miniszter kéri fel.

A *Katonai etikai kódex* útmutatóul szolgál az országhatáron belül és azon kívül szolgálatot teljesítő hivatásos és szerződéses katonák, valamint ösztöndíjas hallgatók számára. Segíti a katonát abban, hogy megfeleljen a társadalmi elvárásoknak és a hivatás értékrendjének, segíti abban, hogy stabil támpontokat találjon mind katonai szolgálata eredményes teljesítéséhez, mind az erkölcsös életvitelhez. Támpontokat ad a követésre ajánlott és a kifogásolható magatartásformák felismeréséhez, különválasztásához.

⁴³ Hangsúlyozzuk, hogy az etikai kódex egyes pontjai nem szüntetik meg és nem is módosítják a szolgálati szabályzat rendelkezéseinek jelentését, de utóbbi előírásai sem teszik feleslegessé előbbi figyelmeztetéseit. (Lásd részletesebben e fejezet végén.)

Mint minden etikai kódex, ez is csak akkor tölti be funkcióját, ha a tényleges elvárásokat egyértelműen, de tágas és széles horizonton rögzíti, s ha nem válik a számonkérhetőség, esetleg a megtorlás eszközévé. A morál kérdéseiben teljes előreláthatóságra törekedni nem lehet, a morál terepéről a bizonytalanság nem száműzhető maradéktalanul.

2.3.1. A katonai szolgálat kiemelt alapértékei

Néhány érték magával a katonai szolgálattal jár együtt. (Ezek az általában vett emberi viselkedésnek is alapszabványai, de a szolgálatát teljesítő katona esetében megsértésük általában súlyosabb megítélés alá esik.)

- A katonai szolgálat nélkülözhetetlen alapértéke a *bátorság*. A bátorság a szolgálatteljesítés által megkövetelt, tudatos és észszerű, személyes belátáson alapuló tulajdonság. Középut a vakmerőség és a gyávaság között.⁴⁴ A katonai szocializáció, a katonává válás folyamatában tartós személyiségjegyként rögzül.
- A *hűség* minden egyenruhás szervezetben alapvető érték, s jelentése többértű. A katonai hivatással, a szolgálattal kapcsolatosan a hazához való hűséget tartjuk a legfontosabbnak, de ez rendszerint számos szimbólumban konkretizálódik és fejeződik ki. (Hűség az eskü szövegéhez,

⁴⁴ Bővebben lásd Arisztotelész *Nikomakhoszi etika* című művének Második könyvében.

a nemzetközi, a nemzeti és a testületi szimbólumokhoz, illetve a nemzeti, fegyvernemi és csapathagyományokhoz.)

- A katonai szolgálat nélkülözhetetlen velejárója a *becsületesség*, a moralitásnak az a szintje, amikor az egyén magas szintű moralitása nem csupán a külső elvárásoknak, hanem legalább annyira önnön morális igényességének következménye. A becsületesség mindenekelőtt a katona lelkiismeretességét, szavahihetőségét, megbízhatóságát foglalja magában.
- A katonaelet kényszerű, de alapvető velejárója az átlagosnál jelentősebb pszichés feszültség, a stressz. A katonát jellemző tulajdonságok sorában ezért az átlagosnál nagyobb szerepet kap a stressztűrő képesség, az átlagost meghaladó *fegyelmezettség*, a váratlan és kivételes helyzetekben is higgadt, fegyelmezett cselekvőképesség.
- A katonát jellemző tulajdonságok sorában ugyancsak fokozott elvárás a *bajtársiasság*, a *szolidaritás*. Elengedhetetlen a bajba jutott katonatárs megsegítése, és kívánatos a polgári lakosság iránt megmutatkozó szolidaritás.

2.3.2. A katonai szolgálattal összefüggő további elvárások

- A katonai szolgálat a haza védelmén keresztül közfeladat, a közjó szolgálata, így elvárható, hogy a katona *ismerje és tartsa tiszteletben a magyar és az egyetemes kultúra értékeit*, a kisebb és nagyobb közösségek hagyományait, az európai és nemzeti hagyományokat.

- A katona ismerje és tartsa tiszteletben az *emberi méltóság* fogalmával összefüggő követelményhalmazt, ismerje, vegye tudomásul és *tolerálja az idegenek jelenlétét*, tartsa tiszteletben az etnikai, vallási és kulturális különbségeket.
- Személyes érdekeit a köz alapvető érdekeit érintő esetekben józan mérlegelés és racionális döntés alapján igyekezzen *alárendelni* a szolgálat által megkövetelt érdekeknek, esetenként *egyeztetni* azokkal.
- Tevékenységének igényességével törekedjen a Magyar Honvédség és a saját személye *jó hírnevének megőrzésére*.
- Tevékenységéből *zárja ki a korrupciót*, s törvényes úton lépjen fel a környezetében észlelt korrupcióval szemben.

2.3.3. A katonai vezetői-parancsnoki tevékenység további jellemzői

- A tiszt számára legyen mellőzhetetlen belső igény *a szolgálati hatalom etikus gyakorlása*, s ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy vezetői munkájában is legyen felelősségtudó és következetes. Pozícióját, hivatali hatalmát nem használhatja fel mások véleményének befolyásolására, tudományos kérdések vagy nem szakmai jellegű vitás kérdések eldöntésére.
- A tiszt továbbá *önmérsékletet tanúsít*, és minden téren *reális*, egyben morálisan is kifogásolhatatlan döntésekre törekszik.
- A szolgálatteljesítésben és a közösségépítésben *példamutató*, vezetői stílusa *kiegyensúlyozott*.

- A munkatársak ügyeiben segítőkész és *humánus*, a konfliktusok kezelésében *elfogulatlan*.

A katona és kiváltképp a tiszt életében jelentős számban fordulnak elő olyan kérdések, amelyek elsődlegesen a szolgálati szabályzat hatálya alá tartoznak, de ezen túlmenően van morális vonatkozásuk is és fordítva: vannak kérdések, amelyek elsődlegesen morális problémákként jelentkeznek, de a szolgálati szabályzat is rendelkezik róluk. E kérdések mindenkori helyes érzékelése és „besorolása” az emberi és a katonai szocializáció folyamatában kialakult *morális érzék* feladata.

A Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának⁴⁵ I. pontja a katonák általános jogairól és kötelességeiről rendelkezik. A katonák általános jellemtulajdonságain túl (6–15. pont) intézkedik a katona és a parancsnok kötelességeiről, a katonai fegyelem, a szolgálati rend és a katonai függelem (29. pont), valamint a szolgálati érintkezés és a katonai udvariasság azon kérdéseiről, amelyeket az etikai kódex is érint. A szolgálati szabályzat X. fejezete a katonai jelképekkel és rendezvényekkel, a zászlóval, a katonai hagyományokkal, a díszszemlével, illetve az egyes aktusokkal (avatás, bemutatók, koszorúzás, gyászszertartás) kapcsolatos magatartást szabályozza. A szolgálati szabályzat függeléke pedig megkülönböztetetten súlyos morális kérdéseket szabályoz: a háború áldozatainak védelmére vonatkozó alapvető nemzetközi humanitárius szabályokat taglalja, továbbá a harcképtelen ellenség, a hadifoglyok,

⁴⁵ 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet.

a sebesültek és a betegek védelmével kapcsolatos előírásokat rögzíti. E helyeken, s általában másutt is, ahol a szabályzatban jogokról és kötelességekről van szó, külön említés nélkül is jelen van a morális vonatkozás.

Az erkölcs az emberi cselekvés legáltalánosabb velejárója. Ez nem jelenti azt, hogy minden egyes emberi cselekedet feltétlenül tartalmazna morális összetevőt (a legszűkebben vett szakmai és köznapias cselekvésekben például nem értelmezzük a moralitást), de azt igenis jelenti, hogy a moralitás irányába életünk, napi ténykedésünk során mindvégig nyitottnak kell lennünk, tevékenységünket mindenkor a morális törvényre tekintettel kell folytatnunk.

2.4. A tisztek megjelenése és a társasági élet

A társadalmi érintkezés, megnyilvánulás minden formája a közösségi lét terméke, amelyben kifejeződik az egyének, közösségek környezetükhöz való viszonya és saját identitása. Kiemelt jelentősége van ennek egy olyan tradicionális szervezetben, mint a hadsereg. A katonáknak, kiemelten a hadsereg vezetőinek, a tiszteknek minden esetben és helyzetben – hétköznapi vagy ünnepélyes alkalmakkor –, ennek tudatában kell megjelenniük és viselkedniük.

A társasági élet a tisztek számára megkülönböztető jelentőséggel bír. Ugyanúgy, ahogyan az ekkor viselendő egyenruha eltér a hétköznaptól, ezeknek az alkalmaknak a viselkedés terén is mások a követelményei. Ezen alkalmak fontosak

abban az értelemben is, hogy lehetőséget adnak arra, hogy a tisztokról kedvező kép alakuljon ki.

A viselkedésről mint összetett tevékenységről az alábbiakat találjuk a *Kulturális enciklopédiában*: „A viselkedés mintakövetésen alapuló kommunikációs rendszer, amelynek elemeit a manipulációs közegben sajátíthatjuk el: a családban, [...] munkahelyi és [...] referenciacsoportokban, [...] bizonyos társadalmi formációkban minden közösség, csoport, illetve társadalmi réteg számára érvényesek olyan szabályzó rendszerek, amelyek előírják, meghatározzák a viselkedést, annak akár mindennapi, akár ünnepi vonatkozásait.” Megjegyzendő, hogy a fiatal tisztok is gyakran kerülnek szolgálatuk során nemzetközi környezetbe, ahol a viselkedési szabályok jelentősen eltérhetnek az európai vagy ismertebb magyar normáktól, ezért a felkészülés során erre is figyelmet kell fordítani.

Milyen eredményt várhatunk attól, ha betartjuk ezeket a szabályokat?

- Először is eszközként használhatjuk azokat különböző kapcsolatainkban, illetve a kapcsolatteremtésben.
- Megóvnak bennünket attól, hogy hibát ejtsünk a kapcsolattartásban, és megsértsük – akár akaratlanul is – partnereinket.
- Segítenek, hogy elkerülhessük a kényelmetlen helyzeteket, megoldhassunk egy bonyolultabb konfliktust.
- Lehetőségünk nyílik kényesebb helyzetben taktikai fegyverként alkalmazni e szabályokat (időhúzás, meglepetés keltése stb.).

Melyek tehát azok a törvényben le nem írt, de betartandó szabályok, amelyek bizonyos alkalmakra vonatkoznak?

2.4.1. A hétköznapiak

A hétköznapiak viselkedési normái rendszerint a legalapvetőbb társas, szolgálati helyi kapcsolatokban jelentkeznek. Amint már jeleztük, a viselkedéskultúra a kultúra része. Érvényesek rá a társadalom mindenkori kulturális elvárásai az egyének szempontjából is. A kulturáltság egyik külső megjelenési (látható) formája az ápoltság. Megjelenésünk egyik külső jegye pedig ápoltságunk, higiénés állapotunk. A katonák sokszor kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy nehezen tudnak eleget tenni ezeknek a követelményeknek (gyakorlatok, katonai feladatok során), de a tiszt testi ápoltsága és ennek elvárása beosztottaitól minden helyzetben fontos.

Az ápoltság másik külsődleges jegye a viselt ruházat minősége. A tisztek esetében kiemelten kell foglalkoznunk vele, hiszen az egyenruházat eltér minden más öltözködési formától. Jellegeből adódóan viselete kötöttebb, feszes előírások szabályozzák. A tiszt egyenruhája legyen mindig tiszta, igényes. Az öltözet tisztasága bizonyítja viselőjének igényességét. Lehetőleg mindennap váltsuk ingünket, ingblúzunkat. A társasági öltözethez használt fehér ing és ingblúz legyen mindig frissen mosott, vasalt. A mindennapokban általánosabban használt gyakorlóöltözet állapotára is figyelni kell. A rendszeresített egyenruházat viszonylag jól bírja a házi tisztítást, mosást, így

valóban csak az igényességünkön múlik, hogyan jelenünk meg. Egyenruhánk lényeges része a cipő.

A sapka a katonák egyenruhájának fontos eleme, gyakran ezzel van a legtöbb baj. Két lényeges dologra kell figyelniünk ezzel kapcsolatban. A szabályzatok részletesen leírják, hogy a katona mikor visel sapkát, hol kap felmentést ez alól. Vannak azonban olyan esetek, amikor a tisztnek kell eldöntenie – az általános illemszabályok alapján –, hogy mit tesz sapkájával.

Illik levenni a sapkát, ha nyilvános (de zárt) helyre lépünk be, például étterembe, könyvtárba, múzeumba, színházba stb. Kötelező levenni a sapkát a templomban. Ez alól csak az jelenti a kivételt, ha olyan felekezethez tartozó szent helyre lépünk be, ahol előírás a fejfedő viselete.

Társaságban nem illik viselni a sapkát, ez vonatkozik a szabadtéren rendezett fogadásokra is. Ilyen esetekben a sapkának a ruhatárban a helye. Katonai rendezvényeken azonban minden esetben viselnünk kell.

2.4.2. Köszönés és megszólítás

Ennek egyik fontos formája a katonatársakkal való kapcsolattartás, kommunikáció. A szabályzatok a katona számára előírják a megfelelő „ceremóniát” erre az esetre, részletesen kitérnek a megszólításra, a név és rendfokozat használatára előjáró és beosztott esetében. A problémák általában akkor keletkeznek, ha nem a katonai környezetben kerül sor ezekre a formalitásokra. Szolgálatteljesítésünk során találkozhatunk

különböző szituációkkal, amikor – kilépve a megszokott, kötött keretek közül – az általános szabályok, elvárások szerint kell viselkednünk, függetlenül attól, hogy egyenruhát viselünk-e vagy sem.

A legfontosabb ez esetben a köszönés és a bemutatkozás. Az előbbi igen lényeges szempont. Köszönéskor minden esetben a fogadó körülményeihez kell alkalmazkodni. Polgári intézményeknél lehetőleg ne köszönjünk katonás köszöntéssel. Egyrészt nem biztos, hogy ismerik e köszönési formát, ez esetben nem viszonyozzák azt, másrészt ez a fogadó szemében bizony lehet nevetséges is. A legmegfelelőbb köszönési forma a napszaknak megfelelő, semleges „Jó napot kívánok”.

A köszönés után okvetlenül be kell mutatkozni, még abban az esetben is, ha hivatalos ügyeket intézünk. Ebből szereznek tudomást arról, hogy mely ügyekben járunk, kit képviselünk. Itt jól érthetően kell elmondani nevünket, rendfokozatunkat és munkahelyünket. A beosztást csak akkor kell hangsúlyozni, ha annak jelentősége van az ügy szempontjából: „Kardos János százados vagyok a Rákóczi dandár képviseletében” vagy „Kardos János százados vagyok, a Kossuth zászlóalj törzsfőnöke”.

A köszönés egy másik esete, ha valamely nyilvános helyre (üzlet, étterem stb.) lépünk be. Ebben az esetben nem kell előre köszönni, viszont az alkalmazott (pincér stb.) köszöntését illik viszonyozni a napszaknak megfelelően. Szavaink mindig legyenek érthetőek, sohasem a „bajszunk alatt” elmormoltak.

A megszólítással a legtöbben bajban vannak. Következzen néhány tanács ezzel kapcsolatban, amelyet írásban is alkalmazhatunk hivatalos és magánlevelezéseink során.

A férfi partnerekkel általában nincs gond, a magyar nyelvben hagyományosan elterjedt „úr, uram” megszólítást mind élőbeszédben, mind írásban bátran használhatjuk. Nagyobb problémát jelent, ha a beszélgető- vagy levelezőtárs nő. Ebben az esetben az elmúlt esztendőekben számtalan kuszasággal lehetett találkozni. Elterjedt a semleges „asszonyom”, amelynek használata azért nem célszerű, mert az illetőről nem tudhatjuk – még korából sem következtethetjük – családi állapotát. A legjobb megoldásnak a „hölgy” megszólítás tűnik, akár beszédben, akár írásban: „Tisztelt Hölgyem!” Ha az illető nevét és beosztását, rangját is ismerjük, akkor: „Tisztelt Főosztályvezető Asszony!”

Hivatalosabban: „Tisztelt Kovács Imréné, a Vegyiművek Protokoll Főosztályának Vezetője!” A megszólításokra azonban nemcsak írásban, de szóban is szükségünk van. A legnagyobb hibák, modortalanságok elkövetésére ekkor van esélyünk. Ha egy társaságban nem ismerünk mindenkit, az ismeretlenek megszólítására több lehetőségünk adódik. Az egyik eset, ha megvárjuk, míg a meghívó bemutat minket a társaságnak, ekkor név szerint történik a bemutatkozás, és lehetőleg járjon együtt névjegycserével. Ha ez utóbbira nem kerül sor, akkor törekedjünk arra, hogy megjegyezzük, kinek mutattak be, majd azokat egyenként felkeresve (állófogadás keretében például) cseréljünk névkártyát. A másik esetben, ha a meghívó sem ismer bennünket személyesen, hiszen protokoll-lista alapján küldték a meghívókat, lehetséges beszélgetés kezdeményezése a számunkra idegen személyekkel. Lehetőleg válasszunk ki egy hasonló helyzetben lévő vendéget, és vele kezdeményezzük a kontaktust. Ebben az esetben nem számít, hogy

a személy férfi-e vagy hölgy, nem számít udvariatlanságnak a vele kezdeményezett beszélgetés.

Itt jutottunk el egy újabb kényes kérdéshez, a tegezés, magázás, önözés problémájához. A megszólítás ugyanis nagyban függ a megszólítandóhoz fűződő viszonyunktól. Tegezni többnyire csak a hozzánk közel állókat illik. Napjainkban elterjedt ugyan a tegeződés, azonban ez bizonyos esetekben udvariatlanság, még a katonák körében is. Ha egy tisztet magasabb rendfokozatú és beosztású vezetője fogadja valamely szolgálati ügyben, akkor nem illik letegezni az előljárót, még akkor sem, ha esetleg többéves ismeretség fűzi hozzá, és a magánszférában tegeződnek. Ez természetesen kölcsönös. Az előljáró sem tegezheti beosztottját ilyen esetben. Az úgynevezett „csendőrpertu” az egyik legnagyobb udvariatlanság. A legcélszerűbb ebben az esetben az önözés, amely tiszteletet fejez ki.

Hasonló, de ennél még szigorúbb az illem előírása a női katonákkal, beosztottakkal kapcsolatban. Tisztelőt ismeretlenül letegezni a legnagyobb udvariatlanság. Ez esetben is érvényes az az általános szabály, miszerint a közvetlenebb kapcsolatot jelentő tegező formát a nőnek kell kezdeményeznie. De ne feledjük, hogy a hivatali, szolgálati rendben az alapérintkezési szabály a főnök-beosztotti helyzet, amely felülírja a nemiség általános udvariassági formuláját! Különösen erőteljesen tállakozhatunk ennek betartásával az angolszász kultúrkörben. Az előírások betartása mellett itt is figyelniünk kell a generációs és kulturális eltérésekre is.

2.4.3. Pontosság

A jó katona egyik erénye a pontosság. Bár ez általában azt jelenti, hogy „biztos, ami biztos” alapon jóval előbb érkezünk az esemény színhelyére. A pontosság azonban azért pontosság, hogy betartsuk azt. Sok felesleges kellemetlenségtől kímélhetjük meg magunkat, ha betartjuk. Ha egy katonát az előljárója, felette meg meghatározott időpontra rendeli magához, akkor illik percnyi pontossággal megjelenni. Sem előbb, sem később. Gyakran előfordul azonban, hogy korábban érkezünk. Ebben az esetben inkább várjunk az épület előtt, semmint kínos várakozásra kényszerüljünk az előljáró előszobájában. Ez a szituáció kellemetlen mind az előljárónak, mind a beosztottnak. Ha meghatározott idő áll rendelkezésünkre, annak lejárta előtt néhány perccel illik jelezni távozási szándékunkat, és köszönetet mondani a ránk fordított időért.

Vannak esetek, amikor nem illik pontosan érkezni. Ha egy meghívón egy rendezvény idejeként megadott időintervallum szerepel, abban az esetben nem számít késésnek, ha ez alatt az idő alatt érkezünk és távozzunk. Ekkor sem illik közvetlenül a „záróra” előtt érkezni, és az utolsó percig maradni.

2.4.4. Hivatalos rendezvények

Erre többféle formában és alkalommal kerülhet sor, a leggyakrabban valamely nemzeti ünnep vagy évforduló kapcsán. E csoportba kell sorolnunk az egyre gyakrabban előforduló külföldi kiküldetéseket, szolgálati utakat, illetve a más

országokból érkező küldöttség fogadását, a tagjaival való megjelenést különböző alkalmakkor és helyszíneken. Ennek különböző egyéb előírásait soroljuk fel a továbbiakban.

A legalapvetőbb követelmény, hogy soha, semmilyen körülmények között ne öltözzük „túl” vagy „alul” a rendezvény többi résztvevőjét. Felvetődik a kérdés – sokszor joggal –, hogy miből tudható meg, milyen öltözet lehet a legmegfelelőbb. A legtöbb esetben erről már a meghívóból értesülhetünk. Sok információval szolgál a legegyszerűbb kis kártya is. Megtudhatjuk belőle, hogy hol, mikor, milyen körülmények között rendezik az eseményt. Nem mindegy, hová szól a meghívás. Ha egy délutáni rendezvényre invitálnak minket, 17 órára, nem valószínű, hogy estélyi öltözetben kell megjelenni. Ha nincs különlegesen kiemelt jelentősége a fenti rendezvénynek, természetesen megfelel a köznapi egyenruha. Lényeges ebben az esetben az is, hogy mint magánembert hívják meg a tisztet, vagy mint valamely katonai alakulat, szervezet képviselőjét. Ez azért fontos, mert az előbbi esetben viselhetünk polgári ruhát, míg az utóbbiban mindenképpen egyenruhában illik elmenni.

Megjelenése ebben az esetben nem saját magát, hanem a testületet reprezentálja. Öltözetének is az alkalomhoz illőnek kell lennie. Mivel példánkban az avatást délután 17 órakor tartják, elegendő a köznapi öltözet (időjárásnak megfelelő). Itt megjegyzendő, hogy nyáron is – hacsak nincs extrém meleg – illik zubbonyban, pantallóban megjelenni, nem ingblúzban vagy társasági ingben, bár a szabályzat megengedi ezt mint hétköznapi viseletet.

Más esetekben is kiváló eligazítást ad egy meghívó. Ha azt olvassuk benne, hogy a rendezvényre az esti órákban kerül sor (például fogadás valamilyen alkalomból), akkor általában azt is jelzik, milyen legyen az öltözet. Az „esti öltözet” azt jelenti, hogy a tiszt társasági öltönyben jelenjen meg. Ha a meghívás két személyre szól (feleség, élettárs megjelenésére is számítanak), úgy a hölgynek is illik a meghívóban szereplő öltözetben, ez esetben kisestélyi vagy estélyi ruhában – ha ez nincs, és nincs mód kölcsönzésre –, de mindenképpen alkalmi ruhában megjelenie.

Külön jelentőséggel bír a rendezvényeken való viselkedés. A tiszt minden esetben legyen visszafogott. Ez nem jelenti azt, hogy legyen zárkózott. De mindenképpen kerülje a feltűnően hangos tetszés- és véleménynyilvánítást. Viselkedjen természetesen, de a túlzott közvetlenséget kerülje. Ne legyen „túlságosan jól értesült”. A társasági beszélgetésekben ne hivalkodjon se beosztásával, se munkájával, ellenben a lehetőségek szerint adjon a kérdésekre korrekt választ, mindenkor betartva az előírt titokvédelmi szabályokat.

2.4.5. Nem hivatalos társadalmi rendezvények

A katonatisztek egyre gyakrabban kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy magánemberként és katonaként egyaránt meghívják őket valamely polgári rendezvényre. Ezek sokfélék lehetnek: a különböző polgári szervezetektől és egyesületektől kezdve a helyi polgármesteri hivatalokig. Ezekre a legtöbbször azért

kerül sor, hogy mint katonák és magánemberek mondjanak véleményt valamely kisebb vagy nagyobb közösségi ügyben. A meghívás elfogadásakor és a véleménynyilvánításkor azonban figyelemmel kell lenni a szolgálati törvényre, amely kimondja, hogy a hivatásos tiszt politikai párt érdekében nem vállalhat közszereplést. Ha ez utóbbi eset áll fenn, a meghívást udvariasan, de kötelező elhárítani.

A nem hivatalos polgári rendezvényeken való részvétel azonban a fentiek figyelembevételével kívánatos, hiszen megjelenik a honvédség képviselője, és ez is demonstrálja, hogy a katona, a tisztikar a társadalom integráns része.

A viselkedésre, öltözködésre hasonló szabályok vonatkoznak, mint a hivatalos rendezvények esetében említettek. Ez az eset abban tér el, hogy a tisztnek lehetősége nyílik rá, hogy megjelenésének magánjellegét hangsúlyozza azzal, hogy polgári ruhát visel.

A polgári eseményeken való részvétel felvet még egy gyakran előforduló problémát: a nyelvhasználatot. Itt természetesen nem az idegennyelv-ismeretre gondolunk. Minden szakmának, hivatásnak megvan a maga terminustechnicus-készlete. Nyilvános megszólaláskor a tiszt lehetőleg ne használja a szakszergont! Egyrészt érthetetlené teszi mondanivalóját a kellően be nem avatottak számára, másrészt nagyképpően hat, visszatekintést kelthet. Ugyanígy vigyázni kell az előadás módjára is. A katonás, pattogós stílusban előadott mondanivaló sok esetben annak tartalmától függetlenül is elutasítást válthat ki. Előadásunk stílusában és módjában alkalmazkodni kell a hallgatósághoz.

2.4.6. *Katonai rendezvények*

A tiszt viselkedése szempontjából a legegyszerűbb eset az ezeken való részvétel. Magát a rendezvényt ugyanis a katonai szabályzatok és előírások szellemében rendezik, tehát a környezet „otthonos”. Ugyanakkor figyelni kell arra, hogy ezeken a rendezvényeken jelen lehetnek polgári személyek, a lakosság képviselői, hozzátartozók, esetleg külföldi polgári személyek is. A legjobb példa erre a nyilvános tisztavatás vagy katonai eskü, ahol nagy tömeg előtt szerepelnek a tisztek.

2.4.7. *Étkezések – étterem*

A már említett alkalmak számos esetben azt is jelentik, hogy a tisztnek részt kell vennie – a meghívó vagy a vendég szerepében – különböző fogadásokon, amelyeknek az étkezés is nélkülözhetetlen része. Általánosan követendő jó tanács, hogy ne ezeken az alkalmakon akarjunk jóllakni! Ezeken a rendezvényeken az étkezés csak keret, amely lehetőséget teremt különböző témák kötetlenebb formában való megbeszélésére.

Ezeknek az alkalmaknak kétféle formája lehetséges:

- az ültetett fogadás, ahol a vendégek szigorú protokolláris előírásoknak megfelelő ültetési sorrendben, asztaloknál foglalnak helyet;
- állófogadás, ahol a vendégek svédasztalokról szolgálhatják ki magukat.

Az első esetben a vendégeket többnyire a vendéglátók kísérik asztalukhoz, vagy a terítékekhez elhelyezett névtáblák tájékoztatnak arról, hová üljenek.

Maga a teríték is sok mindenről árulkodik. A kihelyezett étkezészetekből következtethetünk a menü fogásaira, ezért elengedhetetlen a megfelelő ismeret, hogy mely fogásokat mely evőeszközzel illik fogyasztani. Könnyítésül tudnunk kell, hogy a különböző fogások sorrendjének megfelelően készítik azokat az asztalra. A használati sorrend minden esetben kívülről befelé haladva történik. A teríték előtt keresztben elhelyezett (elé tett) kis méretű kés, villa és kanál azt jelzi, hogy desszertet is felszolgálnak. Hasonlóan használjuk a különböző poharakat. Ezek használatát lényegesen megkönnyíti, hogy az étkezéshez illő italokat a megfelelő poharakba szervírozzák.

2.4.8. Tisztek egyházi rendezvényeken

Az egyik legkényesebb téma, hiszen az emberi kapcsolatok alapja, hogy tiszteletben tartsuk mások kultúráját, hitéletét, meggyőződését. A tiszt életében számos alkalom adódhat, amikor egyházi, felekezeti szertartáson vagy az állam és a vallási közösség által közösen szervezett eseményen (koszorúzás, megemlékezés, szoros értelemben vett liturgikus esemény) kell részt vennie. Ez lehet állami ünnep alkalmából állami és katonai részvétellel szervezett esemény, például Szent István-napi szertartás vagy katonai hagyományokhoz kapcsolódó

rendezvény, például fegyvernemi szentek emléknapja, de lehet családi ünnep is, mint például az esküvő vagy a keresztelő.

Vannak különbségek az egyes egyházak, felekezetek és hitközségek szokásai között. Írásunk nem vállalkozhat arra, hogy minden esetet és alkalmat felsoroljon. Néhány általános szabályra hívjuk fel a figyelmet, és igyekszünk segítséget adni abban, hogy hol, mely könyvekben található meg részletesen a témához kötődő szabályok. Csak a történelmi egyházak és a zsidó hitközségek szokásaival kapcsolatos tudnivalók egy részét vesszük sorra. Az újonnan létrejött köznyelvi szóhasználatban kiségyháznak nevezett vallási közösségekre csak röviden utalunk.

Először szükséges egy kis fogalommagyarázat. Az egyház kifejezés jogi és köznapi használata nem fedi egymást. Ugyancsak eltér az egyház kifejezés az egyes közösségek önreflexiójában. Köznapi értelemben egyháznak a Krisztusban hívőket nevezzük: a katolikusokat és a protestáns egyházakat, Magyarországon a két legnagyobbat, a reformátusokat és az evangélikusokat. A zsidó vallásúak hitközségekben gyakorolják hitüket. Az utóbbi időben – a missziók és egyéb okok miatt – érdemes foglalkozni a muszlim vallással, amelynek követői hazánkban is jelen vannak.

2.4.9. Az egyházi személyek megszólítása

Az egyházak szigorú hierarchia szerint épülnek fel, ahol a különböző szinteken szolgáló egyházi személyiségeket

beosztásuknak megfelelően kell szólítani. Ez a megszólítás különbözhet a katolikus, a református és az evangélikus egyházak esetében. Különös módon érvényes ez a katonai ordinariátusra vagy ismertebb, de nem hivatalos nevén a tábori püspökségre. A katonai ordináriust az egyház belső jogi eljárásai szerint a római pápa nevezi ki. Jogállása megegyezik a többi megyéspüspökével.⁴⁶

A katolikus püspök hagyományos megszólítása: excellenciás úr. Ma már ezt a megszólítást csak nagyon protokolláris alkalmakkor és a hivatalos egyházi levelezésben használják. Napjainkban a hétköznapi beszélgetésben és nem szigorú protokolláris alkalmakkor inkább a püspök úr vagy a még személyesebb püspök atya megszólítást használják. Az alacsonyabb beosztású papi személyek megszólítása attól függ, hogy hol helyezkednek el a hierarchiában. Leginkább a keresztnév és atya (például László atya) vagy a tisztelendő úr a megszokott. Ha ismert a beosztása, lehet úgy is szólítani, például helynök úr, irodaigazgató úr, esperes úr stb.

Hasonló a helyzet a protestáns egyházak esetében is. A reformátusoknál a tábori püspök megszólítása szintén excellenciás úr vagy főtisztelendő úr. Az evangélikusoknál a tábori püspök megszólítása excellenciás úr vagy főtisztelendő úr. A református egyház alacsonyabb szintű egyházi személyiségeinek megszólítása rangjuk szerint: az esperest nagytisztelendő úrnak, a parókus lelkipásztort nagytisztelendő úrnak, a teológus, beosztott lelkipásztort tisztelletesnek illik szó-

⁴⁶ Lásd UJHÁZI Lóránd (2014): *A katolikus katonai ordinariátus struktúrája és szabályozása*. Budapest, Szent István Társulat.

lítani. Az evangélikus egyház alacsonyabb szintű egyházi személyiségeinek megszólítása rangjuk szerint: az esperest nagytiszteletű úrnak, a parókus lelkészt nagytiszteletű úrnak, a teológus, beosztott lelkészt tisztelendő úrnak illik szólítani. A protestáns egyházaknál a lelkészi hivatalt nők is betölthetik, ezt a megszólításnál, különösen a levelezésnél figyelembe kell venni.

Magyarországon a tábori püspökök és lelkészek katonai rendfokozattal rendelkeznek. Ez nem minden országban van így. Magyarországon azonban így nem hibás a lelkészek rendfokozatukon történő megszólítása. A lelkészek „fegyvernemi” jele fekete alapon a lelkészi szolgálati ágának megfelelő szimbólum: a katolikus fekete alapon kereszt, a protestáns fekete alapon kehely, az izraelita fekete alapon a két kőtábla és a Dávid-csillag.

2.4.10. Viselkedés a templomban, illetve egyházi rendezvényeken

A legalapvetőbb tudnivaló, hogy miről lehet megismerni, hogy egy-egy templom melyik felekezethez tartozik. A katolikus templom tornyát általában kereszt díszíti. Nem ismeretlen, hogy más kultikus jelkép, mint például Magyarországon a Szent Korona vagy a szentek szobra látható a templom tetején. A reformátusén általában sokágú csillag látszik; a zsinagógát ornamentikájáról és a hatágú csillag valamely megjelenési formájáról azonosíthatjuk. A mecseteket általában a kupolájukon látható félholdról ismerhetjük fel, vagy

egy- térségekben a mellettük álló karcsú minaretről. A külső megjelenés egyben utal arra, hogy miként kell viselkedni az adott helyen.

A férfiakra vonatkozó hagyomány, hogy a katolikus és protestáns templomba fedetlen fővel léphetnek be. Ez vonatkozik a katonákra is, akik egyenruhájukhoz sapkát viselnek. Hasonló szabályok vonatkoznak általában a keresztény felekezetek templomaira is. A *zsinagógába* azonban – az előbbiekkal ellentétben – *minden esetben fejfedőben* kötelező a belépés.

Jelentős a különbség a muszlim mecsetek esetében. Oda általában nem muszlim vallású nem léphet be, vagy csak külön engedéllyel. A mecsetbe való belépés előtt a lábbelit le kell venni, a lábat rituálisan meg kell mosni. (Turisták esetében – azokba a mecsetekbe, ahová a belépést engedik a nem igaz hívőknek is – ez enyhébb, kaphatnak papucsot, de a cipőt minden esetben le kell venni, mert tisztátalan.) A mecsetben nem haladhatunk el az imádkozók előtt, csak a hátuk mögött. Ellenkező esetben ez súlyos sértésnek minősül. A nők és a férfiak sem léphetnek be a mecsetbe hiányos ruházatban. A nőknek mindenképpen kendőt kell viselniük, és nem látszódnak a válluk, ajánlott a hosszú szoknya vagy nadrág.

2.4.11. Magatartás a szertartások alatt

A különböző egyházak és felekezetek más-más viselkedést követelnek meg híveiktől és a templom látogatóitól. Általánosságban azonban elmondható, hogy aki nem tagja annak

a vallásnak, vagy nem gyakorolja a vallást, attól csak a kulturált viselkedést várják el, illetve hogy a főbb mozgásokat (leülés, felállás, kivonulás stb.) a közösséggel együtt végezze. Jelentősebb protokolláris alkalmakkor a vallási közösség részéről külön személyt szoktak kijelölni, aki segít a szertartás alatt. A különbségek abból adódnak, hogy a felekezetek szertartásainak rendje eltérő.

A templomon belül korlátozott a mozgás rendje. Vannak olyan – megszentelt, tiszteletben tartandó – helyek, ahová nem lehet bemenni. Hogy ez pontosan melyik része a templomnak, arra nincs egységes szabály. Templomként eltér, és a tilalom oka inkább műemlékvédelmi, nem pedig spirituális. Általában a szentélyek, a szószék, az oltár tartozik a védett területek közé. Lehetnek azonban mellékoltárok, sekrestyék, értékes festmények, szobrok, amelyekhez nem lehet közel menni. Fényképezésnél is a műemlékvédelmi szempontok az irányadók. A szertartások alatti fényképezés rendjét általában az esemény elején kihirdetik. Előfordul, hogy protokolláris eseményeken a sajtó munkatársai számára külön helyet biztosítanak.

A szertartásokról kulturáltan, halkán, másokat nem zavarva a szertartás alatt is lehet távozni. Ez nyilván nem vonatkozik azokra, akik valamelyik szervezetet képviselik az eseményen, mert nekik végig jelen kell lenni.

A református és evangélikus istentiszteleteken elvárt, hogy a szertartás alatt a gyülekezet tagjai végig jelen legyenek. Az igehirdetés alatt a fényképezést, videózást a lelkésszel való egyeztetés alapján lehet végezni. A zsidó szertartásrend is hasonlóan szigorú.

Általában ajánlott kerülni a mecsetbe való belépést nem muszlim hívőnek az imák idején, napi öt alkalommal: napfelkeltekor, délelőtt, délután, naplementekor és az éjszaka beálltakor. Általában sértésnek fogják fel, ha ima közben kíváncsi tekintetek fürkészik a mecsetet.

A muszlim országokba készülők missziók esetében a felkészítés külön fejezete az általános viselkedés szabályaival való megismerkedés. Ez azért is fontos, mert a különböző muszlim országok között is óriási különbségek lehetnek. Mások a szokások Szaúd-Arábiában, mint Egyiptomban. Ugyanígy eltérnek a helyi jellegzetességek Afganisztánban vagy a Magreb-országokban.

Nincs módunk felsorolni a különböző egyházak és felekezetek előírásait, hiszen azok önmagukban is köteteket tesznek ki. Ha a katona részt vesz ilyen eseményeken, *előtte célszerű tájékozódni a megfelelő viselkedésről*. Ez nem kellemtelen, az adott egyház szívesen ad tájékoztatást a szertartáson követendő magatartásról, protokollról. Sokkal kisebb eséllyel kerülhetünk kínos helyzetbe, ha ezt betartjuk. A témának alapos irodalma van, amelyből a tisztek tájékozódhatnak a különböző vallási előírásokról és hagyományokról. Magyar nyelven általános bemutatás található a világvallásokról például Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás* című művében, a *Bibliai lexikon* pedig a Szentírás jobb megértését segíti. Viselkedési tanácsokra, a katolikus, evangélikus, református és zsidó liturgikus szertartásokra, illetve az egyházi ünnepekre, a megfelelő öltözködésre és étkezésre, megszólításra és kö-

szönésre, egyházi zene hallgatására vonatkozóan összefoglaló munka Gyarmati Ildikó *Egyházi protokoll. Nagyegyházak protokoll- és liturgiai szokásai* című könyve.

A kisegyházak szokásait vizsgálva van egy közösségi gyakorlatokra vonatkozó rend, ám ez nem bizonyult olyan kötöttnek, illetve állandónak, mint a nagyegyházak esetében. Sőt, itt a többféle irányzat, hitéletük megélésének különféle módjai még tovább színesítették a palettát. A tradicionális vonalat követve kell rendszert találni alkalmi és tevékenységeikben, s ez a mély irányvonalakat, tulajdonképpen hitelveiket (és mondhatni, sajátos liturgiájukat) tekintve, azokat követve vázlataiban sikeresnek tekinthető. A kisegyházi protokoll „szabályainak” felállításával sokkal nehezebb, köszönhetően a „színességnek”, mint a nagyegyházak esetében. Elmondható, hogy a kisegyházak képviselői között nem jellemző a protokolláris fordulatok használata. De mit tegyen a kívülálló? A gyakorlat azt mutatja, hogy vagy a nagyegyházi szokások és liturgia alapján próbál rendszert találni, és így osztályozni a kisegyházak jellegzetességeit, vagy a világi protokoll- és illemszabályokat követi. A kisegyházak képviselői felől ez nem tekinthető tiszteletlenségnek, mindkét formát elfogadják.

A tiszt tekintélyének növeléséhez, imázsának megteremtéséhez nagymértékben hozzájárul viselkedéskultúrája. Ez pedig elsajátítható, gyakorolható. Az eredmény sokszorosan felülmúlja az ebbe fektetett energiát.

Ajánlott irodalom

GYARMATI Ildikó (2002): *Egyházi protokoll. Nagyegyházak protokoll- és liturgiai szokásai*. Budapest, Athenaeum Kiadó.

HOSSÓ Nikoletta (2015): *Protokoll a diplomácia és nemzetközi kapcsolatok hátterében*. Budapest, L'Harmattan Kiadó.

OTTLIK Károly (2004): *Protokoll – Viselkedéskultúra*. Budapest, Panoráma Kiadó.

SILLE István (2010): *Illem, etikett, protokoll*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

2.5. A tiszti pálya, az előmenetel elvei, szabályai, intézményei

A hivatalos megközelítések és a jogszabályok is kifejezik, hogy: „A katonák sajátos közszolgálatot látnak el, a katonai pálya a közszolgálati életpálya részét képezi. A katonai pálya megtartó és vonzerejét a hagyományos katonai értékeket és a teljesítményt elismerő, társadalmi megbecsülést nyújtó, kiszámítható és tervezhető életpálya és pályakép biztosítja. Az életpálya elismeri azt a különleges közszolgálatot, amelyben az állomány tagja vállalja az élet feláldozását is magában foglaló elkötelezettséget, továbbá a szolgálat érdekében lemond állampolgári jogai egy részéről.”⁴⁷

A tiszt a Magyar Honvédség katonaállományának meghatározó tagja, fontos vezetői beosztásokat betöltő személy. Irányít, meghatározza az elveket, és részt vesz a haderő veze-

⁴⁷ A Magyar Honvédség humánstratégiája a 2012–2021. közötti időszakra. 1. melléklet a 79/2011. (VII. 29.) HM utasításhoz.

tésében. Szolgálati viszonyának általános rendjét a 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról (Hjt.) határozza meg.

A katonai pálya tradicionális eleme az előmenetel, a karrier. A belátható, tervszerű előmeneteli lehetőség a hivatásos állománynál határozatlan idejű életpályát, a szerződéses állománynál pedig határozott idejű pályaképet jelent.

Az előmenetel általános feltételei:⁴⁸

- a) megfelelő betölthető magasabb beosztás, amely
 - általános előmeneteli rendben magasabb rendfokozattal rendszeresített,
 - speciális előmeneteli rendben magasabb elérhető rendfokozatú,
 - az előmeneteli rendek közötti váltás esetén az összevetése alapján magasabbnak minősül;
- b) a viselt rendfokozathoz előírt kötelező várakozási idő letöltése;
- c) a magasabb beosztáshoz, valamint az ehhez kapcsolódó rendfokozathoz meghatározott iskolai végzettségi, szakképzettségi, szakképesítési és egyéb munkaköri követelménynek való megfelelés, az egészségi, a pszichikai és a fizikai, valamint a nemzetbiztonsági alkalmasság;
- d) az elméleti és a gyakorlati teljesítmények alapján magasabb beosztás betöltésére való alkalmasság, valamint a miniszteri rendeletben meghatározott esetekben vezetői gyakorlati tapasztalat;

⁴⁸ 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról (Hjt.) 83. §-a tartalmazza az előmenetel általános feltételeit.

- e) miniszteri rendeletben meghatározott szintű teljesítményértékelés.

Az előmenetel további feltétele hadnagy, főhadnagy, százados vagy őrnagy esetében a minősítő vizsga, amelyet az állomány tagja az előmenetel érdekében, egyéni jelentkezés alapján tehet. A minősítő vizsga 4 évig érvényes, ha addig nem történik előmenetel, megújítani szükséges. 2020. január 1-jétől a százados rendfokozattal rendszeresített beosztásba kinevezés, illetve a százados rendfokozatba előlépés feltétele a harcászati törzstiszti tanfolyam elvégzése; valamint az alezredes rendfokozattal rendszeresített vezetői beosztásba kinevezés feltétele a hadműveleti tanfolyam elvégzése. Ezekben az esetekben nem kell minősítő vizsgát tenni.

Általános előmeneteli rendbe tartozó szolgálati beosztásokban, valamint a rendszeresített rendfokozat elérését követően speciális előmeneteli rendbe tartozó szolgálati beosztásokban a tiszti állomány tagja előmenetelre tervezhető, ha

- legalább B (jó: 71–90%) teljesítményszintű teljesítményértékeléssel rendelkezik, és
- az állomány főhadnagy, százados vagy őrnagy rendfokozatú tagja sikeres és érvényes minősítő vizsgával rendelkezik.

Az állomány speciális beosztást betöltő tagját – az általa betöltött beosztásban elérhető legmagasabb rendfokozat eléréséig – a meghatározott várakozási idő leteltekor vagy azt követően elő kell léptetni a következő rendfokozatba, ha

rendelkezik az előmenetel általános feltételei közül a c), d) és e) feltételekkel. Az előléptetéshez az adott évben legalább B (jó: 71–90%) teljesítményszintű teljesítményértékeléssel, valamint – négy évnél nem régebbi – sikeres minősítő vizsgával kell rendelkezni.

A kezdő (főhadnagy/hadnagy kettős rendfokozattal rendszeresített) beosztások esetén a várakozási idő leteltekor a főhadnaggyá történő előléptetésre legalább C (megfelelő: 51–70 teljesítményszintű teljesítményértékelés, valamint – a teljesítményértékelésben szereplő – kompetenciaalapú munkamagatartás-értékelés és az egyéb kompetenciák külön-külön legalább 40%-ot elérő értékelése esetén kerülhet sor.

Az állomány előmenetelének tervezése őrnagy vagy annál magasabb rendfokozattal rendszeresített szolgálati beosztások esetén központi, az ettől eltérő rendfokozattal rendszeresített szolgálati beosztások esetén a honvédségi szervezeten belül (valamint szervezetek között is), helyi szinten történik. 2020. július 1-jétől már csak helyi szintű előmenetel-tervezés lesz. A kinevezésekről március 1-je és a következő év január 1-je között kell intézkedni.

A fentiekben leírtaktól eltérően, egyes esetekben lehetőség van a várakozási idő letelte előtt magasabb beosztásba kerülni. A kötelező várakozási idő letelte előtt az állomány tagja az előmenetel általános feltételei közül az a), c), d) és e) feltételek teljesülése esetén nevezhető ki. A kötelező várakozási idő letelte előtti kinevezés alkalmazására kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha az állomány tagja a viselt rendfokozatában a kinevezést megelőzően legalább 1 évet eltöltött.

A miniszter az állomány tagját egy alkalommal a kötelező várakozási idő letelte előtt eggyel magasabb rendfokozatba előléptetheti, amennyiben:

- rendelkezik az előmenetel általános feltételei közül az a), c), d) és e) feltételekkel, illetve
- az állomány tagja által viselt rendfokozat alacsonyabb, mint az általa betöltött szolgálati beosztáshoz rendszerített rendfokozata.

A jogszabály részletesen taglalja azokat az eseteket, amikor az állomány tagja – általában fegyelmi okból – nem nevezhető ki, nem léptethető elő a magasabb rendfokozatba.

2.6. A fokozati vizsga

A tiszti állomány nem vezetői beosztást betöltő százados, őrnagy, illetve alezredes rendfokozatú tagja a motiváció fenntartása és a szervezeti tudás fejlesztése érdekében fokozati vizsgát tehet (nem kötelező!). A tiszti állomány esetében a fokozati vizsga négy szintű, és az első fokozati vizsgát a kötelező várakozási idő leteltének évében, a soron következőket pedig négyévente lehet letenni. A vizsgákra március 1-je és október 31-e között kerül sor.

Ha az állomány tagja a fokozati vizsgát a meghatározott határidőben nem teszi le, vagy sikertelen vizsgát tesz, kérelmére a munkáltatói jogkört gyakorló – fokozati vizsgáinként – egy év halasztást engedélyezhet. A kérelem november 1. és november 25. között nyújtható be.

A fokozati vizsgán elért eredményt a Hjt. végrehajtási rendeletében meghatározott értékben, százalékos formában kell mérni. Fokozati vizsga évente egy alkalommal tehető, de sikertelen vizsga esetén az adott évben egyszer megismételhető. Sikertelennek minősül a vizsga az állomány tagjainak igazolatlan távolmaradása esetén is.

Sikeres vizsga esetén emelt összegű honvédelmi szolgálati díj jár.

2.6.1. Várakozási idő

2. táblázat. Az általános előmeneteli rendbe tartozó beosztásoknál az egyes rendfokozatokban eltölthető várakozási idők

Beosztás	Várakozási idő
Hadnagy	4 év
Főhadnagy	4 év
Százados	5 év
Őrnagy	5 év
Alezredes	5 év
Ezredes	3 év
Dandártábornok	–
Vezérőrnagy	–
Altábornagy	–
Vezérezredes	–

Forrás: saját szerkesztés

A speciális előmeneteli rendbe tartozóknál a várakozási idő: hadnagy esetében 4 év, főhadnagy esetében 4 év, százados esetében 5 év, őrnagy esetében 5 év, alezredes esetében 5 év.

A várakozási időt a rendfokozatba kinevezést vagy az előléptetést tartalmazó jognyilatkozatban meghatározott naptól kell számítani azzal, hogy ismételten létesített szolgálati viszony esetén a várakozási idő számítása során a rendfokozatban korábban eltöltött időt figyelmen kívül kell hagyni. A várakozási időbe a 30 napot meghaladó illetmény nélküli szabadság időtartama nem számít be. A Hjt. lehetőséget biztosít egyes vezénylési típusok esetében, hogy a vezénylés időtartamára – ideiglenes jelleggel – az állomány tagjának eggyel magasabb vagy alacsonyabb rendfokozatot állapítsanak meg.

2.6.2. Teljesítményértékelés

Az állomány tagját a munkáltatói jogkört gyakorló mérlegelési jogkörében eljárva, írásban rendszeresen értékeli. A teljesítményértékelés célja az előmenetel objektivitásának biztosítása, az egyéni kezdeményezésen és a vezetői elgondoláson alapuló hatékony kiválasztási rendszer működtetése. A tisztii állomány tagjáról jogszabályban meghatározott esetekben, de legalább évente egyszer teljesítményértékelést kell készíteni. A teljesítményértékelésben csak kellően alátámasztott, tényeken alapuló megállapítások szerepelhetnek.

A teljesítményértékelést az érintettel közölni kell, aki

- a) azzal kapcsolatban az ismertetéskor azonnal, de legkésőbb 3 napon belül írásban észrevételt tehet,

- b) ha szakszervezeti tag, azt az a) pont szerinti határidőn belül a szakszervezettel egyeztetheti,
- c) és a hibás, a valótlan vagy a személyiségi jogát sértő megállapítás, észrevétel ellen szolgálati panaszt terjeszthet elő.

A teljesítményértékeléssel kapcsolatos munkáltatói jogkör az értékelő vezető gyakorolja. Értékelő vezetőnek minősül a tiszti állomány esetén az érintett legalább tiszti rendfokozati csoportba tartozó közvetlen szolgálati előjárója vagy közvetlen hivatali felettese.

Az értékelő vezető az éves teljesítményértékelést a tiszti állomány tagjáról minden év január 1-je és január 31-e között készíti el. A tárgyévi éves teljesítményértékelésnél értékelési időszakként az értékelés időpontját megelőző egy évet kell figyelembe venni. A teljesítményértékelésre akkor kerülhet sor, ha az állomány tagja a szolgálati beosztását legalább két hónapig az értékelő vezető irányítása alatt látta el.

Ha a tiszti állomány tagja új szolgálati beosztásba kerül, vagy az értékelő vezető személye év közben megváltozik, és az éves teljesítményértékelés időpontjáig két hónapnál kevesebb időtartam van hátra, a teljesítményértékelést az értékelt új szolgálati beosztásba helyezése vagy az értékelő vezető megváltozása előtt el kell készíteni. Év közben értékelni kell az állomány tagját abban az esetben is, ha szolgálati beosztásra való alkalmatlansága merül fel.

Ha az értékelési időszak alatt a tiszti állomány tagja a szolgálati beosztás ellátásából adódó napi feladatait nem az értékelő vezető irányítása alatt végzi, vagy legalább két hónapot

meghaladóan vezénylik, az értékelést az eredeti szolgálati beosztása szerinti vezető készíti el a napi feladatvégzését közvetlenül irányító személy véleményének kikérésével.

A teljesítményértékelés során értékelni kell a tisztí állomány tagjának munkaköri egyéni teljesítménykövetelményeit, kompetenciaalapú munkamagatartását, valamint egyéb kompetenciáit, a fizikai állapotfelmérés eredményét és az éves kiképzési feladatok (gépkarabély- és pisztolylövészet, 6 km-es menetgyakorlat) eredményét.

A munkaköri egyéni teljesítménykövetelmények meghatározása során a tisztí állomány tagjának munkaköri leírásából adódó feladatait kell alapul venni. A tisztí állomány tagjának teljesítményét 0–100%-ig terjedő skálán kell mérni. Az egyes értékelési szempontok az alábbiak szerint súlyozottan számítanak be a végeredménybe:

- a) a munkaköri egyéni teljesítménykövetelmények értékelésének eredménye 0,3-szeresen,
- b) a kompetenciaalapú munkamagatartás-értékelés eredménye 0,3-szeresen,
- c) az egyéb kompetenciák értékelésének eredménye 0,1-szeresen,
- d) a fizikai állapotfelmérés eredménye 0,2-szeresen és
- e) az éves kiképzési feladatok eredménye 0,1-szeresen.

Ha a tisztí állomány tagja „szolgálati beosztás ellátására alkalmatlan” értékelést kapott, két hónapon belül ismételten értékelni kell. Az értékelést a személyügyi vezető és az értékelő vezető közvetlen felettesének bevonásával kell elvégezni. Ha az ismételt értékelés eredménye

- a) nem „szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlan”, akkor a tiszti állomány tagját szolgálati beosztásában kell továbbfoglalkoztatni,
- b) „szolgálati beosztásának ellátására alkalmatlan”, az állományilletékes parancsnok az ismételt értékelést követő 15 napon belül megvizsgálja a tiszti állomány tagjának honvédségi szervezeten belül más, azonos vagy alacsonyabb szolgálati beosztásba történő áthelyezésének lehetőségét.

2.7. Egészségkárosodási ellátás

2017. január 1-jétől a katonai életpálya „harmadik pilléreként” bevezették a honvédelmi egészségkárosodási ellátás rendszerét. Az új juttatási forma célja a szolgálatteljesítésre egészségileg alkalmatlanná váló hivatásos és szerződéses katonák egzisztenciális biztonságának megteremtése.

Az egészségkárosodási ellátás:

- a szolgálati kötelmekkel összefüggésben, a szolgálatteljesítés során kialakult betegségek miatti, illetve azokra visszavezethető egészségi alkalmatlanság, illetve
- a szolgálati kötelmekkel összefüggésbe nem hozható, önhibán kívüli okból bekövetkező betegségek, balesetek (kivéve „extrém sportok”) és az azzal járó élethelyzet hatékony kezelését célozza.

A honvédelmi egészségkárosodási ellátásnak két formája van:

- a honvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítés (továbbfoglalkoztatás esetén) és
- a honvédelmi egészségkárosodási járadék (nincs továbbfoglalkoztatás).

A honvédelmi egészségkárosodási ellátás rendszere a katonai szolgálatra egészségileg alkalmatlanná válók egzisztenciális biztonságát teremti meg, elsősorban az érintett továbbfoglalkoztatásával, a korábbi jövedelmének – a betegség/baleset szolgálati kötelemekkel való összefüggésétől és a szolgálati időtől függően – 65–100% szinten történő garantálásával, illetve ennek megfelelő keresetkiegészítés megállapításával. Ez a honvédség részéről továbbfoglalkoztatási kötelezettséget, míg az állomány érintett tagja részéről ennek vállalását jelenti. Ebben az esetben – az esetleg alacsonyabb jövedelem miatt – honvédelmi egészségkárosodási keresetkiegészítést állapítanak meg. Amennyiben jogosult más, kapcsolódó ellátásra (baleseti, rehabilitációs, rokkantsági ellátás), a keresetkiegészítés ennek mértékével csökken. A honvédségnél történő továbbfoglalkoztatás érdekében az állomány tagja részére felajánlható, egészségi állapotának megfelelő szolgálati beosztást vagy „civil” munkakört kell keresni, ennek hiányában új munkakör létrehozásával kell biztosítani a továbbfoglalkoztatás lehetőségét.

Ha az érintett továbbfoglalkoztatása az egészségi állapota miatt nem lehetséges (egészségkárosodása eléri vagy meghaladja az 50%-ot), akkor miniszteri mentesítés alapján egészségkárosodási járadékra válhat jogosulttá.

A honvédelmi egészségkárosodási ellátással kapcsolatos fő szabályokat a Hjt., az eljárásrendről szóló részletes szabályozást pedig a 24/2016. (XII. 22.) HM rendelet tartalmazza.

2.8. A járandóságok, juttatások rendszere a katonai pályán

2.8.1. Illetmény

Az állomány tagja (vagyis a hivatásos és szerződéses katona) a szolgálati viszonya alapján, annak fennállása alatt havonta illetményre jogosult, amely a következő elemekből áll(hat):

- alapilletményből,
- honvédelmi szolgálati díjból,
- illetménypótlék(ok)ból, valamint
- kiegészítő illetmény(ek)ből.

Az illetményre való jogosultság jogszabályi rendelkezéseit a Hjt. X. fejezete, annak 5–7. számú mellékletei, valamint a honvédek illetményéről és illetmény jellegű juttatásairól szóló 7/2015. HM rendelet (Illetményrendelet) I–IV. fejezete tartalmazza. Az illetményszámítás alapját a mindenkor hatályos költségvetési törvényben meghatározott honvédelmi illetményalap képezi.

1. Alapilletmény: általános előmeneteli rendhez tartozó beosztás betöltése esetén alapvetően a szolgálati beosztás vezetői jellege (beosztott vagy vezető) és a szervezeti hierarchia (csapat-,

közép-, felsővezető szint) szerinti besorolási osztálynak, valamint a betöltött beosztáshoz rendszeresített rendfokozathoz tartozó besorolási kategóriának megfelelő szorzó határozza meg (lásd: Hjt. 123–124. §, valamint 5–6. számú melléklet, Illetményrendelet 1. §). Egy kezdő tiszt alapilletményét beosztottként, hadnagyi rendfokozattal rendszeresített szolgálati beosztás betöltése esetén a szervezeti hovatartozástól függően az alábbi szorzók határozzák meg:⁴⁹

- csapatszinten a honvédelmi illetményalap 6,05-szorosa,
- középvezetői szinten a honvédelmi illetményalap 6,25-szorosa,
- felsővezetői szinten a honvédelmi illetményalap 6,55-szorosa.

2. *Honvédelmi szolgálati díj*: a tényleges szolgálati viszonyban töltött időhöz meghatározott szorzószám és a honvédelmi illetményalap szorzata, amelyre az állomány tagja a tényleges szolgálati viszonyban töltött idő elérését követő év első napjától jogosult. Ha az állomány tagja a horizontális előmeneteli szabályok miatt fokozati vizsgával is rendelkezik, úgy annak szintjeihez meghatározott szorzószámokat vesznek figyelembe, amelyeket a Hjt. 7. melléklete részletez. Egy kezdő tiszt esetén a honvédelmi szolgálati díj megegyezik a honvédelmi illetményalap 100%-ával, esetében még nem merülhet fel a horizontális előmenetel, majd csak százados rendfokozat

⁴⁹ Lásd Hjt. 5. melléklet.

viselése esetén (lásd: Hjt. 125–126. §, valamint 7. számú melléklet, Illetményrendelet 2. §).

3. Illetménypótlékok:

- STANAG 6001 pótlék: Angol, német, francia nyelv esetén alanyi jogon jár alap-, közép- vagy felsőfokú nyelvvizsga megléte esetén, nem feltétel, hogy a beosztás betöltéséhez szükséges legyen a nyelv ismerete (lásd: Hjt. 127. §; Illetményrendelet 5. §). Egyéb idegen nyelvek vonatkozásában, abban az esetben jár, ha a beosztás betöltéséhez az adott idegen nyelv ismerete szükséges.
- Munkaerőpiaci pótlék: munkaerőpiaci hatás, továbbá kiemelt jelentőségű felkészültség, magasabb szakmai követelmény vagy szakmai irányítói felelősség indokolhatja. Csak határozott időre, havonta legfeljebb a honvédelmi illetményalap 650%-ának megfelelő összeg lehet. Megállapítása miniszteri rendeletben foglaltak szerint, a miniszter által történő jóváhagyást követően történhet [lásd: Hjt. 128. § (5) bekezdés, Illetményrendelet 6. §].
- Veszélyességi illetménypótlék: egyes veszélytől, sajátos felkészültségtől függő szolgálati tevékenységek (például repülési, ejtőernyős, tűzszerész, bűvártevékenység stb.) teljesítése miatt, rendszeresen havonta (meghatározott beosztás betöltése esetén), illetve eseti jelleggel (adott tevékenység tényleges végrehajtása után) állapítható meg [lásd: Hjt. 128. § (2) bekezdés, Illetményrendelet II. fejezet].
- Fokozott igénybevételi illetménypótlék: fokozott igénybevételtől, kockázatvállalástól függő szolgálati

tevékenységek (például készenléti, ügyeleti szolgáltatások teljesítése, gyakorlaton végzett szolgálatteljesítés, különleges műveleti tevékenység, egészségkárosodás kockázatának kitett tevékenység stb.) teljesítése miatt, rendszeresen havonta (meghatározott beosztás betöltése esetén), illetve eseti jelleggel (adott tevékenység végrehajtása után) állapítható meg [lásd Hjt. 128. § (3)–(4) bekezdés, Illetményrendelet III. fejezet].

4. Kiegészítő illetmények: az illetménypótlékok esetkörét nem érintő körülmények miatt, általában valamilyen korábbi jövedelemszint fenntartása érdekében állapítható meg, például pótlékvesztés elkerülése vagy többletjövedelem biztosítása miatt (lásd: Illetményrendelet 45–49. §).

Távolléti díj: egyes rendszeres illetményelemek összefoglaló fogalmi köre, az alapilletmény, a honvédelmi szolgálati díj, a rendszeres illetménypótlékok, valamint a rendszeres kiegészítő illetmények havi együttes összegét jelenti (lásd: Hjt. 2. § 41. pont). A távolléti díj egy számítási alap, amelyet egyes meghatározott juttatások (például a jubileumi jutalom, a végkielégítés) megállapításához kell használni.

2.8.2. Jellemző költségtérítés

- helyközi munkába járás (MÁV, távolsági autóbusz) összegének 86%-a [19/2013. (IX. 6.) HM rendelet 16. §] vagy

- saját gépjárművel történő helyközi munkába járás esetén 15 Ft/km [19/2013. (IX. 6.) HM rendelet 12. §].

2.8.3. Egyéb jellemző juttatások

- SZÉP-juttatás [22/2016. (XII. 21.) HM rendelet, 70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- bankszámla-hozzájárulás havonta [19/2013. (IX. 6.) HM rendelet 33. §, 70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- önkéntes nyugdíjpénztári munkáltatói hozzájárulás havonta [70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- helyi közlekedési bérlethez való hozzájárulás [19/2013. (IX. 6.) HM rendelet 17. §, 70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- nevelési támogatás gyermekeként évente egyszer [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 10. §, 70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- tanévindítási hozzájárulás gyermekeként évente egyszer [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 9. §, 70/2016. (XII. 23.) HM utasítás],
- ruházati illetmény évente egyszer (HM utasításban rögzített összegben),
- 12 alkalmas 50%-os menettértil utazási kedvezmény [55/2017. (X. 20.) HM utasítás],
- éleslátást biztosító szemüveg megvásárlásának pénzügyi támogatása [91/2010. (X. 22.) HM utasítás].

2.8.4. Szociális juttatások, kegyeleti költségtérítés

- családalapítási támogatás [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 3–5. §],
- illetményelőleg [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 6–8. §],
- házastársi jövedelemkiegészítés [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 12–14. §],
- születési támogatás [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 15. §],
- kegyeleti költségek megtérítése [7/2013. (VII. 25.) HM rendelet 8–9. §],
- segélyek [12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 19–22. §, 7/2013. (VII. 25.) HM rendelet 10–12. §].

2.8.5. Nem pénzbeli juttatások, támogatások, kedvezmények

- ingyenes katona-egészségügyi ellátás;
- egyenruházati ellátás;
- természetbeni lakhatási támogatás;
- sport- és kulturális szolgáltatások;
- a honvédség által nyújtott kedvezményes üdülés igénybevétele;
- honvédségi étkezdékben kedvezményes áron biztosított ebéd;
- kereskedelmi és szabadidős kedvezmények.

2.8.6. *Külszolgálat alatti juttatások*

Az állomány külföldre vezényelt tagja (kiküldött) a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet 1. § 10. pontja szerint meghatározott külföldi szolgálatot láthat el, illetve külföldi képzésen vehet részt.

A külföldi szolgálat, valamint a külföldi képzés tartós (tervezetten 90 napot meghaladó időtartamú) vagy ideiglenes (tervezett időtartama nem haladja meg a 90 napot) lehet. A külföldi szolgálatot teljesítők egyes járandóságairól szóló 88/2018. (VI. 22.) HM rendeletben rögzített rendelkezések alapján:

- tartós külföldi szolgálatot teljesítő, tartós külföldi képzésben részt vevő kiküldött részére a honvédség külföldi pénznemben külszolgálati ellátmányt folyósít, amelynek célja a külföldi tartózkodással összefüggésben felmerült többletkiadásokhoz és költségekhez való hozzájárulás,
- ideiglenes külföldi szolgálatot teljesítő, ideiglenes külföldi képzésben részt vevő, valamint nemzetközi katonai megfigyelői és szaktanácsadói feladatok ellátására kiküldött, vezényelt részére a honvédség külföldi pénznemben külföldi napidíjat vagy külföldi napidíj-kiegészítést folyósít, amelynek célja a külföldi tartózkodással összefüggésben felmerült többletkiadásokhoz és költségekhez való hozzájárulás.

A tartós, nem fegyveres külföldi szolgálatot teljesítő, valamint a 18 hónapot meghaladó időtartamú külföldi képzésben részt vevő kiküldött külszolgálati ellátmánya a kiküldött

által ellátott szolgálati beosztáshoz rendszeresített rendfokozattól és az állomáshely szerinti országtól függő összegű ellátmányból, valamint a munkaviszonyból származó jövedelemmel nem rendelkező házastárs, élettárs után folyósított ellátmánypótlékból áll [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 6–8. §, 10–13. §, 69. § (2) bekezdés, 70. §].

A tartós, nem fegyveres külföldi szolgálatot teljesítő, valamint a 18 hónapot meghaladó időtartamú külföldi képzésben részt vevő kiküldött családi átalány-költségtérítésre jogosult a családi átalány-költségtérítésre jogosító hozzátartozói után. Családi átalány-költségtérítésre jogosító hozzátartozónak minősül a tartós külföldi szolgálat ideje alatt a kiküldötttel közös háztartásban élő, vele életvitelszerűen együtt lakó házastárs, élettárs és gyermeke a tankötelezettsége fennállásáig, illetve annak a tanévnek a végéig, amelyben a köznevelési intézményben tanuló gyermek a 20. (tartósan beteg vagy fogyatékos gyermek a 23.) életévét betölti [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 9–12. §, 71/A. §].

A külszolgálati ellátmányon felül a tartós, nem fegyveres külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött esetében a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- az utazási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 9. alcím],
- a szállítási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 10. alcím],
- a lakhatással összefüggő költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 11. alcím],

- az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 16. alcím],
- az iskoláztatási és óvodáztatási költségeket a családi átalány-költségtérítésre jogosító gyermek után [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 17. alcím],
- a vízumköltséget, a vízum kiadásához szükséges orvosi vizsgálat költségeit [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 33. § a) pont],
- a szolgálati ügyek intézésével összefüggésben felmerült postaköltséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 33. § b) pont],
- a kiküldött és a családi átalány-költségtérítésre jogosító hozzátartozója kötelező egészségügyi szűrővizsgálatával összefüggésben Magyarországon felmerülő, a kiküldött lakóhelye és a szűrővizsgálat helye közötti utazási költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 33. § c) pont],
- a gépjárműhasználattal összefüggő költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 20. alcím].

A béketámogató művelet keretében külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött külszolgálati ellátmánya – a tartós, nem fegyveres külföldi szolgálattól eltérően, a külföldi szolgálat időtartamától függetlenül – alapellátmányból, vezetői ellátmánypótlékból és (a biztonsági körülmények és az éghajlati viszonyok figyelembevételére alapján megállapított) alapellátmány-kiegészítésből áll [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 45–47. §].

A külszolgálati ellátmányon felül a béketámogató művelet keretében külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött esetében

a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- az utazási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 26. alcím],
- a szállítási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 27. alcím],
- az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 28. alcím].

Az ideiglenes külföldi szolgálatot teljesítő vagy külföldi képzésben részt vevő kiküldött a külföldi tartózkodás időtartamára külföldi napidíjra jogosult [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 60. §, 69. § (1) bekezdés].

A külföldi napidíjon felül *az ideiglenes külföldi szolgálatot teljesítő kiküldött esetében* a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- a szállásköltséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 34. alcím],
- az utazási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 35. alcím],
- a szállítási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 36. alcím],
- az egyéb indokoltan felmerülő költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 37. alcím].

A kiküldetés időtartamától függő külszolgálati ellátmányon vagy külföldi napidíjon felül *a külföldi képzésben részt vevő*

kiküldött esetében a jogszabályban meghatározottak szerint a honvédség részben vagy egészben hozzájárul vagy megtéríti:

- a szállással összefüggő költségeket [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 41. alcím],
- az utazási költséget [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 74. § (2) bekezdés b)–c) pont, 74. § (3)–(7) bekezdés],
- a képzésben való részvételhez elengedhetetlenül szükséges, a fogadó fél által kötelezően előírt és leigazolt tankönyvek, tansegédletek, katonai ruházat és felszerelési tárgyak beszerzési költségét [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 74. § (2) bekezdés a) pont, 74. § (10) bekezdés],
- a legszükségesebb személyi ingóságok szállítási költségeit [lásd: 8/2018. (VI. 22.) HM rendelet 74. § (2) bekezdés b) pont].

2.9. A tisztek képzése, továbbképzése

Az MH tisztképzése magában foglalja a hon védelméhez kapcsolódó mindazon tudás és ismeretanyag elsajátításának összességét, amely a katonai karrier során a hierarchiában elfoglalt beosztásnak és a viselt rendfokozatnak megfelelően képessé teszi a honvédtisztet feladatainak ellátására. A tisztképzés tanfolyamrendszerű képzései a katonai alaps- és mesterképzésre épülve, azokat kiegészítve teremtik meg a feltételeket a mai kor kihívásainak megfelelni képes katonai vezetők felkészítéséhez.

A honvédtisztek képzése, át- és továbbképzése alapvetően a Nemzeti Közszerológálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán összpontosul.

A különböző (a felsőoktatási törvény alapján akkreditált) képzések és az (MHP csoportfőnökségei által alapított) szakmai tanfolyamok „Központi hazai beiskolázási tervét” a honvédelmi miniszter hagyja jóvá a tanulmányi évet megelőző év szeptemberében, amely képzésekre a személyi állomány vezénylése – az MHP személyzeti csoportfőnökének parancsa alapján – történik.

A statikus tanfolyamokra történő beiskolázás keretfeltételeit 2020. január 1-jétől a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet szabályozza, amelynek 26/A. §-a szerint: „Az állomány tagja e rendeletben meghatározottak szerint a következő szakmai tanfolyamok sikeres elvégzésére köteles: b) harcászati törzstiszti tanfolyam, c) hadműveleti tanfolyam.”

I. A képzések *első lépcsőjének* az MSc bemeneti követelményeinek teljesítésére (egyben a munkaköri leírásokban rögzített, a beosztásba helyezés feltételeként meghatározott képességek megszerzésére) irányuló, azokra felkészítő tanfolyamok tekinthetők, amelyek az alábbiak:

- ECDL-tanfolyamok;
- idegen nyelvi képzések;
- harcászati törzstiszti tanfolyam;

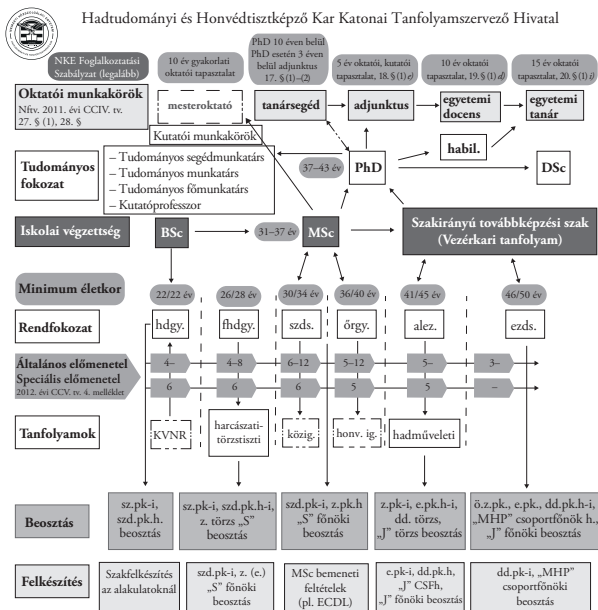
- szakmai át- és továbbképző tanfolyamok;
- honvédelmi igazgatási tanfolyam.

II. A képzések *második lépcsőjét* a mesterképzési szakok és az arra közvetlenül épülő tanfolyamok jelentik:

- a katonai vezetői;
- a katonai műveleti logisztika;
- a katonai üzemeltetés mesterképzési szakok egyéves nappali;
- a védelmi infokommunikációs rendszertervező kétéves levelező, valamint
- a hadműveleti tanfolyam képzései jelentik.

III. A képzések következő, egyben *legfelső szintjét* a magasabb parancsnoki beosztásokra felkészítő Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szak egyéves nappali (korábbi nevén Vezérkari tanfolyam) vagy a tudományos fokozat megszerzésére irányuló NKE Hadtudományi Doktori és a Katonai Műszaki Doktori Iskoláin folyó nappali és levelező PhD-képzések jelentik.

Az 5. ábra szemlélteti az általános előmeneteli beosztásokban szolgálatot teljesítő hivatásos állományú honvédtisztek felkészítésének rendszerét életkoruk, rendfokozatuk, beosztásuk dimenzióiban.

5. ábra. A tiszti képzés és továbbképzés rendszere az életkor, rendfokozat, beosztás dimenziójában

Forrás: Visi Tibor szerkesztése

I.1. ECDL-tanfolyamok

Az ECDL-tanfolyamok elsődleges célja az informatikai „írás-tudás” elterjesztése, és annak elősegítése, hogy a személyi állomány az információs társadalom teljes értékű tagjává

válhasson. Másodlagos célja, hogy a parancsnoki törzsmunka és törzskultúra informatikai alapjait megteremtse.

A tanfolyami képzés időtartama (ECDL SELECT): 5 hét (nappali).

(További képzések még az ECDL Advanced I–II–III. a Linux és Linux haladó, az E-hitelesség és E-aláírás, az Informatikai incidenskezelés alapjai, az informatikai biztonságtudatosság és a Webfejlesztés tanfolyamok 1–2 hetes nappali kurzusai.)

I.2. Idegen nyelvi képzések

Az NKE HHK Idegen Nyelvi és Szaknyelvi Központ végzi a honvédtisztek angol, német és francia nyelvi felkészítését az alábbi kurzusokon:

Angol nyelvből

STANAG

Célja alapvető általános és katonai szakmai szókincs és nyelvtani ismeretek elsajátítása révén hozzájárulni a STANAG 6001 (1.1.1.1. és 2.2.2.2., valamint 3.3.3.3.) nyelvvizsgák négy készségének (beszédértés, beszédképesség, olvasott szöveg értése, írásképesség) kialakításához, a STANAG 6001 nyelvvizsga követelményszintjének eléréséhez.

A tanfolyami képzés időtartama: 6 hónap (nappali).

ICAO

Célja az ICAO (International Civil Aviation Organization) 4-es szintű légitforgalmi irányító szaknyelvi vizsga követelményeiben meghatározott szakszókincs, nyelvtani ismeretek

és nyelvi funkciók elsajátítása, valamint a légi forgalmi szaktevékenység végzése során főként szükséges beszédértési és beszédképesség, valamint az olvasott szövegértési készség fejlesztése révén hozzájárulni az ICAO 4-es szintű légiforgalmi irányító szaknyelvi vizsga követelményszintjének eléréséhez. Bemeneti követelménye angol nyelvből általános középfok C nyelvvizsga megléte.

A tanfolyami képzés időtartama: 2 hét (nappali).

Német és francia nyelvből

Célja az alapvető általános és katonai szakmai szókincs és nyelvtani ismeretek elsajátítása révén hozzájárulni az alapfokú és középfokú ARMA nyelvvizsga négy készségének (beszéd, beszédértés, írás, olvasás) kialakításához, az ARMA alapfokú nyelvvizsga követelményszintjének eléréséhez.

A tanfolyami képzés időtartama: 10 hónap (munka melletti).

I.3. Harcászati törzstiszti tanfolyam

A századosi rendfokozat megszerzése előtt a századparancsnoki vagy zászlóalj törzsbeosztásainak betöltésére jelölt honvédtisztek részére előírt képzés, amely során az MH ZHCS feladatrendszerének ismertetésén keresztül az önálló rendeltetésű zászlóalj törzsmunka folyamatait mutatják be, és – elméleti és gyakorlati foglalkozások keretében – gyakoroltatják be [9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet: 26/C. § (1): harcászati törzstiszti tanfolyam elvégzésére köteles a) az állomány tagja százados rendfokozattal rendszeresített beosztásba történő kinevezését megelőzően, b) az állomány speciális beosztást

betöltő, legalább két éve főhadnagy rendfokozatot viselő tagja, a százados rendfokozatba történő előléptetését megelőzően].

A tanfolyami képzés időtartama: 4 hónap (nappali).

I.4. Szakmai át- és továbbképző tanfolyamok

Célja az új technológiák, technikai eszközök, eljárások megismeréséhez, azok üzemeltetéséhez, használatához, alkalmazásához szükséges új ismeretek (például új szabályok, törvények) megszerzése, a korábban megszerzett ismeretek bővítése, frissítése (például szakszolgálati engedélyek megszerzésére, meghosszabbítására irányuló tanfolyamok), illetve a magasabb szakmai, vezetői szinthez szükséges tudás megszerzése.

Az NKE HHK Katonai Tanfolyamszervező Intézet közel 100 különböző szakmai át- és továbbképző tanfolyamot tart nyilván, amelyek időtartama 1–2 hét.

I.5. Honvédelmi igazgatási tanfolyamok

A képzés célja a védelmi igazgatás, honvédelmi igazgatás és ezen belül a katonai igazgatás szerveinél elemző, tervező-szervező, döntés-előkészítő és végrehajtó munkakört ellátó katonák, kormánytisztviselők és közalkalmazottak feladatainak ellátásához szükséges ismeretek elsajátítása, bővítése, megújítása.

A képzés időtartama: 1 hét (nappali).

II.1. Katonai vezetői mesterképzési szak

Célja a Magyar Honvédség számára olyan katonai vezetők (főtisztek) képzése, akik az elsajátított korszerű hadtudományi, vezetés- és szervezéstudományi, társadalomtudo-

mányi, természettudományi, műszaki tudományi elméleti és gyakorlati módszertani ismereteik, szakmai képességeik, továbbá legalább egy idegen nyelv (elsősorban angol) ismerete birtokában képesek – békében és különleges jogrendi időszakban egyaránt – a rájuk bízott katonai részleget, törzset vezetni, katonai, szakmai feladataikat maradéktalanul ellátni. Magyarország nemzeti érdekeinek képviselete során képesek nemzetközi törzsekben (NATO, EU, ENSZ, EBESZ stb.) törzstiszti és egyéb vezetői beosztásokban az elvárható magas szinten tevékenykedni.

A képzés időtartama: 2 félév (nappali).

II.2. Katonai műveleti logisztika mesterképzési szak

A képzés célja olyan okleveles összhaderőnemi logisztikai vezetők felkészítése a Magyar Honvédség részére, akik szilárd közszolgálati, hadtörténelmi, harcászati és hadműveleti ismeretek birtokában, a hazai és a nemzetközi katonai logisztikai elmélet és gyakorlat elemzésével, a katonai vezetői ismeretek hadműveleti szintre emelésével képesek szakalegységek és egységek vezetésére, törzskari szervező és döntés-előkészítő, valamint vezetői feladatok ellátására nemzeti és többnemzeti csoportosításban egyaránt.

A képzés időtartama: 2 félév (nappali).

II.3. Katonai üzemeltetés mesterképzési szak

Célja a hivatásos állományú tisztek, katonai vezető szakemberek képzése, akik az elsajátított korszerű hadtudományi, vezetés- és szervezéstudományi, társadalomtudományi, természettudományi, műszaki tudományi elméleti és gyakorlati

módszertani ismereteik, szakmai képességeik, továbbá az angol nyelv magas szintű ismerete birtokában, békében és háborúban egyaránt képesek szakterületüket magas szinten művelni; a rájuk bízott katonai szervezeteket vezetni; katonai-szakmai feladataikat maradéktalanul megoldani; beosztásukból eredő kötelmeiket ellátni. Végzettségüknek megfelelően képesek békeidőszakban alegység-, egységparancsnoki, a különböző katonai szervezeteknél szakterület-vezetői vagy szaktiszti beosztásokban, valamint a béketámogató és háborús műveletek során az alkalmazott haditechnikai rendszerek üzemeltetéséhez és üzemfenntartásához kapcsolódó gyakorlati tevékenységek tervezésére, szervezésére és irányítására. A végzett hivatásos állományú tisztek megfelelnek a NATO-ban a katonai vezetők részére előírt feltételeknek, és képesek feladataikat a rendszer keretei között is kiváló minőségben ellátni, valamint felkészültek tanulmányaik doktori képzés keretében történő folytatására.

A képzés időtartama: 2 félév (nappali).

II.4. Védelmi infokommunikációs rendszertervező mesterképzési szak

Célja olyan szakemberek képzése, akik alkalmasak a fegyveres erők, a rend- és katasztrófavédelmi szervek, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a védelmi igazgatás, illetve a tágabb értelemben vett védelmi szféra – kiemelten a NATO-rendszerekkel együttműködő – infokommunikációs (kommunikációs, informatikai, szenzor, navigációs, azonosító, elektronikai hadviselési, fegyverirányítási stb.) rendszerei biztonságos működtetésének tervezésére, szervezésére,

irányítására, felügyeletére és ellenőrzésére, valamint az ilyen rendszerek közötti együttműködés feltételeinek biztosítására, tanulmányaik PhD-képzés keretében való folytatására.

A képzés időtartama: 4 félév (levelező).

II.5. Hadműveleti tanfolyam

Az alezredesi rendfokozat megszerzése előtt, zászlóaljparancsnoki, ezredparancsnok-helyettesi, dandár törzsi, illetve az összhaderőnemi törzs beosztások betöltésére jelölt főtisztek számára előírt képzés, amely során az összhaderőnemi műveletek tervezésének folyamatát megismerik, azt törzsgyakorlás formájában begyakorolják a NATO COPD és az MH Törzsszolgálati Szabályzata alapján. [9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet 26/C. § (2): Hadműveleti tanfolyam elvégzésére köteles az állomány tagja az alezredes rendfokozattal rendszeresített vezető szolgálati beosztásba történő kinevezését megelőzően. (4) Az állomány hadműveleti tanfolyam elvégzésére kötelezett tagja a szakmai tanfolyam sikeres elvégzése nélkül nem nevezhető ki.]

A tanfolyami képzés időtartama: 3–4 hónap (nappali).

A tanfolyamokra (törzstiszti, hadműveleti) vonatkozó egyéb szabályok: 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet 26/C. § (6) Az (1) és a (2) bekezdés szerinti szakmai tanfolyamok sikeres elvégzése esetén az állomány tagja mentesül a minősítő vizsga sikeres teljesítésének e rendelet szerinti követelménye alól.

26/D. § A 26/A–26/C. §-ban meghatározott tanfolyamok alól a szakmai felelős mentesítést adhat, a külföldön megszerzett, szakmai felelős által megfeleltetett tanfolyami végzettség,

illetve szakbeosztások huzamos ideig történő ellátása során szerzett tapasztalatokra való tekintettel.

III.1. Katonai felsővezető szakirányú továbbképzési szak

Célja olyan katonai felsővezetők képzése, akik magas szintű katonai, politikai (kül-, gazdaság-, biztonság- és védelempolitikai) és közszolgálati ismeretekkel, elemzési, tervezési, szervezési, értékelési és irányítási, vezetési ismeretekkel rendelkeznek, vezetői készségeiket és képességeiket használva alkalmasak és képesek a Magyar Honvédség rendeltetés szerinti feladatai végrehajtásának integrált tervezésére, szervezésére, irányítására és vezetésére.

A képzés időtartama: 2 félév (nappali).

III.2. PhD-képzések (nappali és levelező)

Az NKE Hadtudományi Doktori, illetve a Katonai Műszaki Doktori Iskoláin folyó PhD-fokozatszerzésre irányuló nappali, levelező és egyéni képzések, amelyek az MSc-végzettségre épülnek.

A képzés időtartama: 48 hónap (24 hónap képzési és kutatási szakasz, 24 hónap kutatási és disszertációs szakasz).

III.3. Oktatói munkakörök, tudományos előmenetel

A humánstratégiával összhangban a kari oktatók tudományos előmenetele alapvetően vertikális és horizontális mozgás keretében, tudományos fokozat és különböző címek elnyerése útján valósul meg. A nemzeti felsőoktatásról szóló, 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) 27. § (1) bekezdés értelmében az oktatói munkakörök a tanársegéd, az adjunktus, az egyetemi docens,

az egyetemi tanár és a mesteroktató. Oktatási és tudományos feladatok ellátására az oktatói pálya tanársegédként kezdődik. A tanársegédi munkakörben történő alkalmazás feltétele a doktori képzés megkezdése, míg az ezt követő adjunktusi munkakörben történő alkalmazásé a doktori fokozat megszerzése. Az egyetemi docensi munkakörben történő alkalmazás feltétele, hogy az érintett rendelkezék doktori fokozattal, és alkalmas legyen a hallgatók, a doktori képzésben részt vevők, a tanársegédek tanulmányi, illetve tudományos munkájának vezetésére. Emellett fontos szempont, hogy képes legyen idegen nyelven előadást tartani, valamint rendelkezék megfelelő idejű, az oktatásban szerzett szakmai tapasztalattal. Az egyetemi tanári munkakörben történő alkalmazás feltétele, hogy az érintett rendelkezék doktori fokozattal és habilitációval. További szempont, hogy az adott tudományterület olyan nemzetközileg elismert képviselője legyen, aki kiemelkedő tudományos kutatói munkásságot fejt ki.

A tudományos tevékenység fontos mérföldköve a doktori fokozat megszerzése, amelynek alapja a doktori értekezés. A védés után legkorábban öt évvel van lehetőség a habilitációra, amely már nem tudományos fokozat, hanem tudományos cím. A habilitáció az oktatói és az előadói képesség, valamint a tudományos teljesítmény intézményi megítélését jelenti. A habilitált doktor cím a benyújtott kérelem alapján lefolytatott habilitációs eljárás eredményeként nyerhető el, és az egyetemi tanári kinevezés előfeltétele.

3. A PARANCSNOKI MUNKA BÉKÉBEN ÉS ATTÓL ELTÉRŐ IDŐSZAKBAN

3.1. A haderő vezetője, a tisztt

„*A haderő a tisztikarral áll vagy bukik*” – fogalmazhatjuk meg a történelmileg bizonyított igazságot. Igaz ez értékőrző és mintaadó funkciójára is. A társadalom honvédelmi hagyományait, a katonai kultúra folyamatosságát, a hivatás etikai értékeit ez a testület tartja fenn, a társadalom más csoportjaira átruházhatatlanul. A tisztt kötelessége nemzeti és katonai hagyományaink ápolása, a magyar katonai erények követése. A legfontosabb magyar katona honvédő hagyománya: az, hogy a Magyar Honvédség tagja büszkén tekintse magát a régebbi korok – a történelem folyamán országunkat, nemzeti függetlenségünket önfeláldozóan védő – magyar haderejének örököseként. A haza fegyveres védelmének vezetése a tisztt legszentebb kötelessége.

Emellett a honvédtisztt társadalmi pozíciójának tartozéka a jelen idejű értékközvetítés, az általa vezetettek számára mértékadó életmódminták nyújtása. A parancsnok különös kötelessége, hogy az anyagi haszonszerzésen túl ültesse el

alárendeltjei fejében és szívében a katonai erényeket és az önmagáért való kötelességteljesítést. A tisztek legénységhez fűződő viszonyának minden történelmi-szervezeti változatban alapjellegzetessége és alapkövetelménye volt, hogy a beosztott állományt a lehető leghatékonyabban, funkcionálisan beillesse az éppen aktuálisan fennálló haderőstruktúrába.

Mindehhez elengedhetetlen, hogy a hivatali tekintélyt a szakmai és erkölcsi tekintély felülmúlja. A tisztnek mindig tisztában kell lennie azzal, hogy a tisztikar tagja, és rajta keresztül az egész testületet itélik meg. Másrészt a parancsnok vezet, ha vezetni kell, ugyanakkor fegyelmező, kiképző funkciója is van, s ez nagy fizikai és lelki erőt követel. A tiszt egyszerre egy jól szervezett, bürokratikus szervezet és egy speciális testület tagja, amelyben nagyon fontos az emberi kapcsolatok rendszere. A parancsnok egyszerre előljáró és alárendelt. Csak az lehet alkalmas a parancsnoki feladatokra, aki maga is megtanult engedelmeskedni, lojálisnak lenni. A parancsadás joga óriási felelősség, a hatalom még nem minden, azzal tudni kell ésszerűen élni is. Az állandó önkontroll és önkritikai készség az, ami fenntarthatja a kényes egyensúlyt.

A történelem bebizonyította, hogy bármely korban csak azokat a parancsnokokat voltak hajlandók feltétel nélkül követni alárendeltjeik a legkilátástalanabb helyzetekben is, akik képesek voltak az erkölcsi normákat, az elvárt kötelességteljesítést elsősorban és elsőként magukra vonatkoztatni, s személyes példamutatással vívták ki embereik feltétlen bizalmát. Ugyanakkor a vezetés csak úgy lehet hosszú távon eredményes, ha az előljáró feltétlen hittel és bizalommal van saját alárendeltjei tevékenységét illetően. Nincs helye

simulékonnyságnak vagy kétszínű viselkedésnek sem felfelé, sem lefelé. A tisztet jellemezze őszinteség és jellemzilárdság. A kimondott szó ereje, igazsága, annak tettekkel való igazolása a tisztí becsület alapja. Ugyancsak idesorolandó a bátorság, amely egyszerre jelenti a személyét érintő veszéllyel való szembenézést és a döntésért való felelősségvállalást. Nem egyenlő a félelem hiányával, hanem annak legyőzését jelenti. Ezek a tulajdonságok a ma honvédtisztjéből sem hiányozhatnak, ha meg akar felelni előljárói, alárendeltjei és a társadalom elvárásainak.

A katonai erények – mint a fegyelem, a bátorság, a bajtársiasság, a hűség a halálig, a készség a harcra és a halálra – a tisztí pályát *sui generis* teszik hivatássá. A haderőnek saját tapasztalataiban és tradícióiban mélyen gyökerező etikája van. A tisztnek élete árán is teljesítenie kell a kötelességét, s ezzel a morális elszántsággal kell élnie a mindennapokban, a magánéletében is. A katona magatartását, egész életét – még magánéletét is – szigorú normák és szankciók szabályozzák.

Folyamatosan változó világunk a közelmúltban megteremtette az élethosszig tartó tanulás fogalomrendszerét. Ez semmiképpen sem idegen a tisztíkar hagyományaitól, amelynek elkötelezett tagjait mindig is jellemezte a tudás-szomj, a katonai hivatás elméleti és gyakorlati ismereteinek minél mélyebb elsajátítása iránti vágy, a folyamatos önképzés. Számos idézettel támaszthatnánk alá ennek igazságát, mégis a Ludovika Akadémia egyik önképzőkörének jelmondatát idézzük az 1933/34-es tanévből, amely így hangzott: „Aki csak annyit tesz, amennyit tőle a szabályzatok megkövetelnek, az nem honvédtiszt, az csak zsoldos.” E mondat igazsága

napjainkban sem homályosult el, s több száz év múlva is meg fogja állni a helyét.

Fontosnak tartjuk útravalóul megjegyezni a ma fiatal honvédtisztjei számára, hogy elsősorban magyar katonaként, magyar honvédtisztként gondolkozzanak. Természetesen ez a napjaink szövetségi rendszerében való gondolkodással, az annak való szakmai megfeleléssel nem áll ellentétben, éppen ellenkezőleg: morális értelemben azt csak erősíti. A pályakezdő fiatal honvédtisztek számára a magyar tiszt hagyományok folytatása embert próbáló és nemes feladat az erkölcs, a tiszt ethos szempontjából. De éppen az elődök példája az, amelyből erőt meríthetnek, s ezek az évszázadok alatt kiforrott és letisztult értékek tarthatják meg ezt a speciális testületet, ezért ezen értékeket tovább kell éltetni, és hagyományozni az utódokra. „A honvédtiszt legyen fegyelmezett, becsületes, lovagias és emberséges ember, mint amilyen a magyar tiszt mindig is volt, és aminek a jó hírnevét mindig köszönheti és köszönni fogja.”

3.2. Parancsnok általános és specifikus viszonyok között

„A katonáikkal szemben legyenek szigorúak, követelmény-támasztóak és mindezt úgy valósítsák meg, hogy maradjanak emberségesek.”⁵⁰

⁵⁰ BENKŐ Tibor (2008): Gondolatok az ideális parancsnokról. *Hadtudomány*, 18. évf. 3–4. sz. 91–103. Elérhető: http://mhrtt.eu/hadtudomany/2008/3_4/091-103.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

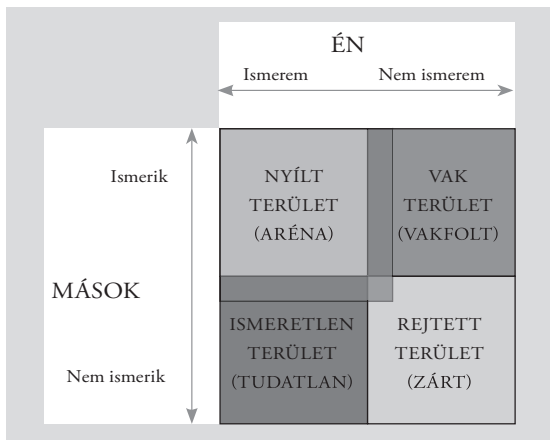
A parancsnoki, vezetői munka összetett feladat, egymással kapcsolatban álló, kölcsönhatásban lévő kompetenciák hálózatát kell hatékonyan működtetni, hogy a kezdő tiszt elérje a kívánt eredményt és célt. Ehhez a feladathoz magas szintű önismeret és emberismeret szükséges. Ez a képesség nem velünk születik, ezt meg kell szerezni, és folyamatosan fejleszteni kell.

3.2.1. A beosztottak megismerése

A felmérések és visszajelzések alapján a legnagyobb kihívást a pályakezdő csapattisztek számára a beosztottakkal való bánásmód jelenti. Első lépése az alárendeltek minél alaposabb és mélyrehatóbb megismerése. A pszichológia tudománya számtalan személyiségelméletet és személyiségvizsgáló eljárást dolgozott ki. Ezek tudományos alapossággal írják le az emberek személyiségét, adnak magyarázatot a viselkedések okaira. A főbb elméletek a személyiséget mint faktorok kombinációját írják le, és ez alapján minden ember a rá jellemző személyiséggel bír. Ezen domináns faktorjegyek alapján lehet a személy egyfajta tipizálását végrehajtani. A szakmai anyagok alkalmazása hasznos, segítheti a vezetőt, de tudnunk kell, hogy a tipizálás számos veszélyt rejthet, hiszen nincs két egyforma ember.

A beosztottak megismerésének legfontosabb mérföldköve az önismeret. Mit is jelent az önismeret? Az önismeret az egyén „áttekintése saját személyisége összetevőiről, határaitól és lehetőségeiről, betekintése saját viselkedésének a rugóiba, hátterébe, motívumrendszerébe, képessége arra, hogy helyesen

ítélje meg saját szerepét, hatását az emberi kapcsolatokban”.⁵¹ Ehhez szorosan kapcsolódik az önmegfigyelés, amelynek segítségével a legegyszerűbben lehet bizonyos lelki jelenségeket kutatni, megismerni. A mélyebb összefüggésekre ez persze nem ad magyarázatot, de elengedhetetlen az alapokhoz. Az önismeretünket például fejleszthetjük a képzés során megismert Johari-ablak és az önismereti kerék segítségével.⁵²

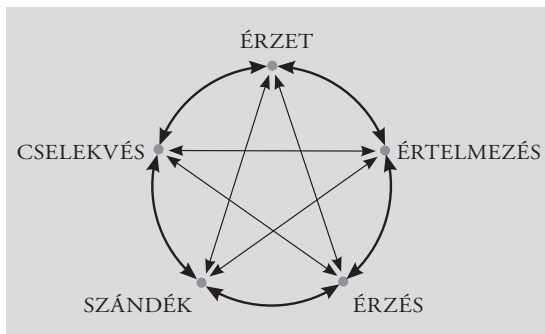
6. ábra. Johari-ablak⁵³

⁵¹ Elérhető: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/az_nismeret_fogalma_szintjei_a_szemlyisgfejleszts.html (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁵² Elérhető: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/a_johari_ablak.html (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁵³ Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/folyamatabra_rudas_jomariablak550.jpg (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

Az ábrának megfelelően a Johari-ablak a személyiséget négy nagy területre osztja aszerint, hogy a személy saját magát vagy a másik személyt őt mennyire ismeri és/vagy nem ismeri.

7. ábra. Önismereti kerék⁵⁴

Az önismeret annál teljesebb, minél inkább tisztában vagyunk mind az öt területtel. Ha egyik vagy másik terület hiányos, a személyiség nem lesz eléggé hatékony a társas kapcsolataiban.

A beosztottak megismerésének gyakorlati útmutatója:

- A legegyszerűbb módja a *megfigyelés*. Ez történhet a kiképzés alatt, a szabadidőben vagy akár sportfoglalkozás keretein belül. Az ember személyisége a munkán keresztül fejlődik, és a munkán keresztül ismerhető meg, tehát a munkavégzés, kiképzés alatt a másik emberről nagyon

⁵⁴ Forrás: http://old.ektf.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/folyamatabra_rudas_onismeretikerak.jpg (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

sok információ nyerhető. Ez az információ lehet ömlesztett, amelyből csak egy-két kirívó tulajdonságot fogunk észrevenni, vagy lehet tudományosan „előkészített”, vagyis bizonyos kérdésekre kereshetjük a választ a megfigyelt beosztott kapcsán. A megfigyelés lehet spontán, hogy egy általában vett feladat elvégzése alatt figyeljük meg az alárendelteket, de lehet speciálisan olyan feladatokat végeztetni, amelyek teljesítése során az általunk keresett kérdésre kaphatunk azonnal választ. *Előnyei:* gyors, nem igényel kommunikációt, akkor is működik, ha nincs közvetlen bizalmi kapcsolat a beosztottal. *Hátrányai:* felületes, sok minden torzíthatja, mélyebb kérdésekre nem ad választ, folyamatos figyelmet igényel a parancsnok részéről.

- A következő módszer a *kikérdezés vagy beszélgetés*. Ez történhet formális vagy informális úton, attól függően, hogy milyen kérdésre keressük a választ, és milyen mélységig szeretnénk információkat kapni. A formális kikérdezés során a kapott információk szinte csak a feladatra koncentrálnak, és nem tartalmaznak a személyiségre vonatkozó elemeket, így az ezekből kapott információk a másik megismerésére kevésbé alkalmasak. A beosztottak megismerése során keresse a parancsnok az oldottabb, személyes beszélgetések lehetőségét is. Hasznos lehet, ha személyes példával, történettel teremti meg ennek hangulatát. Az informális beszélgetés során, ha az alapfeltételek adottak (például bizalom, oldott légkör), már

lehetőség adódik a beosztott személyiségének mélyebb megismerésére. Ezek a beszélgetések lehetnek egyszerűek, de lehetnek ismétlődők, addig, amíg a kérdéseinkre a kért válaszokat meg nem kaptuk. Nagyon fontos, hogy „nyitott végű” kérdéseket tegyünk fel, ha a beosztott megfelelő kommunikációs képességgel rendelkezik. *Előnyei:* fontos és tartalmas információt adhat, átfogó képet fest a beosztottról, érzések, élmények, motivációk is felszínre kerülhetnek. *Hátrányai:* nehéz a bizalmi légkör kialakítása, kellő önismeret hiányában a következtetések, amiket a parancsnok levonhat, nem biztos, hogy megalapozottak. Folyamatosan fejleszteni kell, ebben tanácsot lehet kérni idősebb kollégától, de sok szakmai háttéranyag található könyvtárakban, interneten.

- Fontos módszer lehet még a *független jellemzések általánosítása*. A katonai szervezet sajátossága, hogy rendszeres időközönként méri a személyi állományt. Ezek az információk hozzáférhetők a megfelelő szintek részére. Ezt ki lehet egészíteni az altisztek szóbeli beszámolójával, vagyis főleg a kezdeteknél fontos kérni az altisztek segítségét a jellemzések értelmezéséhez, hiszen ők vezetik az alájuk beosztott állományt, ők ismerik a legjobban őket. *Előnyei:* „életútszerűen” mutatja a beosztottak fejlődését, gyors információforrás. *Hátrányai:* sablonszerű lehet az értékelés, amit kapunk, az aktuális állapotot nem mutatja, csak a tendenciát.

3.2.2. Az alegységparancsnok speciális feladatai külszolgálat során

A csapathoz kikerülő fiatal tiszteket akár egy éven belül is külszolgálatra vezényelhetik. E tény tudatában egy sor tennivaló, amire lett volna idő itthon, felgyorsul, mert misszióba csak összeszokott alegység vezényelhető. A beilleszkedés az alegység életébe kiemelt jelentőséggel bír ebben az esetben, mindamelllett, hogy a szakmai rátermettséget is bizonyítani kell. A visszajelzések alapján a szakmai alapok megvannak, nem ezekkel szokott gond lenni. A legnagyobb problémát a humán kihívások teljesítése jelenti.

Jellemző nehézségek a fiatal tiszt, kezdő parancsnok esetében:

- szervezeti beilleszkedése még nem történt meg az alegység életébe, a pályakezdő tiszt még keresi a helyét a csapatban;
- még folyamatban van az első tisztői beosztásra való felkészülése;
- nem támaszkodik eléggé a tapasztalt altisztekre, nem dolgozza fel a tapasztalataikat;
- nem mindig tudja a helyén értelmezni beosztott vezetői szerepét (vezető és beosztott is), ebből fakadóan néha súlyos szerepkonfliktusba⁵⁵ kerülhet;
- túlzottan magabiztos, vagy annak akar látszani, és ezzel veszélyes helyzeteket teremthet mind a beosztottak, mind a maga számára az ismeretlen külföldi terepen;

⁵⁵ Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_pszichologia_pedagogusoknak/ch22s02.html (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

- a helyi civil lakossággal való kapcsolattartás, a kommunikáció a megszokottól eltérő kompetenciákat igényel;
- nincs még készség szinten tisztában a vezetőkkel, tisztekkel szemben támasztott erkölcsi, etikai normákkal, valamint annak súlyával, hogy ő Magyarországot képviseli bárhol is van a világon;⁵⁶
- saját maga is átéli a külszolgálatból eredő kulturális sokkot,⁵⁷ és ezt nem tudja sem magánál, sem a beosztottaknál a helyén kezelni;
- a szolgálati leterheltségből fakadóan az életkori sajátosságoknak megfelelően a bioritmusa⁵⁸ felborulhat;
- a hosszú távollét próbára teszi az éppen kialakuló vagy elmélyülő partnerkapcsolatot.

Tanácsok a sikeres külszolgálat parancsnoki munkájához:

- A felkészülés során szerezzen be minél több információt a feladatról, a feltételekről, a várható nehézségekről, alárendeltjeiről, munkatársairól.
- Végezzen önértékelést, legyen tisztában a saját korlátaival és lehetőségeivel, ebben nyújt segítséget az önismeret fejlesztése.

⁵⁶ Elérhető: http://2010-2014.kormany.hu/download/d/14/41000/katonai_etikai_kodex_20140430.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁵⁷ SZEKERES György (2007): A kulturális sokk mibenléte és kezelhetősége. *Honvédelmi Szemle*, 61. évf. 1. sz. 85–92. Elérhető: http://adtplus.arcanum.hu/hu/view/HonvedsegiSzemle_2007_01/?pg=93&layout=s (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁵⁸ Elérhető: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszet tudomanyok/az-egeszseges-életmod/az-egeszseges-életmod/az-ember-idegrendszer/a-biologiai-ritmus-es-az-alvas> (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

- Ha nincs hivatalos mentor kijelölve a pályakezdő, első missziós tiszt mellé, keressen magának olyan tapasztaltabb kollégát, feljebbvalót, akiben megbízik, és aki segít leküzdeni a kezdeti nehézségeket.
- Támaszkodjon altisztjei, idősebb beosztottai tapasztalataira, és már a felkészülés során éreztesse mindenkivel az egymásért való felelősség fontosságát.
- A külszolgálat alatt figyeljen az állományánál előforduló hangulati, magatartásbeli változásokra, követelje meg az altisztjeitől, hogy ők is kövessék figyelemmel ezeket, és rendszeresen dolgozzák fel a tapasztalatokat.
- Ha a külszolgálatban van táborig lelkész⁵⁹ vagy pszichológus,⁶⁰ a felmerülő humán problémák saját hatáskört vagy kompetenciát meghaladó kezelésénél hívja segítségül őket.
- Maximálisan készüljön fel feladatára, olvassa át és értelmezze a kiadott SOP-kat (Standard Operating Procedure – eljárási utasítás), ugyanakkor fordítson figyelmet az Operatív belső kontroll⁶¹ anyagának tanulmányozására, segítséggel értelmezve nagyon gyorsan át tudja látni a szervezet működését.

⁵⁹ Elérhető: www.taborilelkesz.hu/rovatok/hm_tlsz/info/ (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁶⁰ Elérhető: www.pszichoerdek.hu/protokollok/munkap/15_2.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

⁶¹ Elérhető: www.kormany.hu/download/e/3e/20000/HM%20Fejezet%20Egys%C3%A9ges%20Bels%C5%91%20ellen%C5%91rz%C3%A9si%20k%C3%A9zik%C3%B6nyve.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

Az Operatív belső kontroll tartalmazza mindazokat az elveket, belső szabályzatokat, amelyek biztosítják a szervezet pontos működését, azonosítja a kockázatokat, felelősségi köröket, beavatkozási pontokat és protokollokat a szervezet működési folyamataiba.

Nagyon megfontoltan lépjen fel a helyi lakosság tekintetében, ha szükséges, kérjen segítséget akár az MH CKELMK,⁶² akár a KNBSZ illetékes beosztottjától.

A kihívások a külszolgálat során két nagy csoportra oszthatók: a mindennapi nehézségekre a művelet ideje alatt, illetve a harci stresszorokra.

A *mindennapi nehézségek* olyan extrém stresszforrások, amelyek a missziós élethez kötődnek, és a művelet ideje alatt kisebb-nagyobb mértékben változhatnak. Ide kötődnek a munkavégzéssel kapcsolatos stresszforrások is. Ilyenek kiemelten:

- a magánélet hiánya, a személyes tér beszűkülése;
- a nemi, szexuális élet beszűkülése, hiánya;
- a higiéniai körülmények elégtelen megléte;
- az extrém időjárás viszonyok.

A *harci stresszorok* a műveletek során adódó katonai feladatok végrehajtása során jelentkeznek, és az egyéni terhelések eltérhetnek a beosztás, kor és fegyvernem függvényében. Ilyen harci stresszorok kiemelten:

- orvlövészek;
- improvizált robbanóeszközökkel való találkozás;

⁶² Elérhető: www.honvedelem.hu/szervezet/mh_ckelmk (A letöltés dátuma: 2016. 04. 18.)

- tűzharc, de az első tűzharc átélése kiemelten;
- katonai közlekedési balesetek;
- genocídium utáni tömegsírok látványa;
- holttestek, tetemek látványa.

3.2.3. *A parancsnok szerepe a traumák feldolgozásában*

A traumák feldolgozása egyénileg eltérhet. Van, akinek nem okoz gondot a feldolgozás, van, aki segítséget tud nyújtani a társainak, és sok katonának nem biztos, hogy kell a szakember segítsége. A parancsnoknak kell figyelemmel kísérnie, hogy a beosztottjai képesek-e megküzdeni a lehetőségekhez mérten egyénileg vagy az alegység szintjén a traumákkal. A feldolgozás sokszor természetes csoportfolyamatokon keresztül zajlik. Nem biztos, hogy be kell avatkoznia, de ha igen, akkor két módon teheti: formális és informális módon. Az *informális módon* való beavatkozás a csapaton belüli társas támasz erősítését, a csoportkohézió fejlesztését öleli fel. A *formális megoldás* a támogató lánc ismeretében lehet akár külső szakemberek segítségül hívása, akár a csapat pszichés állapotának felmérése, monitorozása, jellemzően szakértők által.⁶³

⁶³ *A műveleti alkalmazás pszichológiai biztosításának kézikönyve parancsnokok számára* (2012). Budapest, Magyar Honvédség Honvédkórház kiadványa.

3.2.4. Speciális lélektani helyzetek az aleggység alkalmazása során

A háború velejárója a normál polgári léttől való markáns eltérés, a speciális lélektani helyzetek. A katonaéletben minden olyan élethelyzet, amely a fegyverekkel vagy a fegyveres harccal összefüggésben van, kiemelt pszichés terhelést és igénybevételt jelent.

Jellemző speciális lélektani helyzetek:

- fegyverekkel összefüggő balesetek;
- őrszolgálatlal összefüggő feladatok;
- repüléssel vagy ejtőernyőzéssel összefüggő helyzetek;
- speciális alakulatok lélektani helyzetei;
- aknamezővel, aknamentesítéssel összefüggő feladatok;⁶⁴
- pánikhelyzetek;⁶⁵
- migrációs nyomással összefüggő helyzetek;
- speciális időjárási körülmények közötti feladatok;
- hadifogsággal összefüggő szituációk;
- terrorizmussal kapcsolatos műveletek;⁶⁶
- a magatartás befolyásolására irányuló hadviselés.⁶⁷

⁶⁴ KOMAR, Zoran szerk. (2007): *Katonapszichológia: Horvát tudományos tapasztalatok III.* Budapest, Zrínyi Kiadó. 217–245.

⁶⁵ Elérhető: www.bocskaidandar.hu/rovatok/pszichologiai-rovat/58-rovatok/358-a-haracteri-panik (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

⁶⁶ Elérhető: https://sin.thecthulhu.com/library/crisis/Terrorist_Recognition_Handbook,_Second_Edition.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

⁶⁷ PIX GÁBOR (2005): *A lélektani műveletek jellemzőinek vizsgálata.* PhD-értekezés. Elérhető: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2006/pix_gabor.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

3.2.5. A stressz és a konfliktusok kezelése általános és speciális helyzetekben

A stressz fogalmát Selye János⁶⁸ nevéhez kötjük, aki szerint a stressz a szervezet nem specifikus válasza az őt ért bármilyen ingerre. A szervezet tipikus stresszválaszt ad az őt érő és fenyegetést jelentő ingerekre: „Harcolj vagy menekülj!”⁶⁹ Ez a válasz az evolúcióhoz kötődik, évmilliók óta primitív válaszuk a fenyegető veszélyekre. Az életünk tele van stresszkeltő életeseményekkel, amelyek általában az embereket alkalmazkodásra készítik. Az erősebb stresszhelyzetek ugyanúgy kiváltják az élettani reakciókat most is, mint az evolúció hajnalán őseinknél, a rájuk leselkedő veszedelem esetében. Az elmélet szerint beszélhetünk „eustresszről”, vagyis jó stresszről, ami lehet egy kihívást jelentő feladat vagy egy előléptetés, ugyanakkor beszélhetünk „distresszről”, amelyet jellemzően negatívnak élünk meg, és a szervezet erőforrásait megterhelő módon mozgósítja. Mindenki érez valamilyen stresszt a feladat végzése során, de a stressztűrő képesség egyénenként eltérést mutat. Fontos figyelemmel kísérni és azonosítani a beosztottakat és a saját magunkat érő stresszforrásokat is. A stressz elviselésében nagyon nagyok az egyéni eltérések.

⁶⁸ SELYE János (1976): *Stressz distressz nélkül*. Elérhető: www.magtudin.org/SELYE_JANOS_Stressz_distressz_nelkul.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

⁶⁹ HAJÓS Anett (2012): *Harcolj vagy menekülj!* Elérhető: www.hazipatika.com/psziche/stressz/cikkek/harcolj_vagy_menekulj/20081110151523 (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

Segíti a stresszel való megküzdést:

- A stresszt jelző, erre figyelmeztető jelzések felismerése és tudatosítása.
- A stresszt okozó élmények lehetőség szerinti átgondolása, a negatív stresszélmény megváltoztatása.
- Az immunrendszer erősítése, helyes táplálkozás, pszichoaktív szerek elkerülése.
- A test és a lélek pihentetése, kikapcsolódás, amikor csak lehet.
- Aktív és passzív relaxációs technikák használata.
- Kiegyensúlyozott és elegendő alvás, a bioritmus normál rend szerinti fenntartása.
- Tartalmas szociális kapcsolatok.
- Ha az egyéni megküzdés nem vezet eredményre, kérjük szakember segítségét (pszichológus, lelkész).

3.2.6. A konfliktus kezelése

A *konfliktus* szó és a hozzá kötődő érzelem hagyományos értelemben negatív töltéssel rendelkezik. A konfliktust rendszerint időpazarlóknak tartjuk, és azt gondoljuk, energiákat von el, s csak a rossz vezetés esetén van jelen. A modern tudományos felfogás szerint azonban az előremutató, a helyzetet tisztázó konfliktus segíthet új stratégiákat és taktikákat kidolgozni, elkerülni a túlzott elkényelmesedést, és a legfontosabb, hogy fejlődésre sarkall. A fogalma változatos, az emberi történelem

során többfajta megközelítés látott napvilágot.⁷⁰ A pszichológiai megközelítés Otto Klineberg kanadai pszichológus nevéhez fűződik. Nézete szerint a konfliktusok kezelésében az észlelésünk játssza az irányító szerepet.⁷¹ A versengés és a konfliktus alapvetően egy tőről fakad, a konfliktus az emberek közötti versengés egyik formája.⁷²

A konfliktus kezelésének lehetséges módja a vezető részéről a vezetői beavatkozás, amely irányulhat a konfliktus elkerülésére a kialakult helyzetnek megfelelően, ha nem érdemes a konfliktust tovább élezni. Vagy lehet az erőszakos beavatkozást választani, ha olyan fontos érdek kívánja meg, amely miatt a konfliktust azonnal kezelni kell. Érdemes a kompromisszum mellett dönteni, ha mindkét személynek fontos a kívánt cél, és a megoldás távol van, de a kapcsolat fenntartása fontos. Ha a vezető azt észleli, hogy a konfliktus nem a megoldás felé halad, a felek szétválasztása az egyik lehetséges út, majd újraindítani a konfliktus kezelését. Ha kéri, fel kell vállalnia a döntőbíró szerepét, és akár egyoldalú támogatással, de döntést kell hoznia. A kooperáció vagy fölérendelt célok kijelölése is elvezethet a konfliktus megoldásának irányába.

⁷⁰ Elérhető: <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/tananyagfejlesztas/a-konfliktuspedagogia-elmeleti-es-gyakorlati-hatterere/02> (A letöltés dátuma: 2016. 04. 19.)

⁷¹ KLINEBERG, Otto (1954): *Social Psychology*. New York, Henry Holt and Company.

⁷² BOULDING, Kenneth (1962): *Conflict and Defense*. New York, Harper and Row.

Képesnek kell lennie a közös értékek, érdekek azonosítására, akár alku vagy tárgyalás útján is. Tartós konfliktusok esetén felkérhetik mediátori vagy coachszerepre, ebben akár pszichológus szakember segítségét is kérheti.

3.3. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok, jellemző értekezleti formák

3.3.1. Az alakulatok napi életét szabályozó okmányok

Az alegységeknél a napi élet irányításával kapcsolatosan különböző okmányrendszereket dolgoznak ki, amelyek egy komplex rendszer részei, és összhangban vannak a magasabb szinten kiadott intézkedésekkel és szabályzókkal. Nagyon fontos tudni, hogy a későbbiekben felsorolt okmányok egységes rendszerben készülnek, de eltérések lehetnek az adott alakulatra vonatkozóan.

Az alakulatoknál a napi élet működésére, szabályozására alapvetően az alábbi okmányok vonatkoznak:

- Szervezeti és Működési Szabályzat (a továbbiakban: SZMSZ);
- az alegység napi életének, működésének rendjéről szóló intézkedés (közismertebb nevén: 100-as parancs);
- napi parancs;
- egyéb alegységparancsnoki okmányok (például századnapló, részletesebben lásd a későbbi fejezetekben).

1. Az alegység Szervezeti és Működési Szabályzata (dandár, ezred, önálló zászlóalj)

Általános megközelítésben a szervezet működését leíró, keretbe foglaló dokumentum a Szervezeti és Működési Szabályzat. Az SZMSZ az alegység békeidőszaki működését meghatározó alapokmány, amely a legfontosabb ismereteket tartalmazza az adott alakulatról. Megtalálható benne az alegység jogállása, rendeltetése, az alapító okiratban meghatározott feladatrendszere, továbbá a szervezeti felépítése, szervezeti elemeinek feladatai, valamint tartalmazhatja az alegység működési rendjét és a működési szabályokat. (Itt megtalálható többek között az adott alakulat pontos címe, megnevezése, számlaszáma.)

A fentiekben felsorolt területek mellett részleteiben tartalmazhatja még:

- az alegységparancsnok vezetői tevékenységét elősegítő testületek, bizottságok munkájának szabályozását;
- a vezetői értekezletek rendszerét;
- tervezési rendszereket;
- az iratok továbbítási rendjét;
- a jelentések rendszerét.

2. Az alegység napi életének, működésének rendjéről szóló intézkedés, közismertebb nevén 100-as parancs (dandár, önálló zászlóalj)

Az alegységparancsnok parancsban szabályozza a katonai élet és tevékenység folyamatos, többször ismétlődő vagy időben állandóságot mutató szabályait.

A parancs általában tartalmazhatja:

- az alegység napi életére és mindennapi tevékenységére vonatkozó szabályokat;
- a laktanyai élet szabályozását;
- napirendet;
- munkarendet;
- a raktárak működési rendszerét, nyitvatartását.

3. Napi parancs (dandár, önálló zászlóalj)

Az alegységparancsnok parancsban és határozatban szabályozza az egyszeri végrehajtásban megvalósuló feladatot vagy egyedi ügyben hozott döntést, valamint egy adott ügyben vagy ügycsoportban a feladat végrehajtásának módját.

A napi parancs tartalmazhatja:

- a szolgálatvezénylést;
- a szolgálatmódosítást;
- a rendkívüli szolgálatcserét;
- a munkatervektől eltérő feladat elrendelését;
- a kiképzési foglalkozások elrendelését (például lövészetek végrehajtását);
- átadás-átvételek elrendelését;
- kirendeléseket;
- útnak indításokat.

3.3.2. Jellemző értekezleti formák

Az alakulatoknál – az adott alegység szintjétől, alárendeltségétől függően – általában az alábbi vezetői értekezletekkel találkozhatunk, amelyek mindenhol kiegészítődnek az alakulatok sajátosságaival.

A vezetői értekezletek összhangban, egységes logikai rendben vannak egymással mind szervezeti struktúrában (középszintű vezetői szervezeteken keresztül a kötelékalegységekkel bezárólag), mind időben.

A vezetői értekezlet nem a problémamegoldások fóruma. A problémákat mindig a saját beosztásunkban oldjuk meg, felhasználva tárgyi tudásunkat, tapasztalatokat, belső koordinációt. A vezetői értekezlet a szervezésről, döntésről és a koordinációról szól abban a témában, amelyben meghirdették.

Az értekezletre mindig pontosan és felkészülten kell érkezni. Ehhez persze konkrétan tudni kell az adott értekezlet napirendi pontjait, pontos célját. A tárgytól való eltérés megváltoztatja az értekezletek jellegét, nem kell mindig felhasználni minden lehetőséget a saját problémáink kiadására.

Vezetői és munkatervezési értekezletek (dandár, önálló zászlóalj):

- éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlet;
- féléves pontosító parancsnoki értekezlet;
- vezetői értekezletek:
 - előtervezői értekezlet;
 - feladatszabó értekezlet;
 - tervjövahagyó értekezlet;

- beszámoltató értekezlet;
- koordinációs értekezlet (napi, heti vagy eseti jellegű).

1. A parancsnok éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlete (dandár, önálló zászlóalj)

A parancsnok éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezlete az alegység irányításának, vezetésének legmagasabb szintű fóruma. A vezető szervek és az alegységek feladatait a parancsnok évente értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezleten szabja meg, amelynek célja a zászlóalj előző évi munkatervében rögzített, az alegység egészére vonatkozó kiemelt és meghatározó fontosságú, és a vezető szervek, alegységek által végrehajtott feladatok értékelése. További céljai: a tárgyévi tevékenység fő irányelveinek, célkitűzéseinek, feladatainak, azok végrehajtási követelményeinek meghatározása, a tárgyévet követő évi tevékenység fő irányainak, célkitűzéseinek, feladatainak rögzítése.

2. A parancsnok féléves pontosító parancsnoki értekezlete (dandár, önálló zászlóalj)

A féléves pontosító parancsnoki értekezlet célja az éves értékelő és feladatszabó parancsnoki értekezleten meghatározott célkitűzések és feladatok végrehajtási stádiumának értékelése, továbbá a meghatározott célkitűzések, feladatok és a végrehajtási követelmények pontosítása.

3. Vezetői értekezletek (dandár, önálló zászlóalj)

a) Előtervezői értekezlet

Az előtervezői értekezlet célja a tárgyhónapot követő hónap fő feladatainak megszabása, időpontjainak, időrendjének, követelményeinek koordinálása. Részvevői és a meghívottak feldolgozzák a kiadott tervezési adatokat, javaslataikat, véleményüket, pontosításait az előtervezői értekezleten jelentik, figyelembe véve a parancsnok iránymutatását az adott időszakra lebontva.

b) Feladatszabó értekezlet

A feladatszabó értekezlet célja a zászlóalj tárgyhónapot követő hónap fő feladatainak, azok végrehajtási időpontjainak, időrendjének, követelményeinek meghatározása, már felhasználva az előtervezői értekezleten született javaslatokat, eredményeket, elemzéseket.

c) Tervjóváahagyó értekezlet

A tervjóváahagyó értekezlet célja az alegység, a vezető szervek, az alárendelt alegységek vonatkozásában a tárgyhónapot követő hónap munkaterveinek jóváhagyása. Az alegységvezető szervek vezetői, az alárendelt alegységek parancsnokai jelentik a havi munkatervek kidolgozását, a részükre meghatározott fő feladatokat, azok végrehajtásának időrendjét, a felmerülő gondokat, problémákat.

d) Beszámoltató értekezlet

A beszámoltató értekezlet célja az alegység, az alegységvezető szervek, az alárendelt alegységek által a tárgyhónapban végrehajtott fő feladatok, felkészítési, kiképzési

rendezvények értékelése. Az alegységvezető szervek vezetői, az alárendelt alegységek parancsnokai a beszámoltató értekezleten jelentenek a feladatok végrehajtásának helyzetéről, az esetleges elmaradások okairól, pótlásuk lehetőségeiről.

- e) Napi koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

A napi koordinációs értekezlet általános célja az alegység rövid távú, napi feladat-végrehajtásának koordinálása, az operatív döntések előkészítése és meghozatala, a felmerült kérdések megvitatása. Az értekezlet vezetéséért általában az adott szervezet törzsfőnöke felelős.

- f) Heti koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

Az alegység heti koordinációs értekezlete a katonai szervezet feladat-végrehajtásának operatív koordináló fóruma. A katonai szervezet havi munkatervében szereplő, a tárgyhéten végrehajtott, illetve elmaradt feladatok pontosítását foglalhatja magában.

Jellemző napirendi pontjai:

- a tárgyhétre tervezett és terven felüli feladatok végrehajtásának helyzetértékelése;
- a tárgyhetet követő héten végrehajtandó feladatok megszabása;
- koordinálást igénylő kérdések egyeztetése;
- szervezési feladatok végrehajtása;
- a katonai szervezet, a parancsnokság vezető szervei, az alegységek vonatkozásában a KFR-, HKR-tervek;
- egyéb kérdések.

- g) Eseti jellegű koordinációs értekezlet (dandár, önálló zászlóalj, század)

Az eseti jellegű koordinációs értekezlet az alegység váratlanul felmerült feladatainak rendjét koordináló értekezlet. Az alegységparancsnok vagy helyettesének vezetésével bármikor, a munkarendben meghatározottaktól eltérő időpontban is levezethetik.

Felhasznált források

A Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalj Szervezeti és Működési Szabályzata. A Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalj parancsnokának intézkedése a zászlóalj működési rendjéről, tevékenységének szabályozásáról.

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság 184/2015. sz. intézkedése a békeműködés vezetési rendjére.

3.4. Írásbeli és szóbeli kommunikáció az alakulatnál

Alapvetően a fiatal tisztek kezdő beosztásának két csoportját különböztethetjük meg: törzsben szolgáló tisztek és alegységnél szolgáló tisztek.

1. A törzsben szolgáló tisztek kommunikációja általában horizontális kommunikációt jelent, amely az esetek döntő többségében elektronikus levelezés, illetve szóbeli egyeztetés során valósul meg. Eredménye általában valamilyen döntés

előkészítéséhez kapcsolódó dokumentum, ügydarab, esetleg parancs vagy annak egy bizonyos része.

2. Az alegységnél szolgáló tisztek kommunikációja általában vertikális kommunikációt jelent, többnyire szóban, ritkábban írásban történik. Ez az előljáratól a parancs vételét (általában szdpk.) vagy a beosztottak részére parancs kiadását jelenti. A szóbeli kommunikáció a jellemzőbb, hiszen a napi élet során az alegység vezetése szóbeli parancsok kiadása útján történik (eligazítás). A parancsot lehetőleg tömören, egyszerűen megfogalmazva, lényegre törően kell kiadni, hogy a jelen lévő beosztott állomány minél könnyebben megértesse azt. Minden parancsban minimálisan szerepelnie kell az elvégzendő feladatnak, a végrehajtásért felelős személynek, valamint a végrehajtás határidejének. (A beosztottak személyes vezetésére és a specifikus kommunikációs helyzetekre, feladatokra a fejezet második felében térünk ki.)

Az írásos kommunikációra az alegységnél különböző okmányokat rendszeresítettek. Az alegység (sz., szd.) napi életével, vezetésével kapcsolatos nyilvántartott okmányok:

- alegységbeosztási könyv,
- századnapló,
- alegységügyeletes-előjegyzés,
- gyengélkedő könyv,
- baleseti napló,
- alegység kihallgatási füzete,
- külföldre távozóknak füzete,
- helyőrségelhagyók füzete,

- parancsnoki feljegyzési füzet = parancsvételi füzet,
- egyéni kiképzési nyilvántartás (általában elektronikusan vezetik, a kiképzési év végén kinyomtatják),
- az alegység (sz., szd.) kiképzési nyilvántartása (általában elektronikusan vezetik, a kiképzési év végén kinyomtatják),
- lövészeti nyilvántartás,
- az alegység havi munkaterve (szd.),
- szolgálatvezénylés,
- szabadságolási terv,
- levezetési tervek,
- foglalkozási jegyek,
- jegyzőkönyvek (oktatással kapcsolatos, átadás-átvétellel kapcsolatos),
- fegyverkiadási könyvek,
- törzskönyvek (gépjárművek, fegyverek vagy nagy értékű eszközök, berendezések),
- RFK (részletes felszerelési könyv),
- raktárműveleti napló,
- kézbesítőkönyv,
- személyügyi gyűjtők,
- az alegység által vezényelt szolgálat előírt okmányai.

Az alegység mindennapi életében a két legfontosabb okmány a századnapló és a havi munkaterv. Alapvetően az írásos kommunikáció = parancs az alegységnaplóban (századnapló) jelenik meg, amelyet a következőkben mutatunk be.

3.4.1. Századnapló

Az alegység legfontosabb vezetési és egyben pénzügyi okmánya, amelybe az alegység vezetésével kapcsolatos előjárói parancsok és az alegységparancsnok saját parancsai kerülnek be, valamint az alegység mindennapi életével kapcsolatos összes adat (például étkezési létszám, kivonuló állomány stb.).

A századnaplót mindennap vezetni kell. Ez a századírnök feladata, ahol nincs ilyen beosztás rendszeresítve, ott az írnoki teendők ellátásával megbízott személyé. A századnapló pontos vezetéséért, a bejegyzett adatok helyességéért a századparancsnok a felelős. A századnaplót a századparancsnok – a munkaszüneti napokat kivéve – a „Napi parancs” és az „Étkezési létszám” rovatok kitöltése után naponta ellenőrizze és írja alá, távolléte esetén a szervezetszerű helyettese, illetve annak távolléte esetén a – naplószerű feljegyzésben szerepeltetett – parancsnoki teendőkkel megbízott személy írja alá! A naplót a szakaszparancsnokok és a (szolgálatvezető) beosztott altiszt a parancskihirdetés kezdetéig tudomásulvétel miatt olvassák el, és aláírásukkal igazolják. A századnaplót meghatározott időben be kell mutatni a törzsfőnöknek, aki szignálja azt.

A naplót kék, vasárnap és ünnepnapokon piros tintával kell vezetni. Ha a napló bármelyik rovata a bejegyzések számára nem elegendő (például az „Egészségügyi helyzet” rovatban 6 rovatnál többre van szükség, mert többen betegek), akkor a rovatához megfelelő nagyságú betétlapot kell csatolni.

A századnapló fő egységei (nyomtatvány szerinti leírás):

I. Létszámkimutatás

A „Rendszeresített állomány” rovatot minden esetben piros tintával kell vezetni.

- a) A létszámkimutatást rendfokozat szerint kell vezetni.
- b) Az „Ehhez máshonnan vezényelve” rovatban csak azokat a vezényeltet kell kimutatni, akiket a századnak élelmezésileg átadtak, valamint a rovatnak a század állományába tartozó hivatásos és szerződéses állományú tagját is tartalmaznia kell.
- c) Az „Élelmezési létszám”-ba tartoznak mindazok, akik ellátásilag a századhoz tartoznak, tehát beleszámítanak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei is. Az „Étkezési létszám”-ba beleszámítanak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei abban az esetben, amikor az számukra járandóság (például szolgálat, gyakorlat), valamint ha illetményes (ünnepi ebéd) az étkezés. Ezen esetekben meg kell jelentetni a VIII/B rovatban a jogosultságot.
- d) „Kinn étkező”-k azok, akik nem vesznek részt a század állományának étkeztetésében. Idetartoznak a század tisztjei, zászlósai, altisztjei, akik részére nem illetményes az étkezés (kivételesen a c) pontban említett esetekben), vagy engedély alapján nem vesznek részt a közétkezésben, hanem étkezési pénzben részesülnek.
- e) A kivonuló létszámot közvetlenül a kiképzésre (például Ócsa) elvonulás alapján kell számszerűen kitölteni.

- f) A „Bevonult” és „Eltávozott” rovatba mindenkit be kell írni, aki a század részére állományi, élelmezési, étkezési növedéket vagy fogyatéket jelent. A nevesített rovatot nem kell kitölteni. A létszámadatokat állománytábla – szakasz, kötelék – szerint kell megadni.

II. Fegyverzeti kimutatás

Ebben a részben azt a fegyverzetet kell kimutatni, amely a századnál rendszeresítve, illetve ténylegesen megvan. A „Rendszeresítve” rovatot minden esetben piros tintával kell vezetni.

III. Gép- és (harc)jármű-kimutatás

Azokat a gép- és (harc)járműveket kell kimutatni ebben a részben, amelyek a századnál rendszeresítve, illetve ténylegesen megvannak. Idetartoznak a híradókocsik, lokátorok, alapvető műszaki munkagépek is.

IV. Naplószerű feljegyzések

Ide a század életében előforduló jelentősebb eseményeket kell röviden beírni. (Például a század a 2015. 08. 10. – 2015. 08. 20. közötti időszakban a 12-es számú épületből költözést hajt végre a 9. számú épületbe. Vagy: 2016. május 23-án szemrevételezés céljából Újdörögöd gyakorlótérre távozom, távollétem ideje alatt a századparancsnoki teendőkkel Nagy Róbert fhdgy.-ot bízom meg!)

V. Egészségügyi helyzet

A rovatot a napi orvosi vizsgálat után kell kitölteni név és rendfokozat szerint. A „Kórházban” és az „Eü. szabadságon” rovatokba a név és a rendfokozatok után tört formájában az engedélyezett és a letöltött napok számát kell feltüntetni. (Például Tóth Béla htj. 8/3, 8 nap engedélyezett eü. szabadság / 3 letöltött nap.)

VI. Fegyelmi helyzet

A fenytettek vagy büntetettek neve és rendfokozata után tört formájában a fenytés vagy büntetés időtartamát és a letöltött napok számát kell feltüntetni. (Például Tóth Abigél htj. 4/1, tehát 4 fenytett nap / 1 letöltött nap.) A kiszabott dicséreteknek és fenytéseknek számszerűen egyezniük kell a VIII. rovatban parancs formájában megjelent dicséretnek, fenytések számával. Az összesítést naponta kell vezetni.

VII. Kihallgatás

A „Jelentés” rovatban kell feltüntetni a jelentést tevő családi nevét, rendfokozatát és a jelentés tárgyát röviden. (Például Kiss szk. 01. 23-án Ép. Ü.) A „Kérelem” rovatban a kérelmező családi nevét, rendfokozatát és a kérelme tárgyát is röviden fel kell tüntetni. (Például Kiss szk. 2 n. veradó szab.) A kihallgatásra rendeltéknél a családi néven kívül a rendfokozat is

feltüntetendő. (Például Kiss htj. késés.) A századparancsnok döntéseit a századírnok piros tintával röviden és tömören köteles bejegyezni. (Például Kiss htj. 2 n. véradó szab. eng.)

VIII. A parancsnok feljegyzése

- VIII/A (a bal oldali teljes lap)

A századparancsnok által kiadott parancsokat számmal kell ellátni, és teljes terjedelemben kell beírni kék tintával. (Például a 3/2016. számú századparancs: 2016. május 23-án 06:00 órakor MÁV II. o. igénybevételével Kiss Árpád tizedest útnak indítom egészségügyi szűrővizsgálat végrehajtása céljából Kecskemétre.)

A századparancsok után az előljáró által kiadott parancsokból a századra vonatkozó részeket a parancsok számának feltüntetésével kell kivonatolni/feljegyezni. (Például Az MH LZ PK 2879/2015. számú parancsában meghatározottak szerint kerüljenek megtervezésre az 1. század 2015. december havi tervezési feladatai.) Hosszabb szöveg esetén csak a parancs számára kell utalni, a szöveg átmásolása nélkül, piros tintával. (Például Az MH LZ PK 2879/2015. számú parancsa a december havi tervezési feladatokra vonatkozóan, 6. oldal.)

A zászlóaljparancsokat a kiadmányozás napján (nem a feladat időpontjában) kell kivonatolni! A parancsok után ebbe a rovatba kell beírni azokat a rövid, naplószerű feljegyzéseket, amelyek számára a megfelelő rovatban nem volt hely.

- VIII/B (a jobb oldali terület az étkezési létszám felett)
Az étkezési pénzen és szolgáltatásban lévő állomány beírása családi névvel és rendfokozattal történik, valamint zárójelben meg kell nevezni az okot. (Például Nagy htj. [eü.], Rácz htj. [Ép. Ü.]) A század hivatásos és szerződéses állományú tagját ide kell beírni.

A kettős élelmezési ellátásban részesülők névsorát vezetni kell, valamint az „Étkezési létszám megoszlása” rovatba (24–29) került bejegyzések magyarázó szövegét kell ide beírni. (Például 33 fő benn étkező és 26 fő kinn étkező Ócsa bázison.)

A javítás mindig piros tintával történik. A rontott adatot egy vonallal át kell húzni, fölírni a helyes adatot, meg kell csillagozni, és a lap alján vagy szélén – a dátum és az időpont megadásával – a javítást végrehajtó személy és az engedélyező századparancsnok aláírásával kell igazolni.

3.4.2. Az alegység havi munkaterve

Az alegység adott hónapra vetített feladatait tartalmazza. Alapvetően négy szerkezeti egységből épül fel:

- Fő feladatok, rendezvények az adott hónapban (felsorolás-szerűen, a végrehajtás időpontjával együtt).
- Naptári rész (az adott hónap pontosított feladatait tartalmazza):
 - HKR- és KFR-feladatok (a készenléttel kapcsolatos feladatokat tartalmazza),

- a vezetés feladatai (vezetési aktusok, értekezletek stb.)
- a parancsnokok és törzsek felkészítése (a vezetői állomány részére előírt foglalkozásokat tartalmazza, például parancsnoki felkészítés),
- ellenőrzések (az alegység tervezett önellenőrzéseit [fegyverszoba, alegységaktár stb.], valamint a tervezett elöljárói [általában z. törzs] ellenőrzéseket tartalmazza),
- személyügyi és humán feladatok (a szabadságok kiadásának ideje, az alegységparancsnok fogadónapja, személyi mozgással – például komplett szakasz vezénnyel – kapcsolatos feladatok, fegyvernemi és egyéb ünnepnapok stb.),
- logisztikai feladatok (az alegység logisztikai feladatait tartalmazza, úgymint TKN, rovancs, egyéb karbantartások, anyagok kiadása az alegységaktárból, anyagok felvétele a központi raktárból).
- Az alegység kiképzésével kapcsolatos feladatok (részletesen, milyen kiképzési ág, melyik tárgykör, milyen foglalkozás kerül végrehajtásra, ki vezeti stb.).
- A havi munkatervben szereplő feladatok logisztikai biztosítása (egészségügyi biztosítás mely napokon kell és milyen szintű, km- és hajtóanyag-szükséglet a feladatokhoz, lőszer és veszélyes anyag stb.).

3.5. Az alegységparancsnok (szakasz, század) személyügyi munkája

A Magyar Honvédséget érintő, egyre növekvő hazai és nemzetközi kihívások szükségessé teszik, hogy a vezetők, így az alegységparancsnokok is jobban értsék az emberi erőforrások alapvető szerepét. Nagyrészt a vezetők rátermettsége az, ami meghatározza, mennyi „hasznot” teremt az emberi tőke, az emberi erőforrás az alegységeknek, így az egész szervezet számára. A humán erőforrások hatékony megszervezése kulcsszerepet játszik a fejlődésben, a kompetenciákra építés a humán menedzsment egyik leghatékonyabb eszköze.

Az alegységparancsnok egyik legfontosabb személyügyi feladata a „megfelelő embert a megfelelő helyre” elvnek érvényesülése érdekében folyamatosan mérni, ellenőrizni, felderíteni beosztottai kompetenciáját, és ennek megfelelően fejleszteni őket, tervezni, javasolni kinevezésüket, áthelyezésüket. További feladata az alegység beosztási könyvének folyamatos vezetése, menedzselése. Tudnia kell, hogy mikor várható üresedés a különböző beosztásokban, az üres beosztások feltöltését folyamatosan terveznie kell, illetve aktívan részt kell vennie a személyügyi szervek által végrehajtott tervezésben.

A parancsnoknak törekednie kell beosztottai ösztönzésére, hogy ne pusztán részt vegyenek a szervezet mindennapi tevékenységében, hanem a célok megvalósítására komoly energiákat áldozzanak. A beosztottak motivációjához szorosan kapcsolódik az elismerés. Gyakori probléma a teljesítmény el nem ismerése. Általában úgy gondolkozunk, hogy a jó munka természetes, és csak akkor adunk visszajelzést a beosztottak

munkájáról, ha hibáznak. Az elismerés nemcsak pénzt jelent, hanem egyszerű, szóbeli dicséretet négy szemközt vagy akár a többi katonatárs előtt. Sokan alábecsülik a dicséret jelentőségét, talán éppen azért, mert igazán nem kerül semmibe. Az alegységparancsnok személyügyi munkájának fontos része az elismerések tervezése, javaslatok felterjesztése az előljárók felé. A siker érdekében a vezetők egyik nagyon fontos feladata az, hogy képesek legyenek méltányosan, arányosan, hitelesen, megfelelő időben és helyen, személyre szóló pozitív visszajelzést adni a beosztottaknak.

A beosztottak értékelése sok vezetőnek kellemetlen feladat: kellemetlen nyíltan véleményt alkotni, ítéletet mondani valaki más munkájáról, szembesíteni a teljesítményével. Sok vezető ódzkodik ettől, talán azért, mert az ilyen értékelések során az értékelő felkészültsége – vagy éppen felkészületlensége – is napvilágra kerülhet. Akár a negatív, akár a pozitív visszajelzések motiváló erővel hatnak a munkavállalókra: amit jól csinál, abban megerősödik, amit nem jól, abban igénye lesz a változásra. A visszajelzések hiánya demotiváló, a motivációját veszített munkavállaló pedig nem lesz termelékeny. Egy jól kidolgozott és rendszeres értékelési rendszer jó a beosztottnak, mert elősegíti fejlődését, helyre teszi önbecsülését, ugyanakkor jó az alegységnek is, mert ezáltal növekszik a hatékonysága. A Magyar Honvédség értékelési rendszere összhangban van a fent leírtakkal.

Az alegységparancsnok következő fontos személyügyi feladata az éves teljesítményértékelések végrehajtása az alegységre vonatkozóan, majd ezt követően az értékelések értékelő-fejlesztő beszélgetések során történő megbeszélése.

Figyelni kell rá, hogy ezek a beszélgetések ne forduljanak át hibáztatásba, a cél a munkavállaló segítése, fejlesztése, nem pedig a „stresszelése”. A nem megfelelően átgondolt értékelések számos veszélyt hordozhatnak. Ha a folyamat hibáztatássá fajul, a beosztottak nem várni fogják, hanem rettegnek majd tőle. Ha az értékelő nem tud elvonatkoztatni előítéleteitől, akkor a folyamatból inkább véleménynyilvánítás, ítéletalkotás lesz, mintsem értékelés. Törekedni kell arra, hogy lehetőség szerint objektív szempontok szerint értékeljünk, azonban bizonyos fokig megjelenhet az értékelő szubjektív ítélete is, ám az objektív és a szubjektív elemeket megfelelő arányban kell szerepeltetni az értékelésben.

Életünk jelentős részét teszi ki a munka. Ha rosszul érezzük magunkat a munkahelyünkön, az rányomja bélyegét a munkavégzésünkre és a szabadidőnkre is. Ha a munkánk érdekkel, a feladataink kihívást jelentenek, de megoldhatók, az előjáróinkkal, munkatársainkkal, beosztottainkkal jó kapcsolatunk van, az a magánéletünkre, munkánkra is pozitív hatással van. Mindezek eredményeképpen elégedettek leszünk a munkánkkal. A munkával való elégedettség jobb munkateljesítményhez vezet. Az alegységparancsnok személyügyi (humán) feladata egy olyan elégedettséget nyújtó munkaszervezés, amely izgalmas, gazdagító, leküzdhető kihívást jelentő. Ez összetett feladat, ahol az alegységparancsnoknak mindig törekednie kell a jobbra, a megfelelőbbre, együttműködve a különböző szakágakkal. Például egy szép, világos, kellemes hőmérsékletű munkahelytől önmagában nem lesznek elégedettek a dolgozók, de egy sötét, zajos, hideg helyiségben nehezebb elégedetten dolgozni. Természetesen minden katona

nem éri el a teljesen elégedett állapotot, de az elégedettség növelésével az alegységparancsnok nagyban hozzá tud járulni a munkahelyi stressz kialakulásának mérsékléséhez.

Az alegységparancsnok következő humán feladata a munkahelyi stressz kialakulásának megakadályozása, illetve kezelése. A stressz a lelki egyensúly hiánya olyankor, amikor úgy érezzük, olyasmit kell csinálnunk, amit nem akarunk, nem szeretünk, nem tudunk megfelelni egy általunk fontosnak tartott elvárásnak, vagy a körülmények akadályoznak abban, hogy a képességeinknek megfelelő teljesítményt nyújtsunk. Az alegységparancsnoknak figyelnie kell, ha beosztottja a legkisebb kudarcra is idegesen reagál, nem tud együtt dolgozni a többiekkel, nem tudja meghatározni a prioritásokat, állandóan elfoglalt, de feladataira nem tud felkészülni, nem megy szabadságra, hazaviszi a munkáját, éjjel és hétvégén is dolgozik, nem tud koncentrálni, rossz a memóriája. Az alegységparancsnoknak tudnia kell, és beosztottai előtt rá kell világítania, hogy mindenki egészsége, boldogsága, sikere múlik azon, hogy milyen mértékben képes alkalmazkodni a stresszhelyzetekhez. A stressz érzelmi reakció, ideális esetben ösztönzőleg hat, azonban többnyire veszélyt jelent egészségünkre, boldogságunkra. Stresszmentes élet természetesen nincs, a vezető feladata, hogy a munkahelyi stresszforrásokat azonosítsa, megszüntesse vagy hatásait jó irányba változtassa, továbbá segítséget nyújtson a beosztottaknak a stresszel való megbirkózáshoz.

Felmérések szerint a munkahelyelhagyás első számú oka a főnök. A rossz vezetők beosztottainak négyszer akkora az esélyük, hogy rövid időn belül munkahelyet váltanak,

mint a jó vezetők beosztottainak. Az alegységparancsnok felelőssége a fluktuáció csökkentésében kiemelkedő. Manapság a vezető legfontosabb személyügyi feladatának a munkaerő megtartását nevezhetjük. Törekedni kell a tehetséges és elkötelezett munkaerő megtartására – a tudás, főként a megszerzett tapasztalat nehezen pótolható. Az új belépők sokkal gyakrabban hagyják el a munkahelyüket, mint azok, akik már régebb óta dolgoznak az adott munkahelyen. Az új belépőket ismét ki kell képezni, kiesnek a munkavégzésből, mindez oda vezet, hogy a régebb óta szolgálatot teljesítő katonákra folyamatosan több teher hárul. Ha nem vagyunk eléggé körültekintőek, abba a hibába esünk, hogy az amúgy is jól teljesítő embereket túlhasználjuk. A túlterhelés számos veszélyt hordoz magában, fáradtságot, kiégést és hibalehetőséget, ami pedig kudarcélményeket generál, hozzájárulva a további fluktuáció elősegítéséhez.

Az emberek folyamatosan változnak, új ismereteket sajátítanak el, új képességeket szereznek, vagy elfelejtik azt, amit régebben tanultak, és megkopnak a valaha jól működő készségeik. Változik a környezet, s ezzel változik a dolgozó is a környezethez viszonyítva. Az a tudás, ami öt éve még modern volt, az mára elavulttá válik, különösen igaz ez a számítógéppel kapcsolatos munkakörökre. A szervezet fontos feladatai közé tartozik, hogy legfőbb értéke, a dolgozó a szervezet szempontjából pozitív irányba változzon, fejlődjön. Az alegységparancsnok kiemelt személyügyi feladatai közé tartozik beosztottainak képzése, képességeik, tudásuk fejlesztése. Felelőssége van abban, hogy a képzésekre a valóban arra érdemes, motivált beosztottait tervezze küldeni.

Nemcsak a képzésen való részvétel a cél, hanem a tudás megszerzése is. Nem olyan embereket kell fejleszteni, akik a képzést csak túlélni szeretnék, mentesülve ez időre is a munkavégzés alól, hanem olyan beosztottakat kell elsődlegesen képzésekre tervezni, akik motiváltak, és el akarják sajátítani a tudásanyagot.

Végül, de nem utolsósorban az alegységparancsnok feladata az adminisztráció végrehajtása, végrehajtatása, vagyis a szolgálatvezénylések elkészítése, ha szükséges, a túlórák időben történő elrendelése, ellentételezése, az alegységnapló vezetése, a szabadságolási terv szerint a szabadságok letöltöttségének koordinálása, a munkaidő-nyilvántartások igazolása.

3.6. Az elégedettség szerepe a katonai pályán

A csapatoknál uralkodó vezetési kultúra biztos fokmérője, hogy mennyi figyelmet fordítanak a vezetők, parancsnokok a szervezeti légkörre. A jó munkahelyi légkör az egyik leghatékonyabb teljesítményfokozó, míg a rossz légkör rombolja a szervezet teljesítményét. A munkaelégedettségnek döntő szerepe van abban is, hogy a beosztottak csupán kényszerből teszik-e a dolgukat, és így jobbra csak annyira, hogy ne kelljen büntetéstől tartaniuk, vagy pedig elkötelezettek szervezetük és vezetőik iránt, és ezért igyekeznek a legtöbbet adni a szervezeti célok eléréséhez. Az eredményes parancsnoki munkát tehát sok olyan tényező befolyásolja, amelyekkel akkor is fontos tisztában lenni, ha azok túlmutatnak a pályakezdő parancsnok közvetlen hatáskörén.

3.6.1. Az elégedettség általános megközelítései

Az elégedettség egy pozitív állapot, amely a személyes fejlődéshez és pszichológiai jólléthez segít hozzá.⁷³ Szoros kapcsolatban áll a motivációval, hiszen a szükségletek kielégülése sok esetben együtt jár az elégedettség érzésével. Az általános, elégedettség érzetére irányuló elméletek közül érdemes példaként említeni néhányat, szemléltetve ezzel a jelenségről való gondolkodás alakulását. Maslow (1954) modelljében az elégedettséget a hierarchikusan egymásra épülő szükségletek kielégülése okozza.⁷⁴ Herzberg és munkatársai (1959) kétfaktoros modelljükben az elégedettségről mint tényezőkre bontható komplex jelenségről gondolkodnak. Megállapítják, hogy az elégedetlenség megszüntetése még nem elegendő ahhoz, hogy pozitív érzések alakuljanak ki az egyénben. Úgy vélik, hogy az alapvető feltételeken túlmutató, úgynevezett motivátortényezők teljesülése szükséges ahhoz, hogy elégedettséget érezzünk. Alapvető, vagyis higiénés tényezők például a munkabiztonság, a napi megélhetéshez igazított fizetés és a kedvező fizikai munkakörülmények biztosítása. Motivátoroknak tartják többek közt a kihívást jelentő munkát, a teljesítmény elismerését és a döntésekben való részvétel lehetőségét. Adams (1965)

⁷³ FARAGHER E. B. – CASS M. – COOPER C. L. (2005): The Relationship between Job Satisfaction and Health: A Meta-Analysis. *Occupational and Environmental Medicine*, Vol. 62, No. 2. 105–112. DOI: [10.1136/oem.2002.006734](https://doi.org/10.1136/oem.2002.006734)

⁷⁴ MASLOW, A. H. (1954): *Motivation and Personality*. New York, Harper and Row.

méltányosságelméleti modelljében a személy saját preferenciáin túlmutatva a társas környezet szerepére is felhívja a figyelmet. A társak viszonyítási pontként jelennek meg (referenciaszemélyek), akikhez viszonyítva az egyén az egyenlő bánásmódot és a helyzet igazságosságát értékeli. Azokban az esetekben, amikor a befektetett erőfeszítés és a várt eredmények nem követik a referenciaszemélynél megfigyelt mintát, fellép a méltánytalanság érzése.⁷⁵ Ez feszültséget kelt az egyénben (elégedetlenség), aminek köszönhetően a befektetett erőfeszítések mértéke változik. Méltánytalanság érzése esetében a folyamat minden esetben eltolódik az egyenlőség, vagyis egy pozitívabb állapot felé.⁷⁶

Az elméletek megegyeznek abban, hogy az elégedettséget egy pozitív érzelmi állapotként jelenítik meg. A jelenség kapcsolódik a motivációhoz és az egyén által adaptívnek értékelt viselkedésmintához. Közös vonásnak tekinthető továbbá, hogy a negatív érzés (elégedetlenség) minden esetben együtt jár a nem kívánt állapot megszüntetésére tett kísérletekkel, amely lehet a pszichés működés módosulása, de megmutatkozhat akár olyan, a környezet számára is tapasztalható viselkedéses válaszban, mint kilépés a szervezetből.

⁷⁵ ADAMS, J. S. (1965): Inequity in Social Exchange. In Berkowitz, L. ed.: *Advances in Experimental Social Psychology*. New York, Academic Press. 267–299.

⁷⁶ THIERRY, H. (1998): Motivation and Satisfaction. In DRENTH, P. J. D. – THIERRY, H. – DE WOLFF, C. J. eds.: *Handbook of Work and Organizational Psychology*. 2nd Ed. Hove, Psychology Press Ltd. 253–289.

3.6.2. Az elméletek gyakorlati használhatósága

A napi feladatok vezetése során fontos figyelemmel kísérni az alárendeltek mentális jóllétét. Igazságosan, az egyenlőség elvére törekedve kell felállítani a közös munka kereteit. Az elméletek ismerete mankóul szolgálhat a fiatal parancsnokoknak alárendeltjeik megértéséhez, és alapot adhat egy mindenki számára inspiráló munkakörnyezet kialakításához.

Az elégedettség általános fogalmát a munka világára a munkateljesítmény fokozásának céljából adaptálták.⁷⁷ A fogalmat kezdetben a szervezeti érdekekhez kapcsolták. A 20. század második felére a munkavállaló gazdasági szerepe mellett felértékelődött az egyének által hordozott egyedi tulajdonságok, tapasztalatok összessége. Napjainkban célként továbbra is a teljesítmény növelése jelenik meg, azonban a munkával való elégedettséget a szervezeti tagok (beosztottak) személyes preferenciái és értékei mentén kívánják elérni. Értékként tekintenek a diverzitásra, és kihasználják azokat a tényezőket, amelyek mentén a hatékonyság növelhető. A terület jelentősége a munkával való elégedettség, az elkötelezettség személyre és szervezetre gyakorolt pozitív hatásaiban keresendő. Szervezeti oldalról a magas szintű elégedettség a következő

⁷⁷ Lásd: FISHER, V. E. – HANNA, J. V. (1931): *The Dissatisfied Worker*. New York, Macmillan. HERSEY, R. B. (1932): *Workers' Emotions in Shop and Home: A Study of Individual Workers from the Psychological and Physiological Standpoint*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.

igények teljesüléséhez járul hozzá: a teljesítmény növelése, az erőforrásokkal való takarékoskodás igénye és a szervezeti hatékonyság fokozása. A beosztotti oldalról a munkával való elégedettség támogatja a mentális well-being állapotának megőrzését, ami pozitív hatást gyakorol a reziliencia növekedésére, valamint a szervezet iránti kötődés és magas szintű munkamotiváció kialakulására.

Korábbi hadtörténelmi példák is bizonyítják, hogy az elkötelezettség, a feladattal, a tevékenységgel való elégedettség növelése alkalmas a teljesítmény fokozására, a szervezet iránti kötődés kialakulására és a (mentális) egészség megőrzésére vagy szinten tartására. Az alárendeltjeik erősségeire támaszkodó parancsnokok eredményesebbek a szervezeti célok elérésében, csapatuk kohéziója erősebb, és állományuk bizalmát is könnyebben elnyerik.

3.6.3. *A munkaelégedettség tényezői*

Weiss a munkával való elégedettség elméleteit tartalmuk szerint négy csoportba sorolja: kognitív-megítélés-, társasbefolyásolás-, diszpozicionális és érzelemelméletek. A *kognitív-megítélés-elméletek* a munkával való elégedettség tényezőiként a munkakörnyezet szerveződését alakító hatásokat azonosítják. Ezek közé tartoznak a munkatársak, a juttatások, az előljárók, a karrierlehetőségek. Egyéntől függ azonban, hogy az adott tényezők milyen mértékben hatnak a munkavégzésre. E hatás mértékét és irányát a frissebb kutatásokban a személy – munka – szervezet illeszkedésének (*PJO fit*) vizsgálatával határozzák

meg.⁷⁸ A társas befolyással kapcsolatos elméletek leginkább a társas információfeldolgozás témakörével foglalkoznak.⁷⁹ A hangsúly ez esetben a társas környezet szerepére és a személyes kapcsolatok munkavégzésre gyakorolt hatására helyeződik. Fő ismérve ezen elméleteknek, hogy a munkáról való vélekedések változását a társas kapcsolatokban keresik. A környezeti és társas tényezők mellett a személyiség szerepe is meghatározó. A *diszpozicionális megközelítés* elméleteiben a személyiség és a megélt érzelmek kapcsolatát, valamint a személyiség munkával való elégedettségre gyakorolt hatását vizsgálják. (Lásd például: Judge és munkatársai [1997] CSE-elmélete.⁸⁰) Az *érzelemelméletek* a személyes preferenciák helyett a munkára adott érzelmi válaszreakciók jelentőségét hangsúlyozzák. Az elégedettséget attitűdnek tekintik, és vizsgálják, hogyan lehet viszonylag stabilnak mondható a gyakran változó hangulatok és érzések mellett. (Lásd például: Weiss és Cropanzano [1996] AET-elmélete.⁸¹) A négy

⁷⁸ KRISTOF-BROWN, A. L. – ZIMMERMAN, R. D. – JOHNSON, E. C. (2005): Consequences of Individuals' Fit at Work: A Meta-Analysis of Person–Job, Person–Organization, Person–Group, and Person–Supervisor Fit. *Personnel Psychology*, Vol 58, No. 2. 281–342. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2005.00672.x>

⁷⁹ SALANCIK, G. R. – PFEFFER, J. (1978): A Social Information Processing Approach to Job Attitudes and Task Design. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 23, No. 2. 224–253. DOI: [10.2307/2392563](https://doi.org/10.2307/2392563)

⁸⁰ JUDGE, T. A. – LOCKE, E. A. – DURHAM, C.C. (1997): The Dispositional Causes of Job Satisfaction: A Core Evaluations Approach. *Organizational Behavior*, 19. 151–188.

⁸¹ WEISS, H. M. – CROPANZANO, R. (1996): Affective Events Theory: A Theoretical Discussion of the Structure, Causes and Consequences of Affective Experiences at Work. *Organizational Behavior*, Vol. 18. 1–74.

megközelítés alapján látható, hogy a szervezeti elégedettség tényezői komplexek. Tartalmazzák a külső környezetet, az interperszonális kapcsolatokat, a személyiség jellemzőit. Továbbá minden esetben egy átfogó értékelő ítéleten alapszik, amit az egyén a munkájára vonatkoztat.

A munkaelégedettség tényezői és gyakorlati jelentősége tehát kiemelt jelentőségűek a katonai pályán. A munkaelégedettség növeléséhez figyelembe kell venni a külső környezeti, a társas, a személyiség- és a munkán túli érzelmi tényezőket. Parancsnokként a négy tényező figyelembevétele hozzásegíthet a személyi állományt érintő körültekintő döntések meghozatalához.

3.6.4. A munkaelvárások szerepe az elégedettség növelésében

Amint azt láthattuk, a munkaelégedettség egy igen összetett jelenség. A fenti négy elméletcsoport alapját képező tényezők mellett a 2000-es években újabb lehetséges befolyásoló tényezőt írtak le. Napjaink elméletalkotói rámutattak ugyanis az elméletek egyik alapvető hiányosságára. A fenti szempontrendszer a munkaelégedettségről statikusan gondolkodik, míg az valójában egy időben változó mintázatot követő jelenség. A személy életciklus-változásaival ugyanis egyéni preferenciái is változnak, ami kihat munkához való hozzáállására, a munkáról való vélekedésére. Érdemes tehát a fentiekben ismertetett tényezőket kiegészíteni a munkahiedelmek fogalmával. *Munkahiedelemnek* nevezzük a munkára

vonatkozó gondolataink, prioritásaink, vélekedéseink és elvárásaink összességét, amelyeket identitásunk aktuális állapota és változása alakít. Az identitás állapota meghatározza, mely tényezők teljesülése fontosabb az egyén számára egy adott életszakaszban. Állapota és változása tehát hatással van azokra a tényezőkre, amelyek az adott életszakaszban előtérbe kerülnek, ezzel megváltoztatva a munkahiedelmeket is. Ha pedig ezek a tényezők teljesülnek, az hatással lehet a munkahelyi elégedettségre is.⁸²

Vezetőként figyelembe kell venni, hogy a különböző élethelyzetben lévő beosztottak máshogy motiválhatók. A pályakezdő fiatalok más prioritásokkal rendelkeznek, mint idősebb, tapasztaltabb kollégáik. Tisztként figyelembe kell venni, hogy az alárendelt prioritásaira és munkavégzésére élethelyzete milyen hatást gyakorol, ezzel is segítve a méltányosság érvényesülését.

Gyakorlati tanácsok pályakezdő tiszteknek:

- A teljesítmény fokozásának egyik eszköze a munkaelégedettség növelése. A pozitív attitűd kialakítása mindig kétoldalú folyamat. A parancsnoki munkában is elengedhetetlen figyelmet fordítani az alárendeltek munkához való viszonyának pozitív irányba történő befolyásolására. Saját és alárendelt aleggysége teljesítményének fokozásával

⁸² ILIES, R. – JUDGE, T. A. (2002): Understanding the Dynamic Relationships Among Personality, Mood and Job Satisfaction: A Field Experience Sampling Study. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 89, No. 2. 1119–1139. DOI: [10.1016/S0749-5978\(02\)00018-3](https://doi.org/10.1016/S0749-5978(02)00018-3)

a parancsnok hozzájárul a szervezeti célok megvalósításához, és saját felelősségi körében biztosítja az ütőképes haderő megteremtéséhez szükséges alapot.

- A munkaelégedettség szoros kapcsolatban áll a lojalitással és a szervezeti elköteleződéssel. A parancsnoki munkát megnehezíti, ha az állomány alacsony fokú elköteleződést mutat alegysége/szervezete, a munka vagy parancsnoka iránt. Az elköteleződés hiánya konfliktushelyzeteket generál, ami a morál romlásához vezethet. A munkaelégedettség tehát eszközként használható a lojalitás, így a morál erősítéséhez.
- A munkaelégedettség növelése együtt jár a reziliencia, vagyis az ellenálló képesség növekedésével. A parancsnoki munkát megkönnyíti, ha az alárendelt személyek, alegységek képviselői mind testi, mind szellemi tekintetben egészségesek, ellenállók a munka során megjelenő stresszhatásokkal szemben. Ez növeli az állomány hadrafoghatóságát, továbbá csökkenti az egészségügyi szabadságokkal felmerülő többletköltségeket. Parancsnokként tehát az állomány fizikai felmérése mellett a mentális állapot folyamatos monitorozása elengedhetetlen. Szükség esetén a parancsnoki feladatok részét képezi a mentális jóllétre fordítandó erőforrások mozgósítása, ami azonban a bemutatott hatásmechanizmusok mintájára, ha hosszabb távon is, de minden esetben megtérül.
- A munkaelégedettség növelése azon szükségletek mentén lehetséges, amelyek a beosztottak, munkatársak számára fontosak. Parancsnokként az ütőképes alegységek létrehozása érdekében szükséges az alárendelték igényeinek,

preferenciáinak felmérése és az erőforrások tervezésénél ezen tényezők figyelembevétele. Ehhez a kétirányú kommunikáció és az alárendeltek parancsnok felé érkező folyamatos visszajelzése elengedhetetlen. Bár a fegyveres erő esetében alapvetően parancsuralmi rendszerről beszélünk, a munkaelégedettség növelése egyirányú, felső szintektől lefelé történő kommunikációval nem lehetséges. Abban az esetben ugyanis, amikor nem az alsóbb szinteken megjelenő igényekhez igazítja a parancsnok a használni kívánt eszközöket, az állomány elégedettségi szintje nem javul.

- A munkaelégedettség növelésére rétegzett stratégia kialakítása szükséges. Parancsnokként figyelembe kell venni az alárendeltségbe tartozó személyek életkorát, élethelyzetét és a főbb – gondolkodásukat, személyiségüket – befolyásoló környezeti tényezőket.
- A munkaelégedettség növelésében a munkahiedelmek eszközként való használatát az teszi lehetővé, hogy a személy preferenciáit, vélekedéseit, attitűdjeit a külső környezeti és a társadalmi tényezők is alakítják. A külső környezeti ingerekből fakadó közös élmények, tapasztalatok mentén kialakulnak a korcsoportok közös jellemző vonásai. A közös vonások mentén a korosztályok elkülöníthetők, munkahiedelmek könnyebben meghatározhatóvá válnak. A munkahiedelmek ismerete mentén pedig nagyobb biztonsággal választhatók ki azok az eszközök, alakíthatók ki olyan stratégiák, amelyek a szervezeti célokat éppúgy szolgálják, ahogy a szervezetet alkotó elem, vagyis az ember érdekeit.

3.7. Gyakori jogi kérdések a katonánál, az alegységnél

3.7.1. Kérelem

Minden katona a szolgálati viszonyával kapcsolatos témában, írásos formában, szolgálati úton, a munkáltatói jogkört gyakorlóhoz kérelmet⁸³ terjeszthet elő, aki a kérelem kézhezvételét követő 30 napon belül intézkedni és erről a kérelmezőt 15 napon belül tájékoztatni köteles.

Meghatározott munkáltatói döntések csak az érintett kérelmére történhetnek. Ez esetekben a személyügyi eljárás a kérelem beérkezésének másnapján indul meg. Kizárólag kérelemre történhet honvédelmi szervezetek között azonos vagy alacsonyabb beosztásba való áthelyezés,⁸⁴ más keresőtevékenység előzetes engedélyezése,⁸⁵ tanulmányi támogatás visszafizetésénél fizetési könnyítés (részletfizetés vagy halasztás) vagy visszafizetés alóli mentesítés,⁸⁶ rész-szolgálatteljesítés engedélyezése,⁸⁷ repatriálás⁸⁸ szociális és családi körülményre való tekintettel, éves szabadság kiadása⁸⁹ a külföldi szolgálat ideje alatt, valamint az önkéntes tartalékos katona tényleges szolgálatteljesítésének⁹⁰ halasztása.

⁸³ Hjt. 179. §.

⁸⁴ Hjt. vhr. 39. § (1) bek.

⁸⁵ Hjt. vhr. 75. § (1)–(2) bek.

⁸⁶ Hjt. vhr. 115. §.

⁸⁷ Hjt. vhr. 121. § (2) bek.

⁸⁸ Hjt. vhr. 212. § (1)–(2) bek.

⁸⁹ Hjt. vhr. 223. § (1) bek.

⁹⁰ Hjt. vhr. 251–256. §.

3.7.2. Szolgálati panasz

Az érintett katona a munkáltatói jogkört gyakorló jognyilatkozatával (mulasztásával) – az annak közlésétől számított 30 napon, a meghozatalától számított 1 éves jogvesztő határidőn belül – szemben szolgálati úton a munkáltatói jogkört gyakorlóhoz szolgálati panaszt⁹¹ terjeszthet elő. Ha a munkáltatói jogkört gyakorló a szolgálati panasznak helyt ad, köteles azt 30 napon belül⁹² határozattal elbírálni, és az érintettet írásban értesíteni. Ha a panaszt megalapozatlannak tartja, és ezért nem ad helyt neki, köteles azt a kézhezvételtől számított 30 napon belül az ügy összes iratával és az indokolással együtt felterjeszteni a szolgálati panasz elbírálására jogosult munkáltatói jogkör gyakorlójához, és erről az állomány tagját írásban értesíteni. A munkáltatói jogkör gyakorlója hiánypótlást rendel el, ha a panasz elbírálásához olyan adat szükséges, amely nem áll a Magyar Honvédség rendelkezésére. A hiánypótlásra 15 nap, indokolt esetben újabb 15 nap áll rendelkezésre, amely az elbírálási határidőbe nem számít bele. Ha a hiánypótlásra kitűzött határidő eredménytelenül telik el, a panaszt el kell utasítani. A panasz jogerős elbírálásig – törvény eltérő rendelkezését kivéve – a megtámadott határozat nem hajtható végre. A panaszjog nem korlátozható, és a katonát a panasz megalapozatlansága miatt – szándékos fegyelemsértés, szabálysértés és bűncselekmény esetét kivéve – hátrány nem érheti.

⁹¹ Hjt. 180. §.

⁹² Az elbírálási határidő indokolt esetben egy alkalommal 30 nappal meg is hosszabbítható.

Ha a sérelmezett jognyilatkozattal összefüggésben a szolgálati panaszhoz vagy a fellebbezéshez való jogát kimerítette, vagy a sérelmezett jognyilatkozattal kapcsolatban szolgálati panaszát vagy fellebbezését az arra megszabott határidőn belül nem bírálták el, a sérelmezett munkáltatói döntést a miniszter hozta, vagy a Magyar Honvédség által kibocsátott fizetési felszólítást sérelmesnek tartja, az érintett 30 napos jogvesztő határidőn belül keresettel⁹³ közvetlenül bírósághoz fordulhat. A kereset benyújtását és visszavonását a saját honvédségi szervezet⁹⁴ ellen a munkáltatói jogkör gyakorlójának haladéktalanul jelenteni szükséges.

3.7.3. Fegyelmi eljárás megindítása

A fegyelmi eljárás megindítására akkor kerülhet sor, ha a katona szolgálati viszonyból eredő kötelezettségét szándékosan vagy gondatlanul megszegi.⁹⁵ Ez történhet köteleességszegő magatartással és mulasztással, valamint jogellenes állapot fenntartásával.

A fegyelemsértés gyanúja esetén *négy feltételt* szükséges megvizsgálni. A fegyelmi eljárás megindítása előtt legelőször ki kell zárni, hogy a katona parancsra hajtotta végre a cselekményt,

⁹³ Hjt. 145. § (1) bek.

⁹⁴ A per alpereseként – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – azt a honvédségi szervezetet kell megjelölni, amelyben az állomány keresetet előterjesztő tagja a jogvita alapját képező döntés vagy mulasztás időpontjában szolgálatát teljesítette.

⁹⁵ Hjt. 145. § (1) bek.

és nem tudta, hogy ezzel fegyelemsértést valósít meg, vagy tudta ugyan, és ezt a parancsot adónak jelentette is. Másodszor vizsgálni szükséges még az eljárás megindítása előtt, hogy kóros elmeállapot, kényszer, fenyegetés, tévedés (szubjektív büntethetőséget kizáró okok), jogos védelem vagy törvény engedélye (objektív büntethetőséget kizáró okok) fennállt-e a cselekmény elkövetésekor. Ezen esetekben ugyanis a katona nem fenyíthető meg. Harmadszor vizsgálni szükséges, hogy kötelezettségszegés kimerít-e bármilyen bűncselekményi kategóriát, mert ez esetben bűncselekmény miatt az illetékes ügyészség köteles eljárni. Sok esetben ez a bizonyítási eljárás folyamán válik egyértelművé. Ilyen esetben az állományilletékes parancsnok feljelentést tesz, és az ügy minden iratát felterjeszti az ügyésznek. És végül megvizsgálandó még, hogy a fegyelemsértés egy éven túl történt-e, vagy az arról való tudomásszerzés óta 30 nap eltelt-e,⁹⁶ mert fegyelmi eljárás ez esetekben sem indítható (elévülés). A fegyelmi jogkört gyakorló jogosult úgynevezett előzetes vizsgálatot⁹⁷ is elrendelni a kötelezettségszegést alátámasztó vagy kizáró körülmények tisztázása érdekében, ha a kötelezettségszegésre utaló adatok a fegyelemsértés alapos gyanújának megállapításához vagy kizárásához nem elegendők. Az előzetes vizsgálat időtartama legfeljebb 30 nap lehet.

⁹⁶ Hjt. 146. (2)–(3) bek.

⁹⁷ Hjt. vhr. 134. §.

3.7.4. Fegyelmi eljárás lefolytatása

Ha a fegyelemsértés egyszerű megítélésű, kisebb tárgyi súlyú, valamint az eljárás alá vont katona írásban beismerte az elkövetést, valamint lemondott az eljárásról, a fegyelemsértés úgynevezett *egyszerűsített eljárásban* is elbírálható, de szigorú megrovásnál súlyosabb fenytetés nem szabható ki. Az egyszerűsített eljárás elrendelésére és lefolytatására a kötelékben lévő *zászlóalj parancsnoka*⁹⁸ is jogosult az állomány szolgálati alárendeltségébe tartozó, legénységi vagy altiszti állománycsoportba tartozó tagja esetén. Külön törvényben meghatározott esetekben *katonai vétség*⁹⁹ vagy szolgálati kötelemekkel összefüggő *szabálysértés* (például szolgálati feladat ellátása során a KRESZ megsértése) esetén szintén fegyelmi eljárásnak van helye.

A fegyelmi eljárás első szakasza a *fegyelmi vizsgálat*, amelyet a *személyes meghallgatás* követ. A fegyelmi jogkört gyakorló állományilletékes parancsnok elrendelő határozatával indul, amelyet az eljárás alá vont részére kézbesíteni szükséges. A határozat tartalmazza az eljárás alá vont adatait, jogait, a pontos jogszabályt, közjogi szervezetszabályozó eszközt vagy belső rendelkezést, amelynek megsértésével alaposan gyanúsítható, eljárás elrendelésének alapjául szolgáló tényeket–körülményeket, a vizsgálot vagy bonyolult esetben

⁹⁸ Hjt. vhr. 129. § (1) bek.

⁹⁹ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 710. § (1) bek. alapján az ügyészség a feljelentést elutasítja vagy az eljárást megszünteti, és az ügyiratokat a fegyelmi jogkör gyakorlójának megküldi, ha a katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytetéssel is elérhető.

vizsgálóbizottságot,¹⁰⁰ valamint a vizsgálat határidejét. A vizsgáló az eljárás alá vonttal legalább azonos rendfokozatot visel, vagy beosztásából adódó feladata¹⁰¹ fegyelmi ügyekben eljárnia.

A vizsgáló meghallgatja az eljárás alá vontat és a tanúkat, helyszíni szemlét végez, okiratokat és tárgyi bizonyítékokat szerez be. A vizsgáló a fegyelmi eljárás valamennyi eljárási cselekményét jegyzőkönyvbe veszi, és 30 napon belül¹⁰² összefoglaló jelentésbe foglalja a fegyelmi eljárás ténymegállapításait, valamint javaslatot tesz annak lezárására.

3.7.5. Fegyelmi eljárás lezárása

Ha a fegyelmi jogkört gyakorló parancsnok szerint eljárási szabálysértés történt, vagy az ügyet a vizsgáló nem derítette fel, jogosult úgynevezett *kiegészítő eljárást* elrendelni. Amennyiben erre nem kerül sor, személyes meghallgatást tűz ki, ahol az eljárás alá vontat meghallgatja. Ezt követő 5 napon belül dönt, azaz indokolt határozattal elbírálja az ügyet. A *fegyelmi határozat* tartalmazza a megsértett szabályzót, a fenytést és annak végrehajtásának és kihirdetésének körülményeit, a jogorvoslati lehetőséget, a fegyelemsértés idejét, módját, körülményeit, a *súlyosító* (szándékos, ittas vagy csoportos elkövetés, vezetői beosztás, előző fenytés hatálya

¹⁰⁰ Hjt. vhr. 136. §.

¹⁰¹ Jogi (fő)tiszt, jogi igazgatási főnök, jogtanácsos, fegyelmi tiszt.

¹⁰² Indokolt határozattal az eljárás plusz 30 nappal meghosszabbítható, illetve felfüggeszthető.

alatt áll stb.) és *enyhítő* (példamutató magatartás, fenyítetlen volt, beismerés, következmények elhárítása vagy enyhítése stb.) *körülményeket*, valamint a jogszabályi felhatalmazást, amelyen a határozat alapszik. A fenyítés kiszabásánál a körülmények mellett figyelemmel kell lenni a *fenyítés céljára* is, amely egyrészt a szolgálati rend, valamint fegyelem védelme, másrészt a fenyített nevelése, újabb fegyelemsértéstől visszatartása (speciális prevenció), harmadrészt a lehetséges fegyelemsértőknek fenyítéssel való fenyegetéssel és fenyítés alkalmazásával való elrettentése (generális prevenció).

Az előbbiekre és a *fokozatosság elvére*, valamint a *cselekmény tárgyi súlyára* tekintettel az alábbi fenyítések¹⁰³ alkalmazhatók:

- a) feddés – kisebb tárgyi súlyú cselekmények esetén;
- b) megrovás – nagyobb tárgyi súlyú cselekmények esetén vagy ismételt kisebb fegyelemsértés esetén;
- c) szigorú megrovás – jelentős tárgyi súlyú cselekmények esetén vagy ismételt nagyobb fegyelemsértés esetén;
- d) beosztási illetmény csökkentése legfeljebb 20%-kal 1 évre;
- e) kötelező várakozási idő meghosszabbítása 6–24 hónapig;
- f) szolgálati viszony megszüntetése (akár rendfokozat megőrzése mellett);
- g) lefokozás.

A fenyítés hatálya alatt a fenyített katona nem léptethető elő, magasabb beosztásba nem nevezhető ki, elismerésben

¹⁰³ Hjt. 147. §.

nem részesíthető, külföldre vezénylése megszüntethető, nem vezényelhető (joghátrányok).

A fegyelmi eljárás természetesen zárulhat *fenyítés nélkül* is, valamint rendkívül csekély súlyú fegyelemsértés esetén külön eljárás nélkül az eljárás alá vont határozatban is figyelmeztethető. A *figyelmeztetés* viszont nem minősül fenyítésnek.

3.7.6. Méltatlansági eljárás

A méltatlansági eljárás célja a Magyar Honvédség működéséhez szükséges *közbizalom* fenntartása. Ennek megfelelően szolgálatra méltatlan az a katona, aki jogerősen végrehajtandó vagy felfüggesztett szabadságvesztésre¹⁰⁴ ítélt, valamint aki magatartásával a honvédelmi szervezetek iránti közbizalom fenntartását súlyosan veszélyezteti, és emiatt nem várható el, hogy a honvédelmi szervezetek a szolgálati viszonyát fenntartsák.

A méltatlansági eljárásra bizonyos eltérésekkel a fegyelmi eljárásra vonatkozó rendelkezéseket¹⁰⁵ kell alkalmazni. A méltatlansági jogkört gyakorló¹⁰⁶ (fő)tiszt, zászlós és altiszt esetében a Magyar Honvédség parancsnoka, illetve tiszt és közkatona esetében az állományilletékes parancsnok. Az eljárás két szakaszból,¹⁰⁷ azaz méltatlansági vizsgálatból és méltatlansági bizottsági eljárásból áll.

¹⁰⁴ Hjt. 162. § (1) bek.

¹⁰⁵ Hjt. 163. § (1) bek.

¹⁰⁶ Hjt. vhr. 1. számú melléklet 8. pontja.

¹⁰⁷ Hjt. vhr. 156. § (1) bek.

A méltatlansági vizsgálatot 30 napon belül a jogi és igazgatási szolgálat tagja végzi el, amelynek eredményeként a méltatlansági bizottság dönt tisztességes és közkatonára esetében, illetve döntést javasol és azt előkészíti (fő)tiszt, zászlós és altiszt esetében a munkáltatói jogkört gyakorlója részére. A döntés kizárólag a méltatlanság kimondása és ezzel együtt a szolgálati viszony megszűnése vagy a méltatlansági eljárás megszüntetése lehet. A méltatlanságot megállapító határozat ellen fellebbezés nyújtható be, de annak a szolgálati viszony megszűnésére nincs halasztó hatálya.

3.7.7. Kártérítési eljárás

A katona a *szolgálati viszonyából eredő kötelezettségének megszegésével okozott kárért* kártérítési felelősséggel tartozik, amennyiben nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Ennek fennállását, a kár bekövetkeztét és mértékét, valamint az okozati összefüggést a Magyar Honvédségnek kell bizonyítania.¹⁰⁸

A kártérítési felelősséget az állományilletékes parancsnok¹⁰⁹ kártérítési eljárásban¹¹⁰ vagy egyszerűsített eljárásban kötelezően állapítja meg, ha a károkozó a kár okozását, a kártérítés

¹⁰⁸ Hjt. 164. § (1)–(2) bek.

¹⁰⁹ Táborszolgák esetében az MHPK.

¹¹⁰ Jelenleg hatályos a kártérítési felelősségről, valamint egyes meg nem térülő károk leírásának és törlesztésének szabályairól szóló 10/2013. (VIII. 12.) HM rendelet.

jogalapját és mértékét elismeri, és a kár nem haladja meg az honvédelmi illetményalap¹¹¹ összegének háromszorosát.

A kártérítési eljárást az állományilletékes parancsnok *határozattal* rendeli el. A határozatban a tényállás megállapítására vizsgálót (általában a jogi és igazgatási állomány tagját) vagy bizonyos körülmények és kárérték esetén vizsgálóbizottságot jelöl ki. A kéreljében a katonát meg kell hallgatni. A lefolytatott bizonyítási eljárásról *jegyzőkönyvet* kell felvenni. A vizsgálat eredményéről a jegyzőkönyvet, illetve az összefoglaló jelentést az ügy összes iratával egyetemben a parancsnok részére fel kell terjeszteni. A kéreljésre annak elrendelésétől a döntésig 60 nap áll rendelkezésre, amely indokolt esetben (a károkozással összefüggésben büntetőügy folyik) *felfüggeszhető*, illetve *felfüggeszhető* (károkozó betegsége, távolléte, szakértő igénybevétele, más hatóság megkeresése).

3.7.8. Kártérítési határozat

A kártérítési eljárás határozattal zárul, amely ellen *fellebbezés* nyújtható be. A fellebbezést az ügy irataival együtt a fellebbezésre nyitva álló határidő lejártát követő 8 napon belül fel kell terjeszteni a határozatot hozó állományilletékes parancsnok előljáró parancsnokához, kivéve, ha a határozatot hozó parancsnok a fellebbezésnek megfelelően módosítja, kijavítja vagy kiegészíti a megtámadott határozatot.

¹¹¹ 2020. évben 44 600 Ft.

A *kártérítés mértéke* legfeljebb 2 havi, vezető esetén 4 havi alapilletmény lehet.¹¹² Bizonyos minősítő körülmények (honvédségi gazdálkodásra, személyügyi tevékenységre, az illetménybesorolásra, anyagi-technikai eszközök kezelésére vonatkozó szabályok megsértése, ellenőrzési kötelezettsége elmulasztása, hatósági jogkör gyakorlása során a jogszabályok megsértése) esetén még 2 havi illetménnyel emelkedik a kárösszeg felső határa. A károkozó vétkességére tekintet nélkül a teljes kárt köteles megtéríteni a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány esetén, amelyeket állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel.¹¹³

Ugyanígy a teljes kárt köteles megtéríteni a kezelésre szabályosan átadott és átvett anyagban ismeretlen okból keletkezett, a természetes mennyiségi csökkenéssel és kezeléssel járó veszteséget meghaladó hiányt (*leltárhiány*). Vétkességre tekintet nélkül felel a károkozó a leltárhiányért, akinek munkaköri kötelezettsége a leltárkészlet kezelése, munkaköri leírása tartalmazza a leltárhiányért való felelősség megnevezését és mértékét, valamint a leltári készletnek azt a körét, amelyért felelősséggel tartozik, a leltári készletet szabályszerűen átadták-átvették, és a leltárhiányt szabályos leltárfelvétel során állapítják meg. Ugyanígy teljes hiányért felel a katona, ha nem munkaköri kötelezettsége a leltárkészlet kezelése, de a leltári készletet a leltárfelelősségi megállapodás tartalmazza, szabályos volt az átadás-átvétel és a leltárfelvétel.¹¹⁴

¹¹² Hjt. 165. § (1) bek.

¹¹³ Hjt. 166. § (1) bek.

¹¹⁴ Hjt. 171. §

Ha a kárt többen okozták, vétkességük, ha ez nem állapítható meg, közrehatásuk, ha a közrehatás mértéke sem állapítható meg, egyenlő arányban felelnek a kárért. Ha a kárt szándékosan okozták, a károkozók felelőssége egyetemleges.¹¹⁵

A kiszabott, de be nem hajtható *kárösszeget törölni* szükséges.

Megszüntetett kéreljárás, ismeretlen károkozó esetén a teljes kárösszeget, valamint a tényleges és kiszabott kárösszeg különbözetét *leírással kell rendezni* (meg nem térülő károk). Ha a kárügyben a vonatkozó szabályok rendelkezéseit és elveit helyesen alkalmazták, akkor a leírási jogkör gyakorlója (jelenleg az önálló század-, zászlóalj-, osztály-, ezredparancsnok és az azzal azonos szintű parancsnok, vezető 1 millió Ft értékhatárig, dandárparancsnok 2,5 millió Ft értékhatárig) a meg nem térülő kárt köteles leírni és a leírási tanúsítványt kiadni.

3.7.9. A honvédelmi szervezet kártérítési felelőssége

A honvédelmi szervezettel szembeni kárigényét érvényesítheti a károsult katona és az őt ért kár miatt közeli hozzátartozója vagy élettársa is.¹¹⁶ A károsultnak kell bizonyítania a kár bekövetkezését, mértékét, továbbá azt, hogy az szolgálati viszonytal összefüggésben – különösen a honvédség feladatainak ellátásával összefüggő magatartásból, a használt anyag, felszerelés, berendezés és energia tulajdonságából, állapotából, mozgásából és működéséből eredő okok miatt – kelet-

¹¹⁵ Hjt. 167. § és Ptk. 6:524. § (1) bek.

¹¹⁶ Hjt. 172. § (4) bek.

kezett. A Magyar Honvédség felel a szolgálat teljesítésével összefüggésben keletkezett vagy a szolgálat sajátosságaival összefüggésben súlyosbodott betegségekből, szolgálatteljesítéssel összefüggő balesetből és általában a károsult által a szolgálati helyre bevitt tárgyaiban, dolgaiban bekövetkezett károkért. A munkáltatói jogkört gyakorló a károkozásról való tudomásszerzéstől számított 15 napon belül köteles a károsultat felhívni kárigényének előterjesztésére, és a kárigény bejelentésétől számított 15 napon belül írásban tájékoztatást nyújtani a károsultnak az eljáró honvédségi szervezetről és az eljárás módjáról. Az elsőfokú kártérítési határozatot a kárigény benyújtásától számított 60 napig kell meghozni.¹¹⁷

3.8. Szolgálat multikulturális térben

Magyarország NATO-ba történő belépése (1999) jelentős fordulópontot hozott a Magyar Honvédség életében. A korábbtól eltérő összetételű nemzetközi törzsekben való szolgálat során a NATO új stratégiája és biztonságpolitikai elvei miatt a magyar katonák egyre több esetben kerültek multikulturális térbe. Sőt, a békefenntartói műveletekben távoli kultúrák katonáival, állampolgáraival kerültek kapcsolatba. Több – jellegében is eltérő – nemzetközi szervezet (EBESZ, ENSZ, EU, NATO, MFO stb.) felkérésére szolgálnak/szolgáltak a magyar katonák különböző összetételű nemzetközi kontingens részeként Cipruson, Irakban,

¹¹⁷ Hjt. 177. § (1) bek.

Koszovóban, Afganisztánban, Grúziában, a Sínai-félszigeten, Afrikában. Az e műveleti területeken történő helytállás egyik megkerülhetetlen eleme a fogadó ország kultúrájának, vallási-erkölcsi szokásrendszerének, történeti háttérének, érintkezési és kommunikációs szokásainak minél pontosabb ismerete.

A kultúrák közötti kommunikáció elsősorban a személyközi érintkezésben, az interperszonális kommunikáció keretein belül működik. Éppen ezért nemcsak a nyelv, a verbalitás, hanem a gesztusnyelv is a viszonylag tág nonverbális kommunikációs eszköztár, az öltözködés, viselkedés, sőt még a személyes távolság is meghatározó. Nagy szerepe van az eltérő viselkedéskultúrának, a sajátos gondolkodásmódnak, munkakultúrának, a különböző vallási szokásoknak, egyéb rítusrendszereknek, amelyek meghatározzák a napok menetét, magát az életformát.

A multikulturális környezetben, a közös feladatok végrehajtásában, a mindennapi együttélés különböző szituációiban a megértés alapja: a nyelv. A verbális kommunikáció megértési nehézségei sok esetben érzékelhetők azonos nemzethez tartozók esetében is, hiszen sok esetben kérdezzük rá egy beszélgetés során egymás mondandójára a „ha jól értettem”, „nem teljesen értem” kifejezésekkel. Sok esetben törzsekben és missziókban úgy dolgoznak, találkoznak a felek, hogy egyik fél sem az anyanyelvét használja (a leggyakoribb közvetítő nyelv az angol). Mindez jelentősen eltérő kulturális háttérrel rendelkezők esetében még hatványozottabban jelentkezhethet. Főleg, ha nem egyértelmű a fogadtatás sem, a békefenntartás, béketeremtés különböző katonai akcióinál külön figyelmet kell fordítani a hangsúly, a hangerő, a hanglejtés, a kiejtés

különbözőségeiből adódó félreértési lehetőségekre. Az értelmi, érzelmi információátvitel egyik fontos eleme a nyelv, de nem az egyetlen, hiszen a pontos szó- és nyelvtani ismeretek mellett nem lehet figyelmen kívül hagyni a hozott, saját nyelv eltérő logikáját, annak a társadalomnak a sajátos szemléletét, gondolkodásmódját, amelyben az egyén szocializálódott.

Egy multikulturális együttműködésnél figyelembe kell venni, hogy milyenek az adott ország hagyományai, milyen az egyénnek a hatalomhoz való viszonya, cselekvési autonómiája, milyen egy adott társadalomban a kialakult szakmai hierarchia. Mivel egy adott közösség kultúrája, szokásai, értékrendje nehezen változtatható meg, ezért a másik félhez történő alkalmazkodás, kulturális sajátosságainak ismerete elkerülhetetlen ahhoz, hogy a közös munka minél zökkenőmentesebb legyen, s az együttélés minél kevesebb konfliktussal járjon. A multikulturális környezetben történő kommunikáció lényegét tekintve személyközi, a nyelv hiányos ismeretében is működik, mégpedig a nonverbális kommunikáció segítségével, „kézzel-lábbal”, gesztusokkal, mimikával, testbeszéddel. De tudnunk kell, hogy ezzel óvatosan kell bánni!

A mosoly, a fejbólintás, a testtartás, a fizikai közelség, távolságtartás vagy akár egy kézfogás nem mindenütt jelenti ugyanazt, mint amit megszoktunk a saját kulturális közegünkben. Idegen területen, eltérő kulturális környezetben komoly problémák fakadhatnak a nonverbális kommunikációs szokások, eltérő beidegződések kódrendszerének hiányos ismeretéből. Ilyen például a bolgároknál a fejbólintás, ami nem az igent, hanem a nemet jelenti, vagy az angolszász kultúrában a kifelé fordított tenyérrel megformált V betű,

ami a győzelemre utal, de fordított esetben durva sértést jelent. A különböző jelrendszereken kívül a kommunikáció során óriási jelentősége van a szemkontaktusnak: a nyugati kultúrákban teljesen elfogadott, sőt elvárt beszélgetés során egyenesen a másik szemébe nézni, ami az őszinteséget, a nyíltságot jelenti, míg a távol-keleti kultúrákban kifejezetten kerülni kell a közvetlen szemkontaktust, mert azt illetlennek, kihívónak tartják.

A magyar katonák a polgári-katonai együttműködés területén, a különböző külföldi szolgálatoknál az ismertebb európain kívül leggyakrabban az arab és az amerikai kommunikációs szokásokkal, viselkedési kultúrával találkozhatnak munkájuk során. Éppen ezért a két végletnek tekinthető térség kommunikációs és viselkedéskultúrájának a bemutatása a legkézenfekvőbb.

Elsőként az iszlám vallást gyakorló népcsoportok, az arabok és az afgánok viselkedéskultúráját, szokásait érdemes közelebbről megismerni. Kiemelendő, hogy az iszlám nem csupán vallás, egyben nagyon fontos társadalomirányító, kohéziós és integráló tényező is; olyan komplex rendszer, amely a társadalmi lét szinte minden területét átfogja és szabályozza (etikai normarendszer, gazdasági-társadalmi jogrendszer, a mindennapi viselkedést befolyásoló s rögzítő „magatartási kódex”). Az arab társadalmakban – az európaiktól eltérően – a hagyományoknak erősebb szerepük és erejük van. Az iszlám kultúra értékrendjében prioritást élvez a vallás, a család, a rokoni és személyes kapcsolatok, a morális tényezők más jellegűek, mint a nálunk megszokottak. Például a nők

szerepét, férfiakkal való kapcsolatát meghatározó mértékben az iszlám előírásai szabják meg.

Az iszlám vallást gyakorló különböző térségekben a következő magatartási szabályokat feltétlenül célszerű betartani:

- A beszélgetőpartnertől nem szabad harminc centiméternél távolabb állni, ami jelentősen eltér a nyugati kultúrákban megszokottól.
- Ha beszélgetés, személyes kontaktus során kávéval vagy teával kínálnak, akkor a vendéglátást sosem szabad visszautasítani. Három csészénél többet nem illik elfogadni, s finoman a csésze megrázásával kell jelezni, hogy többet nem kérünk.
- Kézfogás alkalmával sosem szabad a bal kezet nyújtani, mivel azt tisztátalannak tartják, s nagy tiszteletlenségnek minősül.
- Kerülni kell a vitát provokáló témákat, például a vallási kérdéseket.
- Ha bármilyen kérdést feltesznek, nem szabad se igennel, se nemmel válaszolni, a legjobb felelet: „Meglátom, mit tehetek az ügyben.”
- Nem ajánlott a keresztény szimbólumok nyílt viselése az iszlám kultúrkörben.
- Beleegyezés nélkül nem szabad senkit fotózni vagy filmezni.
- A helyi lakossággal való kapcsolatfelvétel során különösen figyelni kell az életkor tiszteletére, a nőkhöz való viszonyra.

- A férfiak jelenlétében tilos a nőkkel való szemkontaktus, a kézfogást, a test bármilyen érintését, bármilyen közeledést, a kétértelmű helyzeteket szigorúan kerülni kell. A nyugati udvariassági szokásoktól teljesen eltérően nem kell előreengedni a nőket az ajtón, ők mindig a férfi kíséret követik, még az utcán is.
- A különböző munkakapcsolatok kialakításánál az érdemi kapcsolatfelvétel előtt szükséges egy jó, személyes kapcsolat létrehozása. A komolyabb tárgyalásokat mindig megelőzi egy felvezető beszélgetés, közös teázás, s ha lehet, akkor többszöri találkozás.
- Tiszteletben kell tartani a ramadán böjti hónap viselkedési szokásait. Ebben az időszakban még az idegeneknek is ajánlott nyilvános helyeken tartózkodni az evéstől, ivástól, alkohol fogyasztásától. A tilalom napkeltétől napnyugtáig tart, s ebben az időszakban nem szabad még cigarettát sem kínálni a böjtöt tartóknak. Kerülni kell a zajjal járó tevékenységeket is.
- A kutyát tisztátalan állatnak tartják, s ha megérinti a ruhájukat, nem kell csodálkozni azon, hogy azt hétszer kimossák, mielőtt újra felvennék.

Az arab és részben az európai angolszász kultúrától eltér az Egyesült Államoké. Történelmük központi eleme az önállóság, a függetlenség megteremtése, a szabadságra való törekvés, az európaiától (feudális kötöttségek) eltérő rendszer kialakítása, ami jelentősen meghatározta a társadalom szövetének kialakulását is. Fogyasztói társadalma, magas

vásárlóereje, technikai fejlettsége, versenyképes piaca nem véletlenül tette a világ vezető nagyhatalmává. Mindezekből következik az amerikai társadalom erkölcsi és kulturális normáinak sajátossága, az a gondolkodásmód, amely befolyásolja a viselkedési kultúránkat, kommunikációs szokásait. Az amerikai felfogás szerint nem az örökölt társadalmi rang, a hierarchikus társadalmi berendezkedés az elfogadható, hanem a munkával kiérdemelt pozíció. Az egyén helyét a társadalomban elsősorban a jövedelem, az anyagi javak, a foglalkozáson belül elért státusz és az üzleti sikerek határozzák meg. Természetesen nálunk, Közép-Európában is egyre több a hasonlóság a „Nyugattal”, de fontos tudnunk, hogy több területen mások a hangsúlyok.

Az amerikaiak viselkedési és kommunikációs szokásai a következők:

- Individualista társadalom lévén feltétel nélkül tisztelik az egyén szabadságát, döntéseit, a teljesítmény hatékonyságát.
- Szigorúan elhatárolják egymástól a munkát, a szórakozást, a személyes gondjaikat.
- A mindennapi életben a társasági kapcsolatokat a kötetlen légkör, a baráti hangulat, a közvetlenség jellemzi.
- Szeretik az őszinte, nyílt, egyenes kommunikációt, nem szeretik a kertelést, köntörfalazást.
- Nem szeretik a megvárakoztatást, nagy jelentőséget tulajdonítanak az időbeosztásnak, a tervezésnek, ütemezésnek. A pontosságot tisztelik, másoktól is elvárják. Egyszerre csak egy dologgal foglalkoznak.

- A térközsabályozás esetükben is hasonló az európai normákhoz, az intim és személyes távolság ugyanúgy 0,5–1,2 méter között mozog náluk is.
- Az érintés bizonyos mértékig tabunak számít, nyilvános helyeken megpróbálnak nem hozzáérni a többiekhez, nem ölelkeznek nyilvánosan.
- A szemkontaktus felvétele egy beszélgetés során bizalomébresztő, az őszinteséget, a nyíltságot hivatott szimbolizálni.
- Az állandó mosoly is az egyik jellemzőjük, ami a jólétet, a derűt jelenti, de jól jelzi a fitt, fiatalos, munkára, üzletre kész állapotot is.
- Baráti összejöveteleken nem fognak kezet, csak hivatalos tárgyalás során. Mindig a házigazda nyújtja a kezét, függetlenül attól, hogy az illető nő vagy férfi. A névre szóló köszöntést fontosnak tartják, a keresztnév használata a közvetlenség, egymás elfogadásának a jele. A bemutatkozást névjegykártyacsere követi.
- Testtartásukban két véglet figyelhető meg: vagy feszültek, elmerülnek a munkában, vagy teljesen elengedik magukat, lazítanak, kikapcsolódnak. A munka során a másik félre teljes mértékben összpontosítanak, de baráti körben vagy lazább hivatali közegben gyakran felteszik a lábukat az asztalra, ami az európai szokásoktól merőben eltér, udvariatlanságnak minősül. Elfogadása, tolerálása más kultúrkörből érkező számára nagyon nehéz.
- Szigorúan tilos személyes kérdéseket firtatni, ezt udvariatlanságnak tekintik.

- Szeretnek mindent írásban rögzíteni, egy telefonbeszélgetést gyakran levél követ, amelyben a szóbeli megállapodás rögzítése, értékelése szerepel.
- Tárgyalási stílusukra nem jellemző az alkudozás: vagy elfogadják az árajánlatot, vagy tudatják véleményüket annak túlzott mértékéről, s nem kötnek üzletet.

Mindezek alapján hangsúlyozni kell, hogy eredményes munkánk érdekében ismerni és tisztelni kell a partnerek történelmi és kulturális jellemzőit, szokásait. A nemzetközi közegben való szolgálat megkezdése előtt a felkészülés fontos része a kultúráközvetítő kommunikációs sajátosságok megismerése is.

Ajánlott irodalom

FALKNÉ BÁNÓ Klára (2001): *Kultúráközi kommunikáció*. Budapest, Püski Kiadó.

FEISCHMIDT Margit (1997): *Multikulturalizmus*. Budapest, Osiris Kiadó.

VINCZE Lajos szerk. (2004): *Kommunikációkultúra*. Budapest, ZMNE.

3.9. Hogyan kezeljük a médiát a gyakorlatban?

Mind az írott, mind pedig az elektronikus sajtó felfokozott versenyhelyzetben él Magyarországon. E kis méretű piacon sok sajtóorgánus igyekszik megélni. Az országos megjelenésű lapok, televíziók és rádiók ma már egy alig, vagy egyáltalán nem növekedő reklámpiacon harcolnak egymással.

Ez a helyzet a médiát is arra kényszeríti, hogy fusson a hallgatók, illetve a nézők után.

Ebben a felfokozott versenyhelyzetben kell a Honvédelmi Minisztériumnak és a Magyar Honvédségnek is helytállnia úgy, hogy a szervezeti kommunikáció a honvédelmi ágazat céljainak megvalósítását segítse, a stratégiai célok és programok szerint tudatosan tervezett információ- és értékközvetítő tevékenység legyen.

2019. január elsejétől megtörtént a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség különválása, létrejött a Magyar Honvédség Parancsnoksága. Ezzel egyértelműen elkülönült az irányítás és a vezetés. A minisztérium tisztán központi államigazgatási szervként működik, a miniszter gyakorolja az irányítást a Magyar Honvédség felett. Ez a kommunikációs szakterületre leképezve: A HM sajtófőnöke és az általa közvetlenül irányított Sajtó és Katonai Kommunikációs Osztály szakmailag irányítja az MHP PKI Társadalmi Nyilvánossági Osztályt. Az MHP Társadalmi Nyilvánossági Osztály pedig vezeti a szakmai alárendeltségébe tartozó szervezetek kommunikációs tisztjeit.

A Magyar Honvédség kommunikációs tevékenysége éppen ezért integráltan (a külső és belső kommunikáció egységére épülve) interaktívan (kétirányú információáramlás segítségével) és ellenőrzötten (a vonatkozó szabályozók betartásával) valósul meg.

A média kezelésének képessége ma már nem csak civil, hanem alapvető katonai feladat. Az a szervezet, amelyik nem „látszik”, nincs. Arra a szervezetre, amelynek a tevékenységét a közvélemény nem látja, nem biztos, hogy szükség van!

Éppen ezért a média egy lehetőség a szervezet üzeneteinek, tevékenységének közvetítésére a nézők, olvasók vagy a hallgatók számára. Egy eszköz, amelyet meg kell tanulni kezelni.

3.9.1. A HM/MH kommunikációs szakmai irányítása

A Honvédelmi Minisztérium sajtófőnöke a honvédelmi miniszter alárendeltségében tevékenykedik.

A HM Sajtófőnöke:

- szakmailag vezeti a HM Sajtó Osztályt és a HM Katonai Kommunikációs Osztályt,
- szakmailag közvetlenül irányítja a Hadtörténeti Intézet és Múzeum kommunikációs tisztségét és a HM Zrínyi Médiaát.
- szakmailag irányítja a MHP PKI TNYO-t (MHP Parancsnoki Iroda, Társadalmi Nyilvánossági Osztály), és az MHP PKI TNYO-n keresztül – indokolt esetben közvetlenül, az MHP PKI TNYO tájékoztatása mellett – az MHP alárendeltségébe tartozó kommunikációs feladatokat ellátó szakembereket.

3.9.2. Mit kell tudnunk a médiáról és szereplőiről?

A média a tömegközlelési eszközök összefoglaló elnevezése. Szereplői az újságírók, riporterek, műsorvezetők, szerkesztők, operatőrök és háttérmunkatársak.

<i>Mit akar a sajtó?</i>	<i>Mit akar a magyar honvédség?</i>
Ami megjelenik, az legyen érdekes, figyelemfelhívó, a közönséget vonzó téma.	Ami megjelenik, legyen hiteles, és a szervezet számára pozitív és hasznos.

A két elképzelés nem mindig esik egybe, ezért minden körülmények között óvatosan kell kezelnünk a sajtót!

Mit kell tudnunk a sajtó munkatársairól:

- Kétféle újságíró-/riporter-/műsorvezető-típussal találkozhatunk:
- aki felkészült, tudja mit kérdez, mit akar megtudni, mert érdekli, vagy az a szakterülete,
- akit a szerkesztő megbízott a riport elkészítésével, felkészületlen, nem a szakterülete.
- Felkészültségüktől függetlenül tapasztalt, jó kommunikátorok.
- Sikerorientáltak, kíváncsiak, hajlandóak kockáztatni.
- Szoros határidőre dolgoznak, így a gyorsaság minden mást háttérbe szorít.
- Állandó jelenlévői a nyilvánosságnak.
- Kevés vagy nincs katonai szaktudásuk, de mindig vannak egyéb forrásaik is!
- Azonnali közlésre készek.
- A szenzációt, a különleges, érdekes sztorikat keresik.
- Hanganyagot és képanyagot akarnak, technikailag mindig felszereltek.
- Egyenlő elbánást várnak a médiumok között.

3.9.3. A honvédségi kommunikáció célja és igénye

- Figyelemfelkeltés, folyamatos jelenlét.
- Szervezeti fontosság annak szükségességének tudatosítása.
- Tájékoztatás.
- Népszerűség, presztízs növelése.
- Toborzás.
- Társadalmi és politikai támogatás fenntartása.
- Pozitív hírek.
- Újságírói-szakmai korrektség.
- Hitelesség, életszerűség.

A sajtó képviselőivel nem kell egyedül megbirkózni! A Magyar Honvédség szinte minden intézményénél van kommunikációs tiszt, aki segít a felkészülésben, az interjú megszervezésében, és koordinálja az újságírót! Az interjút megelőző engedélyeztetési folyamatot is a kommunikációs tiszt végzi!

3.9.4. Kik nyilatkozhatnak és milyen témában?

- A honvédelmi miniszter, az államtitkárok, helyettes államtitkárok valamennyi, a tárcát érintő kérdésben nyilatkozhatnak.
- A Magyar Honvédség parancsoka, a Magyar Honvédség parancsnokának helyettese a Magyar Honvédséggel kapcsolatban átfogóan, valamennyi katonai szakmai kérdésben, illetve a hazai és nemzetközi katonai feladatokról tájékoztathatja a közvéleményt.

- Az MHP alárendeltjeit érintő szakmai kérdésekben az MHP Parancsnoka által kijelölt személy, de:
 - országos, külföldi és regionális hatáskörű média megkeresése esetén a HM Sajtófőnökének szakmai állásfoglalását követően,
 - helyi sajtó megkeresése esetén saját hatáskörben az előjáró parancsnok és az MH PKI Társadalmi Nyilvánossági Osztály és a HM Sajtó Osztály tájékoztatása mellett nyilatkozhatnak.
- A honvédelmi szervezet vezetője az adott honvédelmi szervezetet érintő szakmai kérdésekben az előírt szolgálati út betartásával megtett egyeztetéseket követően a HM Sajtó Osztály egyetértése mellett.
- A személyi állomány tagjai a jogszabályoknak megfelelően nyilatkozhatnak.

3.9.5. A személyi állomány nyilatkozattételi szabályai

- A szolgálati rendet és a fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet.
- A sajtónyilvánosság igénybevételével hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthat.
- A szolgálati rendet és a fegyelmet veszélyeztető sajtóterméket nem állíthat elő és nem terjeszthet, ilyen tartalmú plakátot, hirdetményt, emblémát nem függeszthet ki.
- Szolgálati rendet és fegyelmet sértő internetes bejegyzést nem tehet, illetve

- a televíziós, rádiós műsorban, telefonos megkeresésekben az MH működéséhez szükséges közbizalmat veszélyeztető nyilatkozatot nem tehet, ezzel járó magatartást nem tanúsíthat.
- Az állomány tagja nyilatkozata során nem közölhet a médiával olyan adatokat, amelyek a munkakörét, hatáskörét meghaladják, illetve köteles figyelembe venni a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény előírásait.

3.9.6. Hogyan kerülhetünk nyilatkozattételi helyzetbe?

- a) Az újságíró megkeresi a katonai szervezetet, és az őt érdeklő témában megszólalót kér. A szervezethez beérkezett kérést a kommunikációs tiszt a szabályzóknak előírt szolgálati utakon felterjeszti a felettes szakmai szerveknek. Engedélyezés esetén a katonai szervezet parancsnoka kijelöli a nyilatkozattételre alkalmas, szakmailag felkészült személyt.
- b) Az újságíró közvetlenül a katonát keresi meg. Ilyenkor az újságíró az adott szervezet kommunikációs tisztjéhez vagy a HM Sajtó Osztályhoz kell irányítani.
- c) A szakmai szervhez érkezik a kérés, és továbbítják az illetékes katonai szervezethez.

Az interjú egy lehetőség, hogy elmondjuk az üzenetünket, és bemutassuk a Magyar Honvédség és katonai szervezetek tevékenységét, értékeit a közvéleménynek. Egy eszköz, amelyen keresztül megjeleníthetjük szervezetünket.

3.9.7. Az interjú felépítése

1. Az előkészítés (ezt a szakaszt a kommunikációs tisztre is hagyhatjuk)

Az előkészítés szakaszában kérdezzük meg, hogy a sajtó:

- Milyen témában kér tájékoztatást?
- Rajtunk kívül még kiket szólítanak meg?
- Milyen jellegű lesz az interjú (írott, tv, rádió, élő vagy rögzített)?
- Mikor készül el, és mikor jelenik meg?
- Milyen kérdéseket kíván feltenni az újságíró/riporter?
- Milyen időtartamú lesz a beszélgetés?
- Hol kerül sor az interjúra (háttér)?

2. Felkészülés

A felkészülés szakaszában el kell döntenünk:

- Vállaljuk-e az interjút? Ön az illetékes vagy valaki más?
- Ha nem, akkor milyen indokkal utasítjuk el?
- Ha nem, akkor tudunk-e mást ajánlani magunk helyett?
- Ha igen, az interjúra való felkészülésünk folyamán milyen segítségre van szükségünk?
- Tisztázni kell, mi a szervezet érdeke, amelyet a nyilatkozat alatt képviselni kell!

- Milyen üzeneteket kell belefűzni a mondandóba?
- Van-e elég idő felkészülni?

A felkészültség nem egyenlő a felkészüléssel! A rutin nem mindig segít!

3. Interjú

4. Ellenőrzés

Nyilatkozat után, ha az anyag felvett, vagy írott, jogunk van:

- előzetesen megtekinteni;
- javítani;
- visszavonni, letiltani;
- helyesbítést kérni.

3.9.8. Általános szabályok az interjú során

- Az interjút nekünk kell irányítani! Nálunk van az információ, és ezt ki kell használni!
- Az interjú során mindig nyugodtnak kell maradni. Nem hagyhatjuk, hogy a riporter felbosszantson. Ha mégis megtette, nem látszódnak rajtunk! Az ingerült válasz ugyanis a nézőknek szól, nem a riporternek!
- Interjút csak korrekt felkészülési idő mellett vállaljunk! Legyenek üzeneteink, és legyünk birtokában minden kapcsolódó információnak!

- Adjunk érthető választ! Csak a kérdésre válaszoljunk, ne adjunk önként további információkat! Legyünk rövidek, tömörek és érthetőek!
- Mindig legyenek üzeneteink, amelyeket a válaszainkba becsomagolunk.
- Legyünk hitelesek, hihetőek!
- Figyeljünk a testbeszédre!
- Beszédünk legyen folyamatos, egész mondatos, és lassú.
- Figyeljünk az öltözködésre, a szabályos öltözetre!

Amit ne tegyünk!

- Nem bocsátkozhatunk találgatásokba!
- Nem beszélhetünk ismeretlen témáról!
- Nem válaszolunk politikai kérdésekre!
- Nem mondhatunk személyes véleményt!
- Nem veszíthetjük el az önuralmunkat!
- Nem hazudhatunk!
- Nem ismételtetünk negatív szavakat, kifejezéseket!
- Nem válaszolunk „igennel” vagy „nemmel”!
- Nem bólogatunk, nem gesztikulálunk a kezünkkel, ha kérdeznek!
- Nem használhatunk speciális szakszavakat, rövidítéseket.
- Ne „őőőzzünk” a mondanivalónk során!
- Ne tekintgessünk ki az interjú alatt!
- Ne viseljünk napszemüveget!
- Ne beszéljünk riporton kívül a témáról az újságíróval!

Ha televíziós interjút adunk:

- Legyünk tudatában annak, hogy a kamera már a találkozás első perceitől „forog”! Ha a riporter látszólag befejezte az interjút, az operatőr attól még nem kapcsolja ki a kamerát!
- Nyilatkozni csak felkészülten lehet.
- Ha nem értünk egyet a riporter által választott helyszínnel, válasszunk másikat!
- Nappal szembe sose álljunk!
- Külső helyszínen sapkánkat ne húzzuk a szemünkbe.
- Kezünkkel, fejünkkel nem gesztikulálunk.
- A válaszunk legyen rövid, tömör és célratoró.
- Ne használjunk szakzsargont, mert a nézők nem fogják érteni, a riporter pedig az esetek nagy többségében kivágja, és inkább maga narrálja fel a szöveget.
- Ha nem élő adás, és valamit korrigálni akarunk, vagy megakadtunk, esetleg belezavarodtunk, állítsuk meg az interjút! Jogunk van hozzá, és meg is teszik!
- Az interjú során a riporterral vegyünk fel szemkontaktust, ne a kamerával!

Ha telefonos interjút adunk:

- Telefonos interjút adni bizonyos szempontból könnyebb, még akkor is, ha csak egy hang vagyunk az éterben.
- Telefonos interjút adhatunk televízióknak és rádióknak. Mindkét esetben előre fogjuk tudni az interjúk időpontját. Vagyis: akár élő, akár rögzített, mindig lesz idő a felkészülésre.
- Minden esetben kérdezzük meg, hogy mi lesz a kérdés! – Meg fogják mondani!

- Televíziónak adott interjú esetén készüljünk saját fényképpel, mert az interjú előtt vagy után kérni fogják!
- Ha bizonytalanok vagyunk, izgulunk, vagy csak úgy érezzük, nincs elég rutinunk, írjuk le a szöveget!
- A leírt szövegbe csomagoljuk be az üzenetünket!
- Bátran olvassuk fel! Senki sem látja, ha felolvassuk, viszont mondanivalónk egy kerek egész lesz.
- Interjú előtt bizonyosodjunk meg arról, hogy jól halljuk a kérdést. A legkisebb technikai problémát is jelezzük!
- Ha nem élő, és elrontottuk, vagy úgy érezzük, nem sikerült jól, kérjünk ismétlést.
- Játsszunk a hangunkkal! – a hangsúly, a hanghordozás, a hangszín tudatos használata.
- Beszéljünk lassan, érthetően, és ne hadarjunk!

Ha rádiós stúdióinterjút adunk:

- A beszélgetés kérdéseit előre kérjük el!
- Használjunk leíró nyelvezetet, hosszabb mondatokat, válaszokat! Beszéljünk „színesen”.
- A monotonitás elkerülése érdekében használjunk változatos hangszínt, hangsúlyozzunk.
- A fontosabb pontoknál, üzeneteknél kissé emeljük fel a hangunkat. Nyomatékosítsunk!
- Jegyzetet nyugodtan használjunk! Írjuk le a fontosabb, tényeket, adatokat – lesz idő rápillantani! A műsorvezető is jegyzetet használ!
- A mikrofontól kb. 15-20 cm-re ülünk!
- Kerüljük az „ööö” és „hmm” hangokat!

3.9.9. *Hogyan válaszoljunk a kérdésekre?*

A válasz három mozzanatból áll:

1. *Válasz*

- meg kell érteni a kérdést, és átgondolni a választ (1-2 mp)
- rövid, tényszerű választ adunk, de csak a saját hatáskörünkön belül
- kezdjük közleménnyel, amely lehetőséget ad az irányításra (rövid, 2-3 mondat, üzenetet is tartalmaz)

2. *Átvezetés*

- Szeretném emellett hangsúlyozni...
- Hozzátenném...
- Fontos azonban megjegyezni, hogy...
- Amit még elmondhatok, hogy...

3. *Üzenet*

- legyenek kész üzeneteink,
- egyszerű nyelvezetű, megjegyezhető legyen
- pozitív megerősítés is üzenet (felkészült, elkötelezett stb.)
- Nem mindig kell bonyolult üzenetekre gondolni! A Magyar Honvédség, honvédség, katonák stb., ez már maga üzenet!

Ha váratlan kérdést kapunk:

- Fogadjuk a váratlan kérdést!
- Legyünk udvariasak!
- A válasz három mozzanatból áll: *Blokkolás* + átvezetés + üzenet
- Erről nem tudok, amit viszont biztosan állíthatok...
- Nem, ... azt azonban elmondhatom...

- Nem ez a lényegi kérdés, hanem...
- Nem tudom, honnan származik az információ, ami azonban tény...

Nem érdekli az újságírókat és a nézőket sem

- a rendfokozatunk és a beosztásunk,
- az alakulatunk hosszú neve,
- a katonai nyelvezet, rövidítések.

Mennyi időnk van egy interjúra?

Egy átlagos címlapsztori időtartama:

30-35 másodperc

Ez azt jelenti, hogy a válaszra 10-15 másodperc idő jut.

Ez azt jelenti, hogy 3 szó/másodperccel számolva:

30-45 szó a válasz!

Stúdióbeszélgetéseknél – legyen az tv vagy rádió – egyszerű dolgunk van, mert előre megmondják az időtartamot.

Általában 5 perc

vagy

rádiós stúdióbeszélgetésnél lehet 10-15 perc is!

Élő telefonos bejelentkezésnél

Általában 15-20 másodpercnyi időnk van!

Rögzített beszélgetés esetén sokszor szembesülünk azzal, hogy az interjú során „jól elbeszélgetünk” a riportterrel, és úgy érezzük, mindent elmondtunk, mindenről beszéltünk. Az adás-

ba kerülő riportban azonban egy vagy két mondat erejéig vagyunk jelen.

Rögzített beszélgetésnél a riporter mindig arra törekszik, hogy minél többet beszéltesse interjúalanyát.

Ennek két oka van:

1. Az operatőr minél több vágóképpel rendelkezzen
2. A szerkesztőnek legyen elég hang- és képanyaga, amelyből válogathat.

Egy átlagos sztori időtartama csupán:

23 másodperc!

vagyis

Általában két rövidebb vagy egy hosszabb mondatnyi időnk van!

Miért csak ennyi időt kapunk? Az esetek nagy részében a sztorik többszereplősek. Nem csak minket szólít meg a riporter a témával kapcsolatban!

3.9.10. A közösségi média használata

A közösségi oldalak használata engedélyezett, mindaddig, amíg az ott megosztott információk, tartalmak a Magyar Honvédség szervezetét és érdekeit nem sértik. A közösségi média használatát a „Magyar Honvédség Parancsnokának 185/2020 MH PK intézkedése a honvédségi szervezetek és személyi állományuk internetes felületei és közösségi média oldalai honvédelmi értékteremtő és értékközvetítő

alkalmazásának és használatának szabályozására” kiadott intézkedés szabályozza.

A közösségi média használata békemijsziós szolgálatot teljesítőknek

- Békemijsziós szolgálatot teljesítő katonák részére a közösségi oldalak használata engedélyezett mindaddig, amíg az ott megosztott információk nem sértik a műveleti biztonságot.
- Műveleti területen minden katona köteles a felhasználói oldalának biztonsági beállításait ellenőrizni, a betekintéssel kapcsolatos biztonsági opciókat „csak család vagy barátoknak”-ra állítani.
- Tilos a közösségi portálokon, blogokon a kontingensre, a műveletekre veszélyes időpontok, helyszínek, események közzététele.
- Tilos a „földrajzi fülecske” alkalmazása, illetve az okostelefonokon a GPS-funkció használata.
- Tilos bármely blogírótól érkező, blogbejegyzésre vonatkozó kérelemre reagálni. Ha ilyen kérés érkezik, jelenteni kell a kontingens parancsnokának.

3.10. A harcvezetés parancsnoki munkája alegységszinten

A parancsnoki munka (Troop Leading Procedures, TLP) a katonai vezetők számára egyfajta segédlet, egy váz, amely alapján tervezni tudják a feladataikat, fel tudnak rá készülni. (A gyakori nemzetközi szereplésből kifolyólag szerepeltetjük az angolszász terminológiát is.)

A parancsnoki munka dinamikus folyamat, amelyet a raj, szakasz-, századparancsnokok használnak kapott feladataik elemzésére, terveik kidolgozására, az adott feladatra való felkészülésre. A szakaszparancsnokot parancsnoki munkája során a szakasztisztje segíti. Általánosságban minden logisztikai jellegű feladatot a szakasztiszt végez, azonban a szakaszparancsnok elképzelése szerint bevonhatja más feladatokba is.

Ezek a lépések lehetővé teszik a hatékony tervezést, viszont nem merevek, valamint a rendelkezésre álló idő és a kapott feladat függvényében egyes pontok módosíthatók, össze is vonhatók.

A parancsnoki munka lépései:

- feladatvétele (Receive Mission),
- előzetes intézkedés kiadása (Issue Warning Order),
- elgondolás kialakítása (Make Tentative Plan),
- átcsoportosítások megkezdése (Initiate Movement),
- felderítés/szemrevételezés (Conduct Recon),
- a terv pontosítása (Complete Plan),
- harcparancs kiadása (Issue Operation Order),
- ellenőrzés, pontosítás (Supervise and Refine).

1. Feladatvétele (Receive Mission)

A feladat vétele többféleképpen is megvalósulhat. Történet előzetes intézkedés (Warning Order, WARNO) vagy harcparancs (Operation Order, OPORD), illetve kiegészítő harcparancs (Fragmentary Order, FRAGO) vételével. Ezek

általában írott formájúak, de harchelyzetben lehet, hogy csak szóbeli parancs kiadására van lehetőség.

A feladat kézhezvétele után értelmezzük azt, és elkezdjük értékelni a helyzetet a METT-TC alapján:

M – Mission (feladat)

E – Enemy (ellenség)

T – Terrain and Weather (terep és időjárás)

T – Troops and Support Available (rendelkezésre álló erők és támogatás)

T – Time Available (rendelkezésre álló idő)

C – Civil Considerations (civil szempontok)

Mission (feladat)

Az eggyel feljebb lévő vezetői szintről megkapott parancsból a következők körvonalazódnak:

- a magasabb parancsnokság feladata és a parancsnok szándéka,
- a művelet vagy feladat elgondolása,
- a meghatározott feladatok,
- koordinációs intézkedések.

Ezekből kiderül számunkra, mi lesz a feladatunk, és mi lesz a célja. A feladat vagy küldetés megfogalmazása egy egyszerű mondat, amely öt kérdésre ad választ: ki (alegység megnevezése), mit (a konkrét feladat), mikor (időpont), hol (hely) és miért (a tevékenység célja).

Enemy (ellenség)

Ebben a részben a rendelkezésünkre álló adatokból következtetéseket vonunk le az ellenség képességeiről (SALUTE) és várható cselekvési változatairól (EMPCOA, EMDCOA). A zászlóalj/dandár felderítő részlege rendelkezik adatbázissal az ellenségről. Ezeket a zászlóalj/dandár harcparancsának felderítőmelléklete tartalmazza, innen használja fel saját parancsához a századparancsnok, az övéből pedig a szakaszparancsnok.

- SALUTE: Size (méret), Activity (tevékenység), Location (hely), Unit (csapat), Time (idő), Equipment (felszerelés)
- EMPCOA: Enemy's Most Probable Course of Action (az ellenség legvalószínűbb cselekvési változata)
- EMDCOA: Enemy's Most Dangerous Course of Action (az ellenség legveszélyesebb cselekvési változata)

Terrain and Weather (terep és időjárás)

A terepet és az időjárást katonai szempontból vizsgáljuk aszerint, hogy milyen hatással lehet a saját csapatunk tevékenységére. Ezt is egy formula alapján hajtjuk végre:

OCOKA-W: Observation and Fields of Fire (figyelés és tüzelés területei), Cover and Concealment (fedezék és rejtés), Obstacles (akadályok), Key Terrain (kulcsfontosságú terepszakasz), Avenues of Approach (megközelítési útvonalak).

Weather and Astrological Data (időjárás- és csillagászati adatok)

A figyelés a lehetséges veszélyek észlelését jelenti szabad szemmel vagy optikai eszközök segítségével. A rejtés és a fedezékek limitálják ezt a képességünket. A tüzelés területei a fegyverrendszereink hatékony tűzvezetését jelentik egy meghatározott területre vonatkozóan. A fedezékek, holtterek jelentősen behatárolják a tűzvezetést.

A fedezék az ellenséges tűzzel szemben véd, míg a rejtés az ellenséges megfigyelés elől. Ezeket használhatjuk különböző terepszakaszok értékelésénél az adott feladat függvényében. Az akadályok lehetnek természetesek és mesterségesek. Az akadályok értékelésénél fontos megvizsgálni a saját mozgásunkra és tevékenységünkre gyakorolt hatást.

Bármilyen terepszakasz vagy tereptárgy lehet kulcsfontosságú, hatást gyakorolhat tevékenységünk végcéljára. Ezeket a területeket vagy elfoglalni szeretnénk, vagy megtartani, esetleg mind a kettőt, de előfordulhat, hogy csak folyamatosan figyelni kell. Nem csak ebből a szempontból fontosak nekünk, például menet vagy manőver esetén az adott terep kulcsfontosságú lehet, ha elősegíti vagy akadályozza a mozgásunkat.

A megközelítési útvonal lehet földi, légi és vízi. Szárazföld esetében ez nem korlátozódik a kiépített útvonalakra, hanem a terep egészére értendő. Az időjárási és csillagászati adatoknál szintén több szempont szerint vizsgálódunk. Érdekel minket a láthatóság, a szélirány és a szél erőssége, a várható csapa-

dék, a felhőalap állapota, a hőmérséklet és a páratartalom, a napkelte/napnyugta, holdkelte/holdnyugta időpontja. Ezek mind hatással lesznek a tevékenységünk kimenetelére, terveznünk kell velük.

Troops and Support Available (rendelkezésre álló erők és támogatás)

Feladatelemzésünk talán egyik legfontosabb eleme a rendelkezésünkre álló, potenciális alkalmazható erő. Több aspektusa van: fontos a létszám, a katonák morálja és kiképzettségük szintje, az emberi tényező, erősségeink és gyengeségeink, felszerelésünk, tűztámogatásunk, logisztikai támogatásunk.

Time Available (rendelkezésre álló idő)

Saját feladataink végrehajtását és az ellenség tevékenységét is az idő vonatkozásában kell néznünk. Tudnunk kell, hogy bizonyos körülmények között meddig tart egy adott feladatra felkészülni, azt végrehajtani. Bevált gyakorlat az 1/3–2/3 elvének alkalmazása, amely szerint az adott feladat tervezésére a vezető az idő 1/3-át használja fel, a maradék 2/3 pedig az alárendeltek rendelkezésére áll. A visszafelé tervezés módszere szintén megszokott, és gyakran alkalmazott technika. Ez azt jelenti, hogy az időszámvetésemet visszafelé, a feladat megkezdésétől tervezem egészen mostanáig, amikor végzem a feladatelemzésem.

Civil Considerations (civil szempontok)

A civil környezetet is szükséges megvizsgálni, hiszen a mai műveletek jelentős része beépített területen vagy azok közvetlen közelében, emberlakta területeken zajlik. Tudnunk kell, milyen az ott élők kultúrája, támogatnak-e minket vagy sem, a tevékenységük mennyire segíti vagy hátráltatja a feladat végrehajtását. Ezeket hat fő tényező alapján elemezhetjük: területek, építmények, képességek, szervezetek, emberek, események (ASCOPE – Areas, Structures, Capabilities, Organizations, People, Events).

2. Előzetes intézkedés kiadása (Issue Warning Order)

Amint végeztünk a fent említett elemzésünkkel, máris kiadhatjuk az előzetes intézkedést. Nem kell tovább várni, hiszen a rendelkezésünkre álló aktuális információk alapján a beosztottaink már el tudnak kezdeni célirányosan felkészülni a feladatra. Ha mégis lesz változás, akkor lehet újabb előzetes intézkedést kiadni, de alegységszinten általában csak egy készül.

Az előzetes intézkedés a lehető legtöbb szükséges információt tartalmazza. Az alárendeltek konkrét feladatot kapnak, illetve tisztában lesznek az időszámvetésünkkel. A lényeges dolog az, hogy ne késlekedjünk kiadni, ha pedig több információhoz jutunk, akkor egészítsük ki.

Az előzetes intézkedés tartalma általánosságban:

- a küldetés és a művelet jellege,

- a harcparancs ismertetésének helye és ideje,
- az érintett alegységek,
- specifikus feladatok,
- a művelet időrendje.

3. Az elgondolás kialakítása (Make a Tentative Plan)

Amint az előzetes intézkedést kihirdették, a vezető részletesen megtervezi a feladat végrehajtását, időközben pedig az előzetes információk alapján az alárendeltek felkészülnek annak megfelelően. Tehát itt két munkafolyamat is zajlik párhuzamosan.

A terv vázát a korábban megismert METT-TC formula alapján készítjük. Feladatelemzésünk következtében ki tudjuk alakítani elgondolásunkat a cselekvési változatra vonatkozóan. Ennek célja igen egyszerű: meghatározzuk feladatunk végrehajtásának módját egy vagy több változatban. Ha az idő nem engedi, vagy a feladat relatíve egyszerű, akkor csak egy cselekvési változat készül. A használható cselekvési változatok mindegyikének meg kell felelnie az alábbi elveknek: legyen alkalmazható, megvalósítható, elfogadható, megkülönböztethető, teljes. A cselekvési változatok kidolgozásának általános szekvenciája:

- relatív harci erő elemzése,
- különböző opciók létrehozása,
- erők csoportosítása,
- elgondolás kialakítása,
- felelősségek meghatározása,
- cselekvési változat ismertetésének kidolgozása.

Mindegyik cselekvési változatnál a vezető végiggondolja a műveletet az elejétől a végéig. Ezeket összehasonlítja az el-lenség várható cselekvési változatával, ilyenkor átgondolja, hogy a különböző tevékenységekre mi lehet a várható reakció. A lényeg, hogy előzetesen felismerjük, milyen problémák adódhatnak, és milyen tevékenységgel lehet rájuk reagálni.

Több cselekvési változat esetén érdemes azokat összeha-sonlítani előnyök-hátrányok, erősségek-gyengeségek szem-pontjából. Ezek alapján a vezető eldönti, melyik cselekvési változat támogatja legjobban a feladat teljesítését. A következő szempontokat célszerű figyelembe venni:

- feladatteljesítés,
- rendelkezésre álló idő,
- kockázatok,
- a parancsnoki felderítés eredményei (később),
- az alárendeltek feladatai, azok céljai,
- várható veszteségek,
- várható jövőbeli feladatok.

4. Átcsoportosítások megkezdése (Initiate Movement)

A vezető bármikor elrendelheti a szükséges átcsoportosítá-sokat, nem feltétlenül az elgondolás kidolgozása után kell ennek megtörténnie. Akkor célszerű megkezdni, amikor már elegendő információ áll rendelkezésünkre hozzá. Általában az elgondolás kialakítása után kezdik meg az át-csoportosítást, a harcparancsot pedig a következő körletben ismertetik majd.

5. Felderítés/szemrevételezés (Conduct Reconnaissance)

A körülmények függvényében a katonai vezető parancsnoki szemrevételezést vagy felderítést hajt végre, hogy személyesen tudja értékelni az adott helyzetet, és első kézből kapjon információkat. Ez azonban elsődlegesen a kapott felderítő-információk elemzésével kezdődik, ezt követi a térkép és a légi felvételek tanulmányozása, természetesen már a METT-TC folyamatnál.

A cselekvési változatok elemzésénél és összehasonlításánál már tudunk felderítő információigényt azonosítani. A felderítést arra használjuk, hogy a különböző információkat megerősítsük vagy cáfoljuk, amelyek befolyásolják a feladatunkat, és támogatják végleges tervünk kidolgozását.

6. A terv pontosítása (Complete the Plan)

Ebben a lépésben a vezető összeveti a korábbi METT-TC elemzését, és az előzetesen kidolgozott cselekvési változatát a felderítés során pontosított információival, majd véglegesíti azt. Nemcsak a tevékenységre korlátozódik a tervezés, hanem készül már tüztámogatási terv, logisztikai biztosítási terv, vezetésirányítási terv. Alacsonyabb vezetési szinten kevés eltérés mutatkozhat az előzetes elgondoláshoz képest. Az idő függvényében, mielőtt a vezető ismertetné a parancsot az alárendeltekkel, általában kooperál a szomszédos alegységekkel, illetve saját parancsnokát tájékoztatja elgondolásáról.

7. A harcparancs kiadása (Issue the Order)

Kis alegységek esetében szóban, a teljes alegység jelenlétében történik a parancs ismertetése. Ha az idő és a helyszín lehetővé teszi, célszerű valamilyen grafikus szemléltetéssel vagy terepasztallal támogatni a könnyebb érthetőség miatt. A harcparancsszabvány ötponthoz formátumú, a parancs ismertetése ezeket a pontokat követi (lásd: 5.1. alfejezet).

8. Ellenőrzés, pontosítás (Supervise and Refine)

A műveletre való felkészülés felügyelete több tényezőtől áll. Magában foglal különböző szemléket és szemrevételezéseket, koordinációt, újraszervezést és átcsoportosítást. Az ellenőrzés folyamatos, legalább annyira fontos, mint maga a parancs. Ennek segítségével bizonyosodik meg a vezető arról, hogy alárendeltjei értik a feladatot, és célirányosan készülnek annak végrehajtására, szükség esetén pedig beavatkoznak. Ez kritikus eleme a hatékony felkészülésnek.

A felkészülés másik döntő komponense a begyakorlások végrehajtása. Ez alapján is világos képet alkothatunk arról, hogy mennyire állunk készen feladatainkra. Meghatározhatunk különböző területeket, amelyek szigorúbb ellenőrzést igényelnek. A begyakorlásoknak a következő céljaik lehetnek:

- létfontosságú tevékenységek, mozzanatok gyakorlása,
- a terv gyengeségeinek és problémáinak azonosítása,
- alárendelt alegységek tevékenységeinek összehangolása,

- az elgondolás és a szándék tudatosítása, elmélyítése,
- a katonák magabiztosságának megerősítése.

Referencia

FM 5.0 Army Planning and Orders Production, 4.
FM 3-21.10 The Infantry Rifle Company, 2.

3.11. A csapatok kiképzése

3.11.1. A kiképzés rendszerelrendje

Egyéni kiképzés

Egy a katonai szervezethez tartozó egyén felkészítése előírt katonai feladatok teljesítésére egy központosított katonai kiképzési szervezetben vagy egy katonai egységben/alegységben/parancsnokságon. Tartalmazza az eljárások készségszintű begyakorlását és a doktrínákban, taktikákban és eljárásokban leírtak ismételt gyakorlati alkalmazását a megkövetelt jártasságok, készségek kialakítása, fenntartása és továbbfejlesztése céljából (Ált/24 MH Kiképzési Doktrina).

Egyéni kiképzések formái:

- a) alapkiképzés (általános katonai ismeretek elsajátítása);
- b) szakalapozó kiképzés (a kötelékben betöltendő beosztásra történő szakfelkészítés);
- c) tiszti, altiszti alapképzés;
- d) előmeneteli, át- és továbbképzés;

- e) egyéni kiképzés a csapatoknál, katonai szervezeteknél és szerveknél.

Kötelékkiképzés

Kezelőszemélyzet, alegység, csoport felkészítése katonai feladatok/küldetések teljesítésére a szabványokban előírt követelmények szintjén. Magában foglal ügyrendi (eljárásbeli) készségszintű begyakorlásokat és a doktrínákban, eljárásokban leírtak ismételt gyakorlati alkalmazását a harcászati és hadműveleti (műveleti) képességek megszerzése, fenntartása és továbbfejlesztése céljából (Ált/24 MH Kiképzési Doktrína).

A kötelékkiképzés célja olyan kötelek, harccsoportok képzése, amelyek készek és képesek a számukra meghatározott vagy előre látható küldetések teljesítésére, műveletek és feladatok végrehajtására.

A kötelékkiképzés szintjei:

- a) tüzpár, kezelőszemélyzet, tűzcsoporthoz (2), raj,
- b) szakasz/tűzszakasz (3),
- c) század/üteg (4),
- d) zászlóalj/osztály (5),
- e) század, zászlóalj harccsoport (6),
- f) ezred, dandár, dandár harccsoport, összhaderőnemi alkalmi harci kötelék (7).

A kötelékkiképzés magába foglalja:

1. az általános katonai kiképzési feladatokat (katonai testnevelés, alaki, hadijog, honvédelmi ismeretek, te-reptan stb.),

2. a szakkiképzési feladatokat (műszaki, ABV, híradó, felderítő, egyéni szaklőgyakorlatok, gép- és harcjárművezetési gyakorlatok stb.),
3. és a kötelékben végrehajtott kiképzéseket (szakharcászat, kötelék lőgyakorlatok).

3.11.2. A kiképzés összetevői és folyamata

Alapkiképzés	kiképző alegységek (240 fő/hó), 1 + 5 hetes időtartam (132 óra)
Szakilapozó kiképzés	a katonai szervezeteknél
Szakkiképzés	a katonai szervezeteknél
Célfelkészítés	missziós felkészítésre kijelölt katonai szervezeteknél
Tartalékosok kiképzése	MH HFKP, MH BHD
Tanintézeti kiszolgálás	a katonai szervezeteknél

Alapkiképzés

Az egységes követelmények alapján a fegyveres harc alapfeladataira kiképzett, a katonai szolgálat és életrend normáit ismerő és követő, fizikailag állóképes katonaállomány biztosítása az MH részére, akik kellő általános katonai ismeretekkel rendelkeznek a további szakilapozó és szakkiképzések végrehajtásához.

Az 1 + 5 hetes rövidített alapkiképzést a 82/2019. MH PK intézkedésben szabályozták le. Az Egységes Alapkiképzési Program átdolgozását az alapkiképzések végrehajtása során tervezett tapasztalatok alapján 2021. január 1-jéig adják ki.

Az alapkiképzéseket az MHP kiképzési intézkedésében meghatározott katonai szervezetek hajtják végre.

Szakilapozó kiképzés

A különböző fegyvernemek és szakcsapatok katonáinak a szakismeretek megalapozására, a szakkiképzési feladatok elvégzésére való egyéni felkészítése.

Szakkiképzés

A különböző fegyvernemek és szakcsapatok katonáinak a szakismeretek elsajátítására, a szakfeladatok elvégzésére való felkészítése, oktatása és nevelése. Fő célja a katonákat képessé tenni arra, hogy a szakbeosztásukkal járó feladataikat békében és háborúban egyaránt sikeresen teljesítsék. Tartalma, felépítése az egyes fegyvernemek, szakcsapatok sajátosságaihoz, céljaihoz igazodik. Követelményrendszere – a sajátosságok érvényesülése mellett – egységes célt követ, vagyis a legmagasabb szinten megvalósítani a haderő (a csapatok) kiképzettségét, felkészültségét, hadrafoghatóságát, harckészültségét (katonai terminológiai értelmező szótár).

Célfelkészítés

Állandó vagy ideiglenes jelleggel kijelölt kötelékek nem rendeltetéséből adódó feladatra történő konkrét felkészítése (készenlét, HKR, misszió stb.).

A Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszerbe kijelölt ideiglenes kötelékek kiképzését tavaszi és őszi időszakban, vagy várható katasztrófavédelmi helyzet esetén külön intézkedésre 2-3 nap alatt kell végrehajtani.

Készenléti szolgálatba kijelölt állandó vagy ideiglenes kötelékek felkészítését évente egy alkalommal 5 nap alatt kell végrehajtani. A készenléti szolgálatba lépés előtt az alegység részére 1 napban szintentartó kiképzést kell tervezni.

A határbiztosítási feladatokra kijelölt ideiglenes alegységek és a személyi állomány felkészítését első alkalommal 5 nap alatt hajtják végre. Az újabb feladat-végrehajtás előtt a katonai szervezetek 2-3 napos ismeretfrissítő, szintentartó kiképzéseket hajtanak végre.

3.11.3. Önkéntes tartalékosok kiképzése

Önkéntesség alapján szervezett tartalékosok:

- Önkéntes Műveleti Tartalékosok (ÖMT),
- Önkéntes Védelmi Tartalékosok (ÖVT),
- Önkéntes Területvédelmi Tartalékosok (ÖTT).

Az ÖMT-állományban az első bevonultatás alkalmával legfeljebb évi 25 naptári nap időtartamban a *katonai előképzettséggel*

nem rendelkező állomány alapkiképzést, valamint a *szolgálati járadékos állomány* évente legfeljebb 15 naptári nap időtartamban általános katonai kiképzést hajt végre. Kiképzésüket az MH Egységes Alapkiképzési Programja szabályozza.

Az ÖVT-állomány alapkiképzését a fegyveres biztonsági őr képzések figyelembevételével évi 12–13 kiképzési napban hajtják végre az MH Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnokság területvédelmi alegységeinél, illetve az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandárnál. Az ÖVT-állomány további kiképzését az adott katonai szervezet őrzés-védelmét érintő felkészítésével és kiképzésével hajtják végre (például KFR-begyakorlások).

Az ÖTT-állomány alapfelkészítését *az Önkéntes Területvédelmi Tartalékos szolgálatot és az Önkéntes Honvédelmi Alapképzést vállaló személyek kiképzésének előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatokról* szóló 2/2016. számú HVK KIKOCSF kiképzési és oktatási csoportfőnöki szakutasítás szabályozza. Kiképzését *a Magyar Honvédség Önkéntes Területvédelmi Tartalékos állomány, és az Önkéntes Honvédelmi Előképzés végrehajtásához* 224/2017. nyt. számú Kiképzési Program tartalmazza.

Az ÖTT állományába jelentkezők és az ÖHE-t vállalók részére 120 órás, modulrendszerű általános alapkiképzést kell tartani, az MH Alapkiképzési Program tematikájához igazodva.

Az ÖTT és az Önkéntes Honvédelmi Előképzést (ÖHE) vállalók kiképzési moduljainak felépítése:

- a) alapozó modul (12 óra);
- b) katonai tereptan modul (12 óra);

- c) híradó – informatikai modul (12 óra);
- d) műszaki modul (12 óra);
- e) egészségügyi modul (12 óra);
- f) nem háborús műveletek modul (12 óra);
- g) 2 alkalommal harcászat modul (24 óra);
- h) 2 alkalommal lökiképzés modul (24 óra).

A kiképzés 2 napos modulokra bontva, blokkosított keretek között történik. A kiképzéseket elsődlegesen hétfőre, 2 napra, 2 × 6 órában tervezik. A modulok összevonhatók, illetve a kiképzések végrehajtásához mobil kiképző alegység hozható létre. Az ÖTT-állomány kiképzését kiegészítették egy ABV védelmi 6 órás és egy általános lökiképzés 12 órás modullal. A speciális önkéntes tartalékos katonai szolgálatot vállalók kiképzését alapvetően a területvédelmi alegységek, illetve az aktív katonai szervezetek hajtják végre. A kiképzés rendje: alapkiképzés, max. 1,5 hónap; általános lövészkiképzés, max. 1,5 hónap; kiképző katonai szervezetek fegyvernemi egyéni szakkiképzése, 3 hónap; szerződéses állományban, az adott alegység kötelekkiképzésében történő részvétel, 6 hónap. Az első két szakaszban az általános katonai és lövészismeretekkel szemben támasztott követelmények elsajátítása a cél. Az alapkiképzést az ÖTT-állomány modulrendszerű kiképzésére kiadott Kiképzési Program alapján tervezték meg. Az általános lövészkiképzés az alapkiképzés során elsajátított ismeretek továbbfejlesztése, elsősorban az általános harcászati és lökiképzési képességek elmélyítésére, továbbá a járványügyi helyzetből adódó feladatokra történő felkészítésre fókuszál. A harmadik szakaszban a tartalékos állomány

képességeit növelő, alapvetően a kiképzést végrehajtó alakulat alaprendeltetésével összefüggő, szakmai előképzettségükhöz közel álló vagy általuk önként vállalt (például lövegkezelő, lövegirányzó, harc- és gépjárművezető, műszaki kisgépkészítő, bűvár, ejtőernyős, harctéri életmentő, híradó, lokátorkezelő, csapat- és mélységi felderítő) szakbeosztásokra történő egyéni szakkiképzést hajtják végre. A harmadik szakaszban, amennyiben az ÖT-alegységnél történik a végrehajtás, a cél az általános lövészarcászati fogások, eljárások elmélyítése különleges viszonyok között (helyiség harc, erdős-hegyes terepen folytatott harc, békeműveletek során alkalmazott fogások és eljárások) történik. A negyedik szakaszban a katonai szervezeteknél alegységben folyó kiképzések, elsődlegesen kötelékben végrehajtandó szakkiképzések végrehajtása a cél, az adott katonai szervezet sajátosságainak megfelelően; ÖT-alegység esetén ideiglenes ÖT-alegységet összekovácsoló kötelékkiképzés maximum századszintig.

3.11.4. A kiképzés tervezése, szervezése

A Magyar Honvédség parancsnoka az MH katonai szervezeteinél folytatott kiképzés célját és követelményeit 2 + 2 éves kiképzési intézkedésben határozza meg.

A kiképzés középszintű irányítását végző szervek az alárendelt katonai szervezeteik vonatkozásában 2 + 2 éves feladatok szabályozására kiképzési intézkedést adnak ki, amelyben a tárgyévekre vonatkozó konkrét feladatokat, illetve a következő évekre előtervezési adatokat határoznak meg.

A kiképzési intézkedésekben meghatározott feladatok lebontását és végrehajtásuk rendjét – az adott katonai szervezetekre konkretizálva, a rájuk vonatkozó sajátosságok figyelembevételével – a munkatervek tartalmazzák.

A dandároknál, a dandár jogállású szervezeteknél, az ezredeknél, az ezred jogállású szervezeteknél és az önálló zászlóaljknál 12 hónapra, a kötelékében lévő zászlóaljknál (vagy annak megfelelő szervezetnél) 1 hónapra, századoknál (vagy annak megfelelő szervezetnél) 1 hónapra készített munkaterveknek tartalmazniuk kell az adott időszakra vonatkozó kiképzési rendezvényeket.

A havi munkatervek kiképzési feladatok alfejezete olyan mélységben tartalmazza az alegység kiképzési rendezvényeit, amely alapján napi bontásban, egyértelműen megállapítható az állomány kiképzési elfoglaltsága.

A fegyvernemi és szakkiképzés, valamint az általános katonai kiképzés programjának kiadását, a kiképzés követelményeinek kidolgozását az MHP-szervek és a kiképzés irányításáért felelős parancsnokságok az MHP KIKCSF koordinálásával végzik.

3.11.5. A kiképzés ellenőrzése

A kiképzés ellenőrzését – az MH általános ellenőrzési rendszerében – a honvédelmi szervezetek operatív belső kontrolljai rendszerének kialakításáról, működtetéséről és fejlesztéséről szóló HM miniszteri utasítás előírásai szerint hajtják végre.

Az MHP KIKCSF a TACEVAL/CREVAL/SOFEVAL NATO Értékelő és Minősítő Programok szerint tervezi a felajánlott erők hadműveleti, harcászati ellenőrzésének és értékelésének végrehajtását.

Az MH kiképzést folytató szervezeteinél az ellenőrzéseket az MHP KIKCSF és a kiképzésért felelős katonai szervek és szervezetek egyeztetett éves ellenőrzési terve alapján hajtják végre. A katonai szervezetek parancsnokai az ellenőrzési terveiket a tárgyévet megelőző év december 1-ig készítik el, és egy példányát tájékoztatásul megküldik az MHP KIKCSF csoportfőnöke részére.

A katonai szervezeteknél folyó kiképzés fejezetszintű, szakmai átfogó ellenőrzését az MHPK elgondolása és jóváhagyása alapján az MHP KIKCSF rendszeresen végzi, együttműködve az MHP törzsével.

Az MHP KIKCSF részéről az MH szintű kiképzésért felelős szervezetek kiképzést tervező, szervező és irányító tevékenységét 5 évente egy alkalommal ellenőrzik.

Az MHPK a közvetlen alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek által végrehajtott kiképzési feladatokat az év végi beszámoltatások során értékeli, és a feladatszabás rendszerében határozza meg az új kiképzési év feladatait, követelményeit.

MH szinten a kiképzési feladatok végrehajtása, tapasztalatok összegzését – az MHPK közvetlen alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek által a kiképzési feladatok végrehajtásáról szóló jelentések alapján, az MHP KIKCSF csoportfőnök koordinálásával elkészített – éves összefoglaló jelentésben értékeli.

3.11.6. A kiképzés irányítása, vezetése

Az MH kiképzésének felsőszintű irányítását az MH parancsnoka az MHP Kiképzési Csoportfőnökség csoportfőnöke útján gyakorolja.

A katonai szervezeteknél a kiképzés tervezését, szervezését a parancsnok iránymutatása alapján, a parancsnokhelyettes felügyelete mellett a kiképzési főnök/kiképzési részlegvezető végzi.

Kötelékben lévő alegységek esetében a kiképzés tervezését, szervezését és végrehajtását a parancsnok végzi. (Lásd még: A kiképzés nyilvántartása c., 5.5. alfejezetben.)

A kiképzés parancsnoki kötelesség, felelősség (a kiképzés alapelve).

4. A KATONÁT, A PARANCSNOKI MUNKÁT SEGÍTŐ INTÉZMÉNYEK

4.1. A katonai nemzetbiztonsági tevékenység

A biztonságpolitika állami intézményrendszerén belül sajátos helyet foglalnak el a nemzetbiztonsági szolgálatok. A szolgálatok szervezeti felépítéséről, feladatairól, jogállásáról alárendeltségéről, irányításáról és vezetéséről, ellenőrzésükről, állományukról, működési elveikről, az általuk alkalmazható intézkedésekről, speciális tevékenységük szabályairól, együttműködésükről a legtöbb országban külön törvény, Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény rendelkezik.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének közép-pontjában az ország érdekeinek védelme, a nemzeti érdekek érvényesítése céljából a döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzése, azok elemzése és értékelése (azaz a hírszerzés), illetve azoknak a minősített információknak, valamint információhordozó személyeknek és objektumoknak a védelme áll (azaz elhárítás), amelyeknek a nyilvánosságra kerülése, elvesztése, károsodása súlyosan veszélyeztetné az ország

érdekeit. A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének középpontjában leegyszerűsítve tehát az ország érdekeinek és a számunkra fontos értékeknek a védelme áll.

A modern nemzetbiztonsági elméletben hírszerzést és elhárítást különböztetünk meg. A működési terület tekintetében polgári és katonai nemzetbiztonsági tevékenységről beszélhetünk.

4.1.1. A magyar katonai nemzetbiztonsági (titkosszolgálati) szféra története

Az ország védelmét ellátó haderő mellett független nemzeti katonai hírszerzés és elhárítás a Habsburg Monarchia felbomlása óta létezik. 1918-tól a katonai hírszerzést és elhárítást folytató szervezetek számos strukturális változáson mentek keresztül. Szervezeteik kialakításakor az osztrák haderő hasonló rendeltetésű szervezetének felépítését és szabályait vették alapul. A Honvéd Vezérkart 1921. június 1-jével a Honvédelmi Minisztérium fedésében, annak VI. főcsoportjaként állították fel, azon belül a 2. Osztály foglalkozott a felderítéssel és elhárítással, így a hivatalos elnevezése Honvédelmi Minisztérium VI.-2. Osztály lett. Az 1938. március 2-án kiadott rendelet alapján hivatalosan megalakult a Honvéd Vezérkar és benne a 2. Osztály, amelyet ettől fogva VKF-2. Osztálynak (Vezérkarfőnökség 2. Osztály) neveztek.

A második világháború után a Honvédelmi Minisztérium Csoportfőnökségek keretében működött a hírszerzés és elhárítás, 1953-tól pedig az MNVK 2. Csoportfőnöksége volt

felelős a katonai hírszerzésért, a BM III. Főcsoportfőnökség az elhárításért. A politikai rendszerváltás során a korábbi állambiztonsági rendszert új nemzetbiztonsági struktúra váltotta fel, 1990-ben megalakult a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal és a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal.

Az Országgyűlés 1995 decemberében fogadta el a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényt, amely rendezte a szolgálatok jogállását és feladatait. A törvény alapján megalakult a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala (MK KFH) és a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatala (MK KBH). Ez a szervezeti struktúra egészen 2011. december 31-ig állt fenn.

4.1.2. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

A magyar nemzetbiztonsági struktúra átalakításának folyamatában mérföldkönek tekinthető integráció eredményeképpen – a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal és a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal összevonásával –, a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok alkotta közösség megújult, és egyben megerősödött tagjaként 2012. január 1-jén alakult meg a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (a továbbiakban: KNBSZ).

Az integráció fő célja a nemzetbiztonsági tevékenység még hatékonyabb és költségtakarékosabb ellátása volt. A honvédelmi tárca elképzelése szerint egy új, összevont szervezetben jobban biztosítható volt a felderítő és elhárító tevékenység

egységes vezetése és koordinációja, a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar tervező és szervező tevékenységéhez szükséges katonapolitikai, haditechnikai és katonai információk megszerzése, valamint az alapvető katonai elhárítási feladatok egyidejű ellátása.

A KNBSZ-ben megszűntek a párhuzamosságok, felgyorsult az információáramlás, a korábban elkülönülten működő két szervezet képességei egymásra épülnek. A hadműveleti területen feladatokat ellátó magyar kontingensek nemzetbiztonsági támogatása koncentrálódott, a külföldi misszióban szolgáló katonáink védelme hatékonyabbá vált.

A katonai hírszerzés és elhárítás egységes működésének célja a Magyarország biztonsága ellen irányuló törekvések felfedése és akadályozása, a politikai és katonai döntéshozatal, valamint a nemzeti érdekvényesítő képesség támogatása. A KNBSZ egyik legfontosabb feladata a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes működésének biztosítása, a nemzetközi katonai műveletekben szolgáló magyar katonák hírszerző támogatása és biztonsági védelme.

A *KNBSZ fő feladatait* a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) 6. §-a határozza meg. A legfontosabb feladatok az alábbiak szerint összegezhetők:

- Megszerzi a kormányzati döntéseket megalapozó katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat, valamint a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti, információvédelmi tervező munkájához szükséges adatokat.

- Felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit.
- Működési területén felderíti és elhárítja a Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket.
- Információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit.
- Információkat gyűjt a működési területét érintő szervezett bűnözésről, az Nbtv. által hatáskörébe utalt, valamint a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes feladatainak végrehajtását veszélyeztető bűncselekményekről, a honvédelmi érdeket sértő kibertevékenységéről, továbbá a műveleti területén lévő alakulatok és azok állománya ellen irányuló törekvésekről és tevékenységekről.
- Ellátja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél folytatott, hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékekhez és technológiákhoz, továbbá a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítéséhez, megelőzéséhez, megakadályozásához és legális forgalmának ellenőrzéséhez kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatokat.

- Ellátja az illetékességi körébe tartozó, a kormányzati tevékenység szempontjából fontos katonai szervek és létesítmények, valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét.
- Elvégzi az illetékességébe tartozó fontos és bizalmas munkakört betöltő személyekhez, gazdálkodó szervezetekhez, a speciális beszerzésekhez, katonai rendezvényekhez és gyakorlatokhoz kötődő minősítési, ellenőrzési és védelmi feladatokat.

A KNBSZ személyi állománya hivatásos állományú katonákból, közalkalmazottakból és önkéntes művelti tartalékosokból áll. A hivatásos katonákat a Magyar Honvédség rendelkezési állományából vezénylik. Az állomány jogviszonyát és a szolgálat ellátását alapvetően a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény és a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény, valamint a végrehajtásukra kiadott különböző szintű jogi normák szabályozzák.

A KNBSZ az utánpótlását alapvetően a Magyar Honvédség és a fegyveres szervek hivatásos állományából, valamint kivételes esetekben megfelelő szakképzettséggel rendelkező polgári személyek közül biztosítja. A kiválasztás zárt, meghívásos pályázat keretében, a speciális követelmények figyelembevételével történik.

A törvényesség a nemzetbiztonsági tevékenység legfontosabb alapelve. A KNBSZ parlamenti ellenőrzését és törvényességi felügyeletét az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, illetve Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága látja el.

Amit egy katonai vezetőnek (köztük alegységparancsnoknak) is érdemes tudni

A fentiek alapján a katonai hírszerzés egy olyan komplex tevékenységi rendszer, amely információkkal támogatja a kormányzat és a védelmi ágazat működését. Ennek célja az ország értékeinek védelme és érdekeinek érvényesítése. A katonai hírszerzés a szükséges információkat nyílt és titkos módszerek alkalmazásával szerzi meg, rendszerezi, elemzi, értékeli, valamint továbbítja az állami vezetés, a döntéshozók számára. A hírszerzés tehát egy folyamat, az állami döntéshozók számára biztosított termék, valamint egy szervezet is, amely magát a tevékenységet folytatja.

A hírszerzés nem öncélú feladat. A jogszabályokban meghatározott feladatok mellett csak olyan területeken és témakörökben folytat információszerző tevékenységet, amelyekben a felhasználók információigényt fogalmaznak meg. A felhasználókat több csoportra lehet osztani attól függően, hogy az állami vezetés mely szintjén helyezkednek el. Fontos tudni, hogy a katonai vezetők, a haderő parancsnoki állománya a hírszerzés által szolgáltatott információk felhasználói közé tartozik.

A KNBSZ jelentős mértékben segíti, szakmailag irányítja a magyar katonadiplomata tevékenységét. Magyarország a vele diplomáciai és gazdasági téren jelentős kapcsolatokkal rendelkező államokban véderő-, katonai és légügyi attasé-hivatalt is működtet. Így jelen vannak katonadiplomataink legjelentősebb szövetségeseinknél, a NATO és az EU több

tagállamában, Ázsiában (Kína, India, Pakisztán), az Egyesült Államokban, illetve Észak-Afrikában is.

A magyar véderő-, katonai és légügyi attasék a diplomáciai kapcsolatokat szabályozó, Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződésben meghatározott keretek között, a külképviseletek szerves részeként, de önállóan látják el munkakörüket. Kiemelt feladatuk a kétoldalú katonai és katonadiplomáciai kapcsolatok és az együttműködés fejlesztése. A katonadiplomataik elősegítik a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség érdekeinek erősítését, katonai hagyományaink megismertetését a fogadó országban (a magyar honvédelem napján fogadást tartanak). Az attasék a bécsi szerződés által biztosított keretek között tájékozódnak a fogadó ország biztonságpolitikai helyzetéről, fegyveres erejének állapotáról, a bekövetkezett változásokról, illetve a politikai döntések fegyveres erőkre és honvédelemre gyakorolt hatásairól.

A fogadó országban a Magyar Honvédség vezetőit nemzetközi jogi keretek között a véderő-, a katonai és a légügyi attasék képviselik, tartják a kapcsolatot a fogadó ország védelmi minisztériumával, valamint más hivatalos szerveivel, emellett védik az adott országban tartózkodó katonaszemélyek érdekeit is. Fontos tudni, hogy pályakezdő tisztként is számíthatnak a magyar katonadiplomataik segítségére.

A katonai elhárítás védelmi jellegű nemzetbiztonsági tevékenységet végez. Fő erő kifejtése az állam katonai biztonságát veszélyeztető leplezett törekvések és biztonsági kockázatok azonosítására, felderítésére, továbbá az azonosított

ellenérdekelte törekvések megszüntetésére, megszakítására, korlátozására, akadályozására és elhárítására irányul.

A katonai elhárítás tevékenységének tárgyát a katonai biztonság fenntartását befolyásoló és nemzetbiztonsági szempontból relevanciával bíró, már a múltban bekövetkezett történések, a jelenben zajló események, valamint a jövőben bekövetkező potenciális kockázatok felderítése és elhárítása képezi. A katonai elhárítás sok esetben olyan fenyegetéseket és kockázatokat is kezel, amelyek során a biztonsági helyzetében fenyegetett személy – a katona vagy közvetlen előjárója –, illetve katonai szervezet nem érzi fenyegetettséget. Ennek elsődleges oka abban rejlik, hogy éppen olyan típusú fenyegetések viszonylatában van szükség a katonai elhárítás jelenlétére, munkájára, amelyek már pusztán létükkel is fenyegetést jelentenek. E kategóriába olyan elemek tartoznak, mint az ellenérdeklő nemzetbiztonsági (hírszerző) szolgálatok, a bűnszervezetek, az ideológiai, politikai vagy vallási alapokon szerveződő szélsőséges csoportok tevékenysége. Fontos tudni, hogy az elhárító szakterület munkatársai mindenütt jelen vannak az alakulatnál, ott nyílt állományban látnak el szolgálatot. Ha alegységparancsnokként ilyen jellegű kockázatokat tapasztalnak – akár a katonai szervezet, akár az állomány vonatkozásában –, érdemes a KNBSZ munkatársához fordulni.

A katonai elhárítás fontos feladata az objektumvédelem. Ez a katonai elhárító tevékenység olyan speciális formája, amely minden olyan cselekmény felderítését, megelőzését és elhárítását célozza, amely zavarja, korlátozza vagy teljes mértékben megbénítja a katonai szerv szolgálatának ellátását,

illetve rendeltetészerű működését. Az objektumvédelem jellemzően nem tevékenységspecifikus, hanem egy adott, jól meghatározható, védendő intézményhez, létesítményhez (alakulathoz, kontingenshez) kötődik, a jelentkező kockázatok forrása pedig igen változatos képet mutathat. Az objektumvédelem tekintetében a KNBSZ munkatársai számítanak a katonai vezetők, a parancsnokok információs támogatására és az aktív együttműködésre a rezsimmel összefüggő szabályok betartatásában.

A biztonság alapvető kritériumai közé sorolható, hogy a fontos közhatalmat gyakorló, az állami döntéshozatal szempontjából kiemelt információkat birtokló és a fontos pozícióban lévő személyek munkájuk során külső befolyástól mentesen, törvényesen láthassák el tevékenységüket. Sok ilyen katonai beosztás van. Ennek intézményesített biztosítéka a nemzetbiztonsági ellenőrzés, amelyet a demokratikus államokban alapvetően az elhárítás végez. A nemzetbiztonsági ellenőrzés ennek a személyhez köthető biztonsági viszonyrendszernek a meghatározott szempontok alapján történő vizsgálatát szolgálja. Fontos tudni, hogy számos beosztás minősül ilyennek. Sokan ezzel már az egyetemi évek alatt találkozhattak, de speciális katonai műveletekben, illetve feladatok ellátása esetén már alegységparancsnokok számára is szükségessé válhat.

Az ellenőrzés egyfelől olyan kockázati tényezők felderítését célozza, amelyek felhasználásával az érintett személy jogellenes módon befolyásolhatóvá válhat. Ezek lényegi elemét az adja, hogy a kockázatok által kialakuló támadhatóság tényét az érintett személy tudatának át kell fognia. Idesorolható például a vesztegetés vagy a zsarolás is. A kockázatok másik

nagy csoportját az a halmaz képezi, amely által az érintett személyek tudatukon kívül válhatnak befolyásolás áldozatává. Jellemző példa erre a fecsegés vagy a jólérsétség.

Az elhárítás munkájában a nemzetbiztonsági ellenőrzés munkafolyamata a biztonság fenntartását célzó, egyfajta támogató tevékenységet takar. A kockázatok ennek keretében történő felismerése speciális szaktudást igényel. Az állományt érintően a katonai vezetők támogatása és a kockázatok kezeléséhez, valamint felszámolásához szükséges mértékű együttműködése nem nélkülözhető. Fontos azonban rámutatni, hogy a kötelmi és felelősségi rend ellenére nemcsak az adott katonai egység parancsnoka, hanem minden katona felel a saját biztonságáért. Ezen elv érvényre jutása az alegységparancsnok részéről speciális katonai szakértelmet és együttműködési tapasztalatokat, továbbá védett kommunikációt igényelhet. Az alegységet érintő kockázatok kezelése, illetve felszámolása közös ügy – forduljon bizalommal a KNBSZ nyílt állományú tagjaihoz, s kérjen tanácsot, ha szükséges!

Magyar honvédtisztként törekedjen a biztonságtudatos életvezetésre, katonai vezetőként támogassa a KNBSZ munkatársait, akiknek támogatás közreműködésére számíthat pályája során a parancsnoki döntésekben!

4.2. A Magyar Honvédség humánszolgálati támogató rendszere

A személyi állomány megtartása, a testi, lelki és szociális jólétének biztosítása, fejlesztése, valamint a személyi állományt

érintő parancsnoki döntések előkészítésének szakmai támogatása céljából a Magyar Honvédség humánszolgálati rendszert működtet. A humánszolgálati rendszer a katonai szervezetek személyügyi szervezeti elemeibe integrálva, elkülönült szakterületként látja el feladatát.

A humánszolgálat komplex feladatrendszerébe tartozik többek között:

- a személyi állomány életkörülményeinek vizsgálata;
- általános családtámogatási feladatok (például a katonacsaládok gyermekei óvodai és iskolai elhelyezésének, illetve a nyári, szünidő alatti felügyeletének elősegítése);
- missziós családtámogatási feladatok;
- szociális támogatási feladatok (segélyezés, családalapítási támogatás, illetményelőleg);
- a katonai szervezet szintjén megjelenő kegyeleti tevékenységgel kapcsolatos feladatok;
- a rekreációval (üdültetéssel) és kultúrával kapcsolatos feladatok;
- az esélyegyenlőséggel kapcsolatos feladatok.

A katonaközpontú ügyintézés jegyében 2010-től az integrált ügyfélszolgálati irodák hálózatának MH szintű kiépítése vette kezdetét. Az irodák a személyi állomány mindennapi életéhez, problémáihoz rugalmasan igazodva, emberközpontú ügyfélszolgálati tevékenység keretében (amelynek középpontjában a katona és családja áll) képesek a humán, személyügyi, valamint az állományt érintő egyes pénzügyi feladatok integrált módon történő végrehajtására. Jelenleg

8 helyőrségben működik integrált ügyfélszolgálati iroda (Debrecen, Hódmezővásárhely, Szentes, Tata, Kaposvár, Budapest, Szentendre, Várpalota).

A humánszolgálat munkatársai probléma esetén (legyen az szociális, mentálhigiénés, életvezetési, jogi stb. jellegű) – a személyiségi és adatvédelmi jogok maximális betartása, tiszteletben tartása mellett – szakszerű segítséget, támogatást képesek nyújtani az arra rászorulóknak, igény esetén személyes tanácsadással segítik az állományt és családtagjaikat.

A Z2026 honvédelmi és haderőfejlesztési program keretében született a Magyar Honvédség katonáit érintő humánerőforrás-gazdálkodás fejlesztésével kapcsolatos, a 2019–2023 közötti időszakban végrehajtandó fő feladatokat tartalmazó program kiadásáról szóló 25/2019. (III. 26.) HM utasítás, amelynek IV. témaköre „a humánszolgálati rendszer (a katona jóléte) témakörben végrehajtandó feladatok”. A személyi állomány érdekében a program részeként felülvizsgálják és fejlesztik a humán-szociális támogató rendszert. Az elsődleges cél, hogy a humánszolgálat *személyes tanácsadóként* lássa el feladatait. Megvalósítása a katonák, katonacsaládok, honvédségi dolgozók élet- és munkakörülményeinek, egészségi állapotának és a róluk történő humán és szociális gondoskodás rendszerének fejlesztését szolgálja.

A humánszolgálat adott katonai szervezetre jellemző, helyi specifikumoknak megfelelő működése, valamint az elérhető szolgáltatások részletesebb, mélyebb megismerése céljából javasoljuk, hogy keresse fel katonai szervezete humánszolgálatát, és kérje erre vonatkozó tájékoztatását!

4.3. Keresd a vezénylőzászló!

A Magyar Honvédség katonai szervezeteinél a parancsnoki tevékenység támogatása, ezen belül az alegységek fejlesztése, napi életének szervezése érdekében rangidős altiszti beosztásokat rendszeresítettek. Szakasz vagy azzal azonos szintű alegység vonatkozásában a szakaszparancsnok támogatására szakaszaltiszt, század vagy azzal azonos, illetve magasabb szintű alegységek vonatkozásában vezénylő zászlósok látják el ezt a feladatot.

A szakaszaltiszt a szakaszparancsnok vezetésének legfontosabb támogatója, távollétében helyettesítője. Ismeri a szakasz állományát, azon belül azok erősségeit, fejlesztésre szoruló hiányosságait. Javaslatával segíti a szakaszparancsnok vezetői tevékenységét. Az Altiszti Támogató Csatorna (ATCS)¹¹⁸ segítségével a parancsnok döntéseihez szükséges pontos és hiteles információkat biztosítja. A szakaszaltiszt nem a szakasz parancsnoka. Az általa végzett tevékenység eredményességének mutatója a szakaszparancsnok sikeressége. A pályakezdő tiszt legfőbb támasza, hiszen tapasztalatával és informális kapcsolatrendszerével sokat tud tenni a beilleszkedés időszakának zavartalanságáért. Egy jól kialakított, őszinte szakaszparancsnok-szakaszaltiszt kapcsolat megha-

¹¹⁸ Az Altiszti Támogató Csatorna egy kétirányú kommunikációs csatorna. Lefedettsége az MH Vezénylő zászlósától egészen a rajparancsnoki szintig terjed. Rendeltetése a parancsnoki vezetési rendszer támogatása, a kiadott intézkedések, parancsok érvényre juttatásának biztosítása, folyamatos, aktuális, hiteles információforrás a parancsnoki, valamint az alárendelt állomány részére, mindemellett gyors, hatékony reagálás az esetlegesen felmerült problémákra.

tározó eleme a tiszti pályának, hiszen egy olyan tudásforrást nyit meg a fiatal tiszt előtt, amely az általa birtokolt magas szintű elméleti tudást gyakorlati szemszögből világítja meg. Ez később jó támpontot ad századszinten a századparancsnok-vezénylő zászlós kapcsolat kialakításához.

A vezénylő zászlós további feladatköréhez tartozik a pályakezdő altisztek és tisztek szervezeti integrálásának segítése, tanácsadó jelleggel. Segíti, és mindemellett megkönnyíti a pályakezdő vagy újonnan az alakulathoz érkező tisztek munkáját a szervezet és a beosztásához szükséges kulcsszemélyek bemutatásával, a szervezet működéséhez elengedhetetlen ismeretekkel való ellátásával, továbbá a beosztotti vezető altiszti állomány megismertetésével. Ezen ismeretek segítik és támogatják a tisztek beilleszkedését, megkönnyítik a kezdeti nehézségeken történő gördülékeny túllépést, valamint megalapozzák a bizalmat a szervezet és az alárendeltek iránt. Bíz benne, és használd a vezénylő zászlóst!

A század vagy magasabb szinten parancsnoki beosztásban szolgáló tisztek mellett vezénylő zászlós teljesít szolgálatot. A vezénylő zászlós feladata – hasonlóan a szakaszaltiszthez – a parancsnoka vezetői tevékenységének támogatása. Ebbe a támogatásba beletartozik a parancsnoka alárendeltségébe tartozó (század esetén szakasz, zászlóalj esetén század, egység esetén zászlóalj), és parancsnoki beosztásban szolgáló tisztek tevékenységének támogatása tanácsokkal, javaslatokkal. Az általa felhalmozott tapasztalat és gyakorlati tudás révén a kritikus helyzetek megoldását döntési alternatívákkal képes támogatni. Jó néhány esetben a parancsnoka megbízásából, annak nevében jár el, viszont mindig tudatában van annak,

hogy tevékenysége a tisztek vonatkozásában kizárólag a támogatásra, tanácsadásra korlátozódik. A vezénylő zászlós nem riválisa a tiszti állománynak, mivel karrierútja nem keresztezi a tisztekét, és hasonlóan a szakaszaltisztnél már említettekhez, tevékenységének eredményessége a parancsnoka által végzett tevékenység sikerességével mérhető.

4.4. A Katonai Vizsgaközpont szerepe az előmeneteli rendszerben

A Katonai Vizsgaközpont 2013. szeptember 1-jén kezdte meg feladatainak végrehajtását a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar szervezeti egységként. Feladata az önkéntes jelentkezésen alapuló tiszti és altiszti minősítő vizsgák előkészítése, a vizsgáztatás lebonyolítása és annak felügyelete, továbbá az új katonai életpályamodell alapján meghatározott, horizontális karriert biztosító tiszti és altiszti fokozati vizsgáztatás előkészítése, a vizsgák lebonyolításának koordinálása, felügyelete.

Alaptevékenységéhez tartozik ezeken kívül:

- az egyetem oktatási egységei által igényelt vizsgák végrehajtása;
- a Magyar Honvédség katonai szervezetei részéről érkező felkérések alapján a vizsgáztatás előkészítésében való közreműködés;
- a vizsgák lebonyolítása az ILIAS távoktatási rendszer igénybevételeivel.

Minősítő vizsga

Az előmeneteli rendszer működtetése érdekében végrehajtott olyan számonkérés, ahol a jelentkezők önálló felkészülést követően a meghirdetett vizsgaidőpontokban általános katonai ismeretekből tesznek tanúbizonyságot felkészültségükről.

Fokozati vizsga

Az oldalirányú karrierrendszer működtetése érdekében, szakmacsoportonként és állománycsoportonként differenciáltan végrehajtott olyan számonkérés, ahol a résztvevők önálló felkészülést követően, a meghirdetett vizsgaidőpontokban a saját szakterületük és a hozzá kapcsolódó rokon szakterületek katonai-szakmai ismereteiből tesznek tanúbizonyságot felkészültségükről.¹¹⁹

Vizsgaregisztráció, vizsgára történő jelentkezés a <http://kvk.uni-nke.hu/registracio> linken történik. Az ILIAS-rendszeren belül lehetőség van a tananyagok letöltésére, valamint próbatesztek kitöltésére, így növelhető a felkészülés hatékonysága.

Elérhetőségek:

- E-mail-cím: hhkkvk@uni-nke.hu

vagy hhkkvk@hm.gov.hu

- Telefonszám: +36/1 432-9000 /
- Cím: 1101 Budapest, Hungária krt. 9–11.

¹¹⁹ 66/2017. (XI. 30.) HM utasítás.

4.5. Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód a Magyar Honvédségben

Az esélyegyenlőségi politika mindazokat a jogi és nem jogi eszközöket fogja össze, amelyek célja, hogy – az élet különböző területein – mindenki egyenlő eséllyel érvényesülhessen. Az esélyegyenlőségi szakpolitika kereteit Magyarország Alaptörvénye Szabadság és felelősség című fejezetének XV. cikke rögzíti:

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

(4) Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

(5) Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az egyenlő bánásmód elve a diszkrimináció, vagyis a hátrányos megkülönböztetés tilalmát jelenti. Az egyenlő bánásmód követelménye akkor sérül, ha egy személyt vagy csoportot valamilyen *védett tulajdonsága* miatt ér hátrány. A hátrányos megkülönböztetés pontos fogalmát, a védett tulajdonságok körét *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmoz-*

ditásáról szóló 2003. évi CXXV. törvény határozza meg.¹²⁰ (Az esélyegyenlőségi politika tehát nem azonos az egyenlő bánásmód biztosításával.)

Annak ellenére, hogy Magyarországon kialakultak jogi és intézményi keretei, az esélyegyenlőségi politika még távol áll attól, hogy a társadalmpolitika ágazatait és főleg a mindennapi konkrét társadalmi cselekvést áthassa. A befogadás és elfogadás hiánya továbbra is alapvető probléma, amelyen csak erős társadalmi szolidaritással lehet változtatni.

A honvédelmi tárca jogszabályai nem tartalmaznak diszkriminatív elemeket, a katonai szolgálatvállalás lehetősége minden magyar állampolgár számára adott, amennyiben megfelel az alkalmassági feltételeknek. Az illetmény megállapítása a rendfokozathoz, a beosztáshoz és a munkavégzés sajátosságaihoz kapcsolódik, garanciát nyújtva arra, hogy az nemtől, kortól és származástól független legyen. A szociális ellátórendszer elemei valamennyi katona számára ugyanolyan eséllyel érhetők el.

¹²⁰ Védett tulajdonság egy személy vagy csoport valós vagy vélt *a)* neme, *b)* faji hovatartozása, *c)* bőrszíne, *d)* nemzetisége, *e)* nemzetiséghez való tartozása, *f)* anyanyelve, *g)* fogyatékosága, *h)* egészségi állapota, *i)* vallási vagy világnézeti meggyőződése, *j)* politikai vagy más véleménye, *k)* családi állapota, *l)* anyasága (terhessége) vagy apasága, *m)* szexuális irányultsága, *n)* nemi identitása, *o)* életkora, *p)* társadalmi származása, *q)* vagyoni helyzete, *r)* foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, *s)* érdekképviselőhez való tartozása, *t)* egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője.

A tárca esélyegyenlőséggel kapcsolatos elveit és céljait HM utasításban¹²¹ rögzítették. A célkitűzéseknek megfelelően minden katonai szervezetnél esélyegyenlőségi referenst jelöltek ki, illetve a szervezetek rendelkeznek esélyegyenlőségi tervvel, amely dokumentum a helyi, az adott katonai szervezetre vonatkozó és jellemző specifikus célokat, törekvéseket és gyakorlati tapasztalatokat rögzíti. Az esélyegyenlőségi terv az alábbi területek vonatkozásában tartalmaz javaslatokat:

- a) a humánerőforrás-gazdálkodás folyamatainak szabályozása,
- b) a kedvezmények kiterjesztése,
- c) a szakmai előmenetel folyamatainak szabályozása,
- d) az illetmény és a juttatások megállapításáról szóló döntési folyamat transzparenciája,
- e) az előléptetési, előmeneteli lehetőségek megismertetése,
- f) az oktatási, képzési programokhoz való teljes körű hozzáférés biztosítása,
- g) a munkavállalók jó egészségi állapotának, biztonságának és jó közérzetének megtartása,
- h) a családos munkavállalók számára biztosított kedvezmények kiterjesztése,
- i) a nyugdíjaséltre, illetve nyugállományba vonulásra történő felkészítés,
- j) az esélyegyenlőségi témakörök képzések, vezetői felkészítések és a továbbképzések rendszerébe történő felvétele.

¹²¹ 22/2011. (II. 25.) HM utasítás a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma Esélyegyenlőségi Szabályzatának kiadásáról, illetve 5/2013. (I. 21.) HM utasítás a Honvédelmi Minisztérium esélyegyenlőségi tervéről.

A honvédelmi tárca 2003 óta működteti a Lippai Balázs ösztöndíjprogramot. Az ösztöndíjat azon hátrányos helyzetű vagy magukat roma származásúnak valló, nappali tagozaton közép-, illetve felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók nyerhetik el, akik a katonai alapismeretek szabadon választott érettségi tantárgyat tanulják, vagy a honvéd kadét ágazati szakképzésben tanulnak, illetve felvették a honvédelmi ismeretek tantárgyat.

4.5.1. Gyakorlati tanácsok fiatal tiszteknek, parancsnokoknak

A szolgálatteljesítésre és a szolgálati jogköre gyakorlására vonatkozó jogi szabályzók betartása mellett – az emberi méltóság tiszteletben tartásával – vegye figyelembe és tolerálja az emberi különbségeket.

Szolgálatteljesítését és szolgálati jogköre gyakorlását minden esetben jellemezze személyes példamutatás és az alárendeltjeivel szembeni felelősségvállalás!

Feladatszabásával, döntéseivel ne hozza megalázó vagy méltatlan helyzetbe alárendeltjeit, kerülje a személyeskedést!

Beosztását, rendfokozatát ne használja fel mások véleményének befolyásolására, tartsa tiszteletben mások személyiségjogait, döntéseit ne befolyásolják személyes ellentétek vagy egyéni meggyőződései!

Szolgálati jogköre gyakorlásában segítse a nemek közötti esélyegyenlőség megvalósulását!

Az esélyegyenlőséggel és egyenlő bánásmóddal kapcsolatos írott és íratlan szabályokat megsértő esetleges helyzetekben – a katonai szervezet esélyegyenlőségi referensének bevonásával – törekedjen a helyzet részrehablás, előítéletek nélküli tisztázására az érintett felek közreműködésével!

4.6. Érdekvédelem – Honvédszakszervezet

A szociális és gazdasági érdekek védelme, továbbá a szolgálati rend és fegyelem fenntartása érdekében e törvény szabályozza az érdekképviselői szervezetek, ezen belül különösen a szak-szervezet és a honvédség kapcsolatrendszerét.¹²² Az érdekképviselői szervezetek e törvény keretei között szabadon működhetnek és gyakorolhatják jogosítványaikat, szövetségeket létesíthetnek, ilyenekhez csatlakozhatnak, ideértve a nemzetközi szövetségeket is. Az érdekképviselői szervezetek sztrájkot nem szervezhetnek, tevékenységükkel nem veszélyeztethetik a honvédség iránti közbizalom fenntartását, valamint nem akadályozhatják meg a honvédség jogszerű és rendeltetésszerű működését, a szolgálati feladatok ellátását.

A Honvédszakszervezet (HOSZ) 1991. szeptember 14-én alakult meg 7 helyi egyesületből és 56 egyéni tagból, összeségében mintegy 300 aktív és nyugállományú katonából, Katonák Érdekvédelmi Szövetsége (a továbbiakban: KÉSZ) néven, Budapesten.

¹²² Hjt. 26. § (1).

Az érdekvédelmi munka hatékonyságának javítása, a kollektív érdekvédelmi jogosultságok bővítése érdekében a KÉSZ 1995 szeptemberében úgy döntött, hogy a katonák érdekvédelmének markánsabb megjelenítése céljából a szövetség szakszervezetté alakul. Létrejött a Honvédszakszervezet, ezzel megalakult Magyarországon az első alulról szerveződő, kizárólag egyéni tagokból álló katonai érdekvédelmi szakszervezet.

A HOSZ 1992 óta teljes jogú tagja a Katonaszövetségek Európai Szervezetének (EUROMIL), szorosan együttműködik a V4-ek tagállamainak katonai érdekvédelmi szervezeteivel. Az országos konföderációk közül a Liga Szakszervezetek tagja, 2002-től az országos érdekegyeztetésben is megjelent az Országos Közszolgálati Érdekegyeztető Tanácsban (OKÉT).

A Honvédelmi Tárcán belül jelenleg a katonák egyetlen reprezentatív érdekvédelmi szervezeteként a HOSZ képviseli a munkavállalói oldalon a hivatásos, a szerződéses, az önkéntes tartalékos és a nyugállományú katonákat, a Honvédségi Dolgozók Szakszervezetével (HODOSZ) a honvédelmi alkalmazottakat, valamint a Bajtársi Egyesületek Országos Szövetségével (BEOSZ) a nyugállományú bajtársakat a Honvédelmi Érdekegyeztető Fórum (HÉF) ülésein.

A szakszervezet céljainak elérése érdekében folyamatosan kapcsolatot tart a Honvédelmi Minisztériummal, a Magyar Honvédség Parancsnokságával és az állományilletékes parancsnokokkal. Véleményezi a szaktárca által előkészített törvénytervezeteket és jogszabályokat. Szakmai egyeztetéseket folytat az állományt érintő aktuális kérdések kapcsán.

A szakszervezet létszáma folyamatosan növekszik, jelenleg kb. 5000 fő. Folyamatosan végzik a tagtoborzást, kiemelt

figyelmet fordítanak a jogviszonyba lépő katonák megnyerésére, a Honvédszakszervezet népszerűsítése minden tisztségviselő feladata.

Legfőbb döntéshozó fóruma az évente két alkalommal megtartott küldöttgyűlés. Négyévente tisztújító küldöttgyűlés választja meg a 8 fős elnökséget, amely a küldöttgyűlések közötti időszakban irányítja a szervezetet. A Honvédszakszervezet Központi Irodája az 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B. szám alatt működik, ahol szívesen állnak a tagok rendelkezésére, és jogsegélyszolgálatot is biztosítanak. Minden alakulatnál működik alapszervezet, amelyben a megválasztott szakszervezeti vezetők az állományilletékes parancsnokkal tartják a kapcsolatot a katonák élet- és szolgálati körülményeinek javítása érdekében.

A Honvédszakszervezet a politikai és katonai vezetéstől függetlenül, együttműködve a hazai és külföldi társszervezetekkel, a párt- és felekezetszemlegesség elvének tiszteletben tartásával végzi tevékenységét. A szakszervezet a tagjai érdekeit képviseli, jogait védi.

Szolgáltatásai között kiemelt helyet foglal el a jogsegélyszolgálat és a jogi képviselet. Minden tag kérhet jogi segítséget, akár személyes ügyfélfogadáson, akár telefonon vagy e-mailben. A szakszervezet emellett önszegélyezési és szolidaritási alapot hozott létre. A szociális és temetési segély folyósítását a saját alapítású Katonákért Közhasznú Alapítványon keresztül végzi. Hajdúszoboszlói saját tulajdonú üdülőjében tagjai részére kedvezményes üdültetést biztosít.

A tagok a mobil- és internetszolgáltatásokat kedvezményesen tudják igénybe venni. Minden tag alanyi jogon élet- és bal-

esetbiztosítással rendelkezik, kedvezményes felelősség-, lakás- és gépjármű-biztosításokat köthet, valamint a szakszervezet kedvezményesen missziós biztosítást nyújt a külföldön szolgálatot teljesítő tagok részére. Mindemellett a szakszervezeti tagkártya felmutatásával vásárlói kedvezmény érvényesíthető az ország minden részén a szerződés szerinti üzletekben.

A szakszervezetről a www.hsz.hu honlapon és a Facebookon aktuális információk találhatóak, továbbá a tagságot havonta elektronikus úton hírlevélben értesíti a fontosabb történésekről, alkalmanként megjelenti az *Egység* című újságot, amelyet a tagság körében terjeszt.

5. MELLÉKLETEK, MINTAOKMÁNYOK

5.1. Általános harcparancs

1. *Helyzet (situation)*

- a) Ellenség és harctéri kondíciók
 - Időjárás és napnyugta/napkelte, holdkelte/holdnyugta
 - Terepértékelés (OCOKA)
 - Ellenség
 - Egyenruha-azonosító
 - Csapatazonosító
 - Tevékenység
 - Erősség/gyengeség
 - Elhelyezkedés
 - Legvalószínűbb/legveszélyesebb cselekvési változat
- b) Saját erők
 - Magasabb egység/alegység feladata és parancsnoki szándéka
 - Szomszédos egységek/alegységek feladata, elhelyezkedésük
 - Támogató erők
 - Megerősítő erők

2. Harcfeladat (*mission*)

Végrehajtandó feladat és cél egy összetett mondatban (ki, mit, mikor, hol, miért)

3. Végrehajtás (*execution*)

- a) Parancsnoki szándék (cél, kulcsfeladatok, véghelyzet)
 - Művelet elgondolása
 - Manőverterv
 - Tűztámogatás terve
 - Műszaki támogatás terve
- b) Alárendeltek feladatai
 - Feladat
 - Cél
- c) Együttműködés szabályai (intézkedések, amelyek két vagy több alegységre vonatkoznak)
 - Mozgásra vonatkozó intézkedések
 - Megindulás ideje, helye
 - Menetrend
 - Útvonal
 - Találkozási helyszínek és időpontok
 - Fázisvonalak, előrevonás határa
 - Vonalak átlépése
 - Csatlakozás helye, ideje
 - Áthaladás helyszíne
 - Elsődleges felderítő igény
 - Egyéb

4. *Adminisztráció és logisztika (administration and logistics)*

- a) Logisztikai támogatás terve
 - Ellátópontok helyei
 - Sebesültgyűjtő pont helye
 - Támogatás elgondolása
- b) Logisztikai biztosítás
 - Ellátás
 - Szállítás
 - Szolgáltatás
 - Javítás
- c) Egészségügyi kiürítés szabályai
- d) Együttműködés civilekkel és hadifoglyok kezelése

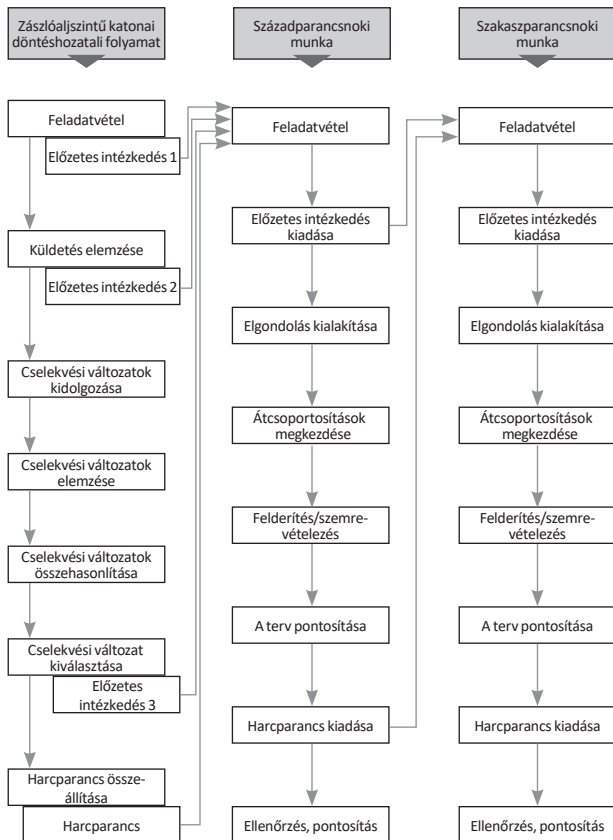
5. *Vezetés és híradás (command and signal)*

- a) Vezetés
 - Parancsnokok helyei
 - Parancsnoki lánc
- b) Híradás
 - Rejtjelzés
 - Rádióhasználat szabályai
 - Rádiócsend alkalmazása
 - Frekvenciák és váltásuk feltételei
 - Kéz- és karjelzések, pirotechnikai jelzések
 - Kódszavak
 - Elektronikai védelem

Forrás

FM 3-21.8 The Infantry Rifle Platoon and Squad, 5-4 – 5-5
FM 5-0 Army Planning and Orders Production, G

5.2. A katonai döntéshozatali folyamat és a parancsnoki munka viszonya

5.3. Tájékoztató a Magyar Honvédség Központi Doktrinális Adatbázisáról és szakmai anyagok elérhetőségéről

Az MH Központi Doktrinális Adatbázis 2.0 (a továbbiakban: MH KDAB 2.0) kizárólag a Magyar Honvédség személyi állománya részére készült, a doktrinális és szabályzó dokumentumokhoz történő elektronikus hozzáférést biztosító informatikai rendszer. Használatát a jogosult felhasználók a portálra vonatkozó szabályok elfogadásával és a Magyar Honvédség tagjaira érvényes általános információ- és titokvédelmi szabályok betartásával vehetik igénybe.

Az MH KDAB 2.0 célja biztosítani:

- a doktrinális és szabályzó dokumentumokhoz való hozzáférést;
- a hatékony, gyors keresést a dokumentumok között és a dokumentumokban;
- a felhasználók közötti hatékony kommunikációt;
- a doktrinális és szabályzó dokumentumok teljes körű felülvizsgálatát, módosítását, bővítését.

Az MH KDAB 2.0 felhasználók: A felhasználók az MH INTRANET hálózaton, felhasználói azonosító és az ahhoz tartozó jelszó segítségével vehetik igénybe.

Az MH KDAB 2.0 adatainak kezelése: Az MH KDAB 2.0 nyílt adatokat tartalmaz, amelyek kezelésének rendjét a Magyar Honvédség Egységes Iratkezelési Szabályzata (Ált/40.) szabályozza.

Az MH KDAB 2.0 adataihoz történő hozzáférési jogosultság

Az MH KDAB 2.0 rendszerbe történő belépéshez engedély szükséges. A hozzáférésre jogosult személyi állomány körének meghatározása, illetve annak folyamatos naprakészen tartása az illetékes parancsnok/munkahelyi vezető felelőssége.

Az MH KDAB 2.0 rendszerbe való belépéshez szükséges felhasználói jogosultságok megadására az MH Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnokság (a továbbiakban: MH HFKP) parancsnoka mint Rendszergazda jogosult.

Hozzáférési jogosultságot a HM, MH szervek, szervezetek vezetői által kijelölt személyek igényelhetnek az MH KDAB 2.0 rendszergazdájától. Az igényt az MH KDAB portálról és az MH Központi Intranet Portálról letölthető űrlap kitöltésével és az állományilletékes vezető, parancsnok ellenjegyzésével kell megküldeni az MH HFKP parancsnokának.

Az MH KDAB 2.0 használatával az alábbi szolgáltatások vehetők igénybe:

- doktrinális és szabályozó dokumentumok keresése, olvasása, letöltése;
- nemzeti és NATO-doktrínák keresése, olvasása, letöltése;
- Szabványosítási és Doktrinális Tanács (SZDT) anyagainak keresése, olvasása, letöltése;
- Szabályzatfejlesztési Munkacsoport (SZFM) anyagainak keresése, olvasása, letöltése;
- Magyar Honvédség Parancsnoksága Csoportfőnökségek dokumentumainak keresése, olvasása, letöltése;
- elektronikus tananyagok, előadások, távoktatási anyagok keresése, olvasása, letöltése;

- segédanyagok, fotók, videók, PowerPoint-bemutatók keresése, olvasása, letöltése;
- kapcsolódó hírek olvasása;
- fórumok használata;
- javaslatok küldése a doktrinális és szabályzó dokumentumokkal kapcsolatban.

Az MH KDAB 2.0 szolgáltatásainak használata során gondosan be kell tartani a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályokat.

A felhasználói jogosultság azonnali felfüggesztésével, illetve a hozzáférés letiltásával jár, amennyiben a felhasználó hibájából bármely információ illetéktelen személyek tudomására jut, bejelentkezési adatait más személy részére átadja, vagy annak alapos gyanúja felmerül.

5.3.1. Hozzáférés a katonai szabályzatokhoz

A katonai szabályzatok elérhetők a szervezetek ügyviteli részlegénél, illetve részben, elektronikusan az MH KDAB 2.0 rendszerében.

A szolgálati könyvek cikkjegyzékét kell kérni a részleg állományától. A cikkjegyzékben felsorolták a nyílt és minősített szabályzatokat. A minősített könyvekhez való hozzáférés csak a megfelelő személyi biztonsági feltételek megléte esetén lehetséges. A nyílt szabályzatokhoz az állomány tagjai hozzáférhetnek, azokat aláírás ellenében átvehetik, és szolgálati helyükön elzárva maguknál tarthatják.

A cikkjegyzékben a szabályzatokat cikkszámuk alapján csoportosíthatják a könnyebb kereshetőség érdekében. Például:

- Ált/ – általános szolgálati könyvek, mindenkire érvényesek,
- Löv/ – lövészetek,
- Löfe/ – lövész fegyverzeti,
- Pc/ – páncélos,
- Pcfe/ – páncélos fegyverzeti,
- Tü/ – tüzér,
- Tüfe/ – tüzér fegyverzeti.

Ha olyan szabályzatra lenne szükség, amely hatályos, de a szervezetnél nem elérhető, a katonai szervezetek megigényelhetik az MH Szabályzat Raktárától.

A hatálytalanított szabályzatok már nem igényelhetők, de az NKE Egyetemi Könyvtárában, illetve a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtárában külön szabályok szerint kutathatók.

3. táblázat. Általános szabályzatok, szabályzók, intézkedések

Alaki szabályzat	Ált/52
Szolgálati szabályzat, Jogszabály-gyűjtemény a Szolgálati szabályzathoz	Ált/23; 253/374
Az MH öltözködési szabályzata	Ált/25
Az általános katonai kiképzés kézikönyve	4/244 (I–II. kötet)
Lövészetek tervezése, szervezése és levezetése	4-312 Egységes Lövészeti szak- utasítás

Felkészítési és kiképzési program (a hivatásos és szerződéses katonákkal feltöltött gépesített lövész- és harckocsizászlóaljok részére)	463/302
Harcszabályzat II. rész. Zászlóalj	Ált/54
Harcszabályzat III. rész. Század	Ált/55
Harcszabályzat IV. rész. Raj, szakasz	Ált/59
Katonai testnevelés-foglalkozások levezetése	Ált/30 A Magyar Honvédség katonai testnevelés kiképzés és sportbajnokságok szabályzata
Fegyverzeti eszközök kezelése	Löfe/8
Harcjármű-vezetési szakutasítás (kerekes és láncos harcjárművekhez)	Ált/11
Katonai tereptan	Ált/204
Az MH rádióforgalmi szakutasítása	Hír/3
Műszaki szakutasítás a nem műszaki alegységek részére	Mű/243
Missziós feladatokra történő felkészítés	220-2015 MH ÖHP PK intézkedése
Kiképzési okmányok egységesítése (mintákkal)	99-2014 MH ÖHP PK intézkedése
Gépjárművezetők osztályba sorolása	72/2009 MH HVKF rendelete
Tüzérszabályzatok	
A tüzérség lő- és tűzvezetési szabályzata	Tü/1
A MH tábori tüzér és páncéltörő tüzalegységeinek harcsolgalmi szabályzata	Tü/5
A tüzérség lőutasítása I. (osztály, üteg, szakasz, löveg)	Tü/50

Szakutasítás a rakétacsapatok és tüzérség harci alkalmazására II.	Tü/52
A 82 mm-es 48M aknavető harcszabályzata és szakutasítása	Löfe/24
Lőtáblázat 82 mm-es aknavető részére	Löfe/34
A D-20 152 mm-es ágyútarack anyagismerete és kezelési utasítása	Tüfe/283
A 152 mm-es D-20 ágyútarack lőtáblázata	Tüfe/329
Tüzérségi gyújtók	Tüfe/107
Lőszer-anyagismeret	Tüfe/136
Felderítő szabályzatok	
MH Összhaderőnemi felderítő doktrína	F/2
MH Összhaderőnemi elektronikai hadviselési doktrína	F/4
Felderítés és megfigyelés doktrína	F/9
A felderítő támogatás elvei és gyakorlata	4/306
Kiképzési Program a csapat- és mélységi felderítő katonák és alegységek részére	Feld-1518/4/507
Műszaki szabályzatok	
Erődítési utasítás	Mű/20
Gyorstelepítésű drótakadály műszaki leírása, használati és karbantartási utasítása	Mű/25
Tűzszerész-szakutasítás	Mű/31
Robbantási utasítás	Mű/213

Forrás: saját szerkesztés

5.3.2. A NATO-rövidítések és akronímák használata

A NATO-ban használt rövidítéseket és akronímákat az MH HFKP Doktrinális és Szabályzatfejlesztési Osztály az MH KDAB rendszerében folyamatosan frissülő formában, elektronikusan elérhetővé teszi az Integrált Terminológiai Adatbázisban. A hozzáféréshez az 5.3-ban leírtak szerint kell regisztrálni.

A közhiedelemmel ellentétben, a NATO-ban a brit angol, nem pedig az amerikai angol a hivatalos.¹²³ Ennek megfelelően a rövidítések is a brit rendszert követik (például Capt és nem CPT).

Egy jó tanács: a haderőben nagy „divat” rövidítéseket használni. Számos esetben előfordul, hogy valaki szeretne rövidíteni, de nem tudja a helyes rövidítést. Ha nem vagyunk biztosak egy rövidítésben, inkább írjuk ki az egész kifejezést, ne használjunk pontatlan rövidítést (például z. helyett zlj.).

5.4. Az éles lő- és dobógyakorlattal egybekötött lökiképzés előkészítése és levezetése

Az éles lő- és dobógyakorlatok (a továbbiakban: lövészet) végrehajtását – kivéve, ha külön parancsra rendelik el – a békevezetési

¹²³ „1.1. Spelling. Use the preferred British English spelling indicated in the latest edition of the Concise Oxford English Dictionary (COED). Set your spell-checking system to »English (UK)« but beware that this system will not necessarily give the spellings contained in that dictionary.” Lásd C-M(2007)0023, D Annex D-1 oldal.

okmányokban írják elő (adott katonai szervezet éves kiképzési intézkedése, adott alegység féléves óra-tárgykör elosztási tervében, havi munkatervében, majd az adott alárendelt alegység kiképzési tervében, illetve ideiglenesen létrehozott kötelek felkészítési tervében). A lövészetet minden esetben az adott katonai szervezet parancsnokának napi parancsa rendeli el.

4. táblázat. Szabályzók és intézkedések

Feladat	Szabályzó
Lövészet előkészítése, tervezése és a végrehajtás szabályai	Egységes lövészeti szakutasítás, 687/109
Lövészet előkészítése és tervezése	Adott lőtér használati utasítása, Éles lő-, dobógyakorlatot előíró intézkedés/terv
Békevezetési okmányok egységesítése	99/2014 MH ÖHP parancsnok intézkedése
A rendszeresített fegyverzeti eszközök kezelése, karbantartása	Fegyverzeti eszközök kezelése, Lőfe/8
Dragunov távcsöves puska anyagismeret és lőutasítás	Lőfe/109
Lőutasítás RPG-7 kézi páncélelhárító gránátvetőhöz	Lőfe/38 (RPG-7)
Az általános katonai kiképzés kézikönyve	687/95
KPVT géppuska anyagismeret és kezelési utasítás	Lőfe/35 (KPVT)
PKM géppuska anyagismeret és kezelési utasítás	Lőfe/104 (PKM)
82 mm aknavető harcszabályzat és lőutasítás	Lőfe/24 (82 mm aknavető)

Feladat	Szabályzó
9K111-2 páncéltörő rakéta műszaki leírása és üzemeltetési szakutasítása	Löfe/60 és Löfe/112 (9K111)
NSZP-3 éjszakai lövészirányzék anyagismereti és kezelési utasítása	Löfe/105 (NSZP-3)
A PPN-3 éjszakai irányzék anyagismereti és kezelési utasítása	Löfe/107 (PPN-3)

Forrás: saját szerkesztés

A lövészet megszervezésének és végrehajtásának részei:

1. a lövészeti foglalkozás előkészítése;
2. a lövészet szolgálati személyei;
3. a lövészeti foglalkozások levezetése;
 - előkészítő komplex foglalkozás;
 - a lövészet végrehajtása;
4. lövészet után végrehajtandó feladatok;
5. a lövészeti foglalkozások levezetésének okmányai.

1. A lövészeti foglalkozás előkészítése

Célja: A lövészet adott lőtéren történő zavartalan és akadálymentes végrehajtási feltételeinek megteremtése. A lőterek igénybevételének általános előírásai alapján a logisztikai háttér megteremtése, a szolgálati személyek meglétének és azok elméleti felkészültségének biztosítása az előírt szabályzók szerinti dokumentációk elkészítése mellett.

5. táblázat. Az előkészítés időrendje

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje
1.	Légtérigény leadása	Lövészetet megelőző hónap 10-éig (a dandár/ezred részére)
2.	Lőtérmentesítési igény leadása	Lövészetet megelőző hónap 10-éig (a dandár/ezred részére)
3.	Eü. biztosítási igény leadása	Lövészetet megelőző hónap 15-éig (a dandár/ezred részére)
4.	Levezetési terv elkészítése, jóváhagyása	5 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt, MH ÖHP 99/2014 számú intézkedése alapján
5.	Foglalkozási jegyek elkészítése, jóváhagyása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt, MH ÖHP 99/2014 számú intézkedése alapján
6.	Lőtérigény és lőtérberendezési vázlat leadás	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
7.	Veszélyesanyag-igény elkészítése, referálása (log. főnökség, fegyverzeti szakág; kiképzési főnök; dandárparancsnok), leadása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
8.	Lövészeti parancs előkészítése, dandárparancsba tétele	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
9.	Gépjárműigények leadása	3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
10.	Élelmezési ellátás leadása	2 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
11.	Szemrevételezés végrehajtása	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
12.	Foglalkozásvezetők felkészítése	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje
13.	A lövészet szolgálati személyeinek felkészítése, vizsgáztatása	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt
14.	Anyagi készletek előkészítése, felvételezése	1–3 munkanappal a lövészet végrehajtása előtt

Forrás: saját szerkesztés

2. A lövészet szolgálati személyei

6. táblázat. Szolgálati személyek és szabályzók

Fsz.	Szolgálati személy	Szabályzó
1.	Lövészetvezető	Egységes lövészeti szakutasítás (647. oldal)
2.	Lőgyakorlat-vezető	Egységes lövészeti szakutasítás (653. oldal)
3.	Lőtérügyeletes	Egységes lövészeti szakutasítás (660. oldal)
4.	A biztonsági őrség parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (663. oldal)
5.	Biztonsági őrség (őrök, őr)	Egységes lövészeti szakutasítás (664. oldal)
6.	Figyelők	Egységes lövészeti szakutasítás (666. oldal)
7.	A lőszer-felvételező hely parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (668. oldal)
8.	Lőszeres	Egységes lövészeti szakutasítás (669. oldal)
9.	A lőtér egészségügyi részlegének parancsnoka	Egységes lövészeti szakutasítás (670. oldal)
10.	Fegyvertechnikus	Egységes lövészeti szakutasítás (674. oldal)

Fsz.	Szolgálati személy	Szabályzó
11.	Harcjárműtechnikus	Egységes lövészeti szakutasítás (675. oldal)
12.	Rádióműszerész	Egységes lövészeti szakutasítás (676. oldal), Hír/3
13.	Tűzoltóalegység-parancsnok	Egységes lövészeti szakutasítás (678. oldal), Szolgálati szabályzat (131. oldal), Lő- és gyakorlótér tűzvédelmi szabályzat, Időszakos korlátozó rendelkezések (például tűzgyújtási tilalom esetén)
14.	Környezetvédelmi felelős	Egységes lövészeti szakutasítás (685. oldal), Szolgálati szabályzat (112. oldal), Lő- és gyakorlótér tűzvédelmi szabályzat

Forrás: saját szerkesztés

3. A lövészeti foglalkozások levezetése

Löelőkészítő komplex foglalkozás

Célja: Megtanítani a katonát az egyéni, a rajban, a kezelőszemélyzetben, a csoportban rendszeresített gyalogsági fegyverek és a Magyar Honvédségben alkalmazott kézigránátok balesetmentes, hatékony alkalmazására álló, felbukkanó, mozgó és rövid ideig különböző szituációkban mutatkozó célok leküzdésére, különböző tüzelési helyzetekből, egyéni, valamint raj-, illetve csoportkötelékben vagy a kezelőszemélyzet tagjaként nappal és éjszaka, egyszerű és bonyolult viszonyok között.

A foglalkozások számát a feladat-végrehajtás és a végrehajtó állomány felkészültségének függvényében kell tervezni, illetve szervezni. Javasolt három blokkban 3-3 foglalkozást levezetni, míg a végrehajtás előtt nem maradhat el a biztonságtechnikai, környezetvédelmi, tűzvédelmi rendszabályok ismertetése.

7. táblázat. Javaslat a foglalkozások egy tervezésére

1. blokk	1. Biztonságtechnikai, környezetvédelmi, tűzvédelmi rendszabályok ismertetése
	2. A pisztolylőgyakorlat tárgya, célja, követelménye
	3. Pisztoly-anyagismeret, pisztoly szét- és összeszerelése, tárazása – normafeladatok
	4. Pisztolylövészet alaki végrehajtása
2. blokk	5. Gépkarabély-lőgyakorlat tárgya, célja, követelménye
	6. Gépkarabély-anyagismeret, gépkarabély szét- és összeszerelése, tárazása – normafeladatok
	7. Gépkarabély-lövészet alaki végrehajtása
3. blokk	8. Kézigránátdobó gyakorlat tárgya, célja, követelménye
	9. Kézigránát-anyagismeret, távdobó gyakorlat – normafeladat
	10. Kézigránátdobó gyakorlat alaki végrehajtása

Forrás: saját szerkesztés

Az állomány felkészültségének függvényében kell a foglalkozások idejét meghatározni. A megfelelő hatékonyság elérése érdekében kiképzetlen állomány esetén 1 foglalkozási helyen 8 főnél több katonát (1 lövészraj) nem érdemes képezni.

A lövészet végrehajtása

Célja: Felmérni a katonák jártasságát az egyéni és kollektív fegyverek szakszerű kezelésében, valamint célfelderítésében, a tüzelés pontos végrehajtásában és egyéb kompetenciákban az adott lögyakorlat sajátosságainak megfelelően.

8. táblázat. A lövészetek levezetési rendje

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje	Felelős
1.	Lőtér zárása	4 órával a lövészet megkezdése előtt vagy az adott lőtérre vonatkozó szakutasítás szerint	A biztonsági őrség parancsnoka
2.	Foglalkozási helyek berendezése	1 órával a lövészet megkezdése előtt	Lövészetvezető
3.	Lőtérnapló kitöltése, légtér bejelentése	1 órával a lövészet megkezdése előtt	Lőtérügyeletes
4.	Végrehajtó állomány sorakoztatása	Lövészet megkezdése előtt	Lőtérügyeletes
5.	Biztonságtechnikai rendszabályok ismertetése	Lövészet megkezdése előtt	Lőtérügyeletes
6.	Lőtérbemutató, feladatok ismertetése	Lövészet megkezdése előtt	Lövészetvezető

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje	Felelős
7.	A lőtér szolgálati személyeinek eligazítása, híradó rendszer ellenőrzése	Lövészet megkezdése előtt	Lövészetvezető
8.	Lövészet végrehajtása		Lőgyakorlat-vezető/ Lövészetvezető
9.	Lőfeladat értékelése		Lőgyakorlat-vezető
10.	Töltetlenség ellenőrzése	A lőgyakorlatot követően	Lőgyakorlat-vezető/ lövészetvezető
11.	Lőtérnapló lezárása, eredmények rögzítése	A lőgyakorlatot követően	Lőgyakorlat-vezető/ lövészetvezető

Forrás: saját szerkesztés

A lövészet gyakorlati végrehajtása alatt szektoronként javasolt 4-4 foglalkozási hely berendezése:

1. a lőgyakorlat tárgya, célja, követelménye,
2. a lőgyakorlat alaki végrehajtása,
3. a lőgyakorlat éles végrehajtása,
4. karbantartás.

4. Lövészet után végrehajtandó feladatok

Célja: A lövészet sikeres végrehajtásának lezárásaként megbizonyosodni a foglalkozás eseménymentes lezajlásáról, jelentések megtétele, eredeti állapot visszaállítása.

9. táblázat. Lövészet után végrehajtandó feladatok

Fsz.	Tárgy	Végrehajtás ideje	Felelős
1.	Lőtérnapló lezárása, eredmények rögzítése	Lógyakorlatot követően	Lógyakorlat-vezető/ Lövészetvezető
2.	El nem lőtt lőszer leadása	Lógyakorlatot követően	Lőszer felvételező hely parancsnok
3.	Meggyőződni a személyi épség sértetlenségéről	Lógyakorlatot követően	Lövészetvezető
4.	Lőtér mentesítése	Lógyakorlatot követően	Lövészetvezető/ mentesítő parancsnok
5.	Összesített eredmények leadása az ügyeletes tisztfelé	Lógyakorlatot követően	Lövészetvezető/ lőtérügyeletes
6.	Légtér lemondása	Lógyakorlatot követően	Lőtérügyeletes
7.	Biztonsági őrség felállítási helyről történő bevonása	Lógyakorlatot követően	A lövészetvezető parancsára a biztonsági őrség parancsnoka hajtja végre
8.	Lövészeti eredmények leadása	5 munkanappal a lövészet után	Lövészetvezető

Forrás: saját szerkesztés

5. A lövészeti foglalkozások levezetésének okmányai:

- Lövészeti parancskivonat (dandár napi parancsban rögzítve)
- Levezetési terv
- Biztonsági rendszabályok jegyzőkönyve
- Normajegyzőkönyvek (fegyvertípusonként)
- Foglalkozási jegyek
- Kimutatás lőszer kiadásáról és visszavételéről
- Kimutatás az egyéni löviképzés értékeléséről
- Kimutatás az egyéni vagy kötelék-lőgyakorlatok végrehajtásáról
- Lőtérnapló

5.5. A kiképzés nyilvántartása

A kiképzési okmányokat az MH ÖHP PK 99/2014. számú intézkedésben egységesítették. Az intézkedés mellékletei tartalmazzák a levezetésiterv-mintákat (általános, löelőkészítő és lövészet foglalkozások levezetéséhez), foglalkozási jegy mintát, továbbá az egyéni, a raj, szakasz, a század és a zászlóalj kiképzési nyilvántartás mintákat.

Foglalkozásijegy-minta:**MAGYAR HONVÉDSÉG**

1. sz. példány

KATONAI SZERVEZET MEGNEVEZÉSE

Nyt. szám: ... – ... / ...

Jóváhagyom!

20..

Név rendfokozatparancsnok¹²⁴

Ismételt felhasználását engedélyezem!		
Végrehajtás ideje	Jóváhagyás ideje	Jóváhagyó pk. aláírása

FOGLALKOZÁSI JEGY**Tárgya:** Kiképzési ág/tárgykör megnevezése (a kik. pr. alapján)

*Ezt kell beírni a Kiképzési napló kiképzési ág,
ill. tárgykör részébe!*

Célja: Mi a célja a foglalkozásnak (felkészíteni, gyakoroltatni, ellenőrizni, tájékoztatni), kiket érint (teljes állomány, lövészállomány, szakjavító állomány...), mire képezem ki.

¹²⁴ A közvetlen parancsnok vagy a kiképzési eseményre vonatkozó parancsban meghatározott személy.

Oktatási kérdések: *(az adott kik. program alapján)*

Módszer: A tartalom átadásának módszerei (magyarázat, bemutatás, gyakoroltatás) – ezek szerepelnek a „MÓDSZER” oszlopban

Helye: a hely pontos megnevezése (9. épület 1. em. eligazító/gyaloglási lőtér)

Ideje: dátum, órák száma $\times 50'$ – *ezt kell felosztani az „IDŐ” oszlopban! A kiadott óraszámnak megfelelően!*

Hivatkozás/forrás:

- az összes felhasznált segédlet, szabályzat, jegyzet, amiből a foglalkozásvezető felkészült, nem kell oldal, pont stb.

Ezek vázlatos tartalma szerepel a „TARTALOM” oszlopban!

Anyagszükséglet:

- Az összes eszköz, segédanyag, amit a foglalkozásra elő kell teremteni, vagy el kell készíteni

Idő	Tartalom	Módszer
<i>Mennyi időt szánok rá a foglalkozás idejéből</i>	Bevezető rész: <ul style="list-style-type: none"> • köszöntés, • létszámenőrzés, • a foglalkozás anyagának ismertetése. 	Alaki szab. megfelelően köszöntöm az állományt. Röviden ellenőrzöm az állományt, majd ismertetem a foglalkozás anyagát.
<i>Mennyi időt szánok rá a foglalkozás idejéből</i>	Fő rész: <p><i>Foglalkozás tartalmának kifejtése vázlatosan, amely segítséget nyújt a foglalkozás során (minimálisan a foglalkozás levezetésének vázlata).</i></p> <p><i>A fő rész helyettesíthető a POWER POINT (ppt-ben készült) előadás jegyzetoldalaival is, azonban ha a Bevezető és a Befejező részt nem tartalmazza a ppt akkor, ebben a formában kell alkalmazni!!</i></p>	<i>A tartalom átadásának módszere (ismertetés, magyarázat, bemutatás, gyakoroltatás, ellenőrzés, hibajavítás...)</i>
<i>Mennyi időt szánok rá a foglalkozás idejéből</i>	Befejező rész: <ul style="list-style-type: none"> • foglalkozás értékelése, • feladat szabás, • foglalkozás zárása. 	Értékelés, feladat szabás

Megjegyzés/ellenőrző értékelése:

Dátum	Foglalkozás- vezető	Aláírása	L	J	T	Megjegyzés
<i>A foglalkozásjegy elkészítésének dátuma</i>	<i>Az első foglalkozásvezető neve</i>	<i>Az első foglalkozásvezető aláírása</i>				
<i>3 munkanappal korábbi dátum az újrafelhasználás előtti</i>	<i>A következő foglalkozásvezető neve</i>	<i>A következő foglalkozásvezető aláírása</i>				

Készült: 1 példányban

Egy példány: *lapszám* lap

Ügyintéző (tel.): *A foglalkozásjegy készítője (telefonszáma)*

Kapja: 1. sz. példány: *Adott szervezeti elem*

5.6. A hadviselés alapvető nemzetközi szabályai¹²⁵

1. Általános rendelkezések

- 1.1. A nemzetközi jog azon szabályok összessége, amelyeket az államok egymással való kapcsolataiban alkalmaznak. Az érvényre juttatás nehézségei miatt a nemzetközi jog többnyire az államok kölcsönös érdekein alapul, valamint azokon a politikai és gazdasági szankciókon, amelyek az érvényes jogi normákat be nem tartó államokkal szemben alkalmazhatók.
- 1.2. A nemzetközi jog áll a békejogból és a háborús jogból (a fegyveres összeütközések joga, a hadijog). A háborús jog két részre osztható: hadviselés szabályaira és a harc indításához való jogra. A nemzetközi jog tiltja az erőszak alkalmazását, vagy az erőszakkal való fenyegetést a nemzetközi kapcsolatban, kivéve: ENSZ békefenntartó műveleteit, illetve az egyéni vagy kollektív önvédelmet valamely állam ellen irányuló fegyveres támadás elhárítása érdekében.
- 1.3. A hadijog a nemzetközi jogn belül azon szabályok összessége, amely szabályozza a hadban álló felek jogait és kötelezettségeit, ha fegyveres összeütközésre kerül sor, függetlenül az összeütközés okától. Célja, hogy a háború okozta szenvedést, veszteséget és károkat, amennyire csak lehet, csökkentse.

¹²⁵ A Magyar Honvédség szárazföldi haderőnemének harcszabályzata. II. rész. Zászlóalj.

- 1.4. A hadviselés szabályait minden fegyveres konfliktus esetében azok kezdetétől alkalmazzák. A szabályok használatának vége a harctevékenység általános befejezése, a megszállt területek esetén pedig a megszálló erők kivonása a megszállt területről, kivéve azoknak a személyeknek esetén, akik végleges szabadon bocsátására, hazaküldésére később kerül sor. A hadviselés szabályait abban az esetben is megfelelően alkalmazzák, ha a katona békefenntartóként vesz részt fegyveres konfliktusok kezelésében és nem részese a fegyveres konfliktusnak.
- 1.5. Valamely összeütköző fél fegyveres erőinek tagjai – az egészségügyi személyzet és a lelkészek kivételével – harcosnak minősülnek, akiknek joguk van közvetlenül részt venni az ellenségeskedésben.
- 1.6. A harcosoknak támadás vagy a támadást előkészítő hadműveletek során meg kell különböztetni magukat a polgári lakosságtól. Amennyiben a fegyveres harcos nem tudja magát megkülönböztetni, a harcost továbbra is harcosnak kell tekinteni, amennyiben a fegyverét nyíltan viseli.

2. A hadviselés módjára vonatkozó szabályok

- 2.1. A harcsszabályzatokban kerülnek megállapításra azok az előírások, amelyek az ellenséggel vívott harc módszereit és eszközeit szabályozzák.
- 2.2. A hadijog alapelvei, amelyeket a hadviselés során be kell tartani, a következők: az emberséges bánásmód és megkülönböztetés tilalma, katonai szükségszerűség,

korlátozás, megkülönböztetés, arányosság és jóhiszeműség.

- 2.3. Valamennyi harctevékenység katonailag indokolt kell, hogy legyen. Minden olyan kritérium, amely e kritériumnak nem felel meg, tilos!
- 2.4. A hadijogot azért kell betartani, mert a Genfi Egyezményeket aláíró államok vállalják, hogy az egyezményeket minden körülmények között betartják és betartatják; kötelező érvényű az államokra és azok állampolgáira nézve. A hadijog súlyos megsértése háborús bűnnek számít, amelyet nemzeti vagy nemzetközi bíróság tárgyal. A hadijog betartása a fegyveres erők tagjainak hozzáértéséről tesz tanúbizonytságot, erősíti az erkölcsöt és a fegyelmet, biztosítja a polgári lakosság támogatását otthon és a műveletek színhelyén, valószínűsíti, hogy a betegekkel, sebesültekkel és a hadifoglyokkal mindkét fél hasonlóan bánik.

3. A hadviselés eszközeire vonatkozó szabályok

- 3.1. A hadviselés módja vagy eszköze megválasztásának joga semmilyen fegyveres összeütközésben nem korlátlan. Csak az ellenség legyőzéséhez szükséges erő alkalmazására jogosultak. A tiszt hadijog által biztosított joga és humanitárius kötelessége, hogy korlátozott célú tűzszünetet rendeljen el (sebesültek összegyűjtése vagy hadműveleti területről való kivonása céljából). Minden ilyen esetet az előljárónak jelentenie kell. Bármilyen más típusú tűzszünet vagy fegyvernyugvás távlati politikai

vagy katonai következményekkel járhat, ezért ehhez a magasabb előjárók előzetes jóváhagyása szükséges.

3.2. Főbb tilalmak:

- 3.2.1. Tilos a hadműveleti vagy megszállt területen az ellenséggel, polgári személlyel vagy hadifogollyal szemben nemzetközi szerződés által tiltott fegyvert vagy harci eszközt alkalmazni, alkalmaztatni, vagy alkalmazására irányuló előkészületet tenni! Ilyennek minősülnek: a robbanó és gyújtólövedékek, dumdum golyó, vegyi és biológiai fegyverek, röntgennel nem kimutatható szilánkok, gyalogsági (taposó) aknák, meglepő aknák, gyújtófegyverek, vakító lézerfegyverek, nukleáris fegyverek.
- 3.2.2. Tilos az ellenség állampolgárait arra kényszeríteni, hogy hazájuk elleni hadműveletekben vegyenek részt!
- 3.2.3. Tilos a megtorló intézkedések fogantatása!
- 3.2.4. Tilos a fegyverszünet feltételeit megszegni!
- 3.2.5. Az ellenséget tilos hitszegéssel megölni, megsebesíteni, vagy foglyul ejteni (például fegyverszüneti zászló ellenséges célokra történő felhasználása, polgári státusz színlelése)!
- 3.2.6. Tilos olyan parancs kiadása, hogy senki sem maradhat életben, tilos az ellenséget ezzel fenyegetni, illetve a hadműveleteket ilyen alapon folytatni!
- 3.2.7. Tilos megtámadni a harcképtelent!
- 3.2.8. Tilos nem rendeltetésszerűen használni a Vörös kereszt, Vörös Félhold, Vörös Oroszlán és Nap

megkülönböztető jelvényt, illetve az egyezményekben megjelölt egyéb jelvényeket, jeleket vagy jelzéseket!

- 3.2.9. Tilos fegyveres összeütközés során szándékosan visszaélni más, nemzetközileg elismert védőjelvények-jelek és jelzések használatával, a fegyverszüneti zászlót is ideértve, valamint a kulturális javak védelmére szolgáló jelvénnel!
- 3.2.10. Tilos fegyveres összeütközés során a semleges vagy az összeütközésben részt nem vevő más államok zászlóit vagy katonai jelvényeit, jelzéseit, illetve egyenruháit használni!
- 3.2.11. Tilos fosztogatni, megtorlást alkalmazni védett személyekkel, javakkal szemben!
- 3.2.12. Tilos kiéheztetést alkalmazni, közvetlen támadást alkalmazni a polgári lakosság létfenntartása szempontjából nélkülözhetetlen javak ellen (például élelmiszer- és ivóvízkészletek)!
- 3.2.13. Tilos megkülönböztetés nélküli támadásokat indítani (például egy földrajzi körzet összefüggő bombázása)!
- 3.2.14. A polgári személyeket, a polgári lakosságot és a polgári objektumokat tilos megtámadni, és amennyire lehetséges, védjék őket a harc-tevékenységekkel járó veszélyektől.
- 3.2.15. Tilos a polgári lakosságot hadműveletek védelmére, elősegítésére vagy megakadályozására felhasználni!

- 3.2.16. Tilos a védettség alá tartozó (biztonsági) övezetek, védett menedékek, semlegesített zónák, kórházak, kórházi (egészségügyi) zónák és egészségügyi egységek, nem védelmezett helységek, nem védelmezett városok, falvak, lakott helyek vagy épületek, demilitarizált övezetek, hadifogolytáborok, internálótáborok, kulturális javak megtámadása!
- 3.2.17. Tilos az ellenség hadikövetét vagy ennek kísérljét bántalmazni, jogtalanul visszatartani, vagy ellene más erőszakot alkalmazni!
- 3.2.18. Tilos a népek kulturális javak vagy szellemi örökségét képező műemlékek, művészeti alkotások vagy kegyhelyek ellen megtorló intézkedéseket foganatosítani! Az utóbbi esetben óvintézkedéseket foganatosítanak és az ilyen épületeket megkülönböztető jelzéssel látják el.
- 3.2.19. Tilos a természeti folyamatokat manipulálni, ha ennek nagyarányú, hosszan tartó vagy súlyos következményei lesznek! Gondoskodjanak a természeti környezet védelméről!
- 3.2.20. Tilos megtámadni a duzzasztó műveket, védőgátakat és nukleáris erőműveket, valamint a közelükben lévő katonai objektumokat! Ezen létesítmények közelébe katonai objektumok nem telepíthetők.

4. A harci cselekmények áldozatainak védelmére vonatkozó szabályok

4.1. Polgári személyek védelme

- 4.1.1. Mindenkor különbséget tesznek a polgári lakosság és a harcosok, valamint a polgári javak és katonai célpontok között. Ezért a katonai műveletek csak katonai célpontok ellen irányulhatnak. Ennek érdekében mindent megtesznek azért, hogy leellenőrzésre kerüljön a célpont katonai jellege.
- 4.1.2. A polgári személyeket megilleti a védelem, amennyiben és ameddig nem vesznek részt közvetlenül az ellenségeskedésben. A fegyverek, vagy a harcmód megválasztásánál lehetőség szerint el kell kerülni a polgári személyek vagy polgári javak károsítását, rombolását. Amennyiben a rombolás vagy károkozás jelentősebb lenne a várt konkrét és közvetlen katonai előnnyel szemben, akkor a harcfeladatot törlik, vagy a végrehajtását felfüggesztik.
- 4.1.3. Abban az esetben, ha a bombázás a polgári lakosságra is kiterjed, előzetes figyelmeztetést adnak ki, kivéve roham előtt. A polgári személyeket kivonják a katonai objektumok közeléből olyan távolságra amennyire csak lehetséges. A hadban álló felek elkerülik, hogy a polgári lakosság közelébe telepítsék a katonai létesítményeiket, erőiket. Tiszteletben tartják a családi egységeket, az emberi méltóságot, valamint a vallásos meggyőződést és gyakorlatot.

- 4.2. A harcban álló államok összlakosságának védelme (harci övezeten kívüli viselkedés)
- 4.2.1. Mindenkiel kötelesek emberségesen bánni. Tilos az erőszak, gyilkosság, kínzás, testi fenyegetés, megcsonkítás, a személyi méltóság megsértése, a túszedés, a kollektív büntetés vagy az előbb említett cselekmények bármelyikének elkövetésével való fenyegetés!
 - 4.2.2. Tilos a fosztogatás, a megtorlás, és a polgári lakosság jelenlétét vagy mozgását nem szabad arra használni, hogy katonai célpontokat próbáljanak a támadástól megvédeni! Mindent személyt, akit letartóztattak, az általa értett nyelven haladéktalanul tájékoztatnak azokról az okokról, amelyek miatt ezeket az intézkedéseket fogantatosították vele szemben. A letartóztatott személyeket a lehető leghamarabb kötelesek szabadon bocsájtani. A megvádolt személynek joga van: tájékoztatáshoz, a védekezéshez, a tárgyaláshoz és a bizonyításhoz, az ítélet nyilvánosságra hozásához, a jogorvoslathoz.
 - 4.2.3. A nőket különleges tisztelet illeti meg, és védik őket minden illetlen támadástól. Amikor terhes nők és olyan anyák állnak bíróság előtt, akiknek kiskorú gyermekeik vannak, akkor mindenkit megelőző elsőbbséget élveznek és halálos ítélet nem hajtható végre rajtuk. A nők megerőszakolása háborús bűntettnek számít. Ha családokat tartanak fogva vagy internálnak, amennyiben lehetséges,

egy helyen helyezik el őket. Egyéb esetben a nőket a férfaktól elkülönítetten helyezik el.

- 4.2.4. A 15 évnél fiatalabb gyerek nem sorozható be. Halálos ítéletet nem szabad olyan személyeken végrehajtani, akik a bűncselekmény elkövetésekor nem töltötték be a 18. életévüket.

4.3. Sebesültek és betegek védelme

- 4.3.1. Sebesültek és betegek alatt olyan katonai vagy polgári személyek értendők, akik sérülésük, betegségük vagy egyéb testi vagy szellemi rendellenességük folytán orvosi segítségre vagy ápolásra szorulnak, és nem vesznek részt az ellenségeskedésekben.

- 4.3.2. A sebesültek és betegek védettek. Szigorúan tilos őket megtámadni! Kötelesek emberséges bánásmódban részesíteni őket. Szigorúan tilos erőszak alkalmazása velük szemben, vagy biológiai kísérletek végrehajtása rajtuk!

- 4.3.3. A harcoló felek kötelesek a sebesültek és betegek egészségügyi ellátásáról gondoskodni. Tilos őket orvosi segély vagy ápolás nélkül hagyni, vagy szándékosan előidézett fertőzés vagy rágalym veszélyének kitenni! Az ápolás sorrendjében egyedül orvosi sürgősségi okok biztosíthatnak elsőbbséget. Az összeütköző felek mindenkor, különösen ütközet után felkutatják, és összegyűjtik a sebesülteket és betegeket.

- 4.3.4. Valahányszor a körülmények engedik, fegyverszünetet kötnek, hogy lehetővé váljék a csatáteren

hagyott vagy körülzárt övezetben lévő sebesültek összegyűjtése és elszállítása. A hadviselő fél azon sebesültjei, betegei, akik az ellenfél hatalmába kerülnek, hadifoglyoknak minősülnek. A parancsnok felhívást intézhet a lakossághoz a sebesültek és betegek összegyűjtésére. Amennyiben a lakosság a felhívásra pozitívan reagál, vagy önként vállalkozik erre, megfelelő védelmet és kedvezményeket biztosítanak számukra.

4.4. Egyéb védelem alatt állnak

- 4.4.1. Az állandó egészségügyi személyzetet tilos megtámadni! A kiegészítő személyzetet csak akkor illeti meg a védettség, ha egészségügyi feladatokat látnak el. A védettség megszűnik, ha a személyzet közvetlenül részt vesz az ellenségeskedésekben.
- 4.4.2. Az egészségügyi szállítmányok megtámadása tilos! Nem kötelező, de ezeket a szállítmányokat vöröskereszt vagy vörös félhold jelvénnel láthatják el. A telepített és a mozgó egészségügyi alakulatok, valamint a mentő-szállító járműoszlopok védettek, nem támadhatók, feltéve, ha nem vesznek részt ellenségeskedésben.
- 4.4.3. A fegyveres erők mellé rendelt lelkészek védelmet élveznek és nem támadhatók. Elfogásuk esetén, a saját hadifoglyok lelki gondozása érdekében visszatarthatók.
- 4.4.4. A semleges állam területe sérthetetlen.

5. Kötelesség a hadijog érvényesítésében

- 5.1. A harcosoktól személy szerint megkövetelik a nemzetközi hadijog betartását. A hadijog nemcsak kötelezettségeket ír elő, hanem az egyéneknek jogokat is biztosít. A harcosnak joga van arra, hogy az ellenséggel szemben erőt alkalmazzon és erőszakkal lépjen fel, amely azonban nem harcossal szemben törvénytelen, azaz tilos. Ha a harcos a katonai kötelezettségeit nem jogszerűen hajtotta végre, megfelelő fegyelmi vagy büntetőjogi felelősségre vonást alkalmaznak vele szemben.
- 5.2. A katonák kötelesek engedelmeskedni a jogszerű parancsoknak, ugyanakkor nem kötelesek elfogadni a jogellenes parancsokat. A parancsnokok nem élveznek a nemzetközi hadijogban védelmet. Amennyiben a katona törvénytelen parancsot hajt végre, mind ő, mind pedig az a személy, aki a parancsot kiadta, felelősséggel tartozik. A felelősségre vonást kizárja, ha a katona nem tudta azt, hogy a kapott parancs nem jogszerű, illetve ha kényszer vagy fenyegetés hatása alatt, jogos védelmi helyzetben, tévedésből, végszükségben vagy olyan kóros elmeállapotban követte el, amely befolyásolta őt cselekménye fegyelemsértő jellegének felismerésében.
- 5.3. A Magyar Honvédség tagja, a nemzetközi hadijog szabályainak megszegése esetén, háborús bűncselekmény elkövetőjeként a Büntető Törvénykönyv szabályai szerint büntetőjogi felelősséggel tartozik.
- 5.4. Legsúlyosabb háborús bűnök:
 - 5.4.1. Védett személyek ellen elkövetett szándékos emberölés, súlyos testi sértés és egészségkárosodás

- okozása, kínzás, velük szemben embertelen bánásmód, valamint biológiai kísérletek folytatása.
- 5.4.2. Védett javakban történő nagymérvű károk előidézése, illetve e javak indokolatlan eltulajdonítása anélkül, hogy azt katonai szükségszerűség indokolná.
- 5.4.3. Polgári lakosság, nem védett helységek, demilitarizált zónák és harc képtelen személyek megtámadása folytán halál vagy súlyos sérülés okozása.
- 5.4.4. Túszedés, a hadifoglyok vagy polgári személyek hazaszállításának indokolatlan halogatása, apartheid, különleges védelemben részesített kulturális javak megrongálása, védett személyek megfosztása attól, hogy szabályos és pártatlan eljárás alapján ítéelkezzenek felettük.

6. Felelőségek a hadijog megsértésében

- 6.1. A hadviselési szabályok megsértéséért minden személy egyéni büntetőjogi és fegyelmi felelősséggel tartozik. A parancsnok nem adhat a hadijog feltétlen alkalmazást igénylő szabályával ellentétes parancsot.
- 6.2. Az egyén felelős azokért a háborús bűnökért, amelyeket ő maga követ el, amelyeknek elkövetésére parancsot ad, vagy más általi elkövetésében segítséget nyújt. Mindenkinek kötelessége megtagadni a hadijog megszegésére felszólító parancsot!
- 6.3. Az a parancsnok, akinek ténylegesen vagy feltehetően tudomása van egy folyamatban lévő háborús bűntényről, vagy annak elkövetéséről a közeljövőben, de

nem teszi meg a szükséges lépéseket, hogy ezt megakadályozza, illetve az elkövetőket nem bünteti meg, büntetőjogilag felelősségre vonható.

- 6.4. Az a tény, hogy a hadviselési szabályok megsértését alárendelt személy követte el, nem mentesíti feletteseit az eset körülményeitől függően a büntetőjogi vagy fegyelmi felelősség alól, ha tudták vagy a szükséges értesülésük birtokában az adott körülmények között tudhatták volna, hogy az érintett személy jogsértést követ el vagy készül elkövetni, és ha tőlük telhetően nem tettek meg minden intézkedést a jogsértés megakadályozására, illetve megtorlására.
- 6.5. A törzstisztek a parancsért nem felelősek, viszont büntetőjogilag felelősségre vonhatók, ha a főhadiszálláson szolgálnak, folyamatban lévő vagy hamarosan bekövetkező háborús bűncselekményekről tudomásuk van, de ezt nem jelentik a parancsnoknak vagy a megfelelő hatóságnak, hogy kivizsgálják.

5.7. Iratminták

Megjegyzés

Csak szabványméretű papír használható. Felül, alul és bal oldalt 2,5–3 cm-es, jobb oldalt 1,5–2,5 cm-es lapszélt kell hagyni.

A szövegezés alapvetően 12-es betűmérettel, Times New Roman, illetve Arial betűtípussal készülhet.

5.7.1. Szolgáltatipanasz-minta

(Állományilletékes parancsnok [vezető] neve és rendfokozata)
(honvédségi szervezet [parancsnok {vezető} beosztásának
megnevezése])

(Hely)

Tárgy: Szolgálati panasz

(Rendfokozat) Úr, jelentem!
Tisztelt (vezető beosztás) Úr!

(Név és rendfokozat) (születési helye:....., ideje:.....; anyja neve:.....; szolgálati beosztása.....): sérelmezem, hogy
Indoklás:
Kérem (parancsnok [vezető] beosztásának megnevezése), hogy a fenti indokok alapján

.....
aláírás

A közvetlen szolgálati előjáró állásfoglalása:
.....
Kelt:.....

.....
aláírás

Az állományilletékes parancsnok (vezető) döntése:
.....
Indoklás:.....
Kelt:.....

.....
aláírás

5.7.2. Kérelemminta

Név, rf.
SZTSZ

A jogkör gyakorlójának neve, rendfokozata

Beosztása/munkaköre pontos megnevezéssel

Helyőrség

Tárgy: Kérelem

Rendfokozat Úr jelentem!

Azzal a kéréssel fordulok *rendfokozat* Úrhoz, hogy szíveskedjen hozzájárulni/engedélyezni

A kérelem indoklása röviden, pár sorban, csak azokat a tényeket felvázolva, amelyek a kérelemmel szorosan összefüggenek (ide: ...-től teljesíték szolgálatot az MH állományában, beosztásban, végzettségeim, családi helyzetem stb.).
Budapest, 2019. június ...-n

.....
XY rf.

Beosztás pontos megnevezése

5.7.3. Általános iratminta

MAGYAR HONVÉDSÉG

... számú példány

TÁMOGATÓ DANDÁR

Nyt. szám:

Kaposi Miklós alezredes

Magyar Honvédség 12. Javító Zászlóalj
parancsnok

Kalocsa

Tárgy: Javítási igény

Tisztelt Alezredes Úr!

A dandár állományába tartozó 2 db DAC 665 típusú terepjáró gépjármű meghibásodott, üzemképtelen. Kérem az alezredes urat, hogy a járműveket javításra előjegyezni szíveskedjen.

Budapest, 2016. május 19.

Tisztelettel:

.....

Tolnai Ottó ezredes
parancsnok

Készült: 2 példányban

Egy példány: 1 lap

Ügyintéző (tel.): Kovács Péter hdgy. (02-266-60)

Kapják: 1. sz. pld.: MH 12. jav. z.

2. sz. pld.: irattár.

Megjegyzés

Az iratot név, rendfokozat és beosztás feltüntetésével kell címezni. A megszólítás a beosztási, illetve rendfokozati hierarchiának megfelelően:

Vezérőrnagy Úr, jelentem!

Tisztelt Vezérőrnagy Úr!

Tisztelt Főosztályvezető Úr!

Katonát rendfokozatával, polgári személyt beosztásával vagy nevéen, illetve az alábbi formulát alkalmazva kell megszólítani: Tisztelt Asszonyom/Hölgyem/Uram!

5.8. Magyar hadtudományi folyóiratok

AARMS (Academic and Applied Research in Military Science); <http://uni-nke.hu/nyomtatásban-megjelenoegyetemi-folyoiratok/aarms/editors-greeting>

Aranyas; www.aranyas.hu/archivum.php

Felderítő Szemle; <http://knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html>

Haditechnika (jogelőd folyóirat: Haditechnikai Szemle); www.honvedelem.hu/kiadvanyok/haditechnika

Hadmérnök; www.hadmernok.hu/

Hadtörténelmi Közlemények; www.militaria.hu/hadtorteneti-intezet-es-muzeum/hadtortenelmi-kozlemenyek-letoltes

Hadtudomány; www.mhtt.eu/hadtudomany/archivum.html

Hadtudományi Szemle; <http://uni-nke.hu/online-egyetemi-folyoiratok/hadtudomanyi-szemle/aktualis-szam>

Honvéder orvos; www.honvedkorhaz.hu/mhegeszsegugyikozpont/honvedorvos

Honvédségi Szemle (jogelőd folyóirat: Honvédelem, Új Honvédségi Szemle);
www.honvedelem.hu/honvedsegi-szemle

Katonai Logisztika (jogelőd folyóirat: Hadtápbiztosítás); www.mkle.net/katonai-logisztika/

Műszaki Katonai Közlöny; www.hhk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/index.html

Nemzet és Biztonság; www.nemzetesbiztonsag.hu/

Regiment; <http://magazin.regiment.hu/archivum.php>

Repüléstudományi Közlemények; www.repulestudomany.hu

Szakmai Szemle; <http://knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html>

6. A VÉGZŐSÖK NÉVJEGYZÉKE A 2019/20-AS TANÉVBEN

Katonai logisztika alapképzési szak

Hadtáp specializáció

Bakos Tamás	Kiss József
Domokos Attila	Krecz Ádám
Gergáczi Liliána	Molnár Dorina
Gombás Máttyás	Vankó György Attila

Haditechnikai specializáció,

páncélos és gépjárműtechnikai modul

Kolok Péter	Kurcz Kristóf
Komlódi Csaba	Simó Réka

Haditechnikai specializáció, fegyverzettechnikai modul

Farkas Barna Péter	Major Milán Balázs
--------------------	--------------------

Katonai közlekedési specializáció

Hajda Zoltán	Kaposvári Péter
Hásás Dóra	Kerényi Levente
Orosz Réka	

Katonai pénzügyi specializáció

Ádám Dániel

Lascsik Hanna

Szlifka Barbara Ilona

Katonai Üzemeltetés alapképzési szak*Híradó specializáció, katonai távközlési modul*

Kuncz Kristóf

Progli László

Híradó specializáció, katonai információbiztonsági modul

Krausz József

Repka Bence István

Katonai informatika specializáció

Mester Krisztián

*Rádióelektronikai felderítő**és elektronikai hadviselés specializáció*

Kéri Dominika

Szalontai Szabolcs Balázs

Pécsi Péter

Virágh Krisztián

*Katonai repülőműszaki specializáció,**repülő sárkány-hajtómű modul*

Barta Gábor

Peres Tamás

Németh Attila

Takács Attila

*Katonai repülőműszaki specializáció,**rádióelektronikai modul*

Gál Fruzsina

Seres József

Vezsenyi Ádám

*Katonai repülőműszaki specializáció,
fegyvertechnikai modul*

Gervai Bálint

Timár Félix

*Repülésirányító specializáció,
katonai légiforgalmi irányító modul*

Kovács Kamilla

Mihalik Bianka

Makrai Erik

Szabó Andrea

*Repülésirányító specializáció,
katonai légvédelmi irányító modul*

Toldi Levente

Katonai vezető alapképzési szak

Lövész specializáció

Chalupa Zoltán Máté

Móricz Dániel

Gyimóthy Kartal Énok

Nádházi Krisztián

Huszár Fanni

Ollai Ferenc Bence

Kádár Máté

Pocseg Letícia

Lőrincz István

Széles Antónia

Mészáros Levente

Tóth Péter

Vadász Richárd

Harckocsizó specializáció

Gálosi Patrik

Péter Dániel

Felderítő specializáció

Bordás Dávid

Pap Tamás

Erdős Adrián Károly

Rostás Erik Gergely

Miklósi Dávid Péter

Vanyur Kristóf

Nyéki Ádám

Vinis Péter

Tűzér specializáció

Lázár Zoltán

Mihaliczku Zoltán

Lele Gergő

Pesti Gergő

Unzeitig Péter

Műszaki specializáció

Budvig Gábor Dávid

Virág Orsolya

Kapuszta Bálint Gábor

Vona Márk

Légyvédelmirakéta-technikai specializáció

Garzó Áron

Weiszár Dániel

Vegyvédelmi specializáció

Tomori Pál

A kötet elektronikus változata a Közszolgálati Tudásportálon érhető el:
<https://tudasportal.uni-nke.hu/>

Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.
Székhely: 1089 Budapest, Orczy út 1.
Kapcsolat: info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető igazgató
Felelős szerkesztő: Inzsöl Kata
Olvasószerkesztő: Kutas Éva
Korrektor: Pokorádi Zsófia
Tördelőszerkesztő: Fehér Angéla
Nyomdai kivitelezés: Ludovika Egyetemi Kiadó

ISBN 978-963-531-316-7 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-317-4 (elektronikus)

Képzési tapasztalataink és hagyományaink, továbbá a nemzetközi gyakorlat alapján fogalmazódott meg bennünk az igény egy szellemi háttér, „útravaló” biztosítására a pályakezdő tisztek részére. Jelentős hagyománya van a műfajnak, de az e körbe tartozó kiadványok szerkezetükben és tartalmukban is eltérők. Jelen kötet az érintettek és előljáróik megkérdezése, az NKE kutatóműhelyei által végzett felmérések alapján az általános tiszti műveltségi ismeretek rendszerszintű keretezése mellett a pálya elején felmerülő gyakorlati kérdésekre fókuszál, és tartalmazza az évfolyamtársak nevét is.

Tekintettel a változások dinamikájára, a technikai, technológiai fejlődésre, a papíralapú verzió mellett a kötet okostelefonnal is böngészhető, aktualizálható, elektronikus változata is elérhető a Közszolgálati Tudásportálon.

Kívánjuk, hogy forgassák haszonnal, valamint várjuk szíves fejlesztési javaslatokat a Hadtudományi Kutatóműhely címére!